Anne Frank'ın

Hatıra Defteri

ANNE FRANK'IN
HATIRA DEFTERİ

Bu kitap Dost Yayınevi tarafından dilimize çevriltilerek tertip edilmiş ve bastırılmıştır.

Türkçesi

CAN YÜCEL

ANNE FRANK'IN HATIRA DEFTERİ

Yeni Matbaa - Ankara, 1958

BU HÂTIRALARI NİÇİN YAYINLIYORUZ?

Anne Frank'ın hâtıra defterini ne bir topluluğu kötülemek, ne başka bir topluluğu övmek düşüncesiyle yayınlanmış değildir. Bu kitap, içinde yaşadığımız medeniyet çağında bile milyonlarca insanı öldürmekten haz duyabilecek kadar vahşî kalmış olanların varlığını gösterecektir. Küçük Anne Frank bir Alman kızı olsaydı yine bu hâtıraları çağdaş insanlık, bilmeli, tanımalı, onun ıstıraplarına aşinâ çıkmalıydı. Hâtıraların yayınlanmadığı medenî dil kalmamıştır. Hâtıralar piyes oldu, sayısız insanlar bu faciayı sahnede seyretti. Kimbilir, beyaz perdeye yansıyacak gölgesi, bütün dünyada nasıl bir

hızla dolaşacak? Demek, insan ruhunda doğan acılı hislere duygulu ruhlar ilgisiz kalamıyor. İşte biz de aynı insanî duygu bu kitabı Türkçesinden yayınlamayı faydalı gördük.

Zaten genç yaşında, bir kampın sefaleti içinde ölüp giden Anne Frank, hâtıra defterine «öldükten sonra da yaşamak istiyorum» diye yazarken iyi niyetli, hakikate bağlı ve haksızlığa karşı cesaretli insanların her zaman mevcut olacağına inanmıştı. Bu küçük mazlum, kanaatinde isabet etmiştir. Yalnız Doğu ve Batı Almanya'nın otuz sekiz tiyatrosunda hâtıralarını piyes halinde seyredenlerin varlığı bunu isbat etmiyor mu? O insanlardan biri de, memleketimizi ziyaret ettiği zaman olgun ve diyaretli bir hikmet ve devlet adamı olduğunu yakindan gördüğümüz Batı Almanya Cumhurbaşkanı Sayın Theodor Heuss'dur. O diyor ki :

«Hâdiseleri tevile çalışmanın mânası yoktur. Yahudi ırkına yapılan korkunç haksızlığı açıkca ifade etmek lâzım. Ben, sen, hepimiz Almanya'da yaşadığımız için suçlu muyuz? Hepimiz, o şeytanca cinayetlerin suç ortakları mıyız? Alman milletinin «müş terek suçu»ndan bahsedildi. Müşterek suç tâbiri ve bunun arkasında gizlenen mâna, Nazilerin Yahudilere yaptıklarının tersine çevrilmiş ve basitleştirilmiş şekli idi. Onlar da Yahudilere, Yahudi olmak suçlu olmaktır diyorlardı. O devirden, geriye müşterek bir utanç kaldı. Hitler, bize çok kötülük yapmıştır. Fakat bunların en büyüğü, kendisinin ve hempalarının bizi Alman ismini taşımak utancına uğratmalarıdır. İnsanlar, kolaylarına geldiği için bazı olayları unut-

mak isterler. Halbuki bizim unutmamamız gerektir. Nürenberg kanunlarını, Sinagok yangınlarını, Yahudilerin yabancı diyarlara, ölüme ve felâkete sürüklendiklerini unutmamalıyız. Bunlar, unutmıyacağımız, unutmıya hakkımız olmıyan hakikatlerdir. Unutmak, işin kolayına kaçmak olurdu.»

Anne Frank'ın babası, bu hâtıraların yayınlanmasına nasıl ve niçin müsaade ettiğini şöyle anlatır :

«Auschwitz toplama kampından döndüğüm zaman Miep bana Anne'nın hâtıra defterlerini verdi. Okumaya karar verebilmem için epey bir zaman geçti. Okuduktan sonra sizleri iyi tanıyan dostlarımla bu hususta konuşmak arzusunu duydum. Onlara kızımın defterinin birer suretini verdim. Defter arkadaşlarımın üzerinde derin bir tesir yapmış, bu hâtıraların dokümanter ve edebî kıymeti hususunda dikkatimi çektiler. Kızımın mahrem notlarının benim için çok kiymetli ve şahsî bir hâtıra olduğunu takdir ediyorlar, fakat aynı zamanda Anne'nın bütün insanlığa bıraktığı bu emaneti gizli tutmaya hakkım olmadığını ileri sürüyorlardı.

Anne'nın hâtıra defterini yayınlamak fikrine kendimi çok güç alıştırabildim. Fakat bunu yaptığım takdirde kızımın en büyük arzusunu yerine getirmiş olacağımı anlıyordum. Defterinde yazar olmak istediğini ve ileride gizlenme senelerine ait bir kitap yazmak için bu notlar-

dan faydalanmak arzusunda olduğunu belirtiyordu. 4 ve 11 Nisan 1944 tarihini taşıyan mektuplarında «Öldükten sonra da **yaşamak istiyorum**' ve 'Yaşamak ve insanlara hizmet etmek istiyorum' diyordu.»

Bugün yaşıyan, yarın yaşıyacak ve yaşıyanların kaderlerini eline alacak olan nesiller buna benzer faciaların tekerrür etmemesi için ders alsınlar düşüncesiyle Anne Frank'ın hâtıralarını Türkçeye çevirip yayınlıyoruz. Biz de hayatına doyamadan ölen bu zavallı kızcağız gibi insanlığın iyi geleceklerine, aralarında Kaabiller bulunsa da Hâbil kadar temiz ruhlu olanlarının da her zaman var olacağına inanıyoruz. Dileğimiz şudur ki, Hâbiller çokluğu Kaabillerin ortaya çıkmasına mâni olacak kudrette bulunsun.

Hasan - Âli YÜCEL

Anne Frank'ın
Hatıra Defteri

14 Haziran, 1942,
Pazar

12 Haziran, Cuma günü altıda uyandım. Eh' doğum günümde de bilmem kaça kadar uyuyacak değilim a! O saatte kalkmama kızacaklarını bildiğim için, yediye çeyrek kalaya kadar yatakta oyalandım. Daha fazla dayanamadım sonra, kalkıp yemek odasına gittim Moortje (kedi) beni öyle bir karşıladı ki!...

Saat yediyi az geçe annemle babamın yanına gittim, sonra da yemek odasındaki armağanlarımı açıp bakmağa koyuldum. İlk gözüme çarpan «sen» oldun, en çok da seni begendim. Masanın üstünde de bir demet gül, bir saksı çiçek, beş on dal da şakayık vardı, sonradan daha bir sürü çiçek geldi ya neyse!

Annemle babam kucak kucak armağan verdi, arkadaşlarım da beni iyice şımarttı. Bir oyun takımı, kutu fotoğraf makinesi, suruyla şekerleme, çukolata, bilmece kitabı, bir broş, Joseph Cohen'in yardımı H. I-

landa'nın Efsaneleriyle Masalları» adlı kitap, «Daisy'-nin Dağda Geçirdiği Tatil» tatlı mı tatlı bir roman, cep harçlığı, daha neler neler .. Param da var şimdi, «Roma-Yunan Efsaneleri» kitabını da alırım artık... **Gel keyfim gel!**

Derken Lies seslendi, okula gittik. Teneffüste herkeslere bisküit dağıttım, sonra derse girdik.

Bugünlük burda keseyim. Hoşça kal! Seninle ne iyi arkadaş olacağız bak! Göreceksin.

15 Haziran, 1942
Pazartesi

Pazar günü ikindileyin doğum günümü kutladık. Rin-Tin-Tin'in bir filmi var «Fener Bekçisi» diye, onu gösterdik, arkadaşlar öyle eğlendiler ki... Çok hoş vakit geçirdik. Bir sürü oğlanla kız vardı. Annem ne zaman evleneceksin diye alay edip duruyor. Bilmiyor ki ben Peter Vessal ile evleneceğim. Söz açıldıydı daha önce, hiç renk vermeden, Peter'i annemin kafasından siliverdim. Bir zaman Lies Goosens ile Sanne Houtman en yakın arkadaşımdı. Arada Yahudi Orta Okulunda Jopie de Vaal ile tanıştım. Lies şimdi başka bir kızla sıkı fıkı, Sanne de başka okula gidiyor, orda **bir sürü yeni arkadaş edindi.**

20 Haziran, 1942
Cumartesi

Bir kaç gündür, hatıra defteri tutma üzerinde hele bir düşüneyim diye, bir şeycikler yazmadım. Benim gibi birinin, böyle bir işe kalkışması tuhaf kaçıyor da .. İlk defa hatıra defteri tuttuğum için değil, on

üç yaşında okullu bir kızın [illegible] kimse aldırmaz diye. Hani ben de o kadar [illegible] dedim. Olsun ama! Ne diye yazmayayım değil mi? Canım yazmak istiyor bir kere, roma da, içimde gömülü kalan bir sürü şeyi gün ışığına çıkarmak en büyük arzum.

Hani «Kâğıt insandan sabırlıdır» diye bir söz var; o geldi aklıma geçen gün. Elim şakağımda oturuyordum. Sokağa mı çıkayım, evde mi oturayım, karar veremiyordum bir türlü, Öyle sıkkındı ki canım.. Ne diyordum? Ha, kâğıdın insanlardan sabırlı olduğunu.. Onun için, bu mukavva ciltli, üstüne kocaman «Hatıra defteri» yazılmış defteri kimseye vermeyecek değilim. Günün birinde çok candan bir arkadaşım olursa -Kız, oğlan, oranını bilmem.- o zaman işte ona gösteririm. Zaten hatıra defteri tutmamın sebebi de hep bu. Candan bir dostum yok. Daha açıkça söyliyeyim, kim benim yaşımda bir kızın, kendini dünyada yalnız hissettiğime inanır ki. Üstelik böyle bir şey duyduğum da yok. Canım gibi sevdiğim annem var, babam var, on altı yaşında bir ablam var; tanıdıklardan dost yerine geçecek, en az otuz kişi var. Sırayle de erkek arkadaşım... Hepsi yanıma sokulmak için can atıyor. Sınıfta bile aynadan beni dikiz etmeğe çalışıyorlar. Akrabalarım var. Amcalarım, [illegible] Hepsi de iyi insanlar. Evim de var. Uzun sözün kısası, hiçbir eksiğim yok. Bütün arkadaşlarım da böyle. Gülüp söylemekten başka bir şey yapmıyoruz yok. Söyle dur de kunur bir laf edilmiyor ki... Birbirimize yakınlaşamıyoruz bir türlü. Belki de güvenemiyorum kimseye de ondan. Sebebi ne olursa olsun durum bu. Bir çare de bulamıyorum.

İşte o zaman iş hatıra defterime düşüyor. Ne zamandır beklediğim arkadaşım hayalini gözümün önüne getirmek için, acı söyle, burnu böyle diye laf ede-

cek değilim. Bütün dileğim bu hatıra defteri benim dostum olsun. Adını da Kitty koydum. Damdan düşer gibi. Kitty'ye mektup yazmaya başlarsam, kimse ne dediğimi anlamayacak. İyi mi önce kısaca hayatımı anlatayım.

Babam, annemi aldığı zaman otuzaltı yaşındaymış; annem de yirmi beşinde. Kız kardeşim Margot, Frankfurt. on. Main'de 1926 yılında doğmuş. Yahudi olduğumuz için 1933 de Hollanda'ya göçtük. Babam Travies N. V. şirketine işletme müdürü tâyin oldu. Bu firma gene aynı binada bulunan, babamın da hissedar olduğu Kolen ve Co firmasıyla birlikte iş görüyor.

Ailenin geri kalan üyelerine gelince, Hitler'in Yahudilere karşı çıkarttığı yasaların sillesinden kurtulamadılar. Bu yüzden hep kaygı içinde yaşadık. Dayılarım (Yahudi kırgınından) sonra 1938 de Amerika'ya kapağı attılar. Ninem de bize geldi, yetmiş üç yaşında. 1940 Mayısından sonra, iyi günlere veda ettik. Önce harp. Yenilgi. Sonra Almanlar sökün etti. Derken biz Yahudilere bilinmedik çilelerin kapısı açıldı. Yahudilere karşı ardı ardına yasalar geldi: Yahudiler sarı yıldız takacak! Yahudiler bisikletlerini teslim edecek! Yahudiler trene binemez! Otomobil süremez! Yahudiler üçle beş arası alışveriş edemez! Yahudiler, üzerinde «Yahudi dükkânı» yaftası taşıyan dükkânlara girebilecek! Yahudiler sekizden sonra sokağa çıkmayacak! Bu saatten sonra bahçelerinde bile oturamayacaklar! Yahudiler tiyatroya, sinemaya, eğlence yerlerine giremez! Yahudiler maçlara katılamaz! Havuzlar, kortlar, hokey alanları Yahudilere yasak! Yahudiler Hıristiyanları ziyaret edemez! Yahudiler ancak Yahudi okullarına gidebilirler! Daha böyle bir sürü yasak...

Neye dokunsam yasak! Ne yapsam yasak! Gene de yaşayıp gidiyorduk. Jopie derdi ki bana : «Ödüm kopuyor kımıldanmağa, yasak bir şey yapacağım diye.» Özgürlük diye bir şey kalmamıştı. Gene de yaşadığımıza şükrediyorduk.

Ninem 1942 de öldü. Onu ne kadar sevdiğimi kimseler bilmez; hâlâ aklımdan çıkmıyor.

1941 de Montessori Çocuk Yuvasına gitmeğe başladım, 6B sınıfına kadar orda okudum. Derken kanun zoruyla okuldan ayrıldım, öğretmen Mrs. K. ile nasıl ağlaştık ayrılırken! Margot ile birlikte Yahudi Orta Okuluna gitmeğe başladık. O dördüncü ben birinci sınıfa.

20 Haziran 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Hemen hemen yalnız evde. Ev öyle sessiz ki şimdi; annemle babam dışarda, Margot da arkadaşlarıyla pin-pon oynamıya gitti.

Ben de son zamanlarda hiç pin-pon oynadım. İnsan pin-pon oynamakla hareket basıyor, dondurma istiyor canı. Biz de kalkıp yakındaki dondurma satan pastahanelerden birine gidiyorduk; ya Dolphi'ye ya Oasis'e. Yahudilerin girmesine izin var o iki dükkâna. Hem öyle masraf da olmuyor. Ortası ağzı ağza dolu oluyor, nasıl olsa kibar bir beyaz, bir erkek arkadaş çıkıyor dondurma ikram edecek, dünyanın dondurmasını ısmarlıyorlar bir ağızda.

Bu yaşta erkek arkadaşlar sana cazip gelmeli belki yadırgarsın. Ne yapalım! Burda okulda kendiliğinden oluyor bu. Çocuklardan biri yanına gelip, birlikte bi-

sikletle eve kadar gidelim, dedi mi, sohbete girişti mi, bil ki sana abayı yaktı, artık ondan sonra kurtulabilirsen kurtul! Üstünden zaman geçince, iş yatışıyor, ben de pek yuz vermiyorum, pedala basıp gidiyorum.

Hani babamdan söz açacak kadar ileri gittiler mi, şöyle oynayıveriyorum selesinin üstünde, mindercik düşüyor, delikanlı da bisikletinden inip kaldırmak zorunda kalıyor; o arada da konu değişiveriyor.

Bunlar en usluları. Azılıları öpmeğe, elimi tutmamağa kalkıyorlar ama yanlış kapı çaldıklarını hemen anlatıyorum onlara. Bisikletten inip kendisiyle yol arkadaşlığı edemiyeceğimi, yanımdan uzaklaşmasını kesenkes söylüyorum.

Nasıl? birbirimize iyice ısındık, değil mi? Yarına kadar hoşça kal!

Dostun Anne

21 Haziran 1942
Pazar

Sevgili Kitty,

Bütun sınıf telâş içinde. Öğretmenler Meclisi nerdeyse toplanacak da... Kim geçecek, kim kalacak diye, herkes birbirini yiyor. Miep Jong ile arkamızda oturan Vim ile Jacques'a güle güle bir hal oluyoruz. Sen kalacaksın, ben geçeceğim diye sabahtan akşama değin bahse girmekten ceplerinde on para harçlık kalmıyacak kadıysa. Oğlanları susturabilirsen sustur!

Bence sınıfın dörtte biri çakmağı hak etti. Öyle budalalar var ki aralarında. Ama öğretmenlere de inan olmuyor ki! Bakalım, ne olacak?

Sanırım ben de yakın arkadaşlarım da nasıl olsa geçeriz. Matematikten biraz korkuyorum. Hayırlısı!

Öğretmenlerle aram iyi. İhtiyar Matematik öğretmeni Keptor, gevezelik ediyorum diye bana fena halde kancayı taktıydı. Dayanamadı bir gün «Dilli dudük» konusunda bir kompozisyon ödevi yazınamı istedi. Bu konuda ne yazılabilirdi ki! hiçbir şeyler gelmiyordu aklıma. Sonra düşünürüm diye not defterimin bir kenarına işaret ettim.

Evde günlük ödevlerimi bitirince gözum not defterindeki işarete takıldı. Kalemin ucunu çiğneye çiğneye düşünmeğe başladım. Rastgele öyle saçma sapan bir şeyler çiziktirmek kolay ama, şöyle konuşmanın gereğini gösterir bir savunma bulmalıydım kı bir şeye benzesin. Düşündüm, düşündüm derken aklıma bir şeyler geldi, çalakalem doldurdum yaprağı. Diyordum ki, konuşma kadınların özelliklerinden biridir Fazlası fazla tabii. Onun için kendimi tutmam gerek ama, annem de benim gibi, dilini tutamıyor. Annemden geçmiş bana bu huy. Ne yapayım? Mr. Keptor okuyunca yazımı, kahkahayı attı. Gelecek ders her zamanki gibi arkadaşlara fısıldamaya başladığım zaman bu sefer «Islah Olmaz Dilli Düdük» diye bir ikinci kompozisyon ödevi verdi. Onu da yazdım. Bunun da üstünden ya iki üç ders geçmeden Mr. Keptor Vak Vak!» diye bir ödev daha yaz !demez mi! sermayeyi tüketmiştim bu konuda. Allahtan Sanne iyi şiir yazıyor, o koştu yardımıma. Oturduk birlikte üç yavrulu bir ana ördekle bir baba kuğu ustüne bir şiir döktürdük. Baba kuğu çok konuştukları için yavrularını öldürüyordu. Keptor kızmak şöyle dursun, pek beğendi şiiri, öbür sınıflarda da okumuş. Boylece koca sınıfın alayından paçayı sıyırdım. O zamandan beri Mr. Keptor konuşmama pek kızmıyor, ceza da vermiyor.

Dostun Anne

24 Haziran, 1942
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Ortalık kaynıyor. Bu sıcakta her yere yayan gitme zorundayım. İnsan tramvayın ne nimet olduğunu anlıyor. Yahudilere binmek yasak ya. . Dün öğlen tatilinde dişçiye gidecektim. Cehennemin bir bucağı. Onca yolu teptikten sonra öyle bir yorgunluk çöktü ki üstüme, oğleden sonraki derste gözlerim kapanıyordu. Allahtan dişçinin yardımcısı iyi adam çıktı da bana bir bardak su verdi.

Sade vapura binmemize izin var. Josef Israelskade'den karşıya işliyen bir motör var. Arasıra motorcuya dil dökünce bizi geçiriyor karşıya. Başımıza bu işlerin açılması, belli, Hollandalıların kabahati değil!

Bisikletim kaybolduğu için okula gitmek istemiyor canım. Çaldılar. Babamla anneminki de bir Hıristiyan ailesinde duruyor. Yakında tatil geliyor Allahtan. Yoksa her gün onca yolu tepmek çekilir şey değil. Dün eğlenceli bir şey geldi başıma. Bisiklet durağının yanından geçiyordum, biri seslendi. Baktım, geçen akşam Eva'nın evinde tanıştığım yakışıklı oğlan. Ezile buzüle yanıma geldi. Şaşırdım benden ne istiyor diye. Meğer okula kadar benimle birlikte gelmek istermiş. Olur, dedim, yola koyulduk. Harry onaltısında, suruyle hikâye biliyor. Bu sabah gene bekliyordu beni. Bundan sonra hep birlikte gideceğiz okula galiba.

Dostun Anne

30 Haziran, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Ancak şimdi vakıt bulabildim sana yazmak için. Perşembe, bütün gün arkadaşlarla beraberdim. Cuma misafir geldi. Olmadı bir türlü. Hafta içinde Harry ile iyice kaynaştık, bana hayatını anlattı. Hollanda'ya yalnız gelmiş, büyük babasıyla kalıyormuş. Annesiyle babası Belçikada.

Harry'nin bir de Fanny adlı bir kız arkadaşı varmış. Tanıyorum ben de. Tatsız tutsuz bir kız. Bana rastladıktan sonra aklının başına geldiğini söylüyor, o zaman rüya görüyormuşum ben diyor. Demek onu uyanık tutmağa yarıyorum. Uykuya karşı kullanıyor beni.

Jopie Cumartesi gecesi bizde kaldı, Pazar günü Lies'e gitti. Patladım can sıkıntısından. Akşam Harry gelecekti, saat altı sularında telefon çaldı. Baktım o. «Ben Harry Goldberg,» dedi «Anne ile konuşabilir miyim?»: «Benim,» dedim, ben de.

— Merhaba, anne! nasılsın?

— İyiyim, teşekkür ederim.

— Yazık! Gelemiyeceğim b uakşam. Ama seninle konuşmak da istiyorum. Bir on dakikaya kadar geliversem olur mu, ne dersin?

— Tabii, bekliyorum.

— Geliyorum şimdi.

Hemen üstümdekileri değiştirdim, saçıma azbuçuk çeki düzen verdim. Pencerenin önüne geçip gözüm yolda, beklemeğe başladım. Baktım, geliyor. Nerdeyse sokağa fırlayacaktım sevincimden. Ama kapı çalınıncaya kadar kendimi tuttum Kapı zır edince, bir koşu aşağı!

Dedi ki : Ninesi benim ikidebir kendisiyle gezmek için yaşının küçük olduğunu söylemiş. «Ama haberi nolsun! Fanny ile gezmiyorum artık.»

«Ne oldu kavga mı ettiniz?» dedim.

«Yok canım,» dedi. «Fanny'ye geçinemediğimizi söyledim, en iyisi arkadaşlığı keselim, arasıra görüşürüz tabii, ama dedim. Neden? biliyorum musun? Fanny'nin bir başka çocukla gezdiğini sandım. Meğer aslı yokmuş bunun. Şimdi dayım Fanny'den özür dile, deyip duruyor. Kulak astığım yok. Ninem de Fanny ile gez, daha iyi diye başımın etini yiyor. Şu ihtiyarların da bi rşey anladığı yok. Anladık onlara ihtiyacım var. Ama onlar da bensiz olamazlar ki! Bundan sonra Çarşamba akşamları serbest olacağım. Evdekilere oyma dersine gidiyorum diyorum ama aslında Zionist Cemiyeti toplantısına gidiyorum. Dedem Zionist hareketlerinden hoşlanmıyor. Benim de öyle köru körüne bağlılığım yok. Yok ama ne konuşuluyor diye merak etmiyor da değilim. Gelgelelim son zamanlarda işi cıvıttılar. Gitmiyeceğim artık. Bir sefer daha uğrarım. Ondan sonra Çarşamba akşamları, Cumartesi öğleden sonra, Pazar ikindileyin hep seninle buluşuruz.»

— Ama ninen istemiyor benimle buluşmanı? Doğru değil ki sözünden çıkman.

— Aşk bu söz möz dinlemez.

O sıra köşedeki kitapçının önünden geçtik. Kapıda Peter Vessel ile iki arkadaşı duruyordu. «Merhaba!» dedi bana. Ne zamandır bana aşnalık ettiği yoktu. Pek sevindim.

Harry ile bir aşağı bir yukarı dolaştık durduk. Dönüşte ertesi gece yediye beş kala evinin önünde buluşmağı kararlaştırdık.

Dostum Anne

Sevgili Kitty,

Dün Harry annemle babamla tanışmak üzere eve geldi. Pasta, bisküvit aldımdı, çay da vardı. Dopdoluydu masanın üstu. Ama sabaha kadar öyle put gibi oturacak değiliz a! Dolaşalım, dedık, çıktık biraz. Döndüğümüzde saat onu sekiz geçiyordu. Babamın suratı bir karıştı. Yahudılerin sekizden sonra sokakta kalmasının tehlıkeli olduğunu bile bile, o saate kadar gezmeme fena öfkelenmış. Bır daha sekızden önce evde olurum diye göynünü ettim.

Yarına evıne davetliyim. Jopie Harry'yı dilıne doladı, benimle alay edip duruyor. Doğrusuna bakarsan, âşık filân değilim. Daha neler! Bir erkek arkadaşım da mı olmasın! Kımsenın erkek arkadaşlarıma karıştığı yok ama böyle belirlı bırı annemin dediği gibi, devamlı bır kavalye olursa, işler bambaşka türlü oluyor.

Harry geçen akşam Eva'yı gormege gıtmış, Eva da sormuş ona «Anne mı, Fanny'yı mı en çok seviyorsun? diye «O da, sana ne deyip çıkmış. Neden sonra tam kalkıp gıdeceğı zaman demış kı Eva'ya : «Kimseye söyleme ama, Anne'ı seviyorum. Boyle deyip ortadan kaybolmuş.

Harry, bellı, âşık bana. Değişıklık oluyo; hıç tena değil. Margot'ya bakarsan «Harry terbıyelı çocuk.» Doğru dediği ama, öyle olmasa da bana vız gelir. Annem, göklere çıkarıyor onu.Yakışıklıymış, aile çocuğuymuş, şu bu. Evde beğenmiyen yok onu, hoşuma gidiyor bu. O da bizimkilerden hoşlanıyor Yalnız kız arkadaslarımı fazla çocuk buluyor. Haklı da..

Dostun Anne

5 Temmuz, 1942
Pazar Sabahı

Sevgili Kitty,

Sınavların sonucu geçen Cuma Yahudi Tiyatrosunda ilân edildi. Umduğumdan iyi tutturduğum derece. Karnem hiç de fena değil. Bir zayıfım var cebirden de beş almışım, üst yanı hep yedi, sekiz. Bu not işinde pek üstüme düşmezler ya! Bu sefer pek sevindiler nedense. Aslında karnem kötü olmuş iyi olmuş, umursamazlar, keyifli, sıhhatli olayım da onlar için, aldırmazlar ötesine. Bir tuhaf durum bu ara. Kötu öğrenci olayım, istemiyorum. Montessori Okulunun yedinci sınıfında olacaktım şimdi. Gelgelelim Yahudi çocukların Yahudi ortaokuluna gitmeleri zorunluluğu çıkınca işler değişti. Başöğretmen, Lies ile beni güçbelâ kabul etti okula. Çok çalışacağımıza dair söz aldı ağzımızdan. Onun için mahçup çıkmak istemiyorum. Ablamın karnesi her zamanki gibi silme on. Han şeref listesi olsa okulda tâ başa geçecek. Babam bu ara çoğu evde, işleri durgun. Böyle bir işe yaramaz halde oturmak onu üzüyor olmalı. Bay Koophius Travies'i, Bay Kraler de Kolen Co şirketini devir aldı. Geçen gün babam, sokakta, bir yer ayarlayıp gizlenmekten söz açtı. Ben de «Bu da nerden çıktı?» diyecek oldum. «Anne» dedi, «Biliyorsun bir yıldır ahbaplara ev eşyası, giyecek, taşıyıp duruyoruz. Almanlar malımıza el komasın diye bunca zahmete katlandıktan sonra, elbet kendimiz için de bir tertip düşünmek gerek. Göz göre göre pençelerine düşecek değiliz a! Ortadan kaybolur, gelip bizi yakalayıncaya kadar Naziler bir yerde gizlenir bekleriz.»

«Pekiy ama, ne zaman?» dedim. Öyle ciddî ciddî konuşuyordu ki, beni de bir kaygıdır aldı.

«Meraklanma, sen, dedi «biz herşeyi hazırlıyacağız. Elin değmişken bildiğin gibi eğlen şimdilik. Bu kadarla kaldı bu. İnşallah o günler uzaktır!

Dostun Anne

8 Temmuz, 1942
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Pazardan beri yıllar geçti sanki. Neler neler olmadı ki? Dunya adetâ tepetaklak oldu. Yaşıyorum ya, Kitty, babamın da dediği gibi, önemli olan da o.

Sağım, evet, sağım ama nerde? nasıl? orasını sorma! En iyisı Pazar günü ikindileyin olup bitenleri baştan anlatayım.

Saat üçte (Az önce çıkmıştı Harry, daha sonra uğramak üzere.) kapının zili çalındı. Taraçada şezlonga uzanmış, güneşin altında kıtap okuyup keyif çatıyordum. Ondan kapının zılını işitmedim. Az sonra mutfak kapısında Margot görundü, bet beniz atmış, tır tir titrıyor. «S. S. ler geldi, babam için çağırı çıkmış.» dedı. «Annem hemen Bay Van Daan'ı görmeğe gitti.» (Van Daan babamın ış arkadaşı. Kalakaldım öyle, çağrı çıkmış demek! Aklıma toplama kampları, cezaevi hücreleri geldi. Böyle bır çağrının ne demek olduğunu bilmiyen kaldı mı ki! Babamın bile bile olümün kucağına atılmasına göz mü yumacaktık? «Öyle şey mı olur?» dedi Margot. «Annem Van Daan'lara onun için gitti. Yarından tezi yok belkı de gizlenecegiz bir yere. Van Daan'lar da bizle gelirse, yedi kişi olacağız. Ağzımızı bıçak acmaz oldu sonra, kara kara

düşünmeğe başladık. Babacığım hiçbir şeyden habersiz, Joodse Invalide'de oturan ihtiyar dostlarını görmeğe gitmişti. Annemi bekliyorduk, üzüntüden, kaygıdan bitik halde.

Ansızın zil çalındı. «Harry olacak,» dedim. «sakın açma kapıyı!» Margot tuttu beni. Zaten telâşa da lüzum kalmamıştı. Annemle Van Daan'ın sesi duyuldu, Harry ile konuşuyorlardı. Yukarı çıktılar sonra, kapıyı arkalarından kapattılar. Kapı her çalınışında, parmaklarımıza basa basa aşağıya iniyor, babam mı diye bakıyorduk, başka kimseye açmayacaktık kapıyı.

Margot ile beni odadan dışarı çıkarttılar, Van Daan annemle yalnız konuşmak istemiş. Yatak odamızda bir başımıza kaldığımız zaman Margot, çağrının babam için değil, kendi için olduğunu söyledi. Büsbütün bir ürküntü geldi içime, ağlamağa başladım. Margot onaltı yaşında. Ne yapacaklar o yaşta kızları? bilmem. Ama gitmiyecek bir yere, annem öyle söylemiş. Babam gizlenmekten söz açtığı zaman, bütün bunları düşünmüş meğer.

Gizleneceğiz ama, nerde? şehirde mi? köylük bir yerde mi, evde mi, kulübede mi? orasını kestiremiyordum.

Aklımda fikrimde bunlar hep. Kimse de merakımı gidemiyordu. Margot ile oturup pek lâzım eşyalarımızı bir okul çantasına yerleştirmeğe başladık. İlk çantaya koyduğum şey, hatıra defterim oldu. Sonra bigodilerim, mendillerim, okul kitaplarım, bir tarak, eski mektuplar. Hani ne kadar olmadık şey varsa çantaya yerleştirdim. Ne yapayım, benim için hatıralar elbiseden önemli.

Saat beşte babam çıktı geldi. Mr. Koophius'u telefonla çağırttık, uğrasın akşama diye. Van Daan Miep'i getirmeğe gitti. Miep babamla 1933 den beri

ortak iş görüyor, o zamandan beri iyice kaynaşmışlar, yeni kocası Henk ile de aramız iyi. Miep geldi, yanında takım takım elbiseler, çamaşır, pabuç, çorap, su bu, aldı götürdü, akşama yeniden uğramak üzere. Eve gene bir sessizliktir çöktü. Kimsede iştah arama' Yukarı kattaki büyük odayı Bay Boudsmit adlı, otuz yaşlarında dul birine kiralamıştık. Adamın bu gece otu-racağı tuttu yanımızda, kalkmak bilmez. Saat on oldu, hâlâ oturur. Neden sonra uykusu geldi de kalktı. Onbire doğru Mieple kocası geldi. Çantalara, ceplerine bir sürü giyecek eşyası doldurup yarım saat sonra yola koyuldular. Yorgunluktan her tarafım dökülüyordu. Son defa kendi yatağımda yatacağımı bilmeme rağmen, başımı yastığa koyar koymaz dalmışım Annem ertesi sabah beş buçukta uyandırıncaya kadar deliksiz uyudum. Allahtan hava, Pazar günkü kadar sıcak değildi. Ne bulduysak üzerimize geçirdik.. Dul gören kuzey kutbuna gidiyor sanırdı. Geride elbise kalmasın diye sırık hamallarına döndük. Bu durumda hiç bir Yahudi, yanına giyecek eşyasını almadan sokağa çıkmaya razı olmaz. Adam başına, üç gömlek, üç pantalon, entarı, üstüne bir etek, ceket, yelek, ikişer çift çorap, papuç, şapka, kaşkul daha bir sürü şey düştü. Bayağ nefesim tıkandı. Ama kimsenin bana aldıracak hali yoktu.

Margot okul çantasına kitap doldurdu. Bisiklete atladığı gibi, Miep'in ardındansaklanacağımız yere gitti Kimbilir neresi! Hâlâ nereye gideceğimizi bilmiyordum. Yedi buçukta kapıyı ardımızdan kapattık. Ufacık kedim Mortje ile vedalaştı Allahaısmarladık diyecek başka kimse kalmadıydı zaten arkamızda. Komşular bakacak ona.

Mutfakta kedi için bir kilo et bıraktık. Kahvaltı sofrası, olduğu gibi duruyordu. Yataklar toplanma-

mış. Belli bir koşu kaçtığımız. Hele biz şurdan bir kurtulalım, gideceğimiz yere sağlıkla ulaşalım da ne derlerse desinler... Üst yanını düşündüğümüz yoktu. Hoşça kal gerisini yarın anlatırım.

Dostun, Anne

9 Temmuz, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Ne diyordum... Annem, babam, ben yağmur altında yola çıktık. Elimizdeki çanta, pazar torbası ağzına kadar dolu.

Yolda işe giden ahali hâlimize acıyordu. Belliydi. Ellerinden gelse aralarına alacaklar bizi ama, sarı yıldız görünce cesaretleri kalmıyor ki...

Ancak, yola düzüldükten sonra annemle babam, tasarlanan plânı üstünkörü anlattılar. Aylardır, eşyamız, giyeceğimiz yavaş yavaş gideceğimiz yere gönderiliyormuş. Her şey 16 Temmuzda harekete geçmek üzere hazırlanmış. Çağrı, işlerin hızlandırılmasına yol açmış. Onun için hazırlıklar tam değilmiş. Olduğu kadarıyla idare edecekmişiz. Saklanacağımız yer, babamın iş yerindeki binadaymış. Tuhafına gidecek ama, daha iyi anlattıkça anlarsın. Babamın yanında çalışanlar sayılı: Kraler, Koophuis, Miep, bir de Elli ossen, yirmi yaşlarında bir daktilo. Hepsi bizim geleceğimizi biliyorlardı. Elli'nin babası Bay Vossen ile işyerinde çalışan iki çocuğa durum bildirilmemişti.

Bina nasıl anlatayım, zemin katında kocaman bir mağaza var, depo diye kullanılıyor. Evin giriş kapısı mağazanın kapısına bitişik. Giriş kapısının iç tarafın-

da merdivene açılan ikinci bir antre var (A). Merdivenin başında buzlu camlı, üzeri kara harflerle «Ofis» yazılı bir kapı var. Bu işte asıl büro, geniş; aydınlık bir yer. Elli, Miep, Koophius gündüzleri orda çalışıyorlar. İçinde bir kasa, gardırop, bir de geniş dolap bulunan karanlık, ufak bir odadan küçük, az çok da loş olan ikinci büroya geçiliyor. Eskiden orda Bay Kraler ile, Bay Van Daan otururdu. Şimdi sade Bay Kraler kaldı. Kraler'in bürosu koridora da açılıyor ama, aradaki camlı kapı dışardan pek güç açılıyor.

Kraler'in odasından sonra uzun bir koridor geliyor, yanda kömürlük. Dört ayak merdiveni çıkınca bütün yapının en gözde yeri Özel Ofise gelinıyor. Koyu renkli, ağır döşemeler, yer muşamba, silme halı. Radyo, güzel bir lâmba, herşey birinci sınıf. Bitişikte sıcak su tertibatlı, havagazı sobalı geniş bir mutfak. Yanında da helâ. İşte birinci kat bu kadar.

Aşağıkı koridordan bir merdivenle ikinci kata çıkılıyor (B). Merdivenin bıtımında bır sahanlık var. İkı yanında ikı kapı. Soldakı evin cephesine rastlayan sandık odasıyla çatı arasına açılıyor. Dik bir merdıvenle de sokağa açılan kaplya iniliyor (C).

Sağdakı kapı ise bizim «Gizli Bölmeye» açılıyor. O basma kalıp, kurşuni kapının ardında bunca oda olacağı kimsenin aklına bile gelmez. Kapının önündeki bir basamağı da aştın mı içerdesin.

Tam antrenin karşısında dik bir merdiven (E). Solda dar bir koridordan geçilip Frank ailesinin yatak odası olacak odaya girılıyor. Bitişikteki ufacık oda, ailenin küçük adamlarına aıt yatak ve oturma odası. Sağda penceresiz bir oda daha, içinde, bir lâvabo ile helâ arası, bir kapısı da Margot ile benım odama açılıyor. Merdivenleri çıkıp kapıyı açtın mı karşına

ısıklı kocaman bir oda çıkıyor, kanalın kıyısındaki bu kökne binada böyle oda ne arar? diye şaşar kalırsın. Bu odada bir de gaz sobası var. (Eskiden lâboratuvar olarak kullanılmış da) Bir de bulaşık yalağı. Van Daan'lar hem oturma hem yemek odası, hem de mutfak olarak kullanıyorlar şimdi.

Ufacık bir kenar oda da Peter Van Daan'ın dairesi. Aşağı sahanlıkta olduğu gibi geniş bir çatı arası da var. İşte sana bizim güzelim «Gizli Bölmemizi» böylece tanıtmış oldum.

Dostun Anne

10 **Temmuz**, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Korkarım, şimdiki evimizi böyle uzun boylu anlatarak başını bir hayli ağrıttım. Ama nasıl bir yere yerleştiğimizi de iyice bilmen gerekti.

Dönelim başımızdan geçenleri anlatmağa; bitmedi, dahası var. Prinsengracht'a varır varmaz Miep bizi bir koşu yukarı, «Gizli Bölme»ye çıkardı. Kapıyı üstümüze kapattı. Bir başımıza kaldık. Margot bisikletle geldiği için daha önce varmış, bizleri bekliyordu. Oturma odamızla öbür odalar bir sürü döküntüyle ağız ağıza doluydu, gözünle görmeden inanmazsın. Daha önce yollanmış olan karton kutular yere, yatakların üstüne yığılı. Ufak oda yatak takımlarıyla tavana kadar dolu. Hemen ortalığı toplamağa giriştik. Degil mi ya? yoksa aksam nerde yatacaktık ki? Annemle Margot'nun iş yapacak hali yoktu. Yorgun argın yataklarına uzandılar, üzüntüden ağızlarını bıçak açmı-

yor. Ailenin temizleyicileri babamla ben; kollarımızı sıvadık.

Bütün gün kutuları açtık, dolaplara yerleştirdik. ortalığı toplamağa çalıştık. Ayakta duracak halimiz kalmamıştı. kendimizi yatağa attık. Bütün gün kursağımıza sıcak bir şey gitmemişti. Ama, kimin umurunda! Annemle Margot zaten bitkın, yorgun argın; babamla bense bütün gün ayakta durduk, yemek yiyecek vakit bulamamıştık ki!

Salı sabahı işe bıraktığımız yerden sarıldık. Elli ile Miep yiyecek vesikalarımızdan kalanları alıp getirmişler. Babam karartma işine daha bir çeki düzen verdi. Biz de mutfağın taşlarını ovduk. Gene bütün gün başımızı kaşıyacak vakit bulamadık. Çarşambadan beri hayatımdaki bu büyük değişme üzerinde kafa yormağa fırsat bulamadım. Ancak şimdi şöyle oturup serin kanla sana olup bitenleri anlatmağa, dolayısıyle başıma gelenleri, gelecekleri kendim de düşünmeğe meydan buldum.

Dostun, Anne

11 Haziran, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Annem, babam, Margot çeyrek saatte bir çalan Westertoren saatinin sesine alışamadılar bir türlü. Ta ilk baştan kanım kaynadı ona; geceleri başbaşa seviyorum, sadık bir dost gibi insanın başı ucunda «Ortadan kaybolma» nın nasıl bir şey olduğunu anlatayım istiyeceksin ama, ben de ne olduğumu pek anlıyamadım daha. Burayı bir türlü ev belliyemi-

yeceğim, korkarım. Ama bu demek değil ki burdan nefret ediyorum. Sade tuhaf bir pansiyonda tatili geçiriyormuşum gibime geliyor. Delice bir düşünce ama, sarıyor beni. «Gizli Bölme» miz gizlenmek için eşsiz bir yer. Rutubetli filân ama, ortalığı tarasan Amsterdam'da, belki de bütün Hollanda'da saklanacak bundan daha iyi yer bulunmaz. Duvarlar boştu da ondan, ilk ağızda odacığımız bomboş gibi göründü. Allahtan babam sinema yıldızları koleksiyonumla, kart postallarımı önceden getirmeği akıl etmiş; bir şişe zamk bir de fırçayla duvarları bir solukta kocaman birer fotografçı vitrinine döndürüverdim. Oda bayağ şenlendi. Van Daan'lar gelince çatıdan tahta tedarikliyeceğiz, o zaman raftı şuydu buydu derken, odayı daha bir oturulur hale getireceğiz.

Margot ile annem daha iyice. Annem, ilk defa dün kendisini toparladığını sanıp, çorba pişirmeğe davrandı. Aşağıda lâfa dalmış, derken, bezelyeler kavrulmuş gitmiş, tavaya da öyle bir yapışmışlar ki çıkarabilirsen çıkar. Bay Koophuis bana «Gençler Yıllığı» adlı bir kitap getirdi. Dördümüz de dün büroya indik, radyoyu açtık. Biri işitecek diye öyle bir korktum ki, babama yalvardım, gel yukarı çıkalım diye. Annem de anladı durumumu, o da geldi ardımızdan. Komşular sesimizi duyacak, bir şeyler işkilleyecek diye ödümüz kopuyor. İlk günden perdeleri denkleştirdik. Perde demeğe bin tanık ister. Birbirini tutmaz cinste, renkte, desende parça kumaşları babamla sözüm ona diktik; perde oldu. Bu sanat eserleri iğnelerle tutturuldu yerlerine. Biz burdan çıkıncaya kadar indirmece yok.

Sağımızda büyük iş yerleri var, solda da bir döşemecinin atolyesi, iş saatleri dışında kimse bulunmuyor ama, öyle bile olsa ses duvarın beri yanından

duyulabilir. Margot üşütmüş, geceleri öksürmesini yasak ettik, bir alay kodeyin yutturduk kızcağıza. Salı günü gelse de Van Daan'lara kavuşsak. Hiç değilse biraz ortalık şenlenir, canlanırız azbuçuk. Sessizlik fena halde asabımı bozuyor. Keşki koruyucularımızdan biri burda, yanımızda kalsa geceleri. Dışarı çıkamamak ,yok mu? insanı öyle bir sıkıyor ki! Sonra bizi yakalayıp kurşuna dizecekler diye ödüm kopuyor. Hoş bir şey olmaz herhalde. Bütün gün parmaklarımızın ucuna basarak yürümeğe, fısıltıyla konuşmağa mecburuz, komşular ışitır diye ödümüz patlıyor.

Biri sesleniyor bana.

Dostun, Anne

Sevgili Kitty,

Bir aydır seni aradığım sorduğum yok diye vefasız sanma beni. Sana anlatacak keyifli, eğlendirici haberim yok da ondan. Van Daan'lar 13 Haziranda geldiler. Ayın ondördünde gelecekler sanıyorduk; o arada Almanlar kime rastladıysa yakalayıp götürmeğe başlamışlar, bir telâştır almış ortalığı. Van Daan'lar da her ihtimale karşı bir gün önceden buraya sığınmağı kararlaştırmışlar. Sabahleyın saat dokuz buçukta, geldiler. Kahvaltı masasındaydık. Oğulları Peter de yanlarında Onaltısına girmemiş daha, utangaç, ağır bir çocuk, hanım evlâdı, arkadaşlık edilecek gibi değil. Kedisi, Muşi'yi getirmiş. Bay Van Daan'la karısı da yarım saat sonra çıktı geldi. Bir de ne görelim, elindeki şapka kutusunun içinde koca bir oturak. Bizim güldüğümüzü görünce: «Yanında lâzımlığın olmadıkça, rahat edemem.» dedi. Hemen oturağa bir yer bulundu, divanı naltına yerleştirildi. Van Daan kendi

oturağını getirmemiş, onun da koltuğunun altında açılır katlanır masası vardı.

O günden sonra yemeklerimizi birlikte yemeğe başladık, üç gün geçmeden de hısım akraba gibi ısındık birbirimize. Van Daan'lar bizden sonra dışarda geçirdikleri bir haftada olup bitenleri uzun uzun anlattılar. Bizi en çok evimizle Bay Goudsmit'in başına gelenler ilgilendirdi Van Daan olup bitenleri şöyle anlattı :

«Pazartesi sabahı dokuzda Bay Goudsmit telefon etti, beni çağırdı. Apar topar gittim. Baktım, Bay Goudsmit fena halde telâşta. Frank'ların geride bıraktıkları mektubu okuttu bana, mektupta tembihlediği gibi kediyi komşulara emanet etmek istediğini söyledi, sevindim bayağ. Gelgelelim evin aranıp taranacağından korkuyordu, odaları dolaştık, öteyi beriyi topladık, kahvaltı masasını kaldırdık. Derken Bayan Frank'ın masasının üstünde bir bloknot gözümüze takıldı, Maastricht'te bir adres yazılı üstünde. Bunun mahsus yapıldığını bildiğim halde şaşırmış gibi yaptım, Bay G. ye hemen oracıkta bir kâğıt parçacığını yırtmasını salık verdim.

Kâğıt parçası ortaya çıktıktan sonra gene sizin ortadan kaybolduğunuzdan, nerde olduğunuzdan habersizmişim gibi davranmakta direndim. Aklıma bir şey geldi birden. «Bay Goudsmit», dedim, «şimdi anladım bu adresin ne olduğunu Altı ay önce büroya yüksek rütbeli bir subay geldiydi, Bay Frank'la pek senli benli konuşuyorlardı. Bir ara da: «Başın sıkışırsa, bana gel!» dediydi. Subay, yanılmıyorsam, Maastricht'te üstlenmişti. Demek o yardım etti Bay Frank'lara, Belçika'ya, ordan da İsviçre'ye geçmelerini sağladı. Arkadaşları sorarsa, anlatayım bari. Yalnız Maastricht meselesinden hiç bahsetmiyelim.

Böyle deyip evden çıktım. Arkadaşlarınız hep biliyor bunu. Öyle bir yayılmış ki ortaya, gelip bana bile anlattılar.»

Pek hoşumuza gitti hikâye. Bay Van Daan işin girdisini çıktısını anlattıkça, büsbütün kahkahayı bastık. İnsanlar akıllarına bir şey sokmıya görsün, neler neler uydurmuyorlar ki. Birileri bizi sabahleyin erkenden bisikletle giderken görmüş, başka bir hanım da yemini billah ediyormuş, gece yarısı bir asker arabasıyla kaçmışız diye.

Dostun, Anne

21 Ağustos, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Gizli yerimize giriş kapısını iyice örttük. Bay Kraler kapının önüne bir dolap koymağı ileri sürdü. Çünkü kayıp bisikletleri aramak bahanesiyle evlere giriyorlar. Dolabın kapı gibi açılır kapanır bir şey olması gerekiyordu tabii.

Dolabı Bay Vossen hakaa başa getirdi. Sırrımızı biliyor, bize yardım için adamcağız çırpınıp duruyor. Aşağı inerken başımızı kesip, atlamamız gerekiyor; basamağı kaldırdılar da ondan. İlk üç gün başlarımız hep yumru yumruydu. Çıkarken alçacık kapıya vura vura bir hal oluyorduk. Kapının üstünde bir yastık çiviledik şimdi, bakalım fayda edecek mi?

Şimdilik pek çalıştığım yok. Eylûle kadar kendime tatil verdim. Babam verecek derslerimi. Bazan kitaplara bir göz atıyorum da, aklımda bir şeyler kalmamış doğrusu. Hayatımızda az çok bir değişme oldu.

Van Daan ile aradabir kapışıyoruz. Margot ile arası pek iyi. Annem bana çocuk muamelesi edecek oluyor, işte bu canımı sıkıyor. Yoksa işler iyiye gidiyor. Peter'e hâlâ kanım kaynamadı. Öyle cansıkıcı çocuk ki... Sabahtan akşama yatağının üstünde miskin miskin oturuyor. Kırk yılın başında bir marangozluk edeceği tutuyor. O da bir yarım saat, ya sürüyor ya sürmüyor, cup gene yatağına! Alık bir şey!

Havalar çok güzel gidiyor. Elden geldiği kadar tadını çıkarmağa çalışıyoruz. Tavan arasında açık bir pencere var, ordan güneş giriyor, yataklarımızı oraya taşıyıp, keyif çatıyoruz.

Dostun, Anne

2 Eylül, 1942
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Van Daan'lar öyle bir kavga ettiler ki geçen gün, şaşırdım kaldım. Annemle babam değil kavga etmek, yüksek sesle bile konuşmazlar birbirleriyle. Hem de öyle püften bir şey için koptu ki kavga. Kendileri bilirler, bana ne! Ne yaparlarsa yapsınlar!

Peter de yanlarındaydı, kimbilir nasıl üzülmüştür. Kimsenin onu adam yerine koyduğu yok, öyle alıngan, oyle miskin bir çocuk ki. Dün dili morarmış diye mırıldandı durdu; çabuk geçti Allahtan. Bugün de boynu tutulmuş, atkıyla dolaştı. Ne demezsin! efendimizin lumbagosu varmış. Ya kalbi ağrıyor, ya böbreği sancıyor, ya da ciğerleri iğneleniyor. Şikâyet edecek bir şey bulacak ille! Hastalık hastasının biri. (Öyle denir değil mi, böylelerine?) Annemle Bayan Van

Daan'ın da arası şekerrenk. Her dakıka bir tatsızlık çıkıyor. Meselâ getirdiği çarşafların üçünü de genel çamaşır dolabından çekip almış, annemin çarşaflarıyla hepimizi nidare olacağını sanıyor her halde. Şimdı annem de aynı şeyi yaptı, anlayacak hanyayı konyayı.

Kendi yemek takımı ortada kullanılıyor diye de öfkeleniyor. Bizim takımın yerini bulmak için dört açmış gözlerini. Bir bılse oracıkta, çatı arasındaki döküntülerin altında olduğunu, kıyamet kopacak. Bizim takımları burda kullanacak değiliz. Bütün aksilikler de beni buluyor. Dün Van Daan'ın çorba tabaklarından birini düşürup tuzla buz ettim. Bayan Daan kendini tutamadı, «Azıcık dikkatli olsan olmaz mı?» diye haykırdı. «Kala kala bir o tabak kalmıştı.» Bay Van Daan'la bugünlerde aramız pek iyi. Hep böyle gider inşallah! Annem bu sabah gene bana nasihat geçti. Burama kadar geldi artık. O bir türlü düşünüyor, ben bir türlü. Babam öyle hoş adam ki. Aradabır kızıyor bana ama, beş dakika sonra yumuşayıveriyor. Geçen hafta tek düzenli hayatımıza çeşni veren bir olay geçti. Kadınlar üstüne yazılmış bir kitaptan çıktı mesele. Margot ile Peter'e Bay Koophuis'in getirdiği bütün kitapları okusun diye veriyorlardı. Bu kitap çıkınca ortaya, büyükler olmazı bastırdılar. Peter'in merakı kabardı. Ne var ki bu kitabın içinde bize vermiyorlar diye içi içini yıyordu. Bir ara annesi aşağı kattayken kitaba yapıştığı gibi odasına kaçırdı. Bir iki gün işin kokusu çıkmadı. Annesi farkındaydı meselenin ama, ses etmedi. Babası öğrenince dalgayı, dananın kuyruğu koptu. Fena halde kızdı. Kitabı geri aldı. İş bununla bitse gene ıyi! Peter babasının böyle davranışı karşısında pısacağına, merakı büsbütün attı, aklına koydu kıtabı ele geçirip sonuna kadar okumağı. Bu ara Bayan Van Daan anneme sordu ne

duşunuyorsunuz bu kitap üstüne? diye. O da kitap seçiminde Margot'yu çoğu zaman serbest bıraktığını söyledi.

«Arada büyük fark var ama, Bayan Van Daan,» dedi. «bir kere Margot kız. Erkek çocuklardan çabuk büyur kızlar. Sonra Margot daha önce bir sürü ciddî kitap okumuştur, kendine yasak edilen şeylerin ardına düşmez. Margot daha zeki, daha gelişmiş bir çocuk, dördüncü sınıfa geçmesinden de belli bu.» Bayan Van Daan anneme hak verdi, bununla birlikte çocuklara büyükler için yazılmış kitapları vermenin genel olarak yanlış olduğunu da sokuşturmağı unutmadı.

Bu arada Peter akşam, yedi buçukta tam herkesin radyonun başına geçtiği sırada, bir yolunu bulup kitabı çatı arasına aşırdı. Saat sekiz buçukta aşağı inmesi gerekiyordu. Gelgelelim kitaba dalmış. Babası nerde oğlan diye odaya girmez mi! Bir patırdıdır üoptu tabiî. Bir sille bir tokat, yapıştığı gibi kitaba getirdiği aşağı odaya. Peter de tavan arasında kaldı. Kimse üstüne düşmedi, aç açına yatacaktı o gece. Biz güle oynaya yemek yemeğe koyulduk. Derken kulakları tırmalayıcı bir ıslık sesidir duyuldu. Ardından Peter'in sesi. Tâ bacanın ordan bağırıyordu. «Ben de aşağı inecek değildim ki zaten.» Korkudan hepimizin rengi atmıştı. Peter'in babası yerinden fırladı, «Ben simdi gösteririm sana.» diye. Babam bir tatsızlık çıkar diye korkarak Van Daan'ın kolunu tuttu, birlikte çıktılar yukarı. İnersin, inmezsin derken, bir patırdı bir gürültü, Peter'i karga tulumba indirip odasına kapattılar. Biz de yemeğe oturduk yeniden. Annesi bir dilim ekmek olsun götüreyim diye diretti ama, babası nuh dedi peygamber demedi. «Hele özür dilemesin, bak! tavan arasında yatınca anlar gününü,» diye bağırdı. Hepimiz itiraz edecek olduk, nasıl olsa aç açına

yatıyordu, cezanın da fazlası fazla. Üstelik ya Peter soğuk alırsa, ne olacaktı. Doktor da çağıramazdık. Başımıza iş açılacaktı durduğu yerde.

Peter özür dilemedi. Tavan arasına yol göründü o zaman. Van Daan oralı bile olmadı. Ama, baktım, sabahleyin Peter'in yatağı dağınık. Peter saat yedide gene yukarı çıktı. Babam gönlünü alıp onu aşağıya indirmenin bir çaresini buldu. Üç gün hepsinde bir karış surat, sus pus herkes. Sonra kendiliğinden ortalık süt liman oldu.

Dostun, Anne

21 Eylül, 1942
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bugün sana şundan bundan bahsedeceğim.

Bayan Van Daan çekilir kadın değil. Durmadan konuşuyorum diye beni azarlayıp duruyor. İlle de bir terslik edecek. Şimdi de tutturmuş ,iyi çalkalanmamış bunlar diye iki de bir, tavalara, tencerelere elini sürmüyor. Bıraksak kokacak pis pis. Çaresiz Margot yıkıyor. Her yemekten sonra bir sürü tencere, hepsi Margot'un üstüne kalıyor. Dün de gelmiş Margot'un başına, «Zavallı Margot, her işi de senin üstüne yıkıyorlar,» demez mi hanımefendi!

Babamla birlikte soy ağacını çıkarıyoruz. Fırsat düştükçe, adı geçenlerin hikâyelerini anlatıyor. Bay Koophius onbeş günde bir benim için bir kitap getiriyor. Joop ter Heul serisine -bayıldım. Cissy van Marxvelt'in bütününü de bir hamlede okudum. Sonra Een Zomerzotheid'i dört kere baştan sona okudum,

şimdi bile bazı komik yerleri aklıma geldikçe kendi kendime gülüyorum.

Tatil bitti. Sıkı Fransızca çalışıyorum, günde beş gayrı kıyasî fiil çekimi belliyorum. Peter ahlıya, poflıya İngilizce çalışıyor. Bir kaç okul kitabı daha geldi, bir sürü de temrin kitabı var elimizde; kalemlerim, lâstiklerim, etiketlerim, hepsi tamam. Gelirken getirdim Arasıra Londra radyosunun Hollanda yayınını dinliyorum, geçen gün Prens Bernard konuştu radyoda. Prences Juliana'nın gelecek Ocağa doğuracağını müjdeledi. Ne iyi haber değil mi.? Kral ailesini neye böyle seviyorum diye şaşıyorlar bana.

Hakkımda görüşmüşler, sonunda budalanın biri olmadığıma karar kılmışlar. Bunu işitince ben de ertesi gün daha bir çok çalıştım. 14, 15 yaşımda hâlâ birinci sınıfta oyalanmağa niyetim yok.

İşin bir kötü tarafı da doğru dürüst kitap okumama meydan bırakmıyorlar. Annem Heeren, Vrouwen en Knechten'i okuyor. Bana yasak. Margot'nun okumasına izin verdiler. Vergili kızkardeşim gibi gelişmeliymişim önce! Felsefe, ruhbilim bilmediğimi ileri sürdüler. Doğrusu bu konularda bir şey bildiğim yok. Gelecek yıl akıl erdiririm inşallah böyle şeylere. (Bu çapraşık kelimelerin ne anlama geldiklerini anlamak için sözlüğe baktım.)

Bir de baktım ki geçen gün, kış için bir uzun kollu entariyle üç yün ceketim var, hepsi o kadar. Kollarımı sıvadım hemen. Babam izin verdi beyaz yünden kendime bir kazak öreceğim. İyi yün, koyun yünü; hem sonra sıcak tutsun da nasıl olursa olsun! Dostlara emanet edilmiş bir sürü elbise var ama, harbin sonuna kadar onlardan fayda yok. Harpten sonra da bulunabilirse ne alâ. Bayan Van Daan'ın hakkında bir şeyler yazmıştım, içeri giriverdi birden. Hemen

kapattım defteri, Senınkı, «Bir bakayım, Anne, bakalım neler yazıyorsun?» demez mi!

«Affedersiniz ama, olmaz,» dedim.

«Son yaprağa bir göz atayım öyleyse,» dedi.

«Affedersiniz,» diye yeniden direttim.

Odüm koptu doğrusu, hani kendı için yazdıklarımı okusaydı, kızılca kıyamet koptuydu.

Dostun, Anne

25 Eylül, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Dün gece yukarı çıkıp Van Daan'ları ziyaret ettim. Arada bir sohbet etmek için böyle yukarı çıktığım oluyor. Sonra bir kaç güve bisküvitiyle (Bisküvit kutusu güveyle dolu gardropta duruyor da ondan öyle diyorum) limonata içtik. Peter'den söz ettik. Peter'in ikide bir yanağımı okşadığını anlattım şikâyet yollu. Sevmiyorum oğlan çocukların böyle üstüme varmasını.

Annelerle babalar tuhaf oluyor. Peter benden hazediyormuş da efendim, daha sıkı arkadaşlık etmeliymişiz. Üstume iyilik sağlık! Bir bu eksıktı! «Öyle şey mi olur?» u bastırdım hemen.

Onlara Peter'i tuhaf bulduğumu söyledim. «Belki de utangaç oluşundan böyle,» dedım. Kızlarla fazla ahbaplık etmemiş oğlan çocukları hep utangaç oluyor da.

Bizim Gizlı Bölmenin Multeci Komitesi esaslı çalışıyor. Erkekler bölümu tabii. Travies'in baş mümessili, eşyalarımızdan bazılarını saklayan bir Van Dijk

var, işte onu bizden haber ulaştırmak için ne yaptılar biliyor musun? Firmamızla iş gören Danimarkalı bir eczacıya yazılmış bir mektup yolladılar ve ilişik yollanan cevabın gene mektuba konmuş adresli bir zarfla geri yollanılmasını ayar ettiler. Babam zarfa bürosunun adresini yazdı. Zarf Danimarka'dan gelince ilişik cevap çıkarılıp yerine babamın el yazısıyla yazılmış pusula konacak, o zaman Van Dijk hiç bir şeyden şüphelenmiyecek. Sonra Danimarka'yı da mahsus seçtiler, hem Belçika'ya yakın, mektup sınırdan kolayca geçirilebilir diye, hem de özel bir müsaade olmaksızın kimseyi Danimarka'ya koyvermiyorlar, hani orda olduğumuzdan şüphelenseler bile, arayıp sorma imkânı yok elinde.

Dostun, Anne

27 Eylül, 1942

Pazar

Sevgili Kitty,

Annemle gene kapıştık; kaçıncı oluyor bu. Ne annemle ne de Margot ile geçinebiliyorum bugünlerde. Barışması da kolay olmuyor üstelik. Bizim allede böyle hır gür olmazdı ama, oldum olası bir anlaşmazlık var aramızda. Margot ile annemi nhuyuna uymuyor. benim huyum. Arkadaşlarımla annemden daha iyi anlaşabiliyorum. Ne kötü, değil mi?

Harpten sonra neler yapacağımızı konuşuyoruz. Meselâ hizmetçilere nasıl hitab edeceğiz, onu düşünerek vakit geçiriyoruz.

Bayan Van Daan'ın gene heyheyleri üstündeydi. Terslik etmeden olamıyor. Birer birer Van Daan'ların

eşyaları ortadan kayboluyor. Annem de bizim eşyaları saklıyor ona karşılık. Bazı insanlar, kendi çocukları yetmiyormuş gibi bir de başkalarının çocuklarını terbiyeye kalkışıyorlar. Van Daan'lar da bu cinsten işte. Margot'ya kimsenin iliştiği yok, öyle uslu oyle terbiyeli ki, tam örnek çocuk. Hiç ona benzememişim ben, hani onun yerine de yaramazlık ediyorum deseler yeri. Yemekten bir dinlesen bizi, azarlamalar, sitemler, benden de ters ters cevaplar gırla gidiyor. Annemle babam sonuna kadar savunuyorlar beni. Hani onlar da olmasa pısıp kalacağım ortada. Böyle çok konuşma, diyorlar; kenarda dur biraz, her şeye burnunu sokma demekle yetiniyorlar ama, babam sabırlı adam olmasa halim duman. Yoksa göz yummasalar kusurlarıma, onlar için büyük üzüntü kapısı açılacak benim yüzümden. Gene de hoş tutuyorlar beni.

Yemekte sevmediğim bir zerzevat mı var, onun yerine patates aldım, değil mi! O zaman işte Van Daan'lar, en çok da Mevrouw, başlıyor dırdıra. Çocuklar bu kadar şımartılır mıymış, her dediklerine peki denir miymiş? söylenip duruyorlar.

«Hadi, Anne, sebzeden biraz daha al!» diye başlıyor önce.

«Teşekkür ederim, istemem,» diyorum ben de. «yetecek kadar patates aldım.»

«Hadi, hadi!» diye başlıyor sıkıştırmağa. «sebze yemem lâzım senin. Bak! annen de böyle söylüyor.» Baba araya girinceye kadar sürüyor bu böyle.

O zaman Bayan Van Daan açıyor ağzını yumuyor gözünü. «Siz bizim evde büyümüş olacaktınız. Çocuk dediğin öyle büyütülür. Bacak kadar çocuğun her dediğine peki denir miymiş. İlk defa görüyorum bunu Anne benim kızım olacaktı ki görecektiniz, yuvasını yapardım ben onun!»

Her lâfın başında, sonunda, «Anne, benim kızım olacak ki, görecektiniz.» Senin kızın mı olacak mışım! Allah etmesin!

Dönelim bu terbiye meselesine. Dün Bayan Van Daan söylevini bitirdikten sonra, bir sessizliktir çöktü sofraya. Derken babam dedi ki : «Bence Anne, iyi terbiye görmüş bir çocuktur. Hiç bir şey öğrenmemiş bile olsa, sizin verdiğiniz uzun uzun vaızlara karşılık vermiyor, siz ona bakın! Sebze işine gelince, siz kendi tabağınıza bir göz atsanıza, kuzum!» Bayan Van Daan fena halde bozuldu, hem de nasıl. Kendi de azıcık sebze almamış mı! Gene de şımarık değil kendisi! Akşamları sebze peklik yapıyormuş hamfendinin midesinde. Öyleyse a kadın ne zoruna bana karışırsın. İşte sonunda böyl ebozum olursun! Bayan Van Daan'ın bir de kıpkırmızı kesilmesi var ki! Niye ben de kendisi gibi kızarmıyorum, oralı olmuyorum diye cin ifrit oluyor bana.

Dostun, Anne

28 Eylül, 1942
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Dün diyeceğim bitmeden sözü kesmek zorunda kaldım. Bir kavga daha oldu, sana anlatmadan edemiyeceğim ama, ondan önce bir diyeceğim daha var sana.

Neye büyükler böyle habire kavga ediyorlar hem de budalaca şeyler için kolayca kavgaya tutuşuyorlar? Bu zamana kadar sadece çocukların hırlaştığını, büyüyünce de bu huydan vazgeçtiklerini sanırdım. Tabii

gerçekten kavga edecek bir şey olursa o başka. Ama bu kavga da değil, sırf çekişme. Zamanla alışırım belki diyorum ama, güç olacak. Hem de hemen bütün münakaşa sebebi, her zaman için ben olduğuma göre iş büsbütün çatallaşıyor. (Onlar kavgaya münakaşa diyorlar da). Tutulacak hiç bir tarafım yok, hiç bir tarafım yok ama. Kılığımdan kıyafetimden tut da, ahlâkıma, oturup kalkışıma kadar her şeyim bozuk; önlerine alıp beni didik didik ediyorlar. Emir öyle; ne derlerse desinler susup sineye çekecekmişim hepsini; onlar bağırıp çağıracaklar, ben de susacağım! Alışık değilim ben böyle şeye. Yapamıyorum da! Elimden gelmiyor. Bütün hakaretleri yutacağımı mı sanıyorlar, nedir! Göstereceğim Anne Frank'ın ne bilimli olduğunu. Bir de ben onları terbiyeye başlıyayım da, o zaman dillerini yutup bak! nasıl kuzu kuzu oturacaklar karşımda. Dediğimi yapayım mı, dersin? Düpedüz vahşî bunlar! Şaştım kaldım, nasıl da görgüsüz insan bunlar. Hele o Van Daan, budalanın biri. Hele bir alışayım ben de... ağızlarının payını veririm ben onlara, yuvalarını yaparım ben onların. O zaman işte hanyayı konyayı anlarlar.

Ben onların dediği gibi miyim gerçekten? Terbiyesiz, şımarık, aksi, serkeş, aptal, tembel bir çocuk muyum? Değilim tabiî. Herkes gibi benim de kusurlarım var, biliyorum ama, onlar da en ufak kusurumu şişirip deve yapıyorlar.

Kitty ,bir bilsen, onca iğnelemeye, alaya nasıl zoruna dayanıyorum. Bir gün kendimi tutamayıp bir patlıyacağım, ondan korkuyorum.

Bu lâfı burada bırakalım. Kafanı şişirdim bu kavga gürültü hikâyesiyle. Yalnız sana sofrada olan bir münakaşayı da anlataylım da önce. Nasıl olduysa lâf Pim'in (Babama taktığımız ad.) aşırı alçakgönüllüğün-

cem açıldı. Bayan Van Daan demez mi! «Ben de alçak gönüllüyümdür. Kocam gibi değilim.»

Lâfa bak! Hani bunu söylemesinden belli ne alçakgönüllü olduğu, değil mi! Bu sefer Van Daan söze karıştı. «Ben alçakgönüllü değilim, olmak da istemiyorum. Benim hayatta gördüğüm kadarı, alçakgönüllülük yaramaz bu zamanda.» dedi. Sonra da bana dönüp. «Anne aklında olsun, mütevazi filân olayım deme! Yaya kaldığımın resmidir.» diye sözüm ona öğüt verdi.

Annem de hak verdi bu söze. Bayan Daan durur mu! Ille o da fikrini söyleyecek! Söylemese kıyamet kopar sanki! Bu sefer annemle babama dönüp demez mi. «Anlamıyorum, ne tuhaf hayat görüşünüz var sizin. Anne yanında çocuğun yanında böyle söz söylenir mi hiç' Bizim zamanımızda başka türlüydü usuller. Şimdi de öyledir ya neyse. Sizin yeni usul eviniz de adet böyle zaar' Aklınca annemle babamın kızlarını terbiye edişine taş atti.

Bu lâfı söylerken kendi kıpkırmızı kesildi. Annem, hiç bozmadı, bir şey olmamış gibi öyle. Zaten böyle durumlarda heyecanlanan, kızarıp edenler altta kalıyor hep. Annem istifını bozmadan, konuşmayı bu kadarla kapatmak isteğiyle bir an düşündükten sonra dedi ki : «Bayan Daan, bence aşırı tevazu hayatta ilerlemek için ayak bağı oluyor. Kocam, Margot, Peter fazla mütevazı. Kocanıza, Anne'a, size bana gelince, onların tam zıddı değiliz belki ama, öyle pek yumuşak insanlar da değiliz.» Bayan Van Daan başladı gene : «Bayan Frank, anlıyamıyorum sizi. Ben alçak gönüllü, kendi halinde bir insanımdır. Beni ne kadar yanlış tanımışsınız!» diyecek oldu. Annem de dayanamadı artık, «Ben size yırtık bir insansınız demedim ki. Sade giyinişiniz demek istedim, dedi. Bayan Van

Daan kızıştı bu sefer, «Anliyalım şunu bir kere!» dedi. «Benim nerem girginmiş? Benim bildiğim, hayatta kendimi kollamazsam, kimse bir lokma ekmek vermez.»

Kendini savunurken ağzından kaçırdığı bu saçma lâfa annem kahkahayı bastı. Van Daan busbütün iflirt oldu, yarı Almanca, yarı Hollandaca girişti söze, derken lâfını şaşırdı. Büsbütün gerledi, kalktı ayağa tam odadan çıkacaktı, gözü bana takıldı. Bir görecektin halini. Olacak işte, ben de tam o sırada, alay olsun diye değil, olup biteni dikkatle dinlediğimden dalmış başımı iki yana sallarmışım. Bu, beni o halde görünce başladı veriştirmeğe. Ağzı bozuk mahalle karıları gibi, elini beline atıp, aşağılık bayağısı bir Almancayla söylemediğini bırakmadı. Görülmeğe değerdi doğrusu. Resim yapmasını bilsem, onu bu haliyle çizerim. Hiç böyle bayağ insan görmedim.

Bu arada bir şey de öğrendim. Bir insanı onunla iyice bir kapışmadan tanımağa, ne mal olduğunu anlamağa imkân yok. O zaman iç yüzlerini ortaya koyuyorlar.

Dostun Anne

29 **Eylûl**, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Bizim gibi gizli yaşıyanların başına olmadık şeyler geliyor. Düşün bir kere! banyo olmadığı için teknеyle yıkanıyoruz. Burada (Diyeceğim, aşağı kattaki tekmili) sıcak su bulunuyor her zaman. Sırayla bu büyük lüksten faydalanıyoruz.

Herkes birbirinden mizaçça farklı, kimi de geri kalanlarımızdan daha alçak gönüllü olduğundan herkes yıkanmak için başka bir yer seçti kendine. Peter, camlı kapıya rağmen mutfakta yıkanıyor. Yıkanacağı zaman hepimizin birer birer yanına sokulup, yarım saat için kimsenin mutfak tarafından geçmemesini tembihliyor, bununla meseleyi hallettiğini sanıyor olmalı. Bay Van Daan yukarı çıkıyor. Suyu yukarı taşıma zahmetine bile katlanıyor, keyfinen kendi odasında yıkanabilmek için her şeye razı. Bayan Van Daan ise şimdilik yıkanmıyor, kendine yer seçemedi daha. Babam odasında, annem de mutfaktaki yangın bölmesinin gerisinde yıkanıyor. Margot'la ben de hamam için ön büroyu seçtik. Cumartesi günleri ikindiden sonra perdeler çekili orda, yarı karanlıkta yıkanıyoruz.

Pek de memnun değilim ordan, son bir haftadır yeni bir yer peşindeydim. Peter bir yer salık verdi. Büyük büronun helâsı. Orda oturabilir, ışığı yakar, kapıyı da kitliyebilirim. Sonra dökümtü suyun akacağı delik de var. En güzeli gözden ırak oluşu.

Pazar günü ilk defa o güzelim yeni hamamı dencdim. Sana tuhaf gelecek ama, bundan iyi yer bulunmaz. Geçen hafta muslukçu geldi aşağıya, su borularını büro helâsından antreye aldı. Sert kış olur da borular donar diye tedbir. Muslukçunun gelişi bütün işimizi bozdu. Bütün gün ne su alabildik, ne de helâya gitmek kısmet oldu. Buna karşılık ne yaptığımızı anlatırsam, yadırgar mısın acaba? Ama bunda yadırganacak, ayıp olan ne var ki?

Geldiğimiz gün babamla birlikte bir oturak bulusturduk kendimize. Cam kaplardan birini ayırdık bu işe. Muslukçunun çalıştığı sürece bu kaba gördük işimizi gündüzleri. Bu bir şey değil, bütün gün sus

pus oturmanın yanında. Bayan Vak Vak için bunun ne büyük çile olduğunu kestirebilirsin. Daha önce fısıltıyla konuşuyordu. Ama böyle bütün gün ağız açmadan yerinden kımıldamadan oturmak ondan bin kat güç. Üç gün ayağa kalkmamacasına oturmaktan arkam yamyassı oldu, sızladı hep. Gece yatakta bir kaç hareket yaptım da kaslarım biraz açıldı.

Dostun Anne

1 Ekim, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Dün fena halde yüreğim oynadı. Saat sekizde zil acı acı çalmaz mı! Geldiler sandım. Kimleri demek istediğimi anlıyorsun tabii. Mahalle çocuklarıdır, dediler, ya da postacı . Guç topladım kendimi.

Gunler pek sakın geçiyor burda. Mutfakta Bay Kraler için çalışan bir Yahudi eczacı var, Servık adında. Binanın girdisini çıktısını çok iyi biliyor, hani bir gün eski lâboratuvara bir göz atmağa kalkar diye ödümüz kopuyor. Çıt çıkardığımız yok, put gibi oturuyoruz. Üç ay önce kimin aklına gelirdi delifişek Anne'nin böyle saatlerce aynı yerde kımıldamadan oturacağı, daha doğrusu, oturabileceği?

Bayan Van Daan'ın doğum günüydü ayın 29 u. Öyle ahım şahım bir şey düzenlemek imkânsız. Karnca kararınca ufak bir kutlama yaptık, yemekler hazırlandı, çiçek, ufak tefek bir şeyler armağan edildi. Kocasından bir demet kırmızı karanfil, gelenek olmuş aralarında. Yeri gelmişken, şu Bayan Van Daan üstüne bir diyeceğim var, onu söyliyeyim, babamla

dalga geçmeğe özenmesi kanıma dokunuyor bayağ. Gelip adamın yanağını, saçını okşuyor, eteklerini yukarı kadar çekiyor. Aklınca Pim'in dikkatini çekmek için sözüm ona nükte yapıyor. Pim, Allahtan oralı değil, güzelliğine mi yâni zekâsına mı? Annem Bay Van Daan'a hiç de öyle davranmıyor. Bayan Van Daan'a da söyledik bunu.

Arada bir Peter kabuğundan çıkıyor, eğlenceli çocuk oluyor o zaman. Birlikte hoşlandığımız bir şey var, sayemizde herkes de eğleniyor. O da çeşitli kıyafetlere girmek. Bayan Van Daan'ın dar entarilerinden birini giydi, ben de onun elbisesini geçirdim sırtıma. O bir şapka, ben de kep giydim. Büyükler kahkahadan kırıldılar, kasıklarını tutuncaya kadar güldüler, biz de epey eğlendik... Ellie, Margot ile bana Bizenkorf'tan yeni etek almış. Kumaş berbat, çuval gibi. Pahalı da, biri 24.00, öbürü 7.50 florine. Nerde harpten önceki günler!

Bir numaram daha var. Ellie Sekreterlik kurslarından birine yazmış, bizler için mektupla steno dersleri istemiş. Bak! gelecek yıla nasıl steno uzmanı olup çıkacağız. Ne oursa olsun şifreli yazı çok işe yarayabilir.

Dostun Anne

3 Ekim, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün gece bir çıngar koptu. Annem gene bir kavga çıkardı, babama benim için söylemediğini bırakmadı. Sonra başladı ağlamaya. Ben de tutamadım

kendimi. Sonradan bir başım ağrıdı ki.. Babama söyledim ama, «Seni annemden çok seviyorum,» dedim. O da, «Geçer bütün bunlar,» dedi. Ama sanmıyorum ben. Annemle zoruna geçinebiliyorum. Babam anneme kendiliğinden yardım etmemi istiyor, kırıklığı, baş ağrısı olduğu zaman filân. Ama yardım filân etmiyeceğim. Sıkı Fransızca çalışıyorum. La Belle Nivernais'i okuyorum.

Dostun Anne

9 Ekim, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Bugün sana kötü mü kötü havadislerim var. Yahudi dostlarımızı beşer, onar götürüyorlarmış Gestaponun elinde görmedikleri hakaret kalmıyormuş, yüklenip öküz arabalarına Drente'deki büyük Yahudi Kampı, Westerbrook'a yolluyorlarmış. Westerbrook, öyle anlaşılıyor, fecî bir yer. Yüz kişi için tek bir yıkanma yeri varmış, helâlar da bir iki tane. Kadın, erkek, çoluk çocuk aynı yerde yatıyormuş. Bu yüzden ahlâksızlık almış yürümüş. Kadınlar, hattâ genç kızlar, orada kaldıktan bir zaman sonra gebe kalıyorlarmış.

Kaçmağa imkân yok. Kaçsalar da başları tıraşlı, üstleri başları işaretli olduğu için hemen yakalanıyorlar.

Hollanda da böyle olursa, kimbilir sonradan onları alıp götürdükleri o yaban ülkelerde neler çekiyorlar. Öldürüyorlar onları herhalde. İngiliz radyosu zehirli gazla öldürüldüklerini söyledi

En kestirme ölüm bu belki. Kafam yerinde değil hiç. Miep bu tüyler ürpertici şeyleri anlatırken, kaptırdım kendimi. Keşki dinlemeseydim. Miep'in hali de perişandı. Meselâ, geçen gün, ihtiyar, kötürüm bir Yahudi kadın kapısının eşiğinde oturuyormuş Gestapo, «Bekle» diye onu orda bırakıp araba getirmeğe gitmiş. Biçare İngiliz uçaklarına ateş açan topların sesinden, ışıldakların pırıltısından şaşkın şaşkın otururmuş. Miep içeri alayım, demiş, sonra da caymış. Kim böyle Rizikoyu üstüne alır! Almanlar amansız mı amansız. Ellie'nin üstüne bir ağırlıktır çöktü. Oğlunu Almanya'ya yollamışlar. Başımızın üzerinden uçan uçakların çoğu bir milyon kilo ağırlığındaki bombalarını Dick'in kafasına atacak diye üzüm üzüm üzülüyor.

Dostun Anne

16 Ekim, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Çok meşgulüm. La Belle Nivernaise'den demin bir bölüm çevirdim, yeni kelimeleri de bir yana yazdım. Yetmiyormuş gibi Allahın belâsı bir matematik problemi çözdüm, sonra da Fransızca grameriden üç yaprak hazırladım. Hergün bu matematik problemleriyle uğraşmağa yanaşmıyorum. Babam da aynı fikirde. O benden de yaya bu işte. Baktık ki ikimiz de içinden çıkamıyoruz, hemen Margot'yu yardıma çağırıyoruz. Stenoda en iyi benim.

Dün The Assault'u bitirdim Eğlenceli ama, Joop ter Heul'un eline su dokunmaz. Bana kalırsa Cissy van Marxveldt birinci sınıf yazar. Çocuklarıma kitapları-

nı muhakkak okutacağım. Annemle Margot ile aramdan su sızmıyor. Böylesi daha iyi. Dün gece Margot ile koyun koyuna yattık. Sıkış sıkış olduk ama, o da keyifli. Hatıra defterimi okumak istedi. Ben de, «Olur,» dedim, «ama her tarafını değil.» O da bana gösterecek hatıra defterini. Derken gelecek üstüne konuşmağa koyulduk. Ne olmak istediğini sordum. Söylemedi; sırmış. Öğretmen olmak istiyor galiba. Belki de yanılıyorum ama, bana öyle geldi. Ben de çok meraklıyım, canım! Bu kadarı da fazla.

Bu sabah Peter'in yatağında yattım azıcık. Oğlanı kışkışladım önce. Fena kızdı, kendi bilir. Arkadaşlık etmesini öğrensin artık. Dün de ona bir elma verdim. Daha ne istiyor!

Margot'ya çok çirkin miyim? diye sordum. Alımlı olduğumu söyledi, gözlerim de güzelmiş. Senin anlıyacağın, kesin bir şey söylemedi.

Hoşça kal!

Dostun Anne

20 Ekim, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

İki saat geçti, hâlâ ellerim titriyor. Evde beş tane yangın söndürücü var. Birinin gelip onları dolduracağını biliyordük ama, marangoz mu ne, onun geleceğini önceden bildirmemişlerdi.

Biz, her zamanki gibi, öyle sakıncasız oturuyorduk, birden bir takım sesler, dışardan, kapımızın karşısındaki sahanlıktan bir çekiç sesi geliyor. Marangoz geldi aklımıza, o sıra bizle yemek yiyen Elli'ye durumu

anlattım, aşağı inmemesini tembihledim. Babamla kapının ağzına oturup, adamın gitmesini beklemeğe başladık. Bir çeyrek saat sonra, çekiciyle âletlerini yere bırakıp, bizim kapıyı çaldı. Korkudan bembeyaz kesildik. Belki de sesimizi işitmiş, ne olduğunu anlamağa kalkışmıştı. Kapıya vuruyor, çekiştiriyor, itiyor, omuzluyordu. Bu yabancı adam o güzelim saklı yerimizi bulacak diye yüreğim hop hop ediyordu. Sonumuz geldi, dedim kendi kendime. Derken Bay Koophuis'in sesi geldi. «Açın! benim.» Hemen açtık. Gizlimizi bilenlerin dolap biçimi açmak için kullandığı çengel sıkışmış bir tarafa. Ondan marangozun geleceğini haber verememişler. Marangoz aşağı iner inmez, Koophuis Elli'yi dışarı çıkarmak için acele gelmiş ama, kapı gene açılmamış. İçim rahatlayıverdi birden. Kapının arkasında bekler dururken kapıyı zorlıyan adam bir büyümüş büyümüştü ki, sonunda yeryüzündeki en iri ,en dev Faşist haline gelip çıkmıştı.

Eh! Bu vartayı da böylece atlattık. Bu arada Pazartesi günü pek eğlendik. Miep ile Henk geceyi burda geçirdiler. Margot ile ben annemle babamın odasına gittik, bizim odada da Van Santen'ler kaldı. Ağzına lâyık yemekler. Tek bir aksaklık oldu. Babamın lâmbasının fitili kaçtı, apansız karanlıkta kaldık. Şaşırdık kaldık. Evde fitil vardı ama ,tâ karanlık deponun gerisinde. Zifiri karanlıkta nasıl bulunur? Gene de bir ikı gönüllü çıktı. On dakika araştırmadan sonra buldular yedek fitili, biz de mum ışığından kurtulduk.

Bu sabah erkenden kalktım. Henk sekiz buçukta dışarı çıkacaktı. Esaslı bir kahvaltıdan sonra Miep aşağı indi. Bir de yağmur yağıyordu ki! Böyle hemencecik büroya indiğine pek memnundu. Yoksa o

yağmur altında pedala kuvvet, anası ağlayacaktı. Gelecek hafta gece yatısına gelecek.

Dostun Anne

29 Ekim, 1942

Perşembe

Sevgili Kitty,

Meraktayım çok. Babam hasta. Ateşi var, bir şey dökuyor, kızamık olmasın! Düşün bir kere! doktor bile çağıramıyoruz. Annem terletmiye ilâç yapıyor. Belki bu kadarcıkla ateşi düşer.

Miep bu sabah Van Daan'ların evinden bütün döşemelerin alındığını söyledi. Bayan Van Daan'la bildirmedik durumu daha. Zaten işarete bakıyor. İşin yoksa bütün hafta dırıltısını dinle! Yok evde bıraktığı porselenler şöyle güzelmiş! Yok koltuklar bilmem nerden alınmaymış! Kafa beyin bırakmayacak! Sanki biz eşyalarımızı geride bırakmadık! Olan olmuş bir kere. yakınıp duracak ne var bunda!

Son zamanlarda büyükler için yazılmış kitaplardan bazılarını okumama izin çıktı. Nico van Suchtelen'in yazdığı Eva'nın Gençliği adlı romanı okuyorum şimdi. Bununla okul kızlarının başından geçen aşk öyküleri arasında pek bir fark göremiyorum. Kendilerini tanımadığı erkeklere karanlık sokaklarda satan kadınlardan az buçuk bahis geçiyor ama, olsun. Kucakla para istiyorlar o iş için. Benim başıma böyle bir şey gelse, utancımdan ölürüm. Sonra Eva'nın aybaşı olduğundan söz geçiyor. Ben de bir aybaşı olsam! Önemli bir şey herhalde.

Babam büyük dolaptan Goethe ile Schiller'in o-

yunlarını aldı getirdi. Her akşam okuyor bana. Don Carlos'dan başladık.

Annem de babamdan özendi elime dua kitabını sıkıştırdı. Mesele çıkmasın diye Almanca bir kaç dua okuyorum. Güzel olmasına güzel ama, tadına varamıyorum. Ne diye beni sofu olmağa zorluyor? anlamıyorum.

Yarın ilk defa olarak ocağı yakacağız. Korkarım dumandan boğazımız kavrulacak. Baca tâ ne zamandır temizlenmemiş. İnşallah çeker!

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Annemin heyheyleri üstünde, kabak gene benim başıma patlar. Neden böyle anlamıyorum, ne annemin ne babamın Margot'ya en ufak bir şey söyledikleri yok. Ne olsa, benden biliyorlar. Dün akşam meselâ; Margot güzel güzel resimlerle dolu bir kitap okuyordu. Kalktı yukarı çıktı. Kitabı da oturduğu yere bırakttı. Benim de elimde bir iş yoktu, kitabı aldım elime, karıştırmağa başladım. Margot geri geldi, kitabı benim elimde görünce, kaşlarını çattı, kitabı geri istedi. Az daha bakayım, deyince Margot büsbütün öfkelendi. Annem de katıldı, «Kitabı Margot'ya ver, okuyor.» dedi. Derken babam içeri girdi. Olup biteni bilmediği halde, Margot'un yüzünü allak bullak görünce, geldi bana çattı. «Margot, senin kitaplarından birine bakayım dese, kımbilir ne kıyamet koparırsın!» demez mi! Vazgeçtim inattan, kitabı bırakıp odadan çıktım. Oplar benim alındığımı sanmışlar. Oysa ne alındım, ne üzüldüm, ne de kızdım. Yalnız babamın mesele nedir anlamadan gelip bana çatması haksızlıktı. Kitabı zo-

ten verecektim Margot'ya, annemle babam işe karışmasaydı, kendiliğimden verecektim. Hemen Margot'un tarafını tuttular, sanki büyük bir haksızlığa uğramış gibi.

Annemin Margot'u tutacağı belli bir şey. Öteden beri birbirlerini desteklerler. Öylesine alıştım ki buna, annemin dırdırına Margot'un kurumuna aldırış bile ettiğim yok.

Seviyorum onları ama, biri annem, biri de kızkardeşim olduğu için. Babamla öyle olmuyor işte. Margot'yu bana ornek göstermeğe kalkınca, onun yaptıklarını beğenip övünce, onu okşayınca ,içim burkuluyor. Seviyorum çünkü babamı. Dunyada bir o var bağlı olduğumu, ondan başka kimseyi sevdiğim yok. Margot'ya farklı davrandığımın farkında degil. Margot yukarı Margot aşağı, varsa yoksa Margot. Ama beni de ciddiye almalılar, değil mi? Benim de bir hakkım var. Ben her zaman için ailenin yaramazı, belâsı sayıldım. Ne yaptıysam iki kat cezasını çektim, ilkin azarladıkları için, sonra da bunun üzgünlüğü. Artık böyle kardeş ayırmaya dayanamıyorum. Babamdan öyle bir şey istiyorum ki, o da onu vermeği akıl edemiyor, ya da veremiyor.

Margot'yu kıskanmıyorum, hiç bir zaman da kıskanmadım Ne güzelliğimde ne alımında gözüm var. Benim bütün istediğim babamın sevgisi: çocuk olarak değil, benim için, Anne için sevgi göstermesi sırf ben ben olduğum için, beni sevmesi.

Babama sarılıyorum çünkü sade onun aracılığıyla aile bağlılığa duyabilir oldum. Annemi ne gözle gördüğümü açacak olsam, kapatıyor hemen ağzı. Annemin kusurlarını ortaya koyacak çeşitlilikte konulara girmiyor Ama annemin kusurları deyip de geçinemek

gerek, öyle kanıma dokunuyor ki kimi zaman, hayatın zevki kalmıyor. Birine açılmadan edemiyorum, biriyle paylaşmak lâzım bu düşündüklerimi. Dağınıklığıma mı, alaycılığına mı, haşinliğine mi göz yumayım? Sonra neden hep ben haksız olacak mışım?

Her şeyde birbirimizin zıttıyız. Ondan her fırsatta çatışıyoruz, başka çare yok. Annemin karakteri üstüne yargı yürütmek istemem, bana düşmez bu. Onu sade anne gözüyle görmem gerek ama, bana bu duyguyu aşılayamıyor ki! Kendi kendime anneli ketmem gerekiyor. Kendimi hepsinden ayırdım. Kendi geminin kaptanıyım ben, bakalım nereye varacak gemim. Bütun bunlar neden oluyor biliyor musun? Bir anne nasıl olmalı bir eş nasıl olmalı diye yerlemiş bir örnek var kafamda da ondan. İşte ben böyle birisine «Anne» diyebilirim. Annem böyle bir insan değil. Ondan oluyor bütün bunlar.

Annemin açığa vurduğu kötü örneklere gözümü kapamağa çalışıyor, onun sadece iyi taraflarını görmeğe savaşıyor, onda bulmadıklarımı kendimde aramağa davranıyorum. Olmuyor bir türlü. İşin en kötü yanı, annemle babam hayatımdaki bu boşluğu, uçurumu görmiyorlar, bu yüzden ben de onları kınıyorum. Bilmem ki çocuklarını her bakımdan hoşnut edebilen anne, baba var mıdır acaba?

Kimi zaman Tanrı beni denemek istiyor diye avunmak istiyorum. Sade şimdi değil, sonra da. Ben belki de önümde örnek olmadan, iyi öğütler almadan iyi olmanın çaresine bakmak zorunda bırakılmışım. Öyleyse eğer, bir zaman gelecek ki bu yolda büsbütün güçlü olabileceğim. Bu mektupları benden başka kim okuyacak ki? Ben kendimden başka kimden yardım umabilirim ki? Kimi zaman öyle yardıma ihtiyacım oluyor ki! Güçsüz görüyorum çoğu zaman kendimi,

hor görüyorum. Kusurlarımı bılıyorum. düzeltmek istiyorum, didinip duruyorum.

Bir günleri bir günlerine uymuyor. Bir gün, bakıyorsun, Anne'ın aklı başında diye, her şeyi söylüyorlar bana. Ertesi gün hiç bir şey bilmiyen budalanın biri olduğu halde, kendini allame sanan bir insan müsveddesi gözüyle görüyorlar beni. Ama ben bebek değilim artık; ne de şımarık bir çocuk, ne yaparsam güleceklcr, kısacası eğlendireceğim onları, bütün işim o! Anlatamıyorum daha ama. Benım de kendime göre görüşlerim, düşüncelerim var. Yatakta yatarken, içimde öyle şeyler kıpışıyor ki, burama geldi artık, bıkkınlık getirdiğim insanlarla yan yana yaşamaktan, beni yanlış anlıyan kimselerle geçinmeğe çalışmaktan gına getirdim. Ondan işte dönüp dolaşıp hatıra defterime yapışıyorum. Olup olacağı bu defter. Kitty öyle sabırlı ki! Ona yemin ederim ki, herşeye rağmen dayanacağım, yolumu bulacağım, gözümün yaşını silip her şeye dayanacağım. Keşki bütün bu çabalarımın sonucunu şu kadarcık olsun görebilsem, arada bir keşki beni seven biri yüreklendirse beni.

Kınama beni! Unutma ki sıkıntıdan patlıyacak gibi oluyorum kimi zaman. Kusuruma bakma!

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Dun Peter'in doğum gunuydu Onaltısını bitirdi. Bir kaç guzel armağan verdiler ona. Bir Tekel oyunu, bir ustura, bir de çakmak. Cigaraya alıştığı için değil **işin cakası için.**

Ana en buyuk sürprizi Van Daan getirdi. Saat birde geldi içeri, İngilizlerin Tunus, Cezayir, Kazab-

lanka ile Oran'dan çıkartma yaptıklarını müjdeledi. Herkes bu, «sonun başlangıcı» diyordu ama, İngiliz Başbakanı Churchill İngiltere'de de aynı şeyin söylendiğini duymuş olacak ki, «Bu son değildir.» dedi. «Ne de sonun başlangıcı. Bu olsa olsa, başlangıcın sonudur.. Görüyorsun, değil mi, aradaki farkı? İyimserliğe yer var tabii. Üç aydır dayanan Rus şehri Stalingrad hâlâ Almanların elinde, düşmedi.

Dönelim bizim mağaradaki hayatımıza. Yiyecek işi ne âlemde? onu anlatayım sana: Biliyorsun, bizim burada gerçekten obur bazı yaratıklar var. Ekmeğimizi Koophuis'in arkadaşı olan iyi bir fırıncıdan alıyoruz. Evdeki kadar bol değil tabii. Yetecek kadar ama. El altından dört tane daha vesika aldık. Fiyatlar durmadan yükseliyor, 27 den 33 florine çıktı. Bu kadar para şu kadarcık bir kâğıt parçası için. Ev için 150 konserve tenekesi sebzeden başka, 270 paund kuru bezelye ile fasulye tedarik ettik. Hepsi bizim için değil. Gizli kapının arkasındaki koridora kondu torbalar, sonra içleri çok dolu, hiç yoktan patlayıverirler diye tavan arasındaki kışlık kilere kaldırmağı kararlaştırdık. Peter'e de onları oraya taşımak düştü.

Peter torbaların dördünü beşini kazasız çıkardı yukarı. Tam altıncısına yapıştığı sırada torbanın dibi patlayıverdi, gürr deyince kahverengi fasulyeler boşalıverdi yere, merdivenlerden aşağı. Torbada hiç değilse bir elli pound vardı. Gürültüyü sağır sultan bile duymuş olacak. Aşağıdakiler hurda bina yıkılıyor sanmışlar. Allahtan yabancı yoktu evde. Peter korkudan affalladı önce, sonra kahkahayı koyverdi, beni merdivenin altında fasulyeler arasında görünce. Dizlerime kadar fasulyeye gömülmüştüm. Hemen toplamağa koyulduk. Mübarekler öyle ufak öyle kaypak ki, nerelere girmemişler. Köşe, delik sıkışıvermişler. Şimdi a-

[illegible] bir [illegible] Van Daan'lara bir avuç olsun fasulye armağan etmeği adet ettik.

Unuttum sana söylemeği, babam iyileşti.

Dostun Anne

NOT : [illegible] radyo-[illegible] Oran, iki [illegible] gündür İngilizlerin elinde. Sıra Tunus'ta şimdi.

10 Kasım, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Sana önemli bir haberim var. Sekiz kişi oluyoruz. [illegible] bir kişi için ca-[illegible] fazla [illegible] bulundu a-[illegible] Van Daan [illegible] öne sürülenlerin [illegible] Albert Dussel [illegible] bir [illegible] oldu-[illegible] Van Daan'lar [illegible] yetecek.

Dostun Anne

12 **Kasım, 1942**
Perşembe

Sevgili Kitty,

Miep kendisine saklanacak bir yer bulunduğunu söylediği zaman Dussel sevinçten deli divane olmuş. Bir an önce gelmesini salık vermiş. Cumartesi olsa, daha iyi, demiş Miep. Dussel hastalarıyla işlerini hesaplarını yoluna koymak için bir kaç gün daha istemiş. Sabahleyin Miep bu haberi yetiştirdi. İşi tavsatmasının ihtiyatsızlık olacağını ileri sürdük. Bütün bu hazırlıklar, hiç de işin içine karıştırmak istemediğimiz bu takım kimselere açılmamıza yol açıyor. Miep Cumartesiye kadar işlerini ayar etmesini istiyecek ondan.

Dussel «olmaz,» demiş. Pazartesiye geliyor. Bence eline geçmiş böyle fırsatı savsaklatması düpedüz delilik. Gestapoya bir yakalanırsa, o zaman hangi hastasını görecek hangi hesabını kapatacak? Böyle zamanda göz göre göre böyle tehlikeye atar mı insan kendini? Babamın bu işe razı olmasına saçma mı saçma. Başka haber yok.

Dostun Anne

17 **Kasım, 1942**
Salı

Sevgili Kitty;

Dussel geldi. İşler yolunda. Miep ona Postanenin önünde bir yer tutmasını, saat onbirde kendisini arayacak adamla buluşmasını tembihlemiş. O da tam zamanında buluşulacak yere gelmiş. Dussel'i daha ön-

ceden tanıyan Bay Kophuis yanına gelip, beklediği beyin gelemiyeceğini, isterse işyerinde bulunan Miep'-e gidebileceklerini söylemiş. Kophuis bir tramvaya atlamış, Dussel de aynı yönde yaya yola koyulmuş. Onbiri yirmi geçe tam, Dussel büro kapısını çalmış. Miep sarı yıldız görünmesin diye paltosunu çıkarttırmış, ordan özel büroya geçmişler, temizleyici kadın gidinceye kadar dereden tepeden konuşmuşlar. Derken Miep özel büronun başka bir iş için lâzım olduğu bahanesiyle Dussel'i yukarı çıkartmış, ve dolabı açınca da zavallının gözleri faltaşı gibi açılmış.

Biz yukarıda masa başında yeni konuğu karşılamak için hazırlanan konyakla kahveyi bekliyorduk. Miep Dussel'i önce oturma odamıza almış. Bizim döşemeleri hemen bilmiş. Yalnız bizi yukarıda başının üstünde bulunuşumuzu aklına bile getirmemiş. Miep durumu anlatınca, düşüp bayılacakmış nerdeyse. Miep yakaladığı gibi kolundan yukarı, yanımıza çıkarmış.

Dussel içeri girince, bir iskemleye çöktü, sus pus öyle, birer birer bizi süzdü, nerde olduğunu bir türlü anlıyamazmış gibi etrafına alık alık bakındı. Derken kekeledi, «Ama... aber sind siz Belçika'da değil miydiniz? İst der Miltar nicht come, das Auto, kaçamadınız mı?»

Her şeyi anlattık ona, askerlerle otomobil hikâyesini, bi aramağa kalkarlarsa Almanları yalnış yola sürmek için mahsus yaydığımızı söyledik.

Dussel pek beğendi numaramızı. Hele Gizli Bölmenin girdisini çıktısını gezip gördükten sonra, şaşırdı kaldı.

Oturup öğle yemeğimizi yedi. Dussel öğle uykusuna yattı, çay zamanı çıktı ortaya. Eşyalarını da az buçuk toplamış (Miep önceden getirmişti eşyalarını), rahatladı biraz adamcağız. Sonra eline «Van Daan'-

n düzenleme daktiloyla yazılmış Gizli Bölme Tüzüğü» tutuşturuldu.

GİZLİ BÖLME İÇİN KILAVUZ :

Yahudilerle benzeri kimseler için gecici bir barınak olarak düzenlenmiş özel bir kurum.

Bütün yıl açıktır. Amsterdam'ın göbeğinde sakin, güzel, gürültüden uzak bir yer. 13 ile 17 numaralı tramvaylarla gidilebilir, gidiş gelişte bisiklet de kullanılabilir. Almanlar ulaştırma araçlarını yasak ederse, yaya da gidilebilir.

Oda, yatak : bedeva.

Yağsız, özel hazırlanmış yemekler.

Banyo odasında akar su, (yazık ki banyo yok). İç ve dış duvarlardan da istenirse, su temin edilebilir.

Her çeşit eşya için geniş yüklükler.

Radyo merkezimiz : Londrayla direk temastadır. Ayrıca New York, Tel Aviv ve öbür istasyonlarla münasebet tesis edilmiştir. Radyomuz akşam saat altıdan sonra münhasıran bölme sakinlerinin emrine tahsis edilmiştir. Hiç bir istasyonun dinlenmesi yasak edilmemiş olmakla beraber Alman istasyonlarının musiki programları dışında aramamaları hususunda aramızda sessiz bir anlaşma mevcuttur.

Dinlenme Saatleri: Gece saat 10 dan sabah 7.30'a kadar. Pazarları ise 10.15 e kadar. Bölme sakinleri dilerlerse diğerleri eğlendiği gibi onlar da dinleyebilirler. Güvenlik tedbirleri gereğince dinleme saatlerine harfiyen uyulmalıdır.

Kullanılacak dil : Akşam saatlerinde konuşulmaması şarttır. Bütün medeni diller konuşulabilir, ancak Almanca konuşulmaması gerekmektedir.

Dersler : Haftada bir steno dersi. Her zaman için Matematik, Tarih, İngilizce, Fransızca dersleri.

Ev hayvanları - Özel numara : (Bu dilimde ge-

rekir) Her türlü kolaylık sağlanır, pireler de dahil.

Yemek Saatleri : Bayram ve Pazar günleri hariç, kahvaltılar 9 da.

Öğle yemeği : Hafif bir yemek. 1.15 den 1.45 e kadar.

Ödevler : Bölme sakinleri büro işleriyle görevlidir.

Yıkanma : Pazar günleri 9 dan itibaren tekne bölme sakinlerinin emrindedir. Helâ, mutfak, özel ve asıl büro, hangisi istenirse bu işe ayrılabilir.

Alkollü içkiler : Doktor reçetesiyle verilir.

Dostun Anne

19 Kasım, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Beklediğimiz gibi çıktı, Dussel hoş bir adam. Benim odamda kalmağı hiç yadırgamadı tabii.

Aslına bakarsanız yabancı birinin eşyalarıma ortak çıkmasını sevmem ama, bu durumda, iyi bir maç için bazı fedakârlıklar yapmağa hazırım. Babam, «Bir insan kurtaralım, önemli olan o, üst yanı kendiliğinden ayarlanır.» diyor. Haklı.

Dussel ilk günden bana bir sürü soru sordu. Temizleyici kadın ne zaman geliyor? Ne zaman hamam yapabiliriz? Helâya gitmek serbest mi? Tuhafına gidiyor belki ama, bütün bunlar Gizli Bölmede önem kazanıyor. Gündüzün aşağıdan işitilebilecek hiç bir gürültü yapmamamız gerekiyor. Yabancı biri olunca, özellikle temizleyici kadın, büsbütün dikkatli olmalıyız. Hepsini birer birer Dussel'e anlattım. Her şeyi

ıki kere soruyor, gene de aklında tutamıyor. Zamanla o da alışır, bu apansız değişiklik onu afallattı galıba.

Bundan gayrı her şeyler yolunda. Dussel ne zamandır görmediğimiz dış dünya üstüne bir alay şey anlattı. Öyle içler acısı haberler verdi ki! Bir sürü eş dost güme gitmiş. Her akşam yeşil, gri ordu kamyonları ortalığı zangırdata zangırtada geçiyormuş. Kapıları çalıp, Yahudi oturuyor mu? diye soruyorlarmış. Varsa eğer, bütün aileyi alıp götürüyorlarmış. Orda yoksa bitişiktekilere... Bir yerde gizlenmedikçe kurtuluş çaresi yok. Çoğu ellerindeki listelere göre dolaşıyorlar, kapı kapı gezmeleri toptan toplama amacıyla. Kimi zaman da para karşılığı, adam başına şu kadara, bu kadara, yakaladıklarını koyveriyorlarmış. Eski köle avı gibi bir şey. Şakaya sığar şey değil, Yüreğim parça parça oluyor. Akşamları, karanlık bastıktan sonra dizi dizi görüyorum onları, yanlarında ağlayıp duran çocuklar, yürüyüp duruyorlar; nereye gittikleri belli değil, başlarında o heriflerden dördü beşi, ite kaka onları, yorgunluktan yerlere serilinceye dek, güdüyorlar. Ne ihtiyar, ne bebek, ne gebe kadın, hasta, hiç dinledikleri yok. Hepsi bu ölüm yürüyüşüne sürükleniyor.

Ne talihliymişiz biz burda, sıkıntısız, kendi halımızde yaşıyabiliryoruz. Ah geride bıraktığımız, elimizi uzatamadığımız zavallıların başına gelenler insanı böyle üzüm üzüm üzmese!

Sevgili arkadaşlarım bu soğuk gecelerde kimbilir hangi çukurda can verirken, ben sıcak yatağımdayım diye düşünüyor, uykum kaçıyor, onları düşünmekten uykusuz sabahı ediyorum. Bu yaban insanlaların eline düşmüş yakınlarım aklıma gelince bir korkudur düşüyor içime. Bütün bu çektikleri sırf Yahudi oldukları için!

Dostun Anne

20 Kasım, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Ne yapacağımızı şaşırdık. Şimdiye kadar Yahudilerin başına gelenler üstüne bize ulaşan haberler pek içimize işlemiyordu, her şeye rağmen neşemizi bozmamağa gayret ediyorduk. Miep arasıra gelip bize yakınlarımızın başına gelenleri anlattığı zaman, annemle Bayan Van Daan hüngür hüngür ağlamağa başlıyorlardı. O yüzden Miep anlatmaz olduydu bütün bunları. Dussel buraya gelince ise adamı soru yağmuruna tuttular, o da öyle korkunç şeyler anlattı ki, aklımızdan silemiyoruz bütün bunları.

Gene de gayret ediyor, unutmağa çalışıyor oyalanmağa bakıyoruz. Dışardakilere yardım edemiyeceğimize göre, böyle eli kolu bağlı üzülmek hem faydasız, hem de yıpratıcı. Gizli Bölmeyi, Ağlama Bolmesi haline getireceğiz de ne olacak? Her zaman o zavallı insanları aklıdan çıkarmamam mi lâzım. Meselâ tam gülmem tutmuşken, birden onlar anıp susmalı, sevinçliyim diye utanmalı mıyım yoksa? Bütün gün oturup ağlamalı mıyım? Elimden gelmiyor ne yapayım? Hem bir yerde üzüntü de yıpratıp aşınıyor.

Bu anlattıklarımın yanı sıra canımı yiten ama, gene de bana baskı etmekten geri kalmıyan bir sıkıntı var içimde. Son zamanlarda kendimi yalnız hissediyorum, bir yerde unutulmuş, bırakılmış gibi. Sana neye anlatıyorum bunları bilmem. Eskiden oyun eğlence, arkadaşlarım bütün günümü doldururdu. Şimdi ise ya kendimi düşünüyorum ya aklıma hep kötü kötü şeyler geliyor. Sonra anladım ki, babam istedi-

ği kadar sevimli adam olsun, bütün o geçmiş günlerinin dünyasının yerini tutmuyor. Neden böyle olmadık şeyler geliyor hep aklıma? Çok nankörüm ben, Kitty. Biliyorum. Biliyorum ama üstüme çok varırlarsa, üzerine de bütün bu sıkıntılar yığıldı mı, ne yapacağımı şaşırıyorum.

Dostun Anne

28 **Kasım**, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Çok elektrik harcamışız. Ya ucu ucuna tasarruf yapacağız ya da elektriği kesecekler. Onbeş gün karanlıkta oturmak da var. Kimbilir belki de atlatırız bu tehlikeyi. İkindileyin dörtte beşte karanlık iyice basıyor, kitap filân okunamıyacak kadar. Biz de bilmece sorarak, karanlıkta jimnastik yaparak, İngilizce Fransızca konuşarak, ya da okuduğumuz kitapları eleştirerek vakit geçiriyoruz. Dün gece yeni bir eğlence buldum. Bizdeki o kuvvetli dürbünle arkadaki evlerin ışık yanan odalarını dikiz ediyorum. Gündüzün perdeleri şu kadarcık aralamak bile yasak ama, karanlık bastıktan sonra zararı yok. Bilmezdim komşuların böyle ilgi çekici insanlar olabileceğini. Hiç değilse bizim komşular böyle. Bir çift yemek yiyordu, bir aile evlerinde sinema gösteriyordu, karşımızda oturan dişçi de bir ihtiyar hanımın dişlerini tedavi ediyordu. İhtiyarın bir korkmuş hali vardı ki!

Ötedenberi Bay Dussel'in çocuklarla iyi geçindiğini, çocukları kolladığını söyleyip dururlardı. Şimdi

artık ne mal olduğu anlaşıldı. Ukalâ mı ukalâ, akıl hocası mubarek, bir fırsat bulmasın vaaza başlıyor, şöyle oturulurmuş, şöyle kalkılırmış! dinle işin yoksa!

Ben de ne şanslıyım! Biliyorsun Haşmetpenahla aynı odada yatmak piyangosu da bana düştüydü. Eh! benim de evdeki üç çocuktan en yola gelmiyeni olduğum bir kere kabul edildiğine göre, neler çekiyorum, bir düşün! Temcit pilâvı gibi bir konup bir kaldırılan o tembihleri, öğütleri atlatmak için işi sağırlığa vurmaktan başka çare yok. Bunla kalsa iş hadi neyse, bir de müzevvir ki! hemen gidip annemi fitliyor. Ondan dinlediklerim yetmiyormuş gibi bir de annemden lâf işitiyorum. Kısacası iki ateş arasında kaldım. Bak! Bayan Van Daan'ı unttuk, o da aşağı kalır mı hiç! **açıyor ağzını, yumuyor gözünü!**

Sana bir şey söyliyeyim mi? bizim gibi böyle gizli bir yere sığınmış bir ailenin «yaramaz çocuğu» olmak hiç de kolay şey değil. Geceleri yatakta, aklımdan geçiriyorum bana söylediklerini, bende buldukları kusurları, verdikleri öğütleri, ben de şaşırıp kalıyorum. Zamanına göre ya ağlıyor, ya gülüyorum.

Neden sonra keşki böyle olmasaydım, keşki böyle olmak istemeseydim diye içim içimi yerken uyuya kalıyorum. Korkarım, senin de kafanı karıştırıyorum. Affet, n'apalım, bu kâğıt kıtlığında yazdığımı çizip atmak yakışık almıyacak. Onun için o «keşki böyle olmasaydım, keşki böyle olmak istemeseydim» cümlesini okuma! Okusan da bir şey anlıyacak değilsin a!

Dostun Anne

7 Aralık, 1942
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Chanuka ile St. Nicholas günleri bu yıl üst üste geldi, bir gün aralıkla. Cahanuka bayramı için fazla bir şey yapmadık, birbirimize ufak tefek armağanlar verdik, mum yaktık, hepsi okadar. Mum yaktık, dediysem, on dakika, mumdan yana pek fakiriz. İlahiler okuduktan sonra mumsuz da idare ediliyor. Bay Van Daan tahtadan bir şamdan yaptı, böylece her şey yolunca ayarlandı.

Cumartesi, St'Nicholas günü akşamı daha çok eğlendik. Miep ile Elli habire babamla fısıldaşa fısıldaşa bizi de meraklandırdılar, anladık bir şeyler dönüyor ortada.

Doğruymuş tahminimiz. Saat sekizde tahta merdivenden inip zifirî karanlıkta koridora, ordan da küçük odaya geçtik. (Öyle ürktüm ki, geriye dönecektim nerdeyse) o odada pencere olmadığı için ışıkları yaktık. Ortalık aydınlanıverince, babam büyük dolabın kapağını açtı. «Aa, ne güzel!» diye bağrıştık bir ağızdan. Köşede St. Nicholas kâğıdıyla donatılmış bir sepet duruyordu, tepesinde de Arap Peter'in bir maskesi.

Hemen sepeti yukarı çıkardık. İçinde herkes için ufak bir armağan vardı yanında da sahibine göre yazılmış ufak bir şiir. Etekliği paçavradan yapılmış bir bebek düştü bana. Babama defter koçanları... filân. Ne olursa olsun. İyi etmişler düşündüklerine, böylece şimdiye kadar kurtulamadığımız St. Nocholas gününde de bayram etmeğe başlamış olduk.

Dostun Anne

10 Aralık, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bay Van Daan et, sosis, baharat üzerine çalışırmış. Zaten bu ticareti iyi bıldiği için babamın yanına girmiş. Şimdi artık sosisçilikte ustalığını gösterme fırsatı buldu.

Her ihtimale karşı, karaborsadan tabii, yığınla et ısmarlatmıştık. Sosis yapılmasının seyrine doyum olmuyor. Bir kere et iki üç defa makineden geçiriliyor, sonra kıyma içine ne konuyorsa, onlar karıştırılıyor, barsaklar şişiriliyor. Akşamleyin sosis etini tavada kızartıp sauerkraut'la yedik ama Gelderland sosilerinin önce iyice kuruması lâzım. Onun için iple tavana astık hepsini. Odaya kim girdiyse sergilenmiş çiğ sosisleri görünce, kahkahayı bastı, öyle komik oluyor ki!

Oda bir cuıcuna içindeydi? Bay Van Daan karısının önlüklerinden birini o heybetli göbeğine sarmış (büsbütün şişman görünüyor bu haliyle) etle başır neşirdi. Elleri kana bulanmış öyle, kıpkırmızı yüzüne, lekelenmiş önlüğüne baksan, sahici kasap sanırdın. Bayan Van Daan da her şeyi bir arada yapma hastalığı nüksetmiş, bir yandan Hollanda'yı öğrenmeğe çalışıyor, elinde kitabı, bir yandan çorbayı karıştırıyor, kocasını seyrediyor, arada bir de inleyip sıklıyor, sakat kaburga kemiğinden yakınıyordu. Tohuma kaçmış kadınlar kocaman popolarını ufaltacağım diye böyle delice idman yapmağa kalkışırsa, böyle olur!

Dussel'in, bir gözü iltihap yapmış, çayla banyo yaplyordu gözüne. Pencereden süzülen bir güneş ışını

içinde yuzu, babam oturuyordu köşede ama, rahat etti̇ği yoktu, her geçen ona çarpıyordu bir kere. Üstelik, samrlm romatizmaları da azdı. Yüzünu hiç beğenmedim, kambur gibi öyle büzülmüş, üzüntülü bir hali vardı. İhtiyarlar yurdundakilere benzeyecek nerdeyse. Peter kedisine cambazlık yaptırıyordu odanın dört bir tarafında. Annem, ben, bir de Margot. Patates soyuyorduk, Van Daan'ı seyretmekten baş alamıyorduk ki doğru dürüst iş görelim.

Dussel dışçiliğe başladı. Sana ilk hastasıyla olan serüvenini anlatayım da bol bol gül! Annem ütü yapıyordu. Onun için Dussel'in ilk hastası olmak şerefi Bayan Daan'a düştü. Geldi, odanın ortasında bir skemleye oturdu. Dussel, pürciddiyet çantasını açıp. âletlerini çıkarmağa başladı. Bir yandan da dezenfekte edebilmek için kolonya, balmumu yerine de vazelin istedi bizden.

Bayan Van Daan'ın ağzını bir gözden geçirdi, iki de çürük buldu. Çürüklere bir dokundu mu görecektin Bayan Van Daan nasıl iki büklüm oluyordu, bayılacak nerdeyse, can acısından anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu. Uzun bir muayeneden sonra (aslında ya iki ya üç dakka surdü sürmedi) çürüklerden birini temizlemeğe başladı. Ne mümkün! bizim hasta ayaklarını kollarını deliler gibi oraya buraya sallamağa başladı. Dussel de küç attı kendini geriye, âlet de Bayan Van Daan'ın ağzında kaldı.

Danann kuyruğu o zaman koptu işte! Hastamız bir yandan (bağırabildiği kadar artık) haykırıyor, bir yandan da âleti ağzından çıkarmağa savaşıyordu. Âlet de aksi gibi büsbütün çürüğün içine takıldı. Bay Dussel, elleri kalçasında komediyi soğukkanlılıkla seyrediyordu. Seyircilerin artakalanları gülmeden bir hal oluyordu. Bizimki de insafsızlık, değil Bayan Van

Daan, kim olsa, o durumda feryadı basardı. Döne, yırtına, tekme ata, kollarını salliya sonunda âleti ağzından çıkardı. Sonra da Dussel hiç bir şey olmamış gibi tedaviye yeni baştan başladı.

İşe de öyle kaşla göz arasında girişiverdi ki, Bayan Van Daan'ın yeni numaralar yapmasına meydan olmadı. Ama ömründe hiç bir zaman bu kadar asistanı olmamıştır. Eminim. İki asistan çok işe yaradı. Van Daan ile ben işimizin üstesinden pekâlâ geldik. Bütün bu sahne Ortaçağdan kalma «Mutatabbib İş Başında» adlı resmi andırıyordu. Yazık ki hastanın sabrı tez tükendi, ateşte çorbası, ocakta yemeği derken, ucuz kurtardı kendini. Gelecek sefere artık dişlerinin çürüğünden daha ihtiyatlı söz açar.

Dostun, Anne

13 Aralık, 1942
Pazar

Sevgili Kitty,

Büyük büroda oturuyor, perdenin deliğinden dışarıyı seyrediyorum. Alaca karanlık, ama yazdığımı görecek kadar ışık var.

Gelip geçenleri seyretmesi öyle tuhaf oluyor ki! Hepsinin sanki büyük bir acelesi var, koşarmış gibi gidiyorlar. Bisikletlileri dersen, onları gözümle takip bile edemiyorum. Bisikletin üstünde kim olduğunu seçemiyorum.

Bu semtin halkı hiç de sevimli insanlar değil. Çocuklar hele, öyle pis ki, insan dokunmağa korkar. Tam burnu sümüklü kenar mahalle çocukları. Konuştuklarından da bir kelime anlamıyorum.

Dün öğleden sonra Margot ile yıkanıyorduk, dedim ki Margot'ya : «Tut ki şu geçen çocukları, bir olta ile sokaktan yakalayıp olduğu gibi buraya sokup, birer birer yıkasak, elbiselerini temizleyip salıversek...» Margot sözümü kesti, «yarın gene böyle pis sümepe kılıkla ortaya çıkarlar, hiç merak etme!»

Ben de saçmalıyorum gene. Sade insanlar yok ki seyredecek, otomobiller var, gemiler var, yağmur var. En çok tramvayların dönemeç alırken ki gürültüsünü seviyorum.

Hani biz tek düzen bir hayat yaşıyoruz da, düşüncelerimiz pek mi hareketli, pek mi değişik? Yoo Dönenip duruyoruz. Yahudilerden yiyeceğe, yiyecek meselesinden politikaya, hep aynı konular. Yahudilerden açıldı madem, söyliyeyim; dün perde arasından iki Yahudi gördüm. Gözlerime inanamadım. Öyle bir tuhaf oldum ki, onlara ihanet ettiğim yetmişyormuş gibi, şimdi de onların çektiği çileleri açıktan seyrediyorum diye bir üzüntüdür bastı içime. Karşıda bir duba evi var, bir kayıkçının ailesi oturuyor. Bir de ufak yaygaracı bir köpekleri var, havlamasından tanıyoruz, bir de rıhtımda koşuştuğu zaman kuyruğunu seçebiliyoruz. Bak şuna! Yağmur da yağmıya başladı. Herkes şemsiyelerini açtı. Sade muşambalarıyla arada bir de şapkalarının arka tarafı görünüyor. Zaten fazlasını görmeme de lüzum yok. Bir bakışta tanır oldum bütün kadınları, üstlerinde yeşil ya da kırmızı bir manto, ayaklarında topukları aşınmış kunduralar, kollarının altında bir torba, biliyorum hepsini. Yüzleri, ya düzgün ya asık, kocalarının o günkü durumuna göre...

Dostun, Anne

22 Aralık, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme halkı Christmas için adam başına fazladan bir çeyrek pound tereyağı verileceği habe-
rinin sevinci içinde. Gazetelerde yarım pound denlyor ama ,o vesika defterini hükûmetten alan mutlu kişi-
ler için. Bizim gibi hükûmetten gizlenen, karaborsa-
dan sekiz yerine ancak dört defter alacak kadar para bulan Yahudiler için değil.

Tereyağıyla herkes birşeyler pişirecek. Ben bu sabah bir kaç bisküvitle iki kek yaptım. Yukarda bir faaliyettir gidiyor, annem, ev işleri bitinceye kadar yukarı çıkmamamı tembih etti.

Bayan Van Daan yatağında, sakat kaburgası ağ-
rıyormuş, bütün gün sızlanıp duruyor, boyuna sargı değiştiriyor, mırın kırın ediyor durmadan. Ayağa bir kalksa iyi olacak, eşyalarını toplar, ortalığa bir çeki düzen verir. Hakkını yemiyeyim, Allah için tertipli, çalışkan kadın, tabiî orası burası ağrımadıkça. O za-
man neşesi de yerine geliyor.

Bütün gün dinlediğim «sısst»lar yetmiyormuş gibi, oda arkadaşım Bay Dussel de geceleri başladı «sısst»a. Ona kalsa, yatakta bile dönemiyeceğim bir taraftan bir tarafa! Aldırış bile ettiğim yok, gelecek sefere ben de ona bir «sısst» çekeceğim karşılık.

İfrit ediyor beni, hele pazarları kör karanlıkta kalkıp, jimnastik yapması yok mu! Bir kere ışığı yakıyor hemen, ben zavallıcık, uyku sersemi ne yapa-
cağımı şaşırıyorum, oraya dönsem olmuyor, buraya dönsem olmuyor, yatağımı genişletmek için başucuma konmuş sandalyeleri siper etmeğe çalışıyorum olmu-

yor, saatlerce sürüyor bu işkence. Sözüm ona kaslarını gevşetmek için yaptığı bir iki kol sallama temrinıyle Lord hazretlerinin idmanı sona eriyor, tuvalet faslı başlıyor. Ötesi berisi dört bir yana saçılmış halde, dört dönüyor odanın içinde. Kravatını kaybetmiş, arar durur, oysa masanın üstünde. Sandalyelere çarpıyor,orayı burayı karıştırıyor, çekilir gibi değil kısacası.

İhtiyarları tutturdum bu sefer de, başını ağrıttım. Sızlanmaktan bir şey çıkmıyor nasıl olsa. Sonra dırıltı çıkmasın diye, lâmbanın prizini çıkarmak, kapıyı kapamak, beyin elbiselerini saklamak çeşidinden öç tertiplerinden de vazgeçmem lâzım. Gitgide uslanıyor muyum, dersin? Burada her şeyi akıl ölçülerine vuracaksın, her şeye boyun eğecek ,her şeye eyvallah diyeceksin, dilini tutacaksın, filân. Bu gidişle harp bitene kadar akıl makıl kalmıyacak bende, zaten olanı da şu kadarcık.

Dostun, Anne

13 Ocak, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bu sabah gene aklım başımda değil, neye el sürdüysem, yüzüme gözüme bulaştırdım.

Dışarda durum büsbütün kötülüyor. Gece gündüz demiyor, zavallı insanları, beş on kuruş para, bir çantayla sürüp götürüyorlar. Yolda onlar da ellerinden alınıyor. Aileler dağıtılıyor, çocuklar, kocalar birbirinden ayrılıyor. Çocuklar okuldan dönüp bir de bakıyorlar ki, anaları babaları kaybolmuş ortadan. Ka-

dınlar pazardan dondukleriinde evlerinin kapanmış oldugunu, çocuklarının götürüldügünü görüyor.

Hollandalılar da rahat değil, oğulları Almanya'ya **götürülüyor. Herkes korku içinde.**

Her gece Hollanda'nın üstünden yüzlerce uçak geçiyor, Alman şehirlerini bombardımana gidiyorlar, taş taş üstünde kalmıyor. Her an Afrika'da, Rusya'da yüzlerce binlerce kişi ölüyor. Kimsenin bu yıkımın dışında kaldığı yok. Koca yeryüzü bir harp âfetinin sarsıntısı içinde. Müttefiklerin durumu daha iyi ama, bütün bunların sona ermesine daha çok var.

Bize gelince, şanslı olduğumuz muhakkak. Milyonlarca insanın talihlileriniziz. «Harpten sonra» ne yapacağız diye tasarıya girişecek kadar bencilliz. Elimizdeki son metâliği biriktirip başkalarına yardım edeceğimize, harbin yıkıntısından artakalanları düzenlemeğe bakacak yerde, yeni pabuçların cici elbi**selerin hayaliyle avunuyoruz.**

Karşıda çocuklar incecik bir gömlek, bir kısa pantalonla bu soğukta dolaşıp duruyorlar. No şapka, ne palto, ne çorap var üzlerinde, kimsenin yardım ettiği yok onlara. Mideleri bomboş, içlerini bastırmak için kurumuş hayuç kemiriyorlar, o da bulurlarsa. Buz gibi evlerinden, sokağa fırlıyorlar, okulları desen evlerinden beter. Hollanda'da işler öyle kötüledi ki, çocuklar sokakta gelip geçenleri durdurup dilemiyorlar Harbin yol açtığı sıkıntıları bir bu anlasan ana'lar sürecek, kendim de bu bütün karamsarlığa sapacağım. Bu felâketler sona ermeeye kadar sabredip oturmaktan başka çare yok. Yahudiler, Hıristiyanlar bekliyor, hep bu harp bitsin diye. Kimi de var ki ölümünü bekliyor.

Dostun, Anne

Sevgili Kitty,

Hırsından deli olacağım. Geno de kendini tutup ortaya vurmamam lâzım. Avazım çıktığı kadar, bağırmak, tepinmek, annemi bir terslemek, haykırmak istiyorum. Nedir bu benim çektiğim! Dakka geçmiyor ki, damarıma basmasınlar, kınamasınlar beni, bir kusur bulmasınlar, nasıl da yüzüme acı acı bakıyorlar, ok gibi içime işliyor. Yayları ellerinde her dakka bi rok saplıyorlar vücuduma, kaçabilirsen kaç!

Margot'ya, Van Daan'la, Dussel'e, babama da bağırmak geliyor içimden : «Bırakın beni,» diye «rahat bırakın beni! Hiç değilse bir gece gözyaşlarıyla yastığımı sırsıklam etmeden uyuyabileyim. Bırakın beni gideyim. Sizden, buradan ayrı bir yere. En iyisi dünyadan gideyim!» Söyliyemiyorum ama. Umutsuzluğumu onlara göstermemek zorundayım. Kendi elleriyle açtıkları yaraları onlardan gizlemeğe gayret ediyorum. Sözde beni avutmak için yanıma yanaşmaları, şaka yapmaları yok mu büsbütün kanıma dokunuyor, bağırasım, ağlıyasım geliyor. Konuşursam, gösteriş yapmak istediğimi sanıyorlar, susarsam, gülünç buluyorlar beni, karşılık verirsem kaba kız oluyorum, akıllıca bir şey ortaya atsam sinsî, yorulsam miskin, yemekte bir lokma fazla bir şey yedim mi de, bencil sayılıyorum, aptal, budala, korkak, kurnaz ne kılıklara sokmuyorlar ki beni! Bütün gün kendimin ne çekilmez bir çocuk olduğunu dinlemekten bir hal oldum, ciddiye almaz gibi görünüyor, içime atıyorum üzüntümü. Yoksa nasıl üzgünüm, bilmezsin. Tanrıdan beni değiştirmesini diliyorum, n'olur başka türlü bir insan olayım da bari herkesin öfkesini üstüme çekmiyeyim. Bu da olacak gibi değil. N'apayım ben de böyle yaradılmışım, biliyorum kötü insan da değilim.

herkesi elimden geldiği kadar hoşnut etmeğe çalışıyorum ama, onlar anlamıyorlar. İşi alaya vuruyorum, çünkü onların beni ne kadar üzdüklerini göstermek istemiyorum. Kaç kere söyledim, hiç yoktan beni azarladığında anneme dikeldim, dedim ki : «Ne söylerseniz söyleyin, umurumda değil. Bırakın beni, nasıl olsa düzelmem bundan sonra.» O zaman da tabii kabalık ettiğimi, serkeşlik ettiğimi söylediler, iki gün yüzüme bakmadılar. Derken unutuldu hepsi, eskisi gibi muameleye başladılar. Bir gün ağzımdan bal, ertesi gün de zehir saçma bana göre iş değil. En iyisi kendi içime kapanır, onlar beni nasıl hor görüyorlarsa ben de onları hor görürüm. Ah bir yapabilsem bunu!

Dostun, Anne

5 Şubat, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Çoktandır aramızda geçen kavgaları anlattığım yok ama, durum eskisi gibi. Dussel önce pek şaşaladı ama, şimdi o da alışıyor bu çekememezliklere, umursamaz oldu. Margot ile Peter'e genç demeğe bin şahit lâzım. İkisi de öyle uyuşuk, cansız şeyler ki! Onların yanında ben göze batıyorum. Ağızlarına pelesenk ettiler : «Margot ile Peter böyle şey yapıyor mu bak! Onlara benzesene biraz!» deyip duruyorlar ama, ben Margot gibi olmak istemiyorum ki !Yumuşak başlı, pasif, herkesin dediğine peki, diyen, her şeye razı bir insan o. Ben daha sağlam karakterli bir çocuk olmak istiyorum. Söylemiyorum bunları kimseye. Alay

edecekler, ıvısı mi ağzını kapatır oturuyum Sofrada hava epiy gergin genç, Allahtan arada bir çorbacılar geliyor de, dirilti yatışıyor azıcık. Çorbacılar, yemek zamanı ofisten gelip, bir kap çorba içenler. Bugün gene Bay Van Daan Margot'un iştahsızlığından söz ediyordu. «Vücudum bozulmasın diye böyle az yiyorsun, her halde.» diye Margot'ya takılıyordu. Her zaman Margot'nun tarafını tutan annem de bağıra bağıra demez mi! «Yetti artık sizin bu budalaca gevezelikleriniz!» Bay Van Daan kıpkırmızı kesildi, gözlerini indirdi, bir şey söylemedi. Son günlerde olmadık şeylere gülmeğe başladık, işarete bakıyoruz hani kahkahayı basmak için. Bayan Van Daan demin daha yeni bir saçma yumurtladı. Babasıyla nasıl iyi geçindiklerini, kendinin ne civelek bir kız olduğunu filân anlatıyordu. Babası ona öğüt verirmiş, gezip tozduğun adamlar işi azıttığı zaman, «Beyefendi, unutmayın, ben de bir hanımefendiyim.» de, dermiş. Sözüm ona beyfendi de bunun ne demeğe geldiğini anlarmış. Bizimkiler pek beğendiler bu nükteyi, bir kahkaha, bir kahkaha .. O pısırık Peter bile insanı güldürüyor bazan. Nedense anlamını bilmediği yabancı kelimelere meraklı var çocuğun. Geçen gün büroya birileri geleceği için helâya gitmiyorduk. Peter çok sıkışmış, çaresiz gitmiş helâya, yalnız işini bitirdikten sonra sifonu çekmemiş. Kibarlık edecek ya, helânın kapısına da bir kâğıt iliştirmiş. «S.V.P, koku.» yazmış üstüne. «Dikkat, koku!» diyecek sözde. S. V. P. nin «dikkat» anlamına geldiğini sanırmış. Ne bilsin S. V. P. nin «lütfen» demeğe geldiğini!

Dostun, Anne

27 Şubat. 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Pim «Neredeyse ikinci cephe açılır» diyor. Churchill zatürreye yakalandı ama, atlattı tehlikeyi. Hindistan'ın özgürlük şampiyonu Gandhi bilmem kaçıncı orucuna başladı. Bayan Van Daan alın yazısına inandığından söz ediyor ama, toplar gürüldemeye başladığı zaman da en çok korkan o. Yiğit kadın Allah için!

Henk, piskoposun el altından dağıttırdığı mektubun bir kopyasını da bize okuyalım diye getirdi. Güzel şeyler söylemiş, insanı yüreklendiriyor. «Hollanda halkı,» diyor, «düşmanı yurdumuzdan atıncaya kadar durup dinlenme yok! Herkes elindeki silâhla yurdunu, yurtdaşlarını, dinini selâmete ulaştırmak için çarpışıyor. Elinizden geleni yapınız, geniş yürekli olun! Açık elli olun! Tanrı sizinle birliktir.» Kilisenin mihrabından böyle konuşuyorlar demek. Bir yararı olur mu bunun acaba? Belki ama, bizim dinden insanlara değil.

Başımıza neler geldi biliyor musun? Evin sahibi Kraler ile Kophuis'e bildirmeden evi satmış. Bir sabah yeni evsahibi, yanında bir mimarla evi gözden geçirmek için çıka geldi. Allahtan Bay Koophuis oraymış, Gizli Bölme dışında her yerleri göstermiş onlara. Ara kapının anahtarını unuttuğu bahanesiyle tehlikeyi savuşturmuş. Ev sahibi yeniden boy gösterdikçe emniyetteyiz şimdilik. Bir de gelir Gizli Bölme'yi görmek isterse, o zaman işte işimiz bitik.

Babam Margot ile bana bir iş kutusu verdi. Hangi kitapları okuduğumuzu, zunları hangi yazarla-

rın yazdığını hep kartlara geçireceğiz. Kitap saraylarındaki fiş kutuları gibi bir şey. Ben sonra yabancı kelimeler için de bir not defteri tutuyorum.

Sonrada tereyağ ile margarin yeni biçim bölüşmeğe başlandı. Kendi payına düşen herkesin tabağına ayrı ayrı konuyor. Bence Van Daan'lar haksızlık ediyorlar çoğu zaman annemle babam da kavga çıkarmaktan korktukları için seslerini çıkaramıyorlar. Yazık! böyle insanlara karşı kısasa kısas hareket etmek gerek.

Dostun, Anne

10 Mart, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dün akşam elektrikler kontak yaptı. Üstüne de toplar ha babam gürledi durdu. Uçaklardan, bombardımandan yana korkumu bir türlü yenemedim. Hemen her gece babamın koynuna sığınıyorum. Çocukça bir şey belki ama, bu iş bildiğin gibi değil. Uçaksavar toplarının gürültüsü öylesine ki, bir satır lâf etsen duyuramıyorsun karşındakine. Kaderci, Bayan Van Daan korkusundan ağlıyacaktı nerdeyse. «Yarabbi! Nedir bu böyle! Nasıl da kıyasıya ateş açıyorlar!» deyip duruyordu. «Çok korkuyorum.» dese ya mübarek!

Mum ışığında karanlıktaki kadar korkmuyor insan. Nöbet gelmiş gibi her yanımı bir titreme almıştı. Babama mum yak diye tutturdum, dinlemedi. Karanlıkta oturduk hep. Derken makineli tüfekler girişti işe. Toptan da kötü onlar. Annem yataktan fırla-

dığı gibi mumu yaktı. Babam fena ofkelendi. Anneme söylenince o da. «Anne'i ne sanıyorsun sen?» dedi «Kırk yıllık asker değil ya bu kız!» Babam da ağzını kapattı.

Sana Bayan Van Daan'ın otleklikleri̇nden söz etmedim. değil mi? Gizli Bölme'yi iyice tanıyacaksan bunsuz olmaz. Bayan Van Daan'ın ne yiğit kadın olduğunu da anlataylın da bilgin tamam olsun. Bir gece kadıncağız tavan arasında hırsız var diye ayağa kalktı. Hırsızların ayak seslerini işitmiş sözde. Ossat kocasını uyandırmış ama, o arada hırsızlar ortadan kaybolmuş. Bay Van Daan'ın ses adına işitebildiği karısının güm güm atan yüreğinin çarpıntısıymış. «Ah! Putti, ah!» (Putti dıyor kocasına) deyip duruyordu «Sosisleri, fasulyeları alıp götürmüştür domuzlar. Peter'e ne yaptılar acaba? Derken Bay Van Daan, «Her halde Peter'i çalmamışlardır, merak etme! Bırak da biraz uyayayım, ne olur!» Bayan Vaan Daan öyle ürkmüs ki o gece sabaha kadar gözünü bile kırpmamış. Bir kaç gece sonra Van Daan ailesi bir takım yaban seslerle ayağa kalkar. Peter elinde bir elektrik feneriyle tavan arasına çıkar. Bir koşuşma bir koşuşma. Neymiş meğer bunlar? biliyor musun? Bir alay fare azmanı. Hırsızların kimin nesi olduğu anlaşıldıktan sonra Moushi'yi geceleri tavan arasına saldık, dâvetsiz konuklar o zamandan beri bir daha teşrif etmediler. Bir kaç akşam önce Peter eski gazete almak için çatı arasına çıktıydı. Merdivenlerden inmek için tavanarasının kapağını tutmak lâzım sıkıca. Bizim ki de nereye uzattığına bakmadan rastgele bir yere dayayacak olmuş elini. Sen misin dayayan; acıdan, korkudan gümbür attı kendini aşağı. Meğer o koca sıçanlardan birine doğru uzatmamış mı elini. Hart diye ısırınca sıçan bizimki yüzü gözü kâğıt gibi

çıktı ortaya, dizleri tutmuyordu, tiril tiril öyle! Üstu başı, pijamaları kan içinde. Hani o sıçanları okşaması iğrenç olmasına iğrençken, bir de elini kaptırdı mı, o pis hayvanlara, kimbilir ne eğlenir insan!

Dostun, Anne

12 **Mart, 1943**
Cuma

Sevgili Kitty,

Sana birini takdim edeceğim : Frank Ana, gençliğin hakları! Annem gençlik diyor da başka bir şey demiyor. Hemen her meselede gençliğin tarafını tutuyor, gurültü patırdı derken istediğini de yaptırıyor. Bir kutu dil balığı konservesi bozulmuş, Moushi ile Boche'a ziyafet! Boche ile tanışmadın sen daha. Biz gelmeden önce de buradaymış. Bu siyasî adı da nerden geliyor, biliyor musun? Bir vakitler firmada iki kedi varmış. Biri bu, depoda yaşlyan, bir de tavan arasının kedisi. İki kedi arasıra karşılaşırlamış, daha doğrusu kapışırlarmış. Her zaman kavgayı çıkaran bu, depo kedisi, sonunda dayağı yiyen de o. Bunun için işte depo kedisine Almaneri, yâni Boche adını takmışlar, öbürüne de, İngiliz ya da Tommy demişler .Tommy ortadan kaybolmuş bir zaman sonra. Şimdi aşağı inince Boche ile oynuyoruz.

Öyle çok fasulye yedik ki, uzaktan fasulye gördüm mü midem bulanır oldu. akamıyorum bile. Akşam yemeklerinde ekmek yok artık. Babam demin kendini iyi hisetmediğini söyledı. Gözleri öyle üzüntülü, yaşlı gibi adetâ, zavallıcık.

Son günlerde Ina Boudikçe Bakker'in yazdığı

«Kapı Çalındı» adlı kitabı elimden bırakamıyorum Bir ailenin hayatı; çok da iyi anlatılmış Üst yanı harp üstüne, yazarlar üstüne, kadınların eşitliği konusu üstüne, sarmıyor beni pek.

Almanya'ya korkunç hava hucumları yapılıyor. Bay Van Daan'ın nesesi yok gene, sigara yokluğundan hep. Konserve sebzeleri açmağa başlıyalım mı yoksa daha beklıyelim mi diye yapılan tartışma sorunda bizim taraf kazandı dâvayı.

Kunduraların hiç biri ayağıma sığmıyor, sade ski pabuçları var, onların da ev içinde bir faydası yok ki. 6.50 florine alınan bir çift sandal ancak bir hafta dayandı, iskartaya çıktı sonra. Belki Miep tezgâh altından doğru dürüst bir şey koparabilir. Babamın saçlarını kesmem zamanı geldi. Pim pek memnun, harpten sonra, berbere filân gitmeyecekmiş, «Nasıl olsa kızım onlardan iyi kesiyor,» deyip duruyor. Arada bir kulağını makasa kaptırıveriyorum, o başka.

Dostun, Anne

18 **Mart**, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Turkiye Harbe girdi. Herkeste bu heyecan bu heyecan. Merakla haber bekliyoruz.

Dostun, Anne

19 Mart, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Bir saat sonra hep hayal kırıklığına ugradık. Meğer Türkiye daha harbe girmemiş. Bakanlardan biri yakında tarafsızlıktan vazgeçeceklerini söylemiş, hepsi o kadar. Kral Sarayının karşısındaki Dam Meydanında bir gazete müvezzii «Türkiye İngiltere'nin safında» diye bağırmağa başlamış. Halk elinden kapışmış gazeteleri. Bu sevinçli haberin bize ulaşması da bu yoldan oldu. 500 ile 1000 gilderlik banknotlar tedavülden kaldırıldı. Karaborsacılarla mücadele için, bir yandan da şurdan burdan karaborsa parası ele geçirmiş olanlarla, Gestapodan gizlenen kimselere karşı bu tedbir. 1000 lik bir banknotu değişmeye bankaya gittiğin zaman nereden aldığını açıklamk zorundasın. Vergileri ödemek için gelecek haftaya kadar sade kullanılabilecek. Dussel'e elden düşme, modası geçmiş bir dişçi makkabı buldular. Yakında benim dişlerimi de bir elden geçirecek. Führer Aller Germanen, radyoda yaralı askerlerle konuştu. Konuşamaz olsaydı keşki. Sorusu, karşılığı aşağı yukarı şöyle bir şey :

«Adım, Heinrich Scheppel.»
«Nerde yaralandın?»
«Stalingrad dolayında.»
«Nerenden yaralısın?»

«İki ayağım dondu. Sol bacağımda da mafsallardan biri kırık.»

Radyodaki bu kukla oyunu işte böyle surdü gitti Yaralılar sözüm ona yaralarından gurur duyuyorlardı, ne kadar çok olursa, o kadar iyi. Yaralılardan biri

Hitler'in elini sıkabilme sevincine erdiği için öylesine heyecanlandı ki (el sıkacak eli kaldı mı kalmadı mı ?orası belli değil tabii) dili tutuldu, kekeledi durdu.

Dostun, Anne

25 **Mart**, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Dün annem, babam, Margot, ben kendi halimizde oturuyorduk bir arada, Peter içeri girdi, babamın kulağına bir şey fısıldadı. İşittiğim kadarı, depoda varillerden biri devrilmiş, birisi şimdi kapının orada dolanıp duruyormuş. Margot da işitmiş aynı şeyi ama, babamla Peter dışarı fırladıktan sonra beni yatıştırmağa girişti. Rengim bembeyaz kesilmiş.

Üçümüz de korku içinde beklemeğe başladık. Bir iki dakika sonra Bayan Van Daan yukarı çıktı, özel buroda radyo dinliyormuş. Babam gelip radyoyu kapatıp usulca yukarı çıkmasını rica etmiş. Bilmezsin, nasıl oluyor, insan çıt bile çıkarmamak istedi mi, köhne merdivenlerin gıcırdıyacağı tutuyor. Beş dakika sonra Pim ile Peter göründü, saçlarını diplerine kadar ağarmışlar tozdan, anlattılar başlarından geçenleri.

Merdivenin altına saklanmışlar, beklemeğe koyulmuşlar; ne gelen var ne giden. Derken, efendim, gum gum diye üst üste iki gürültü duymuşlar, kapılara vuruluyormuş gibi. Pim fırladığı gibi yukarı çıkmış. Peter Dussel'e haber iletmiş, o da gürültü patırdı neden sonra yukarı çıkabilmiş. Sonra da pabuçlarımızı çıka-

lip Van Daan'larin oraya gittik. Bay Van Daan bronşitti, ondan yatağına çekilmiş, başı ucuna sokulup, durumu anlattık.

Van Daan öksürdükçe, karısıyla beni bir korkudur alıyordu, düşüp bayılacağız nerdeyse. Sonradan bir fikir attı ortaya birimiz, hastaya kodeini dayadık, öksürük yatıştı. Beklemeğe başladık gene, bekledik, bekledik, ses seda çıkmadı. Düşündük sonra, her halde hırsızlar ayak seslerini işitince tabana kuvvet kaçtılar deyip işin içinden çıktık.

Yalnız ışın aksi tarafı, aşağıdaki radyo açık kalmıştı, etrafında da dizili sandalyeler. Hem de radyonun düğmesi İngiltere'ye çevrik. Kaplyı zorlasalar pasif korunma memurları, durumu farkedip polise verdiler mi, o zaman işte ayıkla pirincin taşını. Van Daan kalktı ayağa, paltosunu sırtına geçirip yola düştü, ardından babam, en arkada da Peter, elinde her ihtimale karşı bir çekiç. Yukarıda da hanımlar, (Margot ile ben de dahil) beyler beş dakika sonra gelip, işlerin yolunda gittiğini söyleyinceye kadar soluksuz bekleştik.

Helâda bir müddet suyu açmamağı, sifonu çekmemeği kararlaştırdık. Heyecandan hepimizin midesi allak bullak olmamış mı sana, sıram sıram helâya teşrif ettikçe halimizi bir düşün.

Böyle bir şey olmıya görsün, ardından sürüyle aksilik de bir arada geliyor. Hepimize güven veren saat de saat başını vurmamağa başlamaz mı! İkincisi Bay Vossen daha önceki akşam her zamankinden erken kalktığı için, Elli'nin anahtarı bulup bulamadığını da bilemiyorduk. Ya kaplyı kapamağı unutmuşsa? Vakit de bir türlü geçmiyordu, hâlâ akşam, diken üstünde oturuyorduk. Bütün avuntumuz, saat sekizde hırsızların gürültüsünden sonra evde çıt çıkmamış ol-

masıydı. Öbür yandan düşündük de içimiz biraz rahatladı, böyle erken saatte, herkesin sokaklarda dolaştığı bir sıra hırsızlar soyguna gelir miydi ki? Hem belki de deponun bekçisi paydos etmemişti daha, telâş içinde böyle bir türlü uğursuz şey aklımıza gelmişti, duvarlar ince, biz de yürek selânik, insan gözünde büyütüyor her şeyi.

İçimize biraz su serpildikten sonra yataklarımıza çekildik ama, kimseyi uyku tutmadı. Babam, annem, Bay Dussel uyanıktı hep. Yalanım yok, ben de sabaha kadar gözümü kırpmadım. Sabah olunca erkekler aşağı inip, kapı kapalı mı değil mi? diye bakmağa gittiler. Her şeyler yolundaymış. Sonradan gelenlere bu sinir bozucu olayı inceden inceye anlattık, alay ettiler bizimle. Ama böyle şeylere sonradan, her iş olup bittikten sonra gülmesi kolay. Bir Elli oldu bizi ciddiye alan.

Dostun, Anne

27 Mart, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Steno kursunu bitirdik, şimdi hız üstüne temrine başladık. Pek bir bilgin kesiliyoruz değil mi? Sana vakit geçirmek için nelere başvurduğumu bir anlatsam şaşırırsın. (Vakit öldürmek için demek daha doğru, hani burdan çıkma zamanı bir gün önce gelsin diye, günleri gözü kapalı geçirmekten başka bir kaygımız yok.) Mitoloji delisi oldum, özellikle, Yunan ve Roma Tanrıları. Bunun geçici bir merak olduğunu söyleyip duruyorlar. Kim görmüş bacak kadar çocu-

gun Mitolojiye merak saldığımı? Görsünler işte, ben yasta çocuklar da Mitolojiyi sevebilmiş demek!

Van Daan'ın soğuk algınlığı sürüyor. Daha doğrusu gıcık geliyor, hepsi o kadar. Öyle bir mesele ediyor ki bunu. Papatya suyuyla gargaralar mı yapmıyor, boğazını mürle mi silmiyor! Göğsünü, burnunu, dişlerini hep okaliptüs ile ovuyor. Gene de keyfi bozuk beyefendinin.

Alman kodamanlarından Rauter bir söylev verdi. «Bütün Yahudiler, 1 Temmuzdan önce Alman işgali altındaki ülkelerden temizlenmeli.» diyor. «1 Nisanla 1 Mayıs arası Utrecht eyaleti temizlenecek. (Yahudiler sanki tahta kurusuydu.) Mayıs 1 ile Haziran 1 arası da Güney ve Kuzey Hollanda eyaletleri temizlenecek.» Bütün bu zavallı insanlar hasta sakat sürü hayvanları gibi mezbahalara yollanılacak. Fazla konüşmıyayım bu konuda, kötü düşler görüyorum sonra geceleri.

Sana iyi bir haber vereyim; Almanların İşçi Mübadelesi Dairelerinden birini baltalayıcılar tutuşturdu. Bir kaç gün sonra Kayıt Bürosu da yandı kül oldu. Alman üniforması giymiş adamlar muhafızları temizlemişler.

Dostun, Anne

1 Nisan, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Nisan balığı yapıyorum sanma. Tam tersi, diyeceklerimin şakayla ilgisi yok: «Felâketler yalnız gelmez» sözü var ya, yerden göğe haklı. Gelip bize sevinç aşılayan Bay Koophuis bir mide kanaması geçirdi,

en azından üç gün yataktan çıkamayacak. Elli de grip'e yakalandı. Bay Vossen gelecek hafta hastahaneye yatacak, ülseri var galiba. Bunların üstüne de, babamın Bay Kophuis ile başlıca noktalarını tartıştığı önemli iş görüşmeleri başlamak üzere, Bay Kraler'e her şeyi birer birer anlatmağa vakit kalmadı.

Beklenenler bey geldi. Daha konuşmalar başlamadan önce bile babam, kendi kendini yiyordu. «Ah bir orda olsam, iki adımlık yer, bir aşağı inebilsem!» deyip duruyordu. «Neye,» dediler, «gidip kulağını dayamıyorsun yere? İşitilir burdan konuştukları.» Babamın yüzü aydınlanıverdi. Dün sabah saat onbuçukta Margot ile Pim (iki kişi daha iyi duyar diye) yere uzanıp dinleme postasına başladılar. Konuşmalar öğleden sonraya kadar uzadı. Ama gerisini dinleyecek halde değildi babam, orası burası tutulmuştu öyle acayip bir durumda saatlerce kalmaktan. Saat iki buçukta pasajdan sesler geldiğini duyar duymaz Margot ile yerimizi aldık. Konuşmalar öyle ağdalı öyle sıkıcıydı ki, uyuya kalmışım oracıkta. Margot aşağıdan işitirler diye, değil konuşmağa beni dürtmeğe bile çekinmiş. Bir yarım saat kadar uyumuşum, gözlerimi açınca bir üzüldüm ki, konuşmalardan aklımda hiç bir şey kalmamış. Allahtan Margot daha dikkatli davranmış.

Dostun, Anne

2 Nisan, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Ah! bir bilsen, adıma bir kara daha sürüldü. Dün gece yatakta babamı bekliyordum, gelsin de birlikte

ana okuyalım diye. Annem girdi içeri, yatağımın üstüne oturdu. «Anne,» dedi, «baban gecikecek, bu gece de duanı benimle oku, olmaz mı, yavrum,» Ben de, «Olmaz, anne.» diye karşılık verdim.

Annem ayağa kalktı, yatağın yanında bir an durdu, yavaşça kapıya doğru gitti. Sonra ansızın dönüp, yuzü gözü birbirine karışmış bir halde, «Kızmıyorum, kızmak istemiyorum, dargın değilim, zorla güzellik olmaz, biliyorum, dedi. Dısarı çıkarken gözleri yasarmıştı.

Yerimden kımıldamadım ben. Onu öyle terslemekle büyük bir kabalık ettiğimi anlamıştım ama, iş işten geçmişti. Üstelik başka türlü de cevap veremezdim ki Elimde değil. Anneme acımıştım, hem de çok acımıstım. Çünkü ilk defa olarak benim soğuk durmama üzüldüğünü görmuştüm. «Zorla güzellik olmaz derken yüzünden keder aktığı gözümden kaçmamıştı. Gerçeği ortaya vurmak guç ama, ne yapalım gerçek de bu. Kendi beni tersledi, kendinden uzaklaştırdı, yersiz sözleriyle kaba saba şakalarıyla beni soğuttu. Öyle ki simdi istediği kadar sevgi göstermeğe kalksın, elimde değil yumuşayamıyorum. Nasıl ben onun acı sözlerine vaktiyle üzülmüşsem şimdi de o aramızda sevgi adına bir şey kalmadığını anladığı zaman üzülüyor. Bütün gece ağladı. Babam yüzüme bakmıyor. Bir an için gözü bana kaysa, bile, gözlerinden bana, «Nasıl böyle katı yürekli olabildin? İnsan annesini böyle üzer mi hiç? demek istediğini anlıyorum.

Özür dileyim bekliyorlar. Elimde değil ki amn. Ben gerçeği söyledim, annem de bunun böyle olduğunu ergeç anlayacaktı. Annemin gözyaşları..., babamın acı acı bakışlarına aldırmaz görünüyorum, öyleyim de, çünkü ikisi de benim ötedenberi sevdiğim şeylerin ilk defa farkına vardılar. Anneme üzülüyo-

rum ama bana karşı aldığı tavrın karşılığını gördüğünü anlaması zamanı gelmişti. Ben susuyor, kendimi ağıra çekiyorum. Gerçekten, gerçeği ortaya koymaktan çekinmiyeceğim artık. Ne kadar te zolursa o kadar iyi. Daha sonra işitip, daha çok üzülecekleri ne şimdiden öğrensinler, böylesi daha iyi.

Dostun, Anne

27 Nisan, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Bir kavgadır gidiyor evde. Babamla Van Daan'lar, benle annem, annemle Bayan Van Daan, herkes kavgalı birbiriyle. Ne eğlenceli değil mi? Tam yaşanacak hayat. Anne'in malûm kusurlar listesi gene ortaya döküldü, büsbütün de şişirildi.

Bay Voskuijl Binnengasthuis hastahanesine kaldırıldı. Bay Kophuis yataktan kalktı, kamama çabuk durmuş. Hayır bürosunun yangından gördüğü zararlara itfaiyecilerin tüy diktiğini anlattı. Yangını söndüreceğiz diye hortumu tutunca içeri, su basmış ortalığı. Oh olmuş!

Carlton oteli tuzla buz oldu. Yangın bombalarıyla yüklü iki İngiliz uçağı Alman Subay Klubünün tâ üstüne düştü. Vijzelstraat-Singel köşesi yandı kül oldu baştan aşağı. Alman şehirlerine yapılan hava hücumları günden güne ağırlaşıyor. Sakin bir gece geçirdiğimiz yok. Uykusuzluktan gözlerimin altı mosmor oldu. Aldığımız gıda da yetersiz. Kahvaltıda kuru ekmekle kahve. Yemeklerde bir onbeş gün peşpeşine, ıspanakla, lâhana. Yirmi santim boyunda patatesler

tatlı tatlı öyle, kimi de küf kokuyor. Kim şöyle esaslı bir yemek yemek istiyorsa, bizim Gizli Bölme'ye şeref versin! Yukarkiler fena halde şikâyetçi, bizler fazla oşarmıyoruz. 1940 da döğüşmüş veya askere alınmışların hepsi harp esiri olarak Führer'e hizmete çağırıldı. Galiba çıkarmaya karşı tedbir diye düşündüler bunu.

Dostum, Anne

1 Mayıs, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Burda yaşadığımız hayatı bir gözümün önünden geçiriyorum da, geri kalan Yahudilerin çektikleri yanında bizim durumumuz, bayağ cennetten bir köşe. Gene de eski hayata döneceğimiz zaman geldiğinde, simdiki halimiz gözümün önüne gelecek de, evimizde güzel güzel yaşıyan bizim gibi bir ailenin bu hallere nasıl düştüğüne şaşacağım eminim. Bununla oturup kalkışımızı, yaşayış şeklimizi belirtmek istiyorum. Buraya geldik geleli, bir muşamba örtü var kullandığımız, kullanıla kullanıla yüzüne bakılacak hali kalmadı. Kirli bir bulaşık beziyle arada bir temizlemeğe çalışıyorum ama, ne fayda. Daan'lar bütün kış tek bir çarşafla yatıp kalktılar. Yıkanamıyor çünkü, sabun yok. Verdikleri sabun yetmiyor. Çeşidi de kötü mü kötü. Babamın pantalonunun arkası pırıl pırıl ,boyunbağı da takılmaz hale geldi. Annemin korsası ikiye ayrıldı bugün, tamir de edilecek gibi değil, öylesine aşınmış ki. Margot da en azından iki numara küçük sütyenlerle gezmek zorunda.

Annemle Margot kışı birlikte üç gömlekle idare ettiler. Benimki de öyle kaldı ki karnıma kadar anca iniyor.

Tabii bütün bunlara katlanılabilir. Ama aradabir aklıma geliyor da, bir tuhaf oluyorum. Bizler kı, benim donlarımdan tut, babamın diş fırçasına kadar, eski püskü şeyler kullanmağa alıştıktan sonra, harpten önceki duruma nasıl alışacağız?

Dün gece gene öyle gürültü oldu ki, dört kere eşyalarımı topladım, açtım. Bugün kaçacak olursak diye, lüzumlu eşyalarımı bir el çantasına yerleştirdim. Ama annem haklı olarak peki ama, nereye kaçacaksın? dedi. Hollanda'yı memleketin bir çok yerlerinde yapılan grevler için cezalandırıyorlar. Sıkı yönetim ilân edildi. Herkese bir kupon eksik tereyağ veriliyor. Siz misiniz yaramazlık eden! demek istiyorlar sözüm ona.

Dostun, Anne

18 Mayıs, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Alman ve Ingiliz uçakları arasında korkunç bir hava savaşı seyrettim. Yazık, ki muttefik havacı ateş almış uçaklarından atlamak zorunda kaldı. Haltweg'de oturan sütçümüz yol kenarında dört Kanadalı görmüş, bunlardan biri su gibi Hollandaca konuşuyormuş. Bizim sütçüden ateş istemiş, aslında altı kişi olduklarını söylemiş. Pilot uçakla yanmış gitmiş, besinci de bir yerlere gizlenmiş. Az sonra Alman polisi ge-

lip Kanadalıları alıp götürmüş. O tüyler ürpertici paraşut atlamasından sonra, nasıl böyle soğukkanlı olabiliyorlar, şaştım doğrusu.

Havalar ısındı, gene de çöpleri yakmak için ocağı tutuşturuyoruz. Çöp kutularına bir şey koyamıyoruz, bekçi görür diye. Ufacık bir şey yüzünden yakayı ele vermemek için, çok dikkatli olmamız gerek.

Bu yıl diploma almak istiyen, ya üniversiteye devam etmek istiyen öğrenciler, Almanlara dost olduklarını, Yeni Nizam'ı beğendiklerini gösteren bir belge imzalamak zorunda bırakıldı. Yüzde sekseni diretti. İşin acısını çektiler. Belgeleri imzalamayan bütün öğrenciler Almanya'daki çalışma kamplarına sürüldü. Memleketin gençliğinden hayır kalmayacak böyle giderse. Çalışma kamplarında halleri nice olur? Annem dün gece gürültüye dayanamayıp pencereyi kapattı. Ben babamın yatağındaydım. Ansızın Bayan Van Daan yukarda yatağından fırladı, bir yerini köpekleri Moushi ısırmış gibi. Ardından bir kığıştıdır koptu. Yatağımın yanına bir yangın bombası düştü sandım. «Işığı yakın, ışığı. »diye bağırdım. Babam elektriği açtı. O anda odanın alevlerle örtüleceğini sanmıştım. Bir şey olmadı. Hep birlikte olup bitenleri görmek üzere yukarı çıktık. Van Daan'lar pencerenin aralığından bir kıpırdanış görmüşler, Bay Van Daan yakından yangın çıktı sanmış, karısı da bizim ev tutuştu sanmış. Kığıştı kopmaya kalmamış, Bayan Van Daan yataktan zor atmış kendini, tir tir titriyormuş dizleri. Baktık, görünürde bir şey yok, yataklarımıza döndük.

Bir çeyrek geçti geçmedi, ateşe başladılar yeniden Bayan Van Daan gene ayaga fırladı, aşağı, Dussel'ın odasına gekli. Kocasından bulamadığı desteği Dussel'ın odasında aradı olacak. Dussel, onu Gel yavrum,

benim yatağıma gel!» diye karşıladı. Hepimiz birden gulmege başladık işitince bu sozleri. Gürültü de kesildi, az sonra Bayan Daan da biz de yatıştık.

Dostun, Anne

13 Haziran, 1913
Pazar

Sevgili Kitty,

Babamın benim doğum gunum için yazdığı şiri sana okumak isterdim. Almanca şiir yazar babam. Doğum gunumde beni iyice şımarttılar, kucakla armağan geldı. En sevdigim konu olan Yunan Mitolojisi ustune kocaman bır de kitap getırdiler. Şekerden, çukulatadan yana da şanslıyım. Herkes sandığının dibinde ne varsa, toplayıp getirdi. O kadar yuz verdiler ki, bana ,ben bu kadarına lâyık değilım diye utanıyorum bayağ.

Dostun, Anne

15 Haziran, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Bu arada bir sürü şey geliip geeti basımızdan ama gevezelığimle başını agrıtmaktan çekiniyorum. Hani lâfı biraz kısa kesse. diyeceksin gibime geliyor. Onun için bu seferlik olsun, olup bitenleri kısaca anlatayım.

Bay Vossen'in ince barsak ulserini ameliyat edemediler. Yatırmışlar adamcağızı ameliyat masa-

sına, bir de açmışlar ki karnını, ülser filân değil. ilerlemiş bir kanser, ameliyatla filân olacak gibi değil. Kapatıp dikmişler yeniden, üç hafta da hastanede tutup, baktıktan sonra evine yollamışlar. Çok üzülüyorum zavallıcığa. Sokağa çıkabilsem, ilk iş ,onu ziyarete giderdim. Sık sık ona uğrar, adamı eğlendirirdim hiç değilse. Bu, bizim için de pek kötü oldu. Vossen dışarda olup bitenleri bize bildiriyordu, özellikle mağazadaki olayları. Şimdi kolumuz kanadımız kopmuş gibi oldu. En büyük desteğimizdi bizim o, güvenlik meselelerinde öğütçümüzdü. Çok arıyoruz onu.

Gelecek ay radyoyu teslim sırası bize geliyor. Kophuis eski büyük Phillips'in yerine bir bebe radyo yolladı, gizliden satın alınmış. O güzelim radyomuzdan vazgeçmek acı olacak ama, bizim gibi gizli yaşıyan insanların, polisin kuşkusunu uyandırmamak için en enti püften şeylere bile dikkat etmesi gerek. Bebe radyoyu yukarda tutacağız. Saklı Yahudiler, saklı para, saklı alışverişe bir de saklı radyo katıldı. Herkes eski elden düşme bir radyo uydurup, kendilerine umut kaynaklığı eden radyolarının yerine onu teslim etmeğe bakıyor. Dışardan gelen haberler kötüleşe dursun. umudumuzu, direnme aşkımızı diri tutan radyonun o büyülü sesi oluyor. «Üzülmeyin,» diyor, «sıkı durun! İyi günler ilerdedir.»

Dostun, Anne

11 Temmuz, 1943
Pazar

Sevgili Kitty,

Kafamı şişiriyorum ama, kabak tadı veren «Terbiye» konusuna bir daha döneceğim. Başımın etini

yemesinler, bu azar salgını dinsin diye elimden geleni yapıyorum, ne derlerse, peki, ne isterlerse başüstüne. Yüzünü bile görmek istemediğim kimselerle böyle sarmaş dolaş yaşamak kolay değil, kolay değil böyle dil dökme zorunda kalmak. Ne yapayım ama? Eskisi gibi aklıma ne gelirse, sanki benim fikrimi almak isterlermiş, sözüme değer verirlermiş gibi, lâfa karışmaktan vazgeçtim, yapmacıktan dostluk gösterme işe yarıyor, aramız daha iyi ev halkıyla.

Çoğu zaman ipin ucunu kaçırıyorum, haksızlık yaptılar mı patlayıveriyorum, ondan sonra haftalarca ne şımarıklığım kalıyor, ne utanmazlığım. Sen bari söyle! birazcık hakkım da yok mu benim, hiç yoktan mı ettiğim şikâyetler? Durup durduğu yerde huysuzluk edecek değilim a! Allahtan mızmız insan değilim. Yoksa daha da kötü olurdum.

Stenoya biraz ara vermeğe karar verdım. Hem öbür konulara da vakit kalır hem de biraz gözlerım dinlenir diye düşündüm. Öyle üzülüyorum ki miyop oldum diye ;çoktan gözlük takmağa başlamam gerekti (Puhu kuşlarına dönerim alimallah) ama bu durumda gözlük nerden bulacağız ki? Dün herkesin dilındeydi benim gözlükler. Annem beni Bay Koophuis ile bir göz doktoruna yollamağı ortaya attı, bende de şafak attı. Sokağa çıkmak ne demek, kolay mı? Aklıma bile gelince bir titremedir alıyor beni. Senden gizliyecek değilim a! Önce betim benzim attı ama sonradan da sevinmedim değil. Gelgelelim işler öyle kolay yürümüyor. Buna karar verecek olanlar yaş tahtaya basmak istemiyorlar. İşin girdisi çıktısı, tehlikesi, püf noktaları hep gözden geçiriliyor. Miep beni götürmeğe dünden razıydı ama, iş uzadı.

Bu arada ben de dolaptan gri paltomu çıkardım, öyle bir küçük geliyor ki üstüme, düdük gibi kalmış.

Bundan, bakalım, ne çıkacak diye merak içindeyim. Korkarım, bu plândan vazgeçecekler. Çünkü İngilizler Sicilya'ya çıkartma yaptılar; babam yeniden harbin az sonra biteceğine inanır oldu.

Elli, Margot ile bana büro işlerinden arta kalanları veriyor. Hem biz iş yapıyoruz diye kurum satıyoruz. Hem Elli'nin işi böylece hafiflemiş oluyor. Gelen mektupları deftere geçirmek ,satışları kaydetmek öyle ahım şahım bir iş değil ya, biz gene pek özeniyoruz.

Miep sırık hamallarına döndü. Bize gelip giderken neler taşımıyor ki! Hemen her gün bizler için sebze denkleştiriyor bir yerlerden, bisikletine yükleyip getiriyor. Cumartesileri iple çekiyoruz, kitap getirecek diye. Armağan bekliyen bebelere döndük.

Dışardan kimse bizim için kitabın ne demek olduğunu anlıyamaz. Bütün eğlencemiz o. Okumak yazmak, bir de radyo var topu topu.

Dostun, Anne

13 Temmuz, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Dün öğleden sonra, babamdan izin aldıktan sonra tabiî, Dussel'den odamızdaki masayı haftada iki gün, saat dörtten beş buçuğa kadar kullanmama müsaade etmesini rica ettim. Zaten her gün ikiden dörde kadar, Dussel öğle uykusunu uyurken, masayı kullanıyorum ama, beyefendi ayağa kalktı mı bana da yol görünüyor. Oturma odası desen, o da bir âlem. Giren çıkan belli değil. Sonra babam da arasıra yazı masasına sahip çıkıyor.

Senin anlıyacağın akla yakın bir dilekti bu, üstelik kibar kibar anlatmıştın derdimi. Bizim Dussel bey ne dese beğenirsin? «Olmaz öyle şey.» Benim de tepem attı. «Neye olmazmış?» diye sordum. Sen misin soran! Açtı ağzını yumdu gözünü. Beyefendi çalışmalıymış. Öğleden sonraları da çalışamadı mı, boş vakit kalmayacakmış. Elindeki işi bitirmeliymiş, yoksa bunca emeği boşa gidermiş. Zaten ben de ciddî bir şey çalışmıyormuşum ki. Mitoloji diye bir takım masallarla oyalanıyormuşum.

Ben de altta kalmadım, dedim ki : «Bay Dussel, sandığınız gibi değil, ben de sizin kadar önemli şeyler yapıyorum. Öğleden sonraları çalışacak yerim yok Lütfen, dileğimi bir daha gözönüne alıverin.»

Lâfı gediğine koyduktan sonra, bizim büyük âlime sırtımı çevirip, bastım gittim. Öyle bir kanıma dokundu ki, kaba adam değil mi? Akşamleyin bir fırsat bulup babamın yanına sokuldum, anlattım olup biteni. ne yapacağımızı birlikte konuştuk. İşin ardını bırakacak değilim tabıî. Pim bu işin nasıl üstesinden geleceğini anlattı, yalnız kızgınlığım geçinceye kadar durmamı salık verdi. Durur muyum ben, sofra toplanır toplanmaz Dussel'e yanaştım. Babam da bitişik odadaydı Orada oluşu bile bana destek oluyordu. «Bay Dussel» diye söze giriştim. «Belki de bu meseleyi kapanmış sayıyorsunuz, onun için üstünde konuşmak istemiyeceksiniz ama, ben aynı fikirde değilim.» Bunun üzerine Dussel otuz iki idişini göstererek gülümsedi. «Ne zaman istersen,» dedi, «bu meseleyi konuşmağa hazırım, ama konuşacak bir şey kalmadı ki!»

Ben de başladım çeneye. Dussel ikidebir sözümü kesiyordu ama, ben gene söyleyeceğimi söyledim. Dedim ki : «İlk geldiğiniz zaman, bu odayı paylaşmağı kararlaştırmıştık, eşitlikten ayrılınmayacaktı Oda sa-

bahları sizde, öğleden sonraları da bende kalacaktı Ama görüyorsunuz ki o kadarını bile istediğim yok, sadece haftada iki gün, o da öğlenden sonraları iki saatini istiyorum. Dussel bu söz üstüne bir yerine iğne batmış gibi ayağa fırladı. «Hangi eşitlikten bahsediyorsun sen? Odayı sana vereyim de ben nerede çalışayım. Bari Bay Van Daan'a söyleyeyim de tavanarasında bana bir yer ayırsınlar, orada çalışayım oldu olacak! Nedir bu böyle? Bir satır birşey okuyacak vakit bulamıyorum. Zati sen böylesin, bir dırıltı çıkarmazsan için rahat etmez. Bak! ablan gelip de aynı şeyi isteseydi. hemen peki derdim ama, sen...» Derken mitoloji, yün örme, ne geldiyse aklına, bütün kirli çamaşırlarım ortaya serildi. Anne'ı görecektin o zaman, nasıl bozuldu, üzüldü. Gene de renk vermedim. Baktım konuşsun: «Seninle lâf edilmez ki, bencilin birisin sen. İstediğini ele geçir de, başkalarına ne olursa olsun! Böyle çocuk görmedim ben ömrümde. Çaresiz dediğine razı olacağım sonunda. Bir de kalkıp yarın konuşmağa başlarlar. Bu çocuk senin yüzünden sınavda takıldı, derler. İyisi mi suyuna gidelim de, sonradan dırıltı olmasın.»

Bu böyle sürdu gittı. Bir an geldı, şeytan dedi ki, şunun suratına bir şaplak vur, yalan söylemek ne demekmış anlasın! Caydım sonra, çocuk olma dedim kendi kendime, değmez bu adama uymak.

Aklınca içini döktükten sonra Dussel bey, yarı öfkeli, yarı söylediklerinden kurumlu, kapıyı vurduğu gibi çıktı gitti. Üstü başı da leke içinde. Hemen babama koştum, olup biteni anlattım. Pim o akşam Dussel ile görüşeceğini söyledi. Görüştü de. Bir yarım saat kadar sürdü konuşmaları. Aşağı yukarı şöyle geçmiş aralarındaki görüşme. Önce Anne'ın masada oturması lâzım mı, değil mi? ele almışlar. Babam meseleyi da-

ha önce Dussel ile görüştüğünü, o zaman sırf onu çocuğun yanında küçük düşürmek istemediği için, Dussel'den yana çıktığını, yoksa benim az çok haklı olduğumu söylemiş. Dussel de benim onu her şeyin üstüne oturan, dışardan gelip her şeylere sahip çıkan bir insan olarak göstermesinin ayıp şey olduğunu ileri sürmüş ama, babam dayatmış. Biliyor çünkü ağzımdan **böyle bir lâf çıkmadığını.**

Bu böyle sürüp gitmiş, babam benim bencil olmadığımı, kendi yaşıma göre pekâlâ çalıştığımı söylermiş, öbürü de homurdanır dururmuş.

Sonunda Dussel boyun eğmek zorunda kaldı, haftada iki gün beşe kadar masada çalışmama izin çıktı. Dussel fena halde surat astı, iki gün konuşmadı benimle. Gene de inat olsun diye saat beşte gelip, masaya kurulmadan vazgeçmedi. Ne çocukça şey değil mi? Elli dört yaşına gelmiş bir insanın böyle dar kafalı oluşu şaşılacak şey, yaradılışı bu, düzelmez artık, bu yaştan sonra.

Dostun, Anne

16 Temmuz, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Gene hırsızlardan zorumuz ama, bu sefer sahicisi. Sabahleyin Peter her zamanki gibi saat yedide depoya geçtiği zaman, hem depo kapısının hem de sokağa açılan kapının aralık olduğunu görmüş. Babama söylemiş o da hemen özel büroda radyoyu Berlin istasyonuna ayarlayıp kapıyı kitlemiş. Birlikte yukarı geldiler sonra.

Olağanüstü tedbirler alındı hemen. Musluklar açıl-

mayacak, o yüzden yıkanma da yok tabii; çıt çıkmayacak, saat sekizde bütün işler tamamlanmış olacak. Helâya gitmece yok. Allahtan hiç birimiz duymadık gürültüyü, yoksa kimbilir ne korku geçirirdik. Sonradan saat ta onbir buçukda Bay Koophuis'ten öğrendik işin aslını. Hırsızlar dış kapıyı demirle açmışlar, depo kapısını da kırmışlar. Çalacak fazla bir şey bulamayınca bu sefer yukarı katı denemeğe kalkmışlar. İçinde kırk florin bulunan iki para kutusunu, pulları, çek defterlerini, en kötüsü de 150 kiloluk şeker vesikalarını alıp gitmişler.

Bay Koophuis bunların altı hafta önce üç kapıyı da zorlayan çeteden olduklarını sanıyor. O zaman üstesinden gelemedilerdi işin.

Binada birbirine girdi herkes. Ne yapalım bu da bizim Gizli Bölmenin alınyazısı, gün geçmiyor ki bir münasebetsizlik olmasın. Allahtan daktilo makineleriyle paralarımızı akşam yukarı dolaba kaldırmıştık.

Dostun, Anne

19 **Temmuz,** 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Pazar günü Kuzey Amsterdam fena halde bombalandı. Taş taş üstünde kalmadı. Sokaklar ana baba günü, yıkıntı altında kalmış yüzlerce kişi, onları çıkarıncaya kadar ne kadar zaman geçer, kimbilir. Bu ana kadar bilinen iki yüz ölü, kıyamet gibi de yaralı var. Analarını babalarını kaybetmiş çocukların yıkıntılar içinde başıboş dolaştıklarını anlatıyorlar. Tehlike işaretli olan ve sevimsiz uğultu aklıma gelince, bir titremedir alıyor beni. **Dostun, Anne**

23 Temmuz, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Eglence olsun diye sana, bizim Gizli Bölme halkının dışarı çıkınca yapmağı kurdukları nedir, onlar anlatayım birer birer. Margot ile Bay Van Daan bir banyo bulup, şöyle ağzına kadar sıcak suyla doldurup yarım saat keyif çatma hayalinde. Bayan Van Daan hemen bir pastahaneye girip doyuncaya kadar kremalı pasta yiyecekmiş. Dussel'in aklı gücü karısı, Lotje. Annem bir fincan kahve içecekmiş ağız tadıyla. Babam ilk iş, gidip Bay Vossen'i görmeği aklına koymuş. Peter de şehre inip, bir sinemaya gitmek istiyor. Benim isteklerime gelince, hangi birinden başlayayım, bilmem ki. Hele kendi başımıza bir evimiz olsun, bildiğimiz gibi dolaşalım içinde, bir de derslerime yardım edecek birileri bulunsun, yâni okula gidebileyim.

Elli bize yemiş getirmeyi vaadetti; sudan ucuz Üzumün kilosu 5.00, şeftali 0.50 ye, bir kilo kavun da 1.50. Tevekkeli gazetelerde iri iri harflerle «Doğru yoldan ayrılmayın ki, fiyatlar düşsün!» diye yazmıyorlar.

Dolar karşılıkları sırayla : 1.40, 14 sent, 42 sent.

Dostun, Anne

26 Temmuz, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Dün bir gürültü bir patırdı, hâlâ kendimize gelemedik. Hani zati sizin hangi gününüz sakin geçiyordu, desene!

Ilk kahvaltıdayken canavar düdüğünü duyduk Kimse oralı olmadı, uçaklar üstümüzden geçip gidiyorlar, deyip geçtik.

Kahvaltıdan sonra, başım ağrıyordu yatağa uzanıp bir saat kadar yattım, aşağı indim sonra. Saat iki sularındaydı. Margot büro işlerini iki buçuğa doğru bitiriyor, canavar düdükleri ötmeğe başladığında kalemini kâğıdını daha toplamamıştı; birlikte yukarı çıktık. Çıktığımıza da iyi etmişiz, çünkü beş dakika geçti geçmedi, öyle bir ateş açmağa başladılar ki, kalkıp, koridorda durmak zorunda kaldık. Ev zıngır zıngır sallanıyordu, yağmur gibi yağıyordu birbiri ardısıra bombalar.

Çantama yapışmış duruyordum. Aklım kaçmakta olduğu için filân değil, o an tutunacak, sarılacak bir şeyler istiyordum yanımda, da ondan. Hem kaçsam da nereye gidebilirdim ki? Hani buradan kaçacak kadar zorda kalsak bile, sokak bombardımandan daha az tehlikeli değildi ki bizim için. Yarım saat içinde ortalık sakinledi ama, evde hareket arttı. Peter tavanarasındakı gözetleme yerinden indi, Dussel büyük büroday-dı, Bayan Van Daan da özel 'büroya sığınmış Bay Van Daan çatıdan dışarısını dikizliyormuş, biz de sahanlığın oraya sığışmıştık. Bay Van Daan anlatınca limanın ustünden yükselen duman bulutunu görmek için yukarı çıktım. Az sonra koku da gelmeğe başladı, ortalık bir duman perdesine bürünmüştü. Böyle büyük yangınları seyretmek keyifli bir şey değil, Allahtan arkası çabuk alındı. Biz de kendi işimize baktık. Yemek vakti bır alârm daha verilmez mi! Yemekler de iyiydi ama, ossaat iştahım kesildi. Arkası gelmedi, bir üç çeyrek bekledik, tehlike geçdi diye tam sofrayı toplamağa başladıktı ki, bir hava hücumu alârmı daha! Uçaksavar topları, uçak gürültüleri birbirine karışıverdi. «Sık-

tı,» dedik, «artık nedir bu böyle günde ikd kere hava akını?» Ne yapacaksın ama? Çaresiz dayanacaksın. Bombalar yazmıya başladı. Bu sefer şehrin öbür yanına, Schipol'a (1). Uçaklar dalıp çıkıyorlardı, yakından duyuluyordu motör gürültüleri. Öyle sevimsiz şey ki Ha geldi ha gelecek diye kalbim tıp tıp atıyordu.

Anla bak! saat dokuzda yatağa girdiğim zaman bacaklarımın titremesi dinmemişti daha. Onikide uyandım, gene uçaklar. Dussel soyunuyordu. Dinlermiyim hiç, yataktan fırladığım gibi kendimi kapının önünde buldum. İki saat babamla oturuştuk, gene akın bitmemişti. Sonunda ateş kesildi de, saat iki buçuğa doğru uyuyabildik.

Yedi olmuş saat. Uyanıverdim. Bay Van Daan babamın yanındaydı. Önce hırsızlar sandım. Derken Bay Van Daan'ın «Tamam» dediğini duydum. Hırsızlar gelip evi soyup soğana çevirdiler diye düşündüm. Değilmiş meğer. Hem de nasıl sevinçli bir haber! Aylardır, belki de harp başlıyalı hiç böyle sevinmemiştim. «Mussolini istifa etmiş İtalya kıralı hükûmeti eline almış.» Sevinçten deli divane olduk. Dünkü korkunç bombardımandan sonra, insanın içini açacak bir haber, bir ümit ışığı... Harbin biteceği ümidi, barış ümidi...

Kraler geldi, Pokkers'in yanıp yıkıldığını anlattı. Bu arada bir hava akını alârmı daha çaldı. Uçakların gürültüsü, derken canavar düdükleri. Bu alârmlardan da bıkkınlık geldi artık, üzerime bir halsizliktir çöktu, çalışmak filân istemiyor canım. Ne olursa olsun, İtalya meselesi bir hal çaresine bağlandı ya, hepimizin içinde bu harbin bir gün biteceği ümidi uyandı, belki de bu yıl biter.

Dostun, Anne

---

(1) Amsterdam'ın hava alanı.

29 Temmuz, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'la bulaşıkları yıkıyorduk. Hiç konuşasım yoktu. Seyrek olur böyle sus pus otururum. Onun için baktım, dikkatlerini çekeceğim ,ondan sonra bir sürü soru sualz Şöyle etliye sütlüye karışmaz bir konu seçeyim, dedim. Bir kitap var «Karşı Yandan Gelen Henry» diye, ondan söz açtım. Ağzımı açmaz olsaydım keşke. Bayan Van Daan saldırmadığı zaman çünkü, Bay Dussel geliyor üstume. Bu sefer de öyle oldu. Bu kitabı da Margot ile bana kendi salık verdıydi. Margot ile hiç mi hiç beğenmedikti Çocuğun karakterini iyi çizmiş ama, üst yanı saçma Bulaşıkları yıkarken aşağı yukarı böyle bir şey söyleyecek oldum, sen misin ağzını açan!

Bir insanın psikolojisini nerden anlıyor muşum ben? Hadi çocuk olsa, hadi neyse! Böyle kitapları okuyacak yaşta değilmişim ben! Yirmi yaşında bir genç bile böyle kitapları zor anlarmış! (Öyleyse niye Margot ile bana salık verdın, be adam?) Bayan Van Daan durur mu, o da karıştı söze. Yaşıma başıma uygun olmayan şeylere merak ediyormuşum! Yalnış terbiye edilmişim. Yaşımı başımı alınca hiç bir şeyin zevkine varamıyacakmışım! «Oo! ben bu kitabı yirmi yıl önce okudum!» diyecekmişim. Elimi çabuk tutmalıymışım, evlenmek, aşık olmak istiyorsam bir an önce harekete geçmeliymişim! Yoksa her şey benim için bir hayal kırıklığı konusu olacakmış! Nazariyatım kuvvetliymiş, tatbikatta yayaymış! Onun da çaresine bakarsam, her şey tamam olacakmış!

Beni anneme babama karşı kışkırtmanın iyi bir terbiye usulü olduğunu mu sanıyorlar, nedir? Hem be-

nın yaşında bir kıza büyükler hakkında bilgi vermemek de akıllarınca iyi bir terbiye yolu. Böyle büyüyen çocuklarım başlarına neler geldiğini ben görmüyorum sanki!

Orada oturmuş beni alaya alırlarken, içimden ikisini de tokatlamak geldi. Kendimi kaybedecektim ner-

Bayan Van Daan kendine baksa ya! Herkese örneyse. Hayırlısıyla şu insanlardan bir kurtulsam!

Bayan Van Daan kendine baksa ya! Herkese örnek oluyor ama, kötü bir örnek. Bencil, sinsi, fesat,kötü bir insan olduğunu herkesler biliyor, ne kırıtkan bir kadın olduğunu da bana sorsunlar. Lâmı cimi yok bunun artık, yüzüne bakılır insan değil. Madamın marişetleri üstüne bir kitap dolusu bildiğim var. Ne malûm, yazarım belki de bir gün. İnsanın kendine bir süs vermesi zor bir şey değil ki. Hanımefendi yabancılarla, hele erkeklerle bir nazlık bir nazik. Ne mal olduğunu anlayıncaya kadar vakit geçiyor. Annem, bırakın şu kadını, aptalın biri, deyip geçiyor. Margot da önemsemiyor onu. Babam iğreniyorum, diyor, ne çirkin kadın! İçi dışı çirkin. Ben de alıcı gözüyle baktıktan sonra kararımı verdim, öyle önceden fikir yürütmesini sevmem. Bizimkilerin bildiğinden de kötü o. Tutulacak tarafı yok ki, şurası, şu huyu kötü, diyebileyim.

Dostun, Anne

Artsöz : Acaba okuyucu bu satırları okurken yazarının öfkesi üstünde olduğunu gözönüne alacak mı?

Dostun, Anne

3 Ağustos, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Siyasî haberler mükemmel. İtalya'da Faşist Partisi kanun dışı ilân edilmiş. Halk bir çok yerlerde Faşistlerle döğüşüyor. Ordu da çarpışmalara katılmış. Düşün! bir de böyle bir memleket tutmuş İngiltereyle harbe kalkışmış.

Bu üçüncü hava akını. Kendimi tutmak için, dişlerimi sıktım. Her zaman «Ağır ağır ölmektense, bir anda ortadan kalkmak daha iyi.» diyen Bayan Van Daan en ötleğimiz. Bu sabah daha tir tir titriyordu, korkusundan ağlamağa başladı. Kocası avutmağa çalıştı onu. Yeni barıştılar, bir haftadır kedi köpek gibiydiler. O haliyle görünce kadını, içimden acımak geldi ona.

Moushi kedi beslemenin faydalarını da zararlarını da gösterdi. Ev pire içinde, gitgide de kötülüyor. Bay Koophuis köşeye bucağa sarı bir toz ekti ama, pirelerin oralı olduğu yok. Tedirgin oluyor insan, kaşınmaktan bir hal oluyoruz. Orama burama pire girdi diye debelen dur. Bu yüzden pire var mı yok mu diye görelim derken jimnastiğe başladık. Ondan da ağzımızın payını aldık ya neyse! Herkesin bir tarafı tutuldu. Vazgeçtik jimnastikten.

Dostun, Anne

4 Ağustos, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Gizli Bölmeye girali bir yılı geçti. Nasıl yaşadığımızı az çok anlattım sana ama, her şeyi anlatamu-

yorum ki. Öyle çok anlatılacak şey var ki! Olağan hayatta rastlanmadık şeyler içinde yaşıyoruz. Gene de zaman zaman sana yaşadığımız hayatı hiç değilse şöylesine bir anlayasın diye, günlerimizin nasıl geçtiğini anlatacağım. Bu sefer akşamdan başlıyalım.

Saat dokuz: Gizli Bölme'de yataklara çekilme hazırlığı başlıyor, bir kargaşalıktır gidiyor. Sandanyeler çekiliyor, şilteler indiriliyor, battaniyeler açılıyor, odalar tanınmaz oluyor. Ben bir küçük divanda yatıyorum, boyu bir buçuk metre ya var ya yok. İskemle koyuyoruz onun için ayak ucuna. Yastıklar, çarşaflar, battaniyeler hep gündüzün Dussel'in yatağı üstünde duruyor. Bitişik odadan bir gıcırtı geliyor, Margot açılıp kapanır yatağını açıyor. Yastık, battaniye, şilte ne varsa dökülüyor ortaya, hep kerevetleri daha bir yatılır hale getirmek için bunca zahmet. Derken yukardan bir patırdıdır geliyor. Bir şey değil, Bayan Van Daan'ın yatağı pencerenin yanına çekiliyor. Kraliçem uyurken temiz hava almak isterlermiş de.

Peter işini bitirdikten sonra yıkanma faslına başlıyorum. Her tarafımı güzelce bir yıkıyorum. Sıcak mevsimde oluyor arasıra, suyun içinde bir sinek, çıkarıp atıyorum onu. Derken dişlerimi fırçalıyor, saçlarımı kıvırıyor, tırnaklarımı temizliyor, oksijenle de dudağımın üstündeki kılları boyuyorum. Bütün bunlar hep yarım saat içinde.

Dokuz buçuk : Sabahlığımı üstüme geçirip, elimde sabun, oturak, bigodiler, firketeler, saç maşası, havlu, banyodan çıkıyorum. Çoğu zaman da lâvoboyu süsleyen, ama benden sonra girenler tarafından nedense fena karşılanan saç tellerini temizlemeğe çağırılıyorum geriye.

On : Karartma perdelerini ayarlayıp cumba yatak! Allah rahatlık versin! Bir çeyrek saat kadar sürüyor

yatakların gıcırtısı, derken yaylardan biri gürültüyle kopuveriyor. Sonra ortalığa bir sessizlik basıyor, yukarıdaki komşular kavgaya girişmezlerse tabii.

Onbir buçuk . Banyonun kapısı gıcırdıyor. İpince bir ışık vuruyor odaya. Bir ayakkabı gıcırtısı, derken kocaman bir palto, arkasından da ondan da kocaman bir adam. Bizim Dussel bey, Kraler'in odasında çalışmaktan dönüyor. Bir on dakika takırtı pıtırtı. Kâğıt hışırtısı, yiyeceğimi sarıyor kâğıda. Yatağımı yapıyor. Derken hayalet gözden kayboluyor. Aradabir helâdan tek tük gürültüler geliyor.

Üç : Yatağımın altındaki çinko oturakta işimi görmek için kalkıyorum. Sızar diye, her ihtimale karşı bir muşamba parçası üstüne oturtulmuş. Patırdı çıkarmıyayım diye nefesimi tuta tuta bir hal oluyorum. Oturak da çinko bir gürültü çıkarıyor ki. Sonra oturak yerine yerleştiriliyor. Derken her gece Margot'dan «Ne biçim gecelik o» lâfını işitmeme yol açan beyaz gecelikteki hayalet yatağına yatıyor.

Sonra birimiz bir çeyrek saat kadar uyanık durup, gecenin seslerini dinliyor. Önce hırsız var mı diye kulak kabartıyor, Gizli Bölme'ye serpiştirilmiş yataklarından gelen sesleri dinleyip ev halkının nasıl uyuduğunu, uyuyup uyumadıklarını kestiriyor. Uyumuyorlarsa, hele bu uyumuyan Dussel adlı adamsa o zaman iş fena. Balığın nefes alması gibi bir ses duyuyorum, sekiz on kere oluyor bu, daha sonra dudak şapırtılarını karışarak tekrar ediliyor, dudaklarını ıslatıyor, derken uzun uzun dönmeler, yastığı düzeltmeler Beş dakika sessizlikten sonra aynı şeyler yeni baştan, bu fasıl böyle üç dört kere tekrar edildikten sonra Sayın Doktor uyumağa razı oluyor. Daha sonra uyanırsa o başka tabii. Hesapta hava akımları da var. Saat birle dört arası bir gürültüdür kopuyor bazı geceler. Önce

kendime gelemiyorum, alışkanlıktan kendimi yatağın kenarında bulunca, anlıyorum gene hava akını olduğunu. Kimi de öyle düşe dalmış oluyorum ki, Fransızca gayri kıyasi fiilleri, ya da yukarı kattaki kavgaları düşünmekten kendimi kurtaramıyorum. Derken yavaş yavaş kendime gelip topların gürlediğini farketmeğe başlıyorum, bir de bakıyorum hâlâ odadayım. Hemen bir yastıkla mendil bulup, üstüme sabahlığımı, ayaklarıma terliklerimi geçirip babamın yanına koşuyorum. Margot doğum gününde şöyle bir şiir yazdı.

Gece yarısı duyuldu ilk top sesi.

Ne oldu, ne var? Kapı mı gıcırdıyor ne?

Bir kızcağız görünür, sapsarı beti benzi,

Bir yastık bastırmış sıskacık göğsüne.

Büyük yatağa bir kapağı attım mı, kolay. Tabii uçaklar işi azıtmazlarsa.

Yediye çeyrek kala : Dırrr. Çalar saat. İstediğin, kimi de istemediğin saatte böyle alaca karanlıkta başlar feryada. Çat Bayan Van Daan susturdu saati. Gıcırtı. Kocası kalktı. Musluğu açtı, banyoda.

Yediyi çeyrek geçe : Kapı gıcırdar yeniden. Dussel banyo yolunda. Yalnız kalırım acık. Karartma perdesini indirirım Böylece Gizli Bölme'de yeni bir gun başlar.

Dostun, Anne

5 Ağustos, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu sefer öyle yemeği vaktini elc alacağım.

Saat yarım : Rahat nefes almağa başladık Magazada çalışanlar evlerine gitti. Yukarıdan Bayan Van Daan'ın o bıncik halısı üzerinde gidip gelen elektrik

süpürgesinin sesi geliyor Margot kolunun altında bir kaç kitap Hollandaca dersine gidiyor. Pim elinde hiç yanından ayırmadığı Dickens cildiyle başını dinliyecek bir köşe arıyor. Annem işgüzar ev hanımına yardıma koşuyor yukarı. Ben de banyoyu temizlemeye gidiyorum, kendime de o arada bir çeki düzen veririm.

Bire çeyrek kala : Gizli Bölme kalabalıklaşıyor Önce Bay Van Santen, ardından Koophuis ya da Kraler, Elli, bazı da Miep geliyor.

Bir : Hep birlikte BBC'yi dinliyoruz. Gizli Bölme halkının birbirinin sözünü kesmediği zamanlar radyo dinlendiği sıra. Bay Van Daan'ın bile sözünü kesemiyeceği biri konuşuyor radyoda.

Biri çeyrek geçe : Yemek dağıtımı. Aşağıdan gelenlere bir fincan çorba ile, varsa, bir puding veriliyor. Bay Van Santen pek keyifli divana oturuyor, ya da yazı masasına dayanıyor. İlle yanında fincanı, gazetesi, kedisi olacak. Hele birinden biri eksik olsun, sitem etmeğe başlıyor. Koophuis son haberleri anlatıyor, bilgi kaynağımız o. Kraler telâş içinde yukarı geliyor, kapıya kısa, sert bir darbe, ellerini uğuşturarak içeri giriyor, o günkü haline bakar artık, kimi, konuşkan, kimi somurtkan.

İkiye çeyrek kala : Herkes masadan kalkıp kendi işine bakıyor. Margot ile annem bulaşıklara. Bay Van Daan ile eşi divanın üstüne. Peter tavanarasına. Dussel yatağına, Anne da çalışmağa. Ortalığa bir sessizliktir çöküyor. Kimse kimseyi rahatsız etmiyor. Dussel güzelim yemeklerin hayalini kuruyor, yüzünden belli oluyor. Fazla da bakmağa gelmiyor, kaşla göz arasında zaman geçiveriyor. Saat dört dedi mi, beyefendi başımda bitiyor. Hele masayı toplamada bir dakika geç kalayım. Dikkafa doktor elinde saat başımda bekliyor.

Dostun, Anne

9 Ağustos, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölmenin günlük programını sahanmaya devam edeyim. Bu sefer de akşam yemeği vaktini ele alalım :

Bay Van Daan'ın beylığı başlıyor. İlk ona verilecek yiyecekten, hele sevdiği bir şeyse yemek, payı herkesinkinden bol olacak. Bir yandan atıştırıyor, bir yandan da konuşuyor. O bir şey söyledi mi, sözde akan sular duruyor. Hele bi rsoru soracak ol. Ne haddimize, parlayıveriyor beyefendi. Kedi gibi tırmalıyor insanı. Onun için bırak bıldigi gibi konussun. Zaten bir kere lâfına karşı gelmeğe kalktın mı, al rs n ağzının payını. Bir daha mı, Allah etmesin! Bır onun kafası işliyor, bir o biliyor her şeyi. Anladık akıllı adam, ama bu kadar da kendine güvenmek biraz fazla.

Gelelim madama : Şakası yok. Ağzını tutmam lazım. Hele bazı günler, fırtına kopacağına yakın, yüzüne bile bakmağa gelmez. Doğrusunu isterseniz cikis butün kavgalarda hep onun parmağı var. Kimsenin bu işi kurcaladığı yok ama, butün dırıltıların onun burnunun altından çıktığını biliyorlar. Kışkırtıcının gözü. Bir hır çıksın da ne olursa olsun. Kad n bundan zevk alıyor. Bayan Frank'ı Anne'a Margot'yu babama kışkırtsın, butun keyfi bu ama, bu her zaman pek kolay olmuyor.

Masaya oturduk mu Bayan Van Daan'ın rekabeti bitiği kalmıyor. Allah için mahçup kadın. Patatesin en iyi pişmişi, yemeğin en tatlı tarafı hanımefendi için. Usulü de çatalı ortadaki tabağa atıp, göz koydugu parçayı almak. Madam istediğini yesin de, sonra obürlerine kaldıysa ondan yerler. Birde konuşuyor. Dır dır dır dır. Hani kendini dinleyen yokmuş, kafa şikiyer-

mus umurunda değil. Herkes mecbur madamın söylediklerini dinlemeye. Bir de pozu var ki, herkeslere oyun veriyor, herkeslere o cesareti veriyor, konuyucu meleğimiz bizim. Tebessümler dağıtıyor herkese. Ama yukarıdan böyle alaycı gözüyle bir baktım mı, hepsinin yapmacık olduğu anlaşılıveriyor.

Bir kere kendileri çalışkan, neşeli, üstelik kırıtkan, aracıra da yüzüme bakarlır bir taze. Takdim edeyim size : **Bayan Petronella Van Daan.**

Üçüncü masa arkadaşımız : Pek sesi çıktığı yok. Genç Bay Van Daan sus pus bir zat, kenarda kalıyor hep. İştahına gelince. Mide değil, dipsiz kova. Ne yese yine doymuyor. Hep yarı aç kalkıyor sofradan.

Dördüncü numara, Margot : Fare gibi yiyiyor onunne konuşu. Sesi sedası çıkmıyor. Sebzeden, yemişten başka şeye el sürmezler. Bayan Van Daan sımarıklıktan diyor. Bence acık havaya çıkmadığı, yeteri gibi hareket etmediği için.

Annem : İştahı iyi, konuşkan. Ev kadını olduğu belli olmuyor, Bayan Van Daan'ın yanında. Neden mi? Yemeği pişiren Bayan Van Daan da ondan. Annem bulaşıkları yıkıyor'sade.

Altıncıyla yedinci numaralar . Babamla kendimden uzun boylu söz etmiyeceğim. Babam masanın en renkli kişisi sanırım. Herkes alacağını alsın bile, ondan sonra çatalını alıyor elime. Hiç bir şeyde gözü yok. Önce çocuklar doysun, bakışı o. Herkese örnek oluyor, onun yanında oturmak bir nimet. Gizli Bölmenin barış perisi o.

Dr. Dussel . Kendi yiyeceğini kendi alır, tabağından kaldırmadan bir ha yer ha yer. Konuşacaksanız, yemek üstüne konuşun allasenız! Hiç değilse kavga çıkmaz. Bu yemek güzel olmuş, der geçersiniz. Bevefendiye bile, mi amız dendi mi, Hayır dediği görül-

mus sey değil. Tâ göğsüne kadar çekilmiş pantolonu, ayağında siyah terlikler, sırtında bir kırmızı ceket, gözünde bağ gözlükler. Sofraya böyle teşrif ederler, hem zaman ıs üstünde, bir ordenleri sekterleme yapar, bir de yemek zamanı, onun dışında çalışır babam çalışır. En sevdiği yer hela. Günde iki üç defa onun yüzünden hepimiz önünde elle çekersin, ha çıktı ha çıkacak diye, tek ayak üstünde seke seke bir hal olursun. Ooh! Bey efendinin aldırdığı bile olmaz. Yediyi çeyrek geçeden yedi buçuğa, yarımdan bire, ikiden ikiyi çeyrek geçeye, dörtten dördü çeyrek geçeye, altıdan altı buçuğa, onbir buçuktan onikiye kadar, hela onun işgali altındadır. Bunlar belirli ziyaret vakitleri. Kapının önünde biri kıvrım kıvrım kıvranırmış, sızlanır dururmuş, **aldırış etmez hiç.**

Dokuzuncu numara : Gizli Bölme ailesinin üyesi değil, daha doğrusu arkadaşı, komşusu, Elli. Elli iştahlı insan, öyle yemeği didik didik edip bırakan soyundan değil, tabağını tertemiz eder. Hemencik hoşnut olur, ondan işte onunla yemek yemek zevk oluyor. Neşeli, yumuşak başlı, iyi insan Elli.

Dostun, Anne

10 Ağustos, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

En iyi bulduğum kendime. Yemeklerde beşkalarıyla kendi kendime konuşuyorum. İyi oluyor. İki sebepten. Bir kere herkesler, gevezelik etmediğim için hoşgörür, sonra da onun bunun söylediğine boş yere öfkelenmekten kurtulmuş oluyorum. Ben görüşlerimin

budalaca olduğumu sanmıyorum, ama başkaları her fırsatta yüzüme vurmaga kalkıyor bunu. Iyisi mi görüşlerimi kendime saklarım. Yemek hiç sevmediğim bir şey olursa da aynı şeyi yapıyorum. Tadına doyum olmaz bir şey olduguna kendimi inandırıyor, hiç yüzüme bakmadan kaşla göz arasında yiyiveriyorum. Sabahları da öyle. Kendi kendime : «Yataktan çıkıyorsun ama, geri dönersin» diye yaktan fırlıyor, pencerenin önüne gidiyor, perdeyi açıyor, temiz bir nefes alıyorum. O arada da uyku muyku kalmıyor. Hemen yatağı kaldırıyorum, böylece gözüm arkada kalmıyor. Annem böyle usullere ne diyor biliyor musun? «Yaşama Sanatı» diyor. Tuhaf bir deyim. Geçen hafta hep zamanı şaşırdık durduk. Bizim göz bebeği Westertoren saatine yol gözüktü, saat kaç bilebilirsen bil! O da harp yoluna kurban gitti. Bari yerine tenekeden mi, bakırdan mı, neden olursa artık saate benzer bir başka bir şey koşalar da mahalle halkı eski saati ansa.

Aşağıda, yukarıda, nerede olursa olayım, bugünlerde ayaklarımın itibarı yüksek. Bir çift yeni pabucum var. Miep elden düşme 27.50 florine uydurmuş bir yerden. Yavru ağzı süet, topukları da yüksek. Yürürken bir şeyin üstüne çıkmış gibi oluyorum, olduğumdan da uzun boylu görünüyorum.

Dussel istemeden de olsa, hepimizin hayatını tehlikeye soktu. Miep'tan yasak bir kitap istemiş, Mussolini ile Hitler aleyhinde bir bir kitap. Yolda önüne bir S. S. otomobili çıkmış, az kalsın çiğniyorlarmış kadını. O da, kendini tutamamış. «Domuzlar» diye bağırmış. Ya karakola alıp götürselerdi, ne yapardık?

Dostun, Anne

18 Ağustos, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bu parçanın adı : Gunluk işlerden patates soymak.

İçimizden biri gazete kağıtlarını getiriyor, birimiz bıçakları, tabii en iyisini kendisine ayırarak, birimiz patatesleri, birimiz de su dolu bir çanak.

Once Bay Dussel başlar, doğru dürüst kazımagı becerdiginden değil ama bir başladı mı da durmak bilmiyor. Bir gozü de bizlerde. Herkes, bakalım, onun gibi mi yapıyor? Hele yapmazın, dudlu başlıyor o zaman. «Anne, buraya bak! nasıl tutuyorum bıçağı, yukardan aşağı dogru kazıyacaksın, oyle degil. Olmadı. Bak! şöyle.»

«Boylesi daha kolayıma geliyor» diye direnecek oluyorum.

«Olsun. Gösterdiğim gibi yapsan daha iyi olacak. Gelgelelim madın mat, beni dinlemezsin nasıl olsa. Ab'r du bilirsin.» Yeniden başlıyoruz kazımaga. Komşudan yana gizlice bakıyorum. Başını «Bu nasıl çocuk gibilerde sallıyor ama, ses çıkarmıyor.

Elim işliyor. Öbur yana bakıyorum bu sefer, babamın olduğu tarafa. Onun için patates soymak rastgele bir iş değil, bilim istiyen, dikkat istiyen bir iş. Kitap okurken alnı karışıyor ama, patates soyar, fasulye ayıklarken, butun dikkatını elindeki işe yoneltiyor yuzu, ben «patates yuzu» diyorum ona. Hani patateslerin ustunde nokta kadar kabuk kalsın, ne mumkun! O halı takındı mı bir kere, dünya yıkılsa umuru değil.

Ha babam uğraşıyorum, bir an için başımı kaldırıyorum sonra. Sezmiştim zaten, Bayan Van Daan, Dussel'in dikkatini çekmege çalışıyor. Once ondan taraf

bakıyor, Dussel görmemezlikten geliyor. Derken gözünü kırpıyor Bayan. Dussel gene çalışmada. Bu sefer gülüyor. Dussel gene de başını kaldırıp bakmıyor. Annem de güluyor. Dussel gene oralı değil. Bayan Van Daan beceremedi bu işi. Onun için başka bir şey lâzım oyalanacak. Duruyor bir dakika sonra başlıyor. «Putti, önüme bir önluk taksana. Yarın üstündeki bütün o lekeleri ben oturup temizliyeceğim.»

«Merak etme kirletmiyorum üstümü.»

Bir sessizlik daha.

«Putti, neye ayakta duruyorsun?»

«Böyle daha rahatım.» Sessizlik.

«Putti, du spatst schon!» («Ortalığı berbat ediyorsun!»)

«Peki, peki.»

Bayan Van Daan başka bir konu açmağı dener «Putti kuzum, niye artık İngilizler hava akınından vazgeçtiler?»

«Havalar bozuk gidiyor da ondan, Kerli.»

«Dün ama pekâlâ güzeldi hava.»

«Başka bir şey konuşalım.»

«Konuşursak ne olur sanki. Düşündüğümüzü söylersek, ayıp mı?»

«Değil.»

«E! Öyleyse.»

«Sus kuzum, biraz sus!»

«Bay Frank karısını her sorduğuna cevap veriyor. Sen de beni cevapsız bırakmazsan, kıyamet mi kopar?»

Bay Van Daan kendini tutmağa çalışır. Zayıf yerine dokunmuştur. Altında kalmak istemez lâfın, Tam o sırada Bayan Van Daan yeniden başlar «Öyle anlaşılıyor, çıkartma yapmıya niyetleri yok galiba!

Bay Van Daan bembeyaz kesilir. Bayan Van Daan

kocasının halini görünce, onun da [illegible] al al olur. Gene de lafı sürdürür. «İngilizlerin bir [illegible] yok. O zaman işte dananın kuyruğu kopar.

«Çeneni tutsan biraz olmaz, değil mi? Donnerwetter-noch-einmal.»

Annem kendini tutamaz, güler. Ben burnumun doğrusuna bakarım.

Allahın günü buna benzer şeyler oluyor. Tabii esaslı bir kavga kopmazsa tabii. O zaman sus pus oturuyorlar.

Patates getirmek için tavan arasına çıkmam gerek. Peter kendinin pirelerini ayıklamakla uğraşıyor. Başını kaldırdı, kedi de, fırsat bu fırsat elinden kurtulduğu gibi pencereden atlayıp kaçıyor. Peter sövüyor. Ben de kahkahayı basıp kaçıyorum.

Dostun, Anne

20 Ağustos, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Mağazanın adamları beşbuçuk dedi mi gidiyorlar, serbestiz o zaman.

Saat beş buçuk : Elli gelip durumu bildiriyor. Bu [illegible] kurtuluşyorum. İlkin Elli ile yukarı çıkıyorum. Çoğu zaman ikinci kap yemeğimizden veriyoruz ona da.

Elli daha oturmadan, Bayan Van Daan [illegible] dikleri şeyleri sıralamaya başlıyor. [illegible] senden bir dileğim var. [illegible] Elli bana [illegible]. [illegible] Bayan Van Daan [illegible]

[illegible] kalıp dikmeğe başlıyor. Onun için hiç biri yukarı kata adım atmak istemiyor.

Altıya çeyrek kala : Elli gidiyor. En aşağı kata iniyorum, bir bakayım ne var ne yok diye. Önce mutfağa, sonra özel büroya, ordan da kömürlüğe geçiyorum. Mouski'yi içeri almak için. Ortalığı bir gözden geçirdikten sonra Kraler'ın odasına giriyorum. Bay Van Daan mektup var mı diye gözleri dosyaları karıştırıp duruyor. Peter mağazanın anahtarıyla Bosh'u getiriyor. Pim daktilo makinelerini yukarı taşıyor. Margot mağazanın işlerini görmek için sessiz bir yer arıyor. Bayan Van Daan çay ibrığını havagazı ocağının üstüne koyuyor. Annem, elinde patates dolu bir tencere aşağı iniyor. Herkes kendine düşen işi biliyor.

Peter mağazadan dönüyor derken. Tek soru: ekmek? Hanımlar mutfak dolabına koyuyorlar her zaman. Ama orda değil bu sefer. Unuttular mı acaba? Peter büyük büroya da bakayım mı diye soruyor. Dört ayak üstüne büzulup dışardan görülmesin diye sürüne sürüne çelik dolaplara doğru gidiyor. Ekmeği buluyor, bulmasıyla da gözden kaybolması bir oluyor. Mahsus yapıyor, ama ne oluyor demeğe kalmadan Moushi üstünden atlayıp, gidiyor masanın altına giriyor. Peter aramıyor ortalığı. Görüyor kediyi. Gene sürüne sürüne büroya giriyor, hayvanı kuyruğundan çekiyor Moushi debeleniyor, bir pençe. Peter içini çekiyor. Bütün emekleri boşa gitti. Moushi camın pervazına oturmuş, tüylerini temizliyor. Peter'ın elinden kaçtığına, belli pek memnun. Peter bu sefer hayvanı kandırmak için bir ekmek parçası uzatıyor. Moushi oralı olmuyor. Kapı da kapanıyor. Bütün bunları kapının deliğinden seyrettim. Çalışma devam ediyor. Tak, tak tak Üç tak yemek vakti geldi demeğe geliyor.

Dostun, Anne

23 Ağustos, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme programının gerisi. Sabahleyin saat sekız buçuğu vurdu mu annemle Margot'yu bir telaş tır alıyor. «Susss!... baba yavaş! Otto yavaş olsana azıcık!... «Saat sekiz buçuk oldu. Musluğu açma artık, gel buraya hadi. Yavaş olsana, kuzum!» En sus pustur gidiyor. Hem banyoda yıkanan babama bütün bu emirler. Saat sekız buçugu vurdu mu oturma odasında olmak gerek. Çıt çıkmayacak, helâya gitmece, gürültüce yok, dolaşılmayacak ortada. Memurlar magazaya geldikten sonra en ufak bir gürültü bile kulaklarına gidebilir. Sekızı yirmi geçe yukarı kapı açıldı, sonra da üç takırtı : Anne'ın porici. Yukarı çıkıp benim o köpek tabağına benzer tabağımı alıyorum. Dönüyorum odaya. Tıkır tıkır gidiyor her şey yıldırım gibi. Saçlarımı tarıyor, gürültücü otuağımı yerine kaldırıyor, yatağımı yapıyorum. Suss! Saat vurdu. Yukarıda Bayan Van Daan ayakkablarını çıkardı, terlikleriyle dolaşıyor ortada. Bay Van Daan da terliklerini giymuş çıt çıkmıyor.

İşte bu ara azbuçuk bir aile hayatı yaşanabilir Ben kitap okumak ya da çalışmak istiyorum. Margot da öyle. Babamla annemin niyeti de bu. Babam içi çıkmış gıcırtılı yatağın kenarında oturuyor, elinde tabii Dickens'i ile sözlük. Yatakta doğru dürüst somya bile yok. Üst üste iki yastık konsa, faydası olacak ama. Dü şünüp taşınıyor. «Olmasa da olur» diyor sonra

Okumağa başladı mı başını bile kaldırmıyor, arada bir gülüyor kendi kendine, anneme de okuduğunu anlatmak istiyor. Annem «İşim var şimdi» deyip ağzını kapatıyor. Üzgün duruyor azıcık, sonra gene kitaba

ediliyor. Biraz sonra keyifli bir yere gelince bir çığlık daha yapıyor. «Hanım, bunu da okuman lâzım doğrusu.» Annem Hollandaca bilgim yatağının kenarına oturup, okur, dikiş diker, örgü örer, çalışır, bildiğini yapar. Derken aklına bir şey gelir. «Anne, bak, sana ne söyliyeceğim?» «Margot, şunu bir tarafa yazıver!» Gene sessizlik başlıyor.

Margot kitabını çarparak kapatıyor. Babam kaşlarını çatıyor, okurken alnının kırışığı derinleşiyor, hele kitaba daldı mı büsbütün. Annem Margot ile çene çalmağa başlıyor. Ne konuşuyorlar diye merak ediyorum. Ben de yanaşıyorum yanlarına. Babam da konuşmağa katılıyor. Saat dokuz. Kahvaltı vakti.

Dostun, Anne

10 Eylûl, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Her elime kalemi aldıkça bakıyorum da arada bir [illegible] bizim beklenmedik olaylarla karşılaşıyoruz. Çoğu zaman can sıkıcı şeyler. Ama bu sefer mutlu haberler geliyor. Geçen Çarşamba günü (8 Eylûl) oturmuş yedi haberlerini dinliyorduk. Derken spiker «Şimdi harbin en sevinçli haberini vereceğiz. İtalya teslim oldu.» demez mi? İtalya kayıtsız şartsız teslim olmuş. İngiltere'den yapılan Hollanda yayınlarının haber servisi [illegible] başlıyor. «Sayın dinleyiciler, bu saat [illegible] haberlerimizi hazırlarken, İtalya'nın teslim [illegible] O [illegible] elimdeki kâğıtları kâğıt sepetine attım.» [illegible] kendi yazdığı şeyi bu kadar seve seve yırtıp atacağı aklıma bile gelmezdi. «Gos Save

The Kingl. Amerikan milli marşı. Enternasyonal çalıyor sonra. Her zamanki gibi Hollanda programı güven verici ama, aşırı derecede iyimser değil.

Sıkıntımız da yok değil. Koophuis'e üzülüyoruz. Bildiğin gibi hepimiz seviyoruz onu, her zaman güler yüzlü, yiğit bir insan. Gelgelelim sağlık durumu iyi değil. Sancı içinde, yiyeceği biraz fazla kaçırsa, azıcık yürüse sancıdan kıvranmağa başlıyor. Annem geçen gün dedi ki : «Bay Koophuis içeri girince, ortalık ışıyor adetâ.» Doğru dediği. Terslige bak şimdi. Hastaneye yatması gerekiyor. Tehlikeli bir karın ameliyatı geçirecek. En az dört hafta hastanede kalması gerekli. Bize Allahısmarladık derken bir görecektin, nasıl tabii, telâşsız, hiç bir şey yokmuş gibi öyle birer birer ellerimizi sıkıp gitti, pazara alışverişe gidiyormuş gibi sanki.

Dostun, Anne

16 Eylûl, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty, .

Günden güne tadımız tuzumuz bozuluyor. Yemeklerde, kimsenin ağız açtığı yok. Açarsa kaşığı, çatalı sokmak için ağzına. Çünkü ne dersen birini kızdırmak ihtimali ile karşı karşıyasın. Ya kızarlarsa, ya yanlış anlarlarsa diye kimse ağız açamaz oldu. Her gün sinirlerimi yatıştırmak için Valerian hapları alıyorum. Faydası da olmuyor ki; ertesi günü eski hamam eski tas. Şöyle yürek dolusu bir gülebilsek, on Valerian hapının gördüğü işi görecek ama, gülmeği çoktan unuttuk. Bütün gün suratı asık olmaktan korkuyorum, çenem uzuyacak, yanaklarım sarkacak. [illegible]

hallice değil. Herkes korku içinde kışı bekliyor. Keyfimizi kaçıran bir şey de mağazanın bekçisinin bizim Gizli Bölmeden kuşkulanmaga başlaması. Hani güvenilir bir insan olsa mesele yok ama, çirkef bir adam, belli. Geçen gün Kraler her zamankinden daha bir ihtiyath hareket edeyim diye bire on kala paltosunu giyip, köşe başındaki eczaneye uğramak uzere sokağa çıkmış Beş dakikada dönmüş, bizim Gizli Bölmeye çıkan merdivenleri hırsızlar gibi parmaklarının ucuna basa basa çıkmaga başlamış. Bizle biraz oturdu sonra saat biri çeyrek geçe çıkıp gitmek istedi. O ara Elli geldi, bekçinin magazada olduğunu haber verdi. Kraler de gitmekten caydı bir buçuğa kadar oturdu. Sonra da pabuçlarını çıkarıp tavanarası kapısına çıkıp ,ordan adım adım aşağı inmiş, ayaklarının gıcırdamaması için bir çeyrek saat uğraştıktan sonra buroya gelmiş. Dönup dışardan girmiş içeri. Bu arada Elli bekçiyi atlatmış, yukarı geldı durumu bildirmek için. Biz de çıktığını söyledik. Hanı koskoca magaza müdurunün sokakta pepuçlarını giydiğini bir gorseydi ne derdi acaba? Düşün bir kere mudur bey çorapla sokağa çıkıyor!

Dostun, Anne

29 **Eylûl**, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'ın doğum günü. Bir kavanoz reçel, peynir, et, ekmek vesikaları armağan ettik ona Kocasından, Dussel'den koruyucularımızdan aldığı armağanın yiyecek şeylerle çiçekten ibaret. Duşün! ne zamanlarda yaşıyoruz.

Elli bir sinir buhranı geçirdi bu hafta. Her dakika onu bunu almak için dışarı yolluyorlar. Her dakika acele getirilmesi gereken bir şey çıkıyor kadının önüne kolay iş mi! Her çıkışında çektiği korku, üzüntü az şey mi? Sonra bir de mağazadaki yük biniyor bunun üstüne. Koophuis hasta, Miep soğuk almış, evde yatıyor, kızcağız üstelik ayak bileğini metrisi, sevdiğiyle başı belâda, babam kasanın etini yiyor. Gene bir sinir buhranıyla atlattığı çok iyi. Sevdik okşadık onu, yatıştırdık, bir daha sefere, salık verdik, ne isterse hemen peki deme, diye, vaktim yok deyip çıksın işin içinden. Hiç değilse böylece yükü birazcık olsun hafifler.

Bay Van Daan'ın halini beğenmiyorum. Bir şeyler kopacak. Babam da nedense bir şeye kızmış gibi görünüyor. Bir patırdı kopacak ama, bakalım nasıl. Barı beni karıştırmasalar bu kavgalara. Ah bir kapının alıp gidebilsem. Deli edecek bu insanlar bizi.

Dostun, Anne

15 Ekim, 1943
Pazar

Sevgili Kitty,

Şükürler olsun! Koophuis sağ salim döndü... Yine hâlâ soluk, gene de hiç gocunmadan Van Daan için ekmek satmaga gitti. Kötü durum, Van Daan'lerin parası tükendi. Bayan Van Daan bir yığın paltosu, elbisesi, pabucu olmasına rağmen, çöp bile vermeğe razı olmuyor. Kocası da takıma çok para istediği için alıcı bulmak kolay değil. Bakalım, ne olacak? Çare yok, Bayan Van Daan'ın kürk mantosu gidecek. Yukarıda

on yüzden bir kavga koptu. Barıştılar sonra, şimdi Sevgili Pethi, Canım, Kerli sözleri gırla gidiyor. Yakında gene saç saça baş başa gelirler.

Bu son aylarda bu örnek ev içinde geçen atışmalar aklıma geliyor da küçük dilimi yutacak oluyorum. Babamın [illegible] kenetli, suratından düşen bir parça. Birisi bir söz söyleyecek olsa, gene ne var gibilerde yüzüne bakıyor. Annemin heyecandan yanakları her zaman al al. Margot bütün gün başağrısından yakınıyor. Dussel uyuyamıyor. Bayan Van Daan bütün gün vıdı vıdı edip duruyor. Deli olacağım artık. Sahi söylüyorum kiminle kavgalı kiminle barışık olduğumu ben de şaşırdım.

Bütün bunları aklımdan silebilmek için çalışmaktan başka çare yok. Çalışmadan medet umuyorum.

Dostun, Anne

29 Ekim, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Van Daan'la karısı arasındaki kavgalar sıklaştı. Meseleleri: Van Daan'ların parası tükendi. Bir zamanlar Koophuis'in tanıdığı bir kürkçüden söz etmişti. Van Daan bunu işitince karısının kürkünü satmağı aklına koymuş. Tavşan kürklerinden yapılmış bir manto bu, Bayan Van Daan onyedi yıldır giyermiş. 325 florine sattılar, az para da değil. Yalnız hanımefendi parayı harcamayıp harp'ten sonra yeni elbiseler almak için saklamak istiyordu. Kocası para sıkıntısında oldukları bu paraya kıymaktan başka çare olmadığını anlatıncaya kadar bir hal oldu.

Feryat [illegible], tepinmeler, çıplak ayak bağırmalar. Gerçek korkunç şeydi. Şaşıp kalıyor insan. Bizimkiler merdivenin altında durmuş, tetik üstünde bekliyorlardı. İşi [illegible] için. Bütün bu gürültülü ağlamalar, haykırmalar arasında hâlâ beynim [illegible] bırakmıyor. Akşamları başımı yastığa koyunca içimden bir ağlamadır geliyor.

Bay Koophuis gene ortalarda yok. Midesinden çok çekiyor anlıyacağız. Kanaması durdu mu durmadı mı onu bile bildiği yok. İlk defa böyle üzgün, kırık gördüm onu. Kendini iyi hissetmediğini, eve gideceğini söyleyip ayrıldı.

Durumum fena değil, yalnız hiç iştahım yok. Habire «Bir şeyin mi var?» diye soruyorlar. Allah için ellerinden geleni de yapıyorlar. Üzüm şekerleri mi, balık yağları mı, kalsiyum hapları mı vermiyorlar!

Sinirlerim de bozuk. Asıl pazar günleri bir bıkkınlıktır çokuyor üstüme. Evin havası öyle ezici ki, uykulu öyle, ağır bir hava. Ne bir kuş sesi geliyor dışardan, ne başka bir ses. Ağır bir sessizlik. Hani bu ölüm sessizliği beni sarıp sarmalayıp içine çekip götürecek gibi geliyor kimi zaman.

Böyle zamanlarda anneme, babama, Margot'ya yanaşmak istemiyorum. Bir odadan bir odaya, bir kattan bir kata, kanatları kesilmiş, kötü bir karanlık içinde başını kafesin tellerine çarpan bir kuş gibi dolanır duruyorum. İçimden bir ses: «Dışarı çık, gül oyna, temiz hava al!» diye sesleniyor. Kalkıp [illegible] halim kalmadı, neden! Zaman çabuk geçsin diye gidip yatağa atıyor kendimi, uyumaya başlıyorum. Bu sessizliği, bu dinmez korkuyu gidermek için başka ne yapayım, bilmem ki!

Dostun, Anne

3 Kasım, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Babam hem bize oyalanacak bir şey sağlamak hem de eğitimimize yararlı olur diye Leiden'deki Öğretmen Okulundan bir prospektus getirtti. Margot koca kitabı baştan sona hatmetti, gene de ilgileneceği gibi ya da kesesine uygun bir şey bulamadı. Babam atik davrandı. Okula bir mektup yazıp Lâtince dersi sorularını istetmeğe karar verdi.

Bana da oyalanacak yeni bir şey bulmak kaygısıyla Koophuis'den çocuklar için yazılmış bir İncil istedi. Margot, gözlerini açıp, «Chanuka bayramında mı vereceksiniz İncili Anne'a?» diye sordu. Babam: «Bilmem,» dedi, «St Nicolas gününde vermek daha uygun olacak Isa'nın Chanuka bayramıyla uygunluğu yok.» (1)

Dostun, Anne

8 Kasım, 1943
Pazartesi akşamı

Sevgili Kitty,

Sana yolladığım mektup yığınını şöyle bir karıştıracak olsam, eminim, nasıl bir kılıktan bir kılığa girdiğimi görüp şaşıracaksın. Buranın havasına bu kadar bağlı olusuma üzülüyorum ama, herkes böyle. Şöyle beğendiğim bir kitap okuyacak olsam, oburlerinin arasına karışmadan önce, kendimi toparlamam gerekiyor, yoksa kendimi o kitabın havasına bırakıp yanla-

(1) 7 Aralık, 1942 tarihli parçya bak.

rına çıksam bana deli damgası vurdular gitti. Bu artık, senin de göreceğin gibi, bir ruh çöküntüsü içindeyim. Niye böyle? ben de bilmiyorum. Belki de korkağım da ondan, kendimi kınayıp duruyorum.

Bu akşam, Elli burdayken daha, kapı acı acı çalındı. Rengim attı, mideme bir sancı yapıştı, kalbim kut kut atmaga başladı. Hep korkudan. Geceleri yatakta, bir zindandayımışım gibi geliyor, annem, babam da yanımda. Kimi sokaklarda dolaşıyorum, kimi bizim Gizli Bölme'yi tutuşmuş görüyorum düşümde. Ya da gelip bizleri toplayıp götürüyorlar. Hepsini bir bir eksiksiz sahiden oluyormuş gibi görüyorum. Bu da korkumu artırıyor, günumüz yaklaşıı gibi geliyor. Miep ikidebir bizim sakin hayatımıza imrendiğini söylüyor. Dediği doğru olabilir ama, ya bu korku? Aklım almıyor, dunyanın eski haline doneceği. «Harpten sonra şunu yapacağız bunu yapacağız» diye konuşuyoruz ama, bütün bunlar bana bir hayal gibi geliyor, gerçekleşmesi imkânsız bir sürü hayal. Eski evimiz, arkadaşlarım okuldaki o güzel günler aklıma geliyor da, sanki o evde yaşayan, o sevinçli kızlarla gülüp oynayan kız ben değilmişim sanıyorum.

Gizli Bölme'deki kişileri siyah yağmur bulutlarıyla sarılı mavi bir cennet parçası gözüyle görüyorum. Bu belirli, yuvarlacık yer emin. Ama çevremizde bulutlar kararıkça kararıyor, bizi tehlikeden ayıran çember gittikçe daralıyor. Böyle tehlikelerle, karanlıkta çevrili olduğumuz için de, adeta bir delik aramışçasına birbirimize toslayıp duruyoruz. Aşağı bakıyoruz, herkes birbirini yiyor, sonra başımızı kaldırıyoruz. Yukarıda her şey öylesine sakin, huzur dolu ki! Bu arada bizler yukarı çıkmamıza engel olan karanlık bir ağla sarılmışız, önumüzde kurşun işlemez bir duvar. Üstümüze geliyor. Yıkıldı yıkılacak, yıkılmadı daha ama

yıkılacak. Elimden gelen ağlayıp yakarmak, «N'olur şu karanlık dağılsın, bir yol açılsın önümüzde!» diye

Dostun, Anne

11 Kasım, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu parçaya güzel bir ad buldum :
Dolma Kalemim İçin Ağıt.

Dolma kalemim, en sevdiğim eşyaydı. Bir kere ucu kalındı. Ben ince uçlu kalemlerle yazamıyorum Sonra bu dolma kalemin rastgele dolma kalemler yanında alabildiğine zengin, ilgi çekici bir hayatı oldu Kısaca anlatayım sana.

Dokuz yaşındayken, yünlere sarılı bir paket içinde, o zaman büyük annemin yaşamakta olduğu Aachen'den buraya onca yolu tepip geldi. O sırada ben gripten yatıyordum. Şubat rüzgârları evi zangır zangır titriyordu. O göz alıcı dolma kalem bir meşin mahfaza içinde geldi. Bütün arkadaşlarıma gösterdim Ben Anne Frank, işte böyle bir dolma kalemin sahibi olmak şerefine erdim. On yaşındayken kalemi okula götürdüm, öğretmen de kullanmama izin verdi.

Onbir yaşındayken dolma kalem kilit altına girdi yeniden, çünkü altıncı sınıfın öğretmeni okul kalemleriyle, mürekkep hokkası kullanılmasını istiyordu.

Oniki yaşına gelip Yahudi lisesine geçtiğim zaman, dolma kalem bu vesileyle yeni bir mahfaza kazandı. Yanına bir kurşun dolma kalem katıldı. Mahfaza fermuarlı, dolma kalemin şanına lâyık bir şeydi.

Onüç yaşımdayken dolma kalem benimle birlikte Gizli Bolme'yo geldi. Hatıra defterinin yapraklarında, Kompozisyon ödevlerinin içinde yarıştı durdu.

Şimdi ondört yaşındayım, geçen yılı birlikte geçirdik.

Bir Cuma gunuydü, öğleden sonra, saat beş. Odamdan çıkmıştım, gelip yazı masasında bir şeyler yazmak istiyordum. Derken Margot ile babam Lâtince çalışmak üzere masaya gelince bana da kenara sığışmak düştü. Dolma kalem masanın bir köşesinde kaldı, sahibi de bir koşeciğe sınığıp fasulyeleri uğuşturmaga başladı. Fasulyeler ovulursa, biraz adama dönüyor. Altıya çeyrek kala yeri süpurdüm, çöpü, çürük fasulyelerle birlikte bir gazete kâğıdına sarıp sobaya attım. Bir alevdir çıktı, ben de sönmek üzere olan sobadan böylesine bir alev çıkışına memnun, seyrettim. Geldım oturdum yerime. Lâtincecilerin de işi bitti. Gelip yazı takımlarımı toplayayım diye masanın başına gittim. Dolma kalem yok görünürde. Ortalığı birbirine kattım, bulamadım. Margot da aradı benimle, bulamadık bir türlü. D e r k e n Margot keşfediverdi : «Fasulyelerle birlikte dolma kalemi de sobaya atmış olmayasın!» «Öyle şey mi olur hiç!» dedim dedım ama içime de bir kuşku düştü. O akşam dolma kalem bulunamadı. Aklımız yattı, dolma kalem sobada yandı gitti. Selüloit olduğu için alev aldı mı, hesabı görüldü say.

Korktuğumuz başımıza gelmiş meğer. Babam sabahleyin sobayı temizlerken dolma kalemin kulpunu küller arasında buldu. Altın uçtan eser bile yoktu. Babam, «Her halde eridi, kömur kalıntılarının arasına girdi.» dedi.

Bir avuntum var, benim dolma kalem yandı kül oldu. Ben de ölunce yaksınlar istiyorum.

Dostun, Anne

17 Kasım, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Durum kötü. Elli'nin evinde kuşpalazı salgını var. A'tı hafta bizim buraya gelemiyecek. Yiyecek, alışveriş işleri güçleşti. Sonra Elli'nin ahbaplığına doyum olmuyordu. Koophuis yatakta hâlâ, üç haftadır Pirinçle sütten başka bir şey gitmemiş kursağından. Kraler'in başını kaşıyacak vakti yok.

Margot'un yolladığı Latince dersler öğretmen tarafından düzeltilip geri postalanıyor. Margot Elli adına gönderiyor zarfları. Öğretmen akıllı hoş bir adama benziyor. Böyle çalışkan bir öğrenci bulunduğuna memnun olmuş olmalı.

Dussel'ın huysuzluğu üstünde, neden böyle olduğu malûm değil. Önce yukarı katla konuşmamağa başlandı. Van Daan'lara tek bir lâf söylemez oldu. Şaştık kaldık. Bir gün devam etti böyle. Annem Dussel'e yanaşıp ,böyle yapmamasını, yoksa Bayan Van Daan'ın bir mesele çıkaracağını söyledi. Dussel de dargınlığı çıkaranın Van Daan olduğunu, söyledi.

Unutmadan söyliyeyim, dün Kasımın onaltısıydı, Dussel Gizli Bölme'ye geleli tam bir yıl oluyor. Anneme bu yıldönümü ,şerefine bir saksı çiçek armağan etti. Haftalar önce Dussel'in bize bir şey ikram etmesi gerektiğini pervasızca söyleyecek kadar ileri giden Bayan Van Daan'a hiç bir şey verilmedi.

Kendisini aramıza almakla gösterdiğimiz insanca harekete teşekkür edeceğine ağzını bile açmadı. O sabah kendisine, tebrik mi taziyet mi edeyim diye sorduğumda, beni ilgilendirmez diye cevap verdi. Araya girmek isteyen annem de yaya kaldı. Durum eskisi gibi.

Der Man hat einen gjrossen Geist
Und is so klein von Talenl (1)

Dostun, Anne

27 Kasım, 19-13
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün gece, daha uykuya dalmamıştım gözümün önüne Lies geldi.

Yüzü gözü ufalmış öyle, paçavralar içinde. Gözleri kocaman kocaman, öyle üzgün bir bakışı vardı ki. Bana sitem ediyor gibi geldi. Adeta, 'Beni niye bırakıp gittun Kurtar beni, kurtar bu cehennemden!' diyordu.

Nerden yardım edeceğim ona. Başkalarının nasıl çile çektiğine, olup bittiğine seyirci kalmak ne acı! Elimden ne gelir Tanrıya duadan başka?

Neye başkasını değil de Lies'i gördüm. Şimdi anlıyorum, çocukluk etmişim, onun sıkıntılarını anlayamıyacak kadar küçük olduğum için yanlış yargı vermişim hakkında. Yeni bir kız arkadaşa bağlanmıştı. Benim onu kendisinden ayıracağımı sandı. Kimbilir nasıl üzülmüştür, zavallı.

Kimi zaman, şöyle bir ışık yandı mı kafamda onun hayatını bir an için kavrayabiliyordum ama, derken gene kendi eğlenceme, dalıyordum. Ona karş çok kötü davrandım. Şimdi işte geldi karşıma o üzüntülü gözleriyle benden yardım istiyor. Ah! elimden bir şey gelse de ona yardım edebilsem!

(1) İnsan ruhu ne kadar yüce de yaptıkları ne kadar aşağılık!

Tanrım, ben böyle rahat içinde yaşayayım da o, bunca felâkete katlansın! Benim ondan üstün bir tarafım mı var? Yoo. O da doğru yoldan ayrılmak istemezdi. Şimdi neye ben yaşıyorum da o, belki de son nefesi verdi? Aramıza ölüm girdi belki.

Doğrusunu istersen aylar var ki, onu hiç düşündüğüm yoktu. Hangi ay? Bir yıldır hiç düşünmemiştim onu. Demek unutmamışım, gene de hatırladığım yoktu. Karşıma böyle paçavralar içinde çıkınca, içim cız etti.

Lies'ciğim, harb sona erdikten sonra, bunca felâketi atlatırsan eğer, gel bize birlikte yaşıyalım, o zaman sana ettiğim kötülükleri tamir için elimden geleni yapacağım, emin ol!

Ama o zamanda benim yardımıma şimdiki kadar muhtaç olmayacak ki! Beni düşünüyor mu acaba? Aklına geldiğim zaman beni nasıl anıyor acaba?

Tanrım, onu koru n'olur! Hiç değilse yalnız kalmasın! Ah! bir imkân düşse de onu ne kadar sevdiğimi, nasıl bağrıma basmak istediğimi ona bir bildirebilsem, belki o zaman kendini bu kadar yalnız hissetmiyecektir.

Böyle kendimi üzmenin de bir faydası yok, elimden bir şey gelmedikten sonra. Ama kocaman gözlerini aklımdan çıkaramıyorum, kurtaramıyorum kendimi. Acaba Leis'in kendine gerçekten bir güveni var mı, direniyor mu? Yoksa her şeyi kabulleniyor mu?

Bilmem, hiç sormadım ki ona.

Ah Lies seni bir yanıma alabilsem, benim içinde yaşadığım rahatlıktan sen de faydalanabilesin! Çok geç ama. Olan oldu. Sana ettiğim kötülüğü tamir edemem ki artık. Ama seni hiç bir zaman unutmayacağım, hep dua edeceğim senin için.

Dostun, Anne

6 Aralık, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

St. Nicholas günü yaklaştıkça, hepimizi bir düşüncedir aldı. Aklımız geçen yılki sepetteydi. Bu yıl elleri kolu bağlı oturmak hiç işime gelmiyordu. Uzun uzun düşündüm, sonunda eğlenceli bir şey buldum.

Pim'e danıştım. Bir hafta önce herkes için ayrı bir küçük şiir düzmeğe başladık.

Pazar akşamı sekize çeyrek kala küçük bebeklerle, kopya kâğıtlarından yapılmış fiyonklarla süslü büyük bir çamaşır sepetiyle ortaya çıktık. Sepet kahverenkli bir kâğıtla örtülüydü, üstüne bir zarf iliştirilmiş. Koskoca sepeti görünce herkesin gözü dört açıldı.

Kâğıda ilıştırılmış zarfı açıp okumağa başladım :

Geldi gene Noel Baba,
Her yılki gibi değil ama.

Böyle gidiyordu şiir. Ev halkı sepeti açıp, üzerinde adresleri yazılı papuçları, papuçların içinde bir paket bulunca bir kahkaha tufanıdır koptu.

Dostun, Anne

22 Aralık, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Grip geçirdim, ondan sana yazamadım. Hasta olmanın tadı olmuyor burda. Öksürüğüm tuttu mu, bir iki üç hayda battaniyelerin altına, duyulmasın diye ne yapacağımı şaşırıyordum Çoğu zaman gıcık da geç-

mek bilmiyor, herkes seferber oluyor, süt, bal, şeker, oksuruk şurupları getiren getirene. Üstümde denedikleri tedavi çareleri aklıma geldikçe kafam dönüyor. Terletme, kompresler, göğsüme ıslak bezler, sıcak bezler, sıcak içkiler, gargara, boğaz silmeler, kımıldamadan yatmalar, yastık üstüne yastık, sıcak su şişeleri, limon suları, her saat başı derece almalar!...

Hani bu halde insanın iyileşeceği bile olsa, iyileşemez. İşin en berbat faslı Dussel'in doktorluk yapmaga kalkışması ile başladı. Doktor taslağı geldi, vıcık vıcık başını göğsume dayadı, sözüm ona dinliyor. Saçlarımın tenimi gıdıklaması bir yana ;otuz yıl önce tıp okumuş, Doktor adı almış hepsi iyi ama, gene de yadırgadım böyle rastgele birinin gelip göğsüme başını koyuşunu. Sevgilim değil, bir şeyim değil. Hem sonra göğsümü dinledi de bir şey mi anladı sanki? Yoo. Önce o kulaklarını şırınga ettirsin, bu gıdışle az sonra **duvar gibi olacak kulakları.**

Hastalık lâfını burada keselim. Turp gibiyim artık, bir santım boylu, iki pound ağır, hafiften soluk renkli, okuyup öğrenme hırsım büsbütün kabarık.

Önemli bir haber yok verecek. Şimdilik aralarımız iyi. Fazla kavga olmuyor, altı aydır hiç böyle başımızı dinlememiştik. Elli daha uğramıyor.

Noel için fazladan zeytinyağı, şekerleme, şurup verdiler. Baş armağan iki buçuk sentlik bir paradan yapılmış pırıl pırıl yanan bir broş. Güzel ama, görmek lâzım, anlatmayla olmaz. Bay Dussel annemle Bayan Van Daan için Miep güzel bir kek pişirt'irm'ş. Sanki başındaki iş az geliyormuş gibi! Miep ile Elli için benim de bir hazırlığım var. En aşağı iki aydır porıcimden arta kalan şekeri biriktiriyorum. Bay Koophuis **yardım ederse iki fondan yapacağım.**

Pis bir hava. Soba da tütuyor. Kimse yediğini

hazmedememeli. dört bir yandan bir takım gürültüler geliyor. Harp bildiğin gibi, moral bozuk.

Dostun, Anne

24 Aralık, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Buranın havasının insanı nasıl etki altında bıraktığını yazmıştım. Ben gittikçe çarpılıyorum.

«Himmelhoch jauchzend und zum Tode betrübt» sözü tam bunlara uyar. (1). Öbür Yahudi çocuklarıyla buradaki durumumu kıyaslayınca gerçekten «Himmelhoch jauchzen»im. Gel gelelim bugünkü gibi mesela, Bayan Koophuis gelip de, kızı Corry'nin hoşuna kulübüne girdiğini, kabularla gezintiye çıktığını, tiyatroya gittiğini anlatırsa o zaman işte «Zum Tode betrübt» hali geliyor içime. Corry'ye kırkandığım için değil, ama bütün o eğlenceleri öyle görecek gibi geldi ki. Hani şöyle doya doya bir gülebilmek için neler neler vermezdim ki. Hele şimdi yılın en eğlenceli mevsimi. Noel, yeni yıl hepsi bir araya geliyor. Bizlerse böyle bir köşeye atılmış kazazedeler gibi. Gene de böyle şeyler yazmamam gerek. Bir kere nankörlük sonra da oyunyorum durumumuzun kötülüğünü galiba. Ne olursa olsun, benim için ne düşündüren en düşün, her şeyi içime atmağa sevmiyorum. Onun için sana başta söylediğim **sözü hatırlatayım. «Kâğıt sabırlıdır.»**

Düşündüm elbiselerinde hâlâ açık havanın serinliği, kokusu, yüzünde soğuğun izi içeri girdiği zaman değişmektedir kendini alamıyorum. «Ne zaman yarabbi

---

(1) Goethe'nin ünlü bir mısrası : Gönül katında ya da **umutsuzluğun derinliklerinde.**

biz de açık havaya çıkacağız?» Bunları düşünmemek için insanın kendini battaniyelerin arasına, başını yastıkların altına sokmalı lâzım. Oysa ben başım yukarıda olsun, yüreğimi bozmıyayım diyorum onun için de bu gibi düşüncelere göğüs germemden başka çare yok. İnan bana, bir buçuk yıl bir yerde kapalı kalırsa insan, bunalıyor, dayanılmaz oluyor bu hayat. Bize bu gibi imkânı hazırlayanların hekkını yemek için söylemiyorum, böyle düşüncelere sapmaktan kendını alamıyor insan. Dansetmek, bisikletle gezmek, ıslık çalmak, dünyayı görmek, kendini genç, hür hissetmek. bütün istediğim bu. Öylesine özledim ki bütün bunları.

Gene de kimseye belli etmemem lâzım halimi. Sekizimiz de kendi kendine acımağa, surat bir karış gezmege başlarsa halımız nice olur? Kimi de kendı kendıne soruyorum. «Yahudı olsun olmasın, acaba benim delı gibi eğlenmek için can atan kendı halında bir kız olduğumu anlar mı? Kımbilir. Kimseye açamıyorum ki durumumu. O zaman ağlamağa başlıyacağım. Ağlayınca da insanın içi açılıyor biraz.

Kurduğum nazariyelere, bunca gayretime rağmen, beni anlıyan bir annenin eksikliğini tâ canevimden duyuyorum. Ne yapsam, ne yazsam, hep aklımda Mumsie Ben dogacak çocuklarım için Mumsie gibi bir anne olmak istiyorum. Ortada konuşulan şeylere boş verip benim söylediklerime kulak veren bir Mumsie. Niye bilmem, bana öyle geliyor ki, bu Mumsie adı bir annede aradığım bütün özellikleri dile getiriyor. Anneme hiç değilse Mumsie'ye benzer bir adla çağırmak için Mammy yerine Mum diye seslenıyorum, o da sonradan Mums oluyor, yani İe'si eksik Mumsie. Adetâ Mumsie diye çağırmağı o kadar istediğim, gene de geri kalan ie'yi kullanmamı gerektiren anneme başka ne diyebilirim ki?

Burada keseyim bu konuyu, bunları sana anlatırken, inanır mısın, «zum Tode betrübt halde» azaldı

Dostun, Anne

25 **Aralık, 1943**
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bugünlerde, Noel geldi de onun için mi, bilmem hep babamı düşünüyorum. Hep aklımda gençlik aşkı üstüne anlattıkları. Geçen yıl anlattıklarını bu yıl kadar iyi kavrayamamıştım. Yeniden lâf açılsa da ona artık dediklerini iyice anladığımı gösterebilsem.

Pim'in gençlik aşkından öyle durduğu yerde söz etmesine bakıyorum da, diyorum ki kendi kendime herkeslerin gönül sırlarını bilen insan olarak o gün kendi içini dökmek istedi. Yoksa Pim kendinden hiç mı hiç bahsetmez. Margot, sanmam Pim'in neler çektiğini kestirebilsin. Zavallı Pim, dunyada inanmam, hiçşeyi unuttuğuna. Bunu ölünceye kadar unutacak değildir. Ne kadar da yumuşak tabiatlı insan, her şeyi hoş göruyor. İnşallah ben de onun çektiklerini çekmeden, ona benzerim.

Dostun, Anne

27 **Aralık, 1943**
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Cuma akşamı hayatımda ilk defa olarak bir Noel armağanı aldım. Koophuis. Kraler ile kızlar gene çok güzel bir sürpriz hazırlamışlar. Miep esaslı bir Noel

pastası yapmış, üstünde «Barış 1944» yazılı. Elli de harp öncesi ayarında tatlı bisküvitler uydurmuş bir yerlerden. Margot, Peter ve benim için bir kâse yoğurt, büyüklere de adam başına bir şişe bira. Armağanlar temiz temiz paket edilmiş üzerlerine de resimler yapıştırılmış. Bu armağanlar dışında Noel göz açıp kapayıncaya kadar geçti.

Dostun, Anne

29 Aralık, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dun gece gene pek üzüntülüydüm. Lies ile büyükannem geldi aklıma. Büyük anneciğim, benim bir tanem. Onun neler çektiğini nasıl da anlamazdık. Ne tatlı insandı oysa! Onca zaman nasıl herkeslerden saklamış sırrını? (1) Her zaman sevdiklerine, yakınlarına bağlı, ne iyi büyükanne dı o! Kimse için en kötü bir söz söylemez, bizleri hep korurdu. İstediğim kadar yaramazlık yapayım, hep benim tarafımı tutardı.

Büyükanne beni sever miydin, anlar mıydın beni? Kimbilir. Hiç birimiz büyükanneye acılmazdık ki. Ne yalnızdı kimbilir. Etrafındaki bütün kalabalığa rağmen yalnızlıktan neler çekti zavallıcık? Hem insan bir çok kimse tarafından sevilse bile sade kendini seven birisi olmadı mı gene de yalnızlıktan kurtulamaz.

Ya Lies? Sağ mı acaba? Ne yapıyor acaba? Tanrım, onu koru, kavuşalım ona! Lies, seni düşündükçe başıma neler gelebileceğini de daha iyi anlıyorum

---

(1) (Kötü bir hastalık)

burda olup bitenler bana bu kadar koyuyor? Herzaman memnun, hoşnut, onu ve arkadaşlarını düşündüğüm zamanlar dışında hep sevinçli olmam gerekmez

Niye böyle kötü şeyler düşünüyor, korkunç düşler görüyorum? Ben benciliim, korkağım. Koltuğa uzanır uzanmaz çıktığı kadar bağıracak oluyorum bazı. Niye ya? Çünkü gerektiği gibi inancım yok Tanrıya da ondan. O bana neler bağışlamadı ki -hakkım olmadığı halde- gene de gün geçmiyor ki yanlış, bir şey yapmıyayım. Kardeşlerini düşündü mü insan ağlıyası geliyor, bütün gün oturup ağlamak istiyorum. Tanrıya dua edip onları, hiç değilse bir kısmını kurtarmalarını dilemekten başka çare yok. Onun için işte böyle durmadan dua ediyorum.

Dostun, Anne

2 Ocak, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Bu akşam yapacak başka işim yoktu, hatıra defterinin yapraklarını karıştırırken annemle ilgili mektuplara rastladım. Nasıl da sert şeyler söylemişim annemin hakkında. Şaşırdım kaldım, «Anne,» dedim kendim kendime, «sen misin o anneden nefret ettiğini söyleyen?» Nasıl dilin varır böyle şey söylemeye? Defter önümde öyle durdum kaldım, düşünmeğe başladım, nasıl oldu da böyle nefret duygusuyla dolup taştım da sana böyle şeyler yazmıya kalkıştın diye. Bir yıl önceki Anne'ı anlamağa çalışıyorum, kusurunu belki tamir edebilirim diye uğraşıyorum. Yoksa kötü sözler bu defterde durdukça içim rahat etmiyecek. Başımı önüme koyup bu durumu kendi kendime açıklamam,

nasıl oldu da ben boyle şeyleri duydum, bunu gerilere bakarak sökmem gerekiyor.

Beni bastırıp adetâ suyun altına sokup kafamı karşı tarafın dediklerini serin kanlılıkla ele almama onları benim gibi dikbaşlı bir çocugun kırdığı, üzdüğü bir insanın ağzından çıkmış sözler olarak kabul edip, ona göre cevaplandırmama engel olan huyumdan çok çektim, şimdi de kurtulmuş sayılmam.

Kendi içime kapanıyorum ben. Onun içinde bütün sevinçlerimi, üzüntülerimi, öfkelerimi hep bu defter geçirdim. Bu hatıra defterinin benim için değeri büyük. Bazı yerlerinde geçirdiğim günler elle tutulur hale gelmiş, bir çok yaprakları da lâf ola şeylerle dolu ama, böylece neler içinden geçtiğimi sonradan görebiliyorum.

Anneme cin ifrit olurdum, şimdi de bazı günler öfkeleniyorum. Beni anlamadığı doğru ama, ben de onu anlamıyorum. Beni çok severdi, hoş tutardı beni ama, benim yüzümden başı öyle belâya girdi ki, sinirleri bozuldu, gerildi, tabiî ki acısını benden çıkardı.

Ben bütün bunları fazla ciddiye aldım, kırıldım. alındım. Bu yuzden de anneme kabalık ettim, onu üzdüm. Sonunda bir tatsızlık, bir geçimsizliktir başladı gitti. İkimiz için de sevimli bir şey değildir bu. Ama artık yavaş yavaş geçiyor.

Bunları açık seçik görmek istemedim önce, hep kendime acıdım. Ama bu da mazur görulebilir. Kâğıt üstündeki o öfke nobetleri kızgınlığımı boşaltmak, içimin zehirini dökmek içindi. Olağan bir hayat yaşasak kapıyı kitleyip ayağımı yere iki üç kere vurur, anneme bir guzel kufrederdim, boylece öfkem yatışırdı.

Anneme gozyaşları dokturduğum devre artık geride kaldı. Ben az çok akıllandım, annemin sinirleri de eskisi kadar bozuk değil. Kızarsam, çenemi kapatıp o-

tuyorum, o da oyle yapıyor, böylece daha iyi geçiniyoruz. Annemi oyle başkaları gibi, her şey için annesinin eline bakan çocuklar gibi sevemem, elimde değil. O iş başka, bu iş başka.

Şimdi düşünüyorum da içim rahatlıyor biraz. Bu acı sözleri annemin yüzüne söyleyeceğime kâğıda dökmekle daha iyi ettim galiba.

Dostun, Anne

6 Ocak, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Birisiyle konuşmak istiyorum bazı böyle artıyor ki. baktım dayanamıyacağım Peter ile konuşmağı kafama koydum.

Arada bir gündüzün Peter'in odasına gidiyorum ama, çocuk oyle sıkılgan ki, sıkılsa bile kimseye odadar atamıyacağını bildiğim için her ihtimale karşı fazla kalmıyorum, biraz oturup kalkıyorum. Sonra beni başbelâsı beller, iyisi mi!... Onun için odasında daha uzun kalıp, farketmeden onu lâfa girişmeğe kandırmak için bir yol aradım. Peter bu ara bilmecelere merak sardı başka bir şeye el sürdüğü yok. Baktım ki başka çare yok, ben de bilmeceye sarıldım. Yardım edeyim sana dedim. Az sonra masasına karşılıklı geçtik, o sandalyede, ben divanın üstünde.

Koyu mavi gözlerine her bakışta içim bir tuhaf oluyordu, o dudaklarının kenarında her zamanki esrarlı gülümseme, oturuyordu karşımda. İçinden neler geçirdiğini anlamağa başladım. Yüzünde o çaresizlik, nasıl hareket edeceğini bilmemezliğin verdiği şaşkınlık, bir yandan da erkeklik gururunu incitmeme

kararı okunuyordu. Utangaç halini gördükçe ben de yumuşak davranıyordum. Kendiliğinden göz göze geliyorduk ikidebir. Bütün kalbimle yalvarıyordum içimden : «N'olur söyle bana, neler geçiyor içinden, bu saçma sözleri bırak da bana neler duyduğunu anlat!»

Akşam böyle geçti ,elle tutulur bir şey olmadı. Sadece yüz kızarması üstüne bir kaç söz söyledim, burada yazdığım, anlattığım gibi değil tabiî. Sırf kendine güveni artsın diye.

Yatağa yatıp, durumu gözden geçirince, gidişi pek yüreklendirici bulmadım. Peter'in üstünlüğünü kabul edip o yoldan yaşamağa gelince, ona da razı olmazdım. İnsan bir isteğini yerine getirmek için neler yapmıyor ki, hele bende olduğu gibi istek aşırı bir yorgunluğa varırsa. Peter'in yanına daha sık gidip, şu ya da bu yoldan dilimi açmağa karar verdim.

Allasen Peter'e vurgun olduğumu sanma! Aklına bile gelmesin böyle şey. Van Daan'ların oğlu yerine kızı olsaydı, bu sefer onunla arkadaşlık etmeğe kalkacaktım. Senin anlayacağın hiç bir fark etmezdi bu.

Bu sabah yediye beş kala kalktım, gördüğüm düşü açık seçik aklımda toplayabildim. Bir sandalyede oturuyordum, karşımda da Peter... Vessel. Birlikte Mary Boss'un desenlerine bakıyorduk. Düş bununla bitmedi, gerisi var. Derken Peter ile göz göze geldik. O benim gözlerimin içine baktı, ben de onun o güzel kahverenkli gözlerine diktim gözlerimi. Derken Peter yavaşça dedi ki : Bileydim, sana daha önce gelirdim. Heyecandan, yana dönüvermişim, az sonra yumuşak ama öyle yumuşak, serin, bir yanağın yanağıma dokunduğunu duydum. Öyle hoş, öyle hoştu ki...

Tam işte o ara uyandım. Hâlâ yanağını yanağımda hissediyor, kahverenkli gözlerinin onu ne kadar sevdiğimi anlayacak kadar derinlere tâ kalbimin içine bak-

tığını görür gibi oluyordum. Gözlerim yaşardı, onu yeniden kaybettiğime yandım. Bir yandan da Peter, sevgimi iyice anladığıma da sevinmeliydim ödüm patlar olur.

Düşümde böyle açık seçik görebilmem ne tuhaf değil mi? İlkin babaannemi gördüm düşümde, hem de öyle belirli ki, adeta o yumuşak buruşuk yanağını okşayasım geldi. Derken büyükannem koruyucu melek olarak göründü düşümde. Ardından da Lies. O benim için çile çeken bütün kız arkadaşlarımın, yahudilerin bir timsali haline geldi. Onun için dua ederken bütün Yahudiler için, bütün darda olanlar için dua ediyorum. Şimdi de Peter, daha önce hiç böyle aklımda bu kadar açık seçik belirdiği olmamıştı. Fotoğrafına falan ihtiyaç kalmadı. İstediğim zaman onu görüntüsünü önüme getirebiliyorum. Belirli böyle, karşımdaymış gibi.

Dostun, Anne

7 Ocak, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Ne budalayım ben! Şimdiye kadar akıl edip de sana erkek arkadaşlarımla olan serüvenlerimi anlatmadım.

Şu kadarcıkken, daha çocuk bahçesinde oynarken, Karel Samson'a kanım kaynadı. Babası ölmüştü, annesiyle halası bakıyordu ona. Karel'in yaşıtlarından Roby adlı yakışıklı, esmer bir çocuk vardı, bizim Karel onun yanında pek sönük kalıyordu ama benim için dış görünüş önemli değildi. Yıllarca Karel'e bağlı kaldım.

Onunla uzun uzun otururduk birlikte sık sık hem

Yalnız benim sevgim karşılıksız kaldı.

Derken alfabeyazısı Peter'i çıkardı karşıma, aşık oldum ona, bir çocuk ne kadar aşık olabilirse öyle. O da benden hoşlanıyordu, bütün bir yaz birbirimizden ayrılmadık. Nasıl el ele dolaşırdık, hâlâ aklımda, onun üstünde koten bir elbise, benim sırtımda da kısa yazlık entari. Tatil sonunda o hayaskulun birinci sınıfına ben ilk okulun altıncı sınıfına başladım. Okula gidip geldikçe rastlaşırdık. Peter, yakışıklı, uzun boylu, ince güzel yüzlü, zeki bakışlı bir çocuktu. Kara kara saçları vardı, elâ gözlü, pembe yanaklı, sivri burunlu bir delikanlı. Hele gülüşü, bir domuzluk yaptığı, bir yaramazlık ettiği zaman ne güzel de gülerdi.

Sayfiyeye gitlik o tatil. Döndüğümde taşınmışlar evlerinde daha yaşlı bir çocukla sıkı fıkı olmuş. Her halde o benim bacak kadar bir şey olduğumu, benimle gezip tozmanın yakışık almayacağını söylemiş olacak ki Peter beni silkti attı. Onu öyle seviyordum ki gerçeği olduğu gibi göğüsleyecek kuvvet bulamadım kendimde. Peşini bırakmamağa çalıştım ama sonra kafama dank etti, böyle ardından koşarsam ,adım nerdeyse oğlan-delisine çıkacaktı. Yıllar geçti. Peter kendi yaşında kızlarla dolaşıyor, bana bir «merkaba» bile demege tenezzul etmiyordu. Gene de unutamadım onu.

Yahudi Orta okuluna gittim. Sınıfta bana tutkun sürüyle oğlan vardı. Insanın hasına gitmiyor değil böyle etrafında oğlanların dönmesi, gururum okşanıyordu ama, kucağıma kapıldığım yoktu. Neden sonra, sana daha önce anlattığım gibi Harry tutuldu bana ama, ben bir daha aşık olmadımdı.

Zaman yaralara merhem olur derler a. Doğru. Peter'i unutturdum sandım, ondan artık heşlanmadığıma kendimi inandırmak istedim. Gelgelelim o, kalbi-

me öyle sağlam damgasını basmıştı ki, arada bir sırf öbür kızları kıskandığım için ona da kendiliğim kendi kendime itiraf zorunda kalıyordum. Bu sabah hiç bir şeyin değişmemiş olduğunu gördüm. Aksine yaşım büyüdükçe meğer ona karşı olan sevgim de gelişirmiş. Artık Peter'in beni çocuk gözüyle görmesine hak veriyorum, gene de beni öyle silkip attığına üzgünüm. Onu öyle yakınımda hissediyorum ki, artık kimseyle onun yanında duyduğum şeyleri duyamam gibi geliyor

O duş beni altüst etti. Bu sabah babam öperken beni, kendimi tutamayıp bağıracaktım nerdeyse : «Neye Peter değilsin sen?» diye. Bütün gün aklımda o, içimden diyorum ki boyuna : «Ah, Peter, sevgilim, bir tane Peter'im benim...»

Kim yardım edebilir bana şimdi? Bütün dileğim, buradan çıktıktan sonra gene karşılaşalım. Okusun o zaman gözlerimde yanan sevgiyi de desin ki : «Anne daha önce anlasaydım, bilseydim, çoktan koşardım sana.»

Aynaya baktım, yüzüm bambaşka. Gözlerim daha pırıltılı, yanaklarım daha pembe -bir haftadır nasıl da sarıydı!- dudaklarım daha yumuşak. Mes'ut gibi görünüyorum, gene de yüzümde hüzünlü bir ifade var, dudaklarıma gülümsemenin gelmesiyle kaybolması bir oluyor. Peter'ın beni düşünmediğini bildiğim için mi mes'ut değilim acaba. Oysa güzel gözlerini hâlâ üstümde yumuşacık yanaklarını yanaklarımda hissediyorum.

Ah! Peter, Peter, nasıl seni aklımdan çıkarabilirim ki? Senin yerini kimse tutamaz. Seni seviyorum, hem de öyle seviyorum ki ,kalbim yarılıp sana olan aşkım dışarı uğrayacak sanıyorum, deliler gibi, sağa sola bakmadan boy gösterecek ortada.

Bir hafta önce, hattâ dün, biri gelip çıkıp sorsaydı : «Arkadaşlarından kiminle evlenirsin?» diye. «Dilinem!»

derdım. Ama şimdi «Peter» diye hayklırım. «Onu bütün kalbimle, varlığımla seviyorum. Onunum ben artık.» Ama yüzüme dokunmasına izin var, üst tarafı yasak.

Bir ara babamla cinsiyetten söz ediyorduk. Bu isteği henüz duyamıyacağımı söylemişti. Oysa ben pekâlâ bu isteği duyduğumu biliyordum. Artık bisbütün aklım yattı. Peter'i sevdiğim kadar kimseyi sevemem

Dostum, Anne

12 Ocak, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Elli döndü. Miep ile Henk iki gündür işe gelmediler, mideleri bozulmuş.

Bu ara dansa, baleye merak saldım. Her akşam dans talimi yapıyorum. Margot'nun etegine ipek geçirilmiş mavi bir etekliğinden kendime yeni moda bir dans elbisesi diktim. Çepeçevre bir kurdelâ sarmalıyor entariyi, tam ortada fiyonk oluyor, pembe bir kordelâ da süsü tamamlıyor. Lâstik pabuçlarımı dans pabucu haline sokmak için boşuna uğraştım. Bacaklarım hamlaşmış, çalışırsam eskisi gibi çevikleşecek. Güç temrinlerden biri de yere oturduktan sonra tabanlarını iki avucumun içine alıp öylece ayaklarımı yukarı kaldırmak. Güç Çok. Altıma yastık koyuyorum. Yoksa popocuğum ezilecek.

Burada herkesin elinde «Bulutsuz Sabah» adlı bir roman. Annem pek beğeniyor. Genelik meselelerini ele alıyormuş. A, kadın, sen biraz da kendi yanındaki gençlerle ilgilensene!

Korkarım annem çocuklarla anneleri babaları arasında bundan daha iyi münasebet olamıyacağını, kimsenin çocuklarıyla kendinden fazla ilgilenmiyeceğini sanıyor. Ama hep Margot'dan örnek veriyor. Oysa Margot'nun benim aklımdan geçenleri düşündüğümü benim karşılaştığım meselelerle karşı karşıya kaldığımı hiç sanmam. Gene de bunları anneme dünyada anlatmam, kızlarının sandığı gibi olmadığını ona göstermek istemem. Niye onu boş yere şaşırtayım, üzeyim. Nasıl olsa bir şeyin değişeceği yok.

Annem tabii Margot'un onu benden daha fazla sevdiğini anlıyor. Ama bunun devreden devreye değiştiğine de inanıyor. Margot sakinleşti, yumuşadı, eski huysuzlukları kalmadı, annem için gerçekten bir arkadaş oluyor. Bana da artık bir piçkurutusu gözüyle bakmıyor.

Bazı bazı kendimi başkalarının gözüyle görme kolaylığına eriyorum. O zaman işte Anne adlı bir kızın başından geçenleri uzaktan inceliyor, yabancı birisiymiş gibi hayatının yapraklarının birbiri ardısıra çevirip üstünde düşünebiliyorum. Buraya gelmeden önce, her şeyi böyle uzun boylu düşünmezdim. Zaman zaman Mansa'ya, Pim'e Margot'ya bağlı olmadığım hissi gelirdi içime, adetâ dışardan birisi olarak kalacağımı sanırdım. Kimi de kendimi bir öksüz yerine koy, işkence ederdim kendi kendime, derken bu kadar şanslı bir çocuk olmama rağmen, böyle hiç yoktan kendime acımağa hakkım olmadığını görüp kendi kendimi kınardım. Ondan sonra da herkese dostça davranmaya zorlardım kendimi. Her sabah, aşağı birisi inmeğe görsün, inşallah annemdir, derdim, bana güleyüz desin diye dua ederdim. Bana sevgi göstersin diye can attığım için ona içimden gele gele güleyüz derdim. Tam o sırada annem tutar, ters bir söz söyler, bir ayıbımı

yüzüme vurur, bende okula üzgün üzgün giderdim. Donuşte kendimi onun yerine koy, bunca sıkıntısı var, canı sıkılıyor, ondan boyle terslik etti, diye bahaneler icat etmege koyulurdum. Eve bu hava içinde girer, başlardım gevezelige, o zaman da işi fazla kaçırır, kendi kendimi tekrara başlar aynı şeyleri üst uste anlatırdım, derken yüzüm asık, kolumda çantam, odadan köş köş çıkardım. Kimi de küs durmağa karar verirdim. Yalnız okuldan gelince, öyle anlatacak şeyler olurdu ki, verdiğim sözü tutamaz, başlardım kafa ağrıtmağa, annem de çaresiz benim saçmalarımı dinlemek zorunda kalırdı. Derken yukarı katta ayak seslerini beklemekten vazgeçtiğim devre gelirdi, kalktığım zaman sabahları yastığım gözyaşından sırılsıklam olurdu.

En sıkıntılı devre bu olurdu, anlattım sana da, biliyorsun.

Çok şükür, bir yardımcım var artık. Peter var. Gerdanlığımı tutuyorum böyle, öpüyorum. Onlardan bana ne? Benim Peter'im var ya, biricik Peter'im benim. Ne yapsalar, ne deseler vız gelir artık. Kim küçücük bir kızın ruhunda bütün bu duyguların yer alabileceğini kestirebilir?

Dostun, Anne

15 Ocak, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Sana tutup kavgaların, tartışmaların girdisini çıktısını anlatmanın mânası yok. Şu kadarını söyliyeyim ki bir çok şeyleri ayırdık, onların eti tereyağı başka yerde duruyor, bizimki başka yerde. Patatesleri de herkes ayrı pişiriyor. Son zamanlarda yemek aralarında

yoruz ekmeğimizi, çünkü saat dört dedi mi karnımız öyle acıkıyor ki...

Annemin doğum günü yaklaşıyor. Kızlar fazladan şeker verdi anneme. Bayan Van Daan kendi doğum gününde ona böyle bir şey verilmediği için pek kıskandı. Ama birbirimizi böyle tatsız sözlerle, incitici hareketlerle uzmenin ne alemi var. Yeter artık. Sana bir şey söyliyeyim, Kitty, artık kabak tadı verdiler. Annem şunların yüzünü bir onbeş gün olsun görmesem başka bir şey istemem, deyip duruyor.

Kendi kendime soruyorum acaba, aynı evde oturunca hep bu çeşit kavgalar çıkar mı sonunda? diye. Yoksa biz mi yanlış insanlara çattık? Bütün insanlar böyle bencil, böyle hasis mi yoksa? İnsanları tanımak iyi şey ama, yetti artık, fazlası da fazla. İster kavga edelim ister etmeyelim, ister özgürlüğe, açık havaya özlem çekelim, ister alın yazımıza razı olalım, harp bildiğini okuyor. Onun için elimizden geldiği kadar buradaki hayatımızı tatlı kılmamız gerekiyor. Bayağı yazıya başladım. Ne yapayım ama, burada biraz daha otursak, bu şartlarda, yakında kuruyup keçi boynuzu gibi bir şey olacağım. Oysa dört başı mamur bir **genç kadın olmayı öyle istiyorum ki!**

Dostun, Anne

22 Ocak, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Söyleseme bana! niye insanlar duygularını gizlemek için bu kadar uğraşıp duruyorlar? Niye ben böyle başkaları yanında olunca hep yanlış hareket ediyorum?

Niye birbirimize güvenimiz yok. Bir sebebi olacak ama, en yakınlarına bile güvenemiyecek olduktan sonra, **hayatın tadı mı kalır?**

Geçen geceki dişten bu yana epey büyüdüm gibime geliyor. Daha bağımsız bir insan oldum adeta. Van Daan'lara karşı davranışımın değiştiğini söylersem, belki şaşırırsın. Aramızdaki tartışmaları, geçimsizlikleri şimdi bambaşka bir gözle görüyorum. Ön yargılarım **birdenbire ortadan kalktı.**

Nasıl olur da böyle bir gecede bu kadar değişebildim? Tuhaf ama, bakıyorum da annem meğer benim tanıdığımdan bambaşka bir insanmış, gerçek bir Mumsie, imiş o; aramızdaki ilinti bambaşka olabilirmiş, ama yan Van Daan'ın hoş bir insan olmadığı malûm, ama konuşma biraz çatallaştı mı annem üzerinde fazla durmasa, **tatsızlıklar pekâlâ önlenebilir.**

Bayan Van Daan'ın bir iyi tarafı var, onunla konuşulabiliyor. Bütün benciliğine, hasisliğine, sinsiliğine rağmen, damarına basmadıkça, o tarafını göstermesine vesile vermedikçe, insanın sayına girmesini biliyor. Ama her zaman yürümüyor bu tabii. Sabrım varsa, **dayanacaksın, başka çare yok.**

Yanlış eğitildiğimiz şımartıldığımız üstüne çıkan tartışmalar, yiyecek meseleleri hepsi bambaşka türlü halledilebilir, dostça, açıkça konuşulursa, karşı tarafı kıracak bir puf noktası aramadan sermkanlılıkla görüşülürse, **her şey yoluna girecek.**

Senin ne diyeceğini biliyorum Kitty : «Aa, Anne sen mi söylüyorsun bunları? Hayırdır İnşallah,» diyeceksin. «Sen ki yukarı kattakilerden işitmediğin söz kalmadı, terslene terslene bir hal oldun Sen mi söylüyorsun bunları.» **Evet. Ben söylüyorum.**

Baştan başlayıp her işin temeline varmak istiyorum «Üzüm üzüme baka baka kararır lâfına hak ver-

dikten sonra niye yapıyoruz? Ben bütün meseleyi inceden inceye incelyip, doğruyu yanlışı seçmek istiyorum. Gerçek ne? ne tarafları oşarılmış anlamak niyetindeyim. İşte o zaman gene gözüme kötü görünürlerse, annemle babamın tuttuğu yolu tutarım. İnceleme başka sonuç verirse, bu sefer onların düşüncelerini değiştirmeğe bakarım. Onu da yapamazsam kendi düşüncelerime bağlı kalırım. İlk fırsatta Bayan Van Daan ile bütün tartışma konularını açıkça konuşacağım, tarafsız olduğumu söylemekten de çekinmiyeceğim, istedikleri kadar: «Büyümüş de küçülmüş» desinler. Kendi ailemle karşı duracağım demek değil bu, ama bundan sonra ben pis pis dedikodulara âlet olmayacağım.

Şimdiye kadar dediğim dedikti. Van Daan'ların hep yanlış yolda olduğunu, her şeyin onların başının altından çıktığını sanırdım. Meğer biz de az çok suçluymuşuz. Ana meselede haklı olmasına haklıyız ama, kendimize akıllı insanlar dediğimize göre akıllı insanlar olarak daha ileri görüşlü hareket etmemiz gerekirdi. Ben bu dar görüşlülükten kurtuldum galiba, ilerde fırsat çıkarsa iâfımı esirgemiyeceğim.

Dostun, Anne

24 Ocak, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bana bir şeyler oldu; ortada elle tutulur bir şey de yok ama, gene de tuhafıma gidiyor. Okulda olsun, evde olsun cinsel meselelerden söz açıldı mı, ya gizli ya da iğrenç bir şey gibi mırıltıyla konuşulurdu. Bu konuda fısıltıdan ileri geçilmez, birisi demlenleri anlamadı mı hemen alaya alınırdı. Ben de düşünürdüm, niye in-

sanlar bu konularda boyle gizli kapaklı, boyle tuhaf davranıyorlar diye, şaşar kalırdım. Elimden bir şey gelmiyeceğini bildiğim için, söze karışmaz; kırk yılın başında bir, kız arkadaşlarımın edindiğim bilgiyle yetinirdim. Epey bir şey öğrendikten, bu konuda annemle babamla da görüştükten sonra bir gün annem dedi ki : «Anne, kulağında küpe olsun, bu konularda oğlan çocuklarıyla konuşayım deme, onlar söz açarlarsa, hiç cevap verme!» Ben de dedim ki : «Tabii, anne, hiç cevap verir miyim! Abdal mı sandın sen beni?» Mesele de böyle kapandı.

Buraya ilk geldiğimiz zaman, babamdan dinlemem daha uygun düşecek olan bir sürü şey anlattı. Gerisini de kitaplardan söktüm, konuşmalardan kaptıklarımla da bilgimi genişlettim. Peter Van Daan okuldaki çocuklar gibi değil, bu konuda insanın başını ağrıtmıyor, bir iki kere söz etti ama, beni de konuşmağa zorlamadı.

Bayan Van Daan Peter'e bu gibi şeylerden söz etmediğini söylemişti, babası da, belli, açılmamış çocuğa. Annesi ne bildiğini bile kestirecek durumda değil.

Dün Margot ile Peter patates ayıklarken, söz Boche'dan açıldı. «Boch'un dişi mi erkek mi olduğunu bile bilmiyoruz, değil mi?» dedim.

«Bunu bilmeyecek ne var? Boche erkek tabii.» dedi Peter.

Ben gülmeğe başladım. «Gebe bir erkek kedi! Bak! bunu beğendim.» dedim.

Peter ile Margot da bu yanlışlığa gülmeğe başladılar. Daha iki ay önce Peter Boch'un yakında aileye katılacağını, karnının görünecek kadar büyüdüğünü söylemişti. Sonradan şeytanlığın çıkmış kemiklerden ileri geldiğini, yavruların da değil ortaya çıkmak, doğru dürüst büyümediğini gördük.

Peter kendini savunmaya girişti. «Bildiğin gibi değil,» dedi. «gel benimle isterse, bakalım! Geçenlerde Boche ile oynaşırken dikkat ettim, erkek o.»

Merakım kabarmıştı bir kere, Boche'u muayeneye mağazaya gittik. Boch'un misafir günü değildi her halde, ortalarda yoktu. Bekledik, bekledik, baktık ki soğuktan şifayı kapacağız, yukarı çıktık. İkindi üstü, Peter'in yeniden aşağı indiğini farkettim. Ben de bütün cesaretimi topladım, bomboş evi bir uçdan bir uca geçip, mağazaya geldim. Boche ambalâj masasının üstündeydi, Peter ile alt alta üst üste. Kediyi tartmağa çalışıyordu Peter.

«Burada mısın?» dedim, «Kediye mi bakıyorsun?» Peter hemen hayvanı kaldırdı, sırt üstü yatırdı, başıyla pençelerini de ustaca tutup derse başladı. «İşte bunlar erkeklik organları, bu da kılçı.» dedi. Kedi bir yarım daha döndü, ayakları üzerine oturdu yeniden.

Başka bir erkek çocuk erkeklik organlarını bana göstermiş olsaydı, dünyada bir daha yüzüme bakmazdım. Peter bu çapraşık konuda, olağan bir şeyden söz ediyormuşçasına, sakin, kötü şeyler aklına gelirmeden konuşmağa başladı, ben de az sonra rahatladım, bu işe olağan gözüyle bakar oldum. Boche ile oynadık, laf lafı açtı sonra.

«Bir şeyler öğrenmek istedim mi ben, kitapları karıştırıyorum. Ya sen ne yapıyorsun?» diye sordum.

«Ne diye kitaba bakacakmışım?» dedi. «Babamın bu kadar görgüsü var. Ona sorarım söyler.»

Merdivenlere varmıştık, onun için üstelemedim.

Brer Rabbit'ın dediği gibi, «Her şey yavaş yavaş değişiyor.» Ama annem, «Bu işleri erkek çocuklarla konuşma» dediği zaman kastettiği böyle bir konuşma olmamış gerek. Genç de bütün gün kendimi toparlıyamadım. Konuşmamız aklıma geldikçe, afallıyordum. Hiç değilse

yeni bir şey öğrendim. Demek gençler arasında, bu gibi şeyleri alaya almadan, efendi efendi tartışacak olgunlukta olanları var.

Peter, annesine, babasına böyle şeyleri sık sık soruyor mu acaba? Dün benimle olduğu gibi içten davranabilir mi onlara karşı? bir bilsem!

Dostun, Anne

27 Ocak, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Son zamanlarda soy ağaçlarına, kıral ailelerinin secerelerine merak saldım. Baktım ki, geçmişi iyice inceleyince yeni yeni buluşlara yol açılıyor. Derslerime sıkı çalışıyorum. BBC'nın Home Service programlarını dinliyecek kadar da İngilizcemi ilerlettim. Pazar günlerimi epey genişlemiş olan sinema yıldızları koleksiyonumu düzenlemekle geçiriyorum.

Pazartesileri Bay Kraler «Sinema ile Tiyatro» dergisini getirdiği zaman dünyalar benim oluyor. Ev halkı bu ufacık armağanı boşuna masraf belliyorlar ama, üstünden bir yıl geçmiş olmasına rağmen kimin hangi filmde oynadığını hemencecik söyleyince, apışıp kalıyorlar. Bir nefeste öbür yıldızların adlarını, dergide çıkan yorumlarla birlikte sıralayıveriyorum. Geçenlerde annem, «Senin bundan sonra sinemaya gitmene luzum kalmadı.» dedi. «Nasıl olsa konularını, artistlerin adlarını, kimin ne dediğini şimdiden biliyorsun.»

Saçımın biçimi değiştirip oturma odasına girmiyeyim, hepsinde bir karış surat. Hemen oradan biri atılıp, hangi film yıldızımın saç tuvaletini taklit ettiğimi soruyor. Ben kendim buldum bu biçimi deyince, inanmıyorlar sözüme.

Ama yarım saat ya duruyor ya durmuyorum o kılıkta. Onun bunun söylediklerini oyalanmaya başlıyor ki hemen banyoya gidip, eski biçimime sokuyorum saçlarımı.

Dostun, Anne

28 **Ocak, 1944**
Cuma

Sevgili Kitty,

Bu sabah seni düşündüm. Korkarım dönüp dolaşıp eski haberleri geviş getiriyorum. Benden gizli esnemiyorsan çok iyi. Şu Anne da yeni bir şeyler bulsa artık anlatacak! diyorsun.

Yazık! canın sıkılıyor, biliyorum ama bir de kendini benim yerime koyda düşün! Ben sanki o eskimiş haberleri geviş getirmekten çok mu hoşlanıyorum! Soiradaki konuşmalar politikaya ya da yemeğin eleştirilmesine dökülmezse annemle Bayan Van Daan, gençliklerine ait kimbilir kaçıncı defa dinlediğimiz hikâyeleri anlatıyorlar. Ya da Dussel karısının çeşit çeşit elbiselerinden dem vuruyor, o da mı olmadı yarış atlarından, dibi delik sandallardan, dört yaşında yüzmeğe başlayan çocuklardan, kas ağrılarından, sinir hastalarından, anlatıyor babam anlatıyor. O hale geldik ki içimizden biri ağzını açmağa görsün, öbürleri ağzından ne geleceğini biliyor. Anlatan gülüyor sonunda. Sütçüler, bakkallar, iki ev hanımının hikâyeleri sayesinde öylesine tanıdık ki, hani en olmadık özelliklerine kadar her şeylerini biliyoruz. Ya göklere çıkarıyorlar, ya da yerden yere çarpıyorlar. Senin anlayacağın, bizim burada yeni bir söz, taze bir şey anlatılmamasından umut kesileli çok oldu.

Hani buyukler, Koophuis, Henk, Miep hikâyelerini anlatırken, orasını burasını değiştirmeğe de kalkmasalar, isin hiç keyfi kalmayacak. Kaç kere oldu, güç tuttum kendimi, «Yanlış anlatıyorsunuz.» diyecektim. Bizler, buyukler istediği kadar yanlışlık etsin, uydursun, palavra atsın hatalarını yüzlerine vurmağa yetkili değiliz. Onlar akıllarına ne gelirse söylecekler, sen de susacaksın.

Koophuis ile Henk'in en gözde konusu, saklı yaşıyanlarla yeraltı faaliyeti. Bizim gibi saklı yaşıyan öbur Yahudilerin yaşayışıyla ilgilendigimizi biliyorlar, yakalanıp götürenlerin acılarını nasıl içten paylaştığımızı, kurtarılan kimselerin mutluluğuna ortak çıktığımızı da görüyorlar.

Hani bu saklanma, yeraltı faaliyeti gibi şeylere o kadar ısındık ki, bütün bunlar artık babamın terliklerini sobanın yanında ısıtması çeşidinden olağan şeyler haline geldi.

«Hür Hollandalılar» gibi, sahte nüfus kâğıtları düzen, yeraltındaki arkadaşlara para bulan, gözlenmiş olanlara iş, gizlenecekleree yer bulan bir sürü teşkilât var. Başkalarına yardım için hayatlarını tehlikeye sokan bu insanların bu soylu hareketleri ne kadar övulse az. Meselâ bize yardım edenler şimdiye kadar bizi korkusuzca idare etiler, böyle giderse, onların sayesinde paçamızı da kurtaracağız. Bir yakalanırsak onların hayatı da tehlikeye giriyor. Bir gün bile bizim için katlandıkları sıkıntılardan yakındıklarını duymadık, en ufak bir sitem bile çıkmadı ağızlarından

Her gün geliyorlar, erkeklerle ticaretten, politikadan, kadınlarla da yiyecekten harp sıkıntılarından, çocuklarla da gazetelerden, kitaplardan söz ediyorlar. Bize umut vermek için güler yüzlü görünüyorlar, doğum günlerinde, bayramlarda çiçekler, armağanlar getiri-

yorlar, her zaman yardıma hazır bir işaretimize bakıyorlar. Bütün bunları biz nasıl olur da unuturuz? Almanlara karşı harpte yiğitlikler gösteren milyonlarca kişi var, bütün yardımcılarımız gösterdikleri cesaret, ilgi dolayısıyla bu yiğit insanlar arasında anılmağı hak kazanıyorlar.

Korkunç hikâyeler dönüyor ortada. Çoğu da gerçek. Meselâ bu hafta Gelderland'de iki futbol takımı karşılaşmış, biri yeraltı teşkilâtı üyelerinden, öbürü polislerden kuruluymuş. Hilversum'da yeni vesika defterleri dağıtılıyormuş. Saklı kimselere de vesika verilebilmesi için, memurlar, el altından gizli defterler dağıtıp yollayacakmış bu talihsiz insanlara. Gene de Almanların kulağına gitmesin bunlar diye adamakıllı ihtiyatlı olmak gerekiyor.

Dostun, Anne

3 Şubat, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

İşgal nöbeti içinde ülke. Sen de burada olsaydın bütün bu hazırlıkların etkisini duyar, bir yandan da belki de böyle sonu gelmeyecek bir şey için bu kadar telâş etmemizi yadırgardın.

Bütün gazeteler çıkartmaya karşı hazırlık haberleriyle dolu. Gazetelerde bu çeşit haberleri gördükçe halk, hop oturup hop kalkıyor: «İngiliz çıkartması yapıldığı takdirde, Almanlar Hollanda'yı savunacaklar, gerekirse de su altında bırakacaklar.» Bu haberin arkasından da Hollanda'da su altında bırakılacak yerleri gösteren haritalar basılıyor. Bu bölgeler arasında Amsterdam'ın büyük bir bölümü de var. So-

kaklarda sular bir metreyi geçecek olursa, ne yaparız diye bir düşünmedir alıyor bizi. Herkes başka bir çare ileri sürüyor.

«Ne yürünebilir, ne de bisikletle gidilebilir,» diyor biri. «Başka çare yok, sularım içinde batıp çıka gitmek gerek.»

«Öyle şey mi olur?» diyor bir başkası. «Yüzmekten başka çare yok, mayolarımızı, deniz bisikletlerimizi giymeli. Yahudi olduğumuzu görmesinler diye, elden geldiği kadar dipten yüzmeliyiz.»

«Aklınla bin yaşa! Hanımları görmeli o zaman, ayaklarını fareler ısırırken, bakalım nasıl yüzecekler?» (Tabii bunu söyleyen bir bey. Kendi başına böyle bir şey gelse, kimbilir nasıl ciyak ciyak bağırır.)

«Boşuna kafa yormayın, nasıl olsa evden çıkamayız. Sel geldi mi bir kere bu kahne mağaza yerle bir oluverir.»

«Arkadaşlar şaka bir yana, bir sandal uydurmalıyız bir yerden.»

«Ne zoruna? Daha iyi bir çare biliyorum ben. En iyisi tavan arasından birer sandık indirip, çorba kepçelerini de kürek edip gitmeli.»

«Ben ayaklarıma sopalar takıp öyle yürüyeceğim Gençken bu işin ustasıyım.»

«Henk Van Stanten'ın sopaya ihtiyacı olmaz, nasıl olsa kocası onu sırtına alır.»

Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi, Kit?

Bu gevezelik keyifli oluyor ama, sonu öyle çıkmayabilir. Çıkarıma söz konusu olunca, ikinci bir mesele patlak veriyor : «Almanlar Amsterdam'ı boşaltırlarsa, ne yapacağız?»

«Elimizden geldiği kadar kılık değiştirip biz de şehirden çıkarız.»

«Ne olursa olsun, buradan ayrılmak doğru değil.

Her şeyc katlanıp burada kalmalı Almanlar akıllarını korlarsa butun halkı aldıkları gibi Almanya'ya sürerler, ondan sonra ayıkla pirincin tasını!»

«Tabii, burada kalacağız, canım, [illegible] en emin yer burası. Koophuis ile ailesini de çağırırız yanımıza, hep birlikte yaşarız. Bir yerlerden hasır da bulurtur-duk mu, yerde de yatabiliriz. Miep ile Koophuis'e söy-leyelim de şimdiden bir kaç battaniye daha bulsun-lar.»

«Altmış pound yetmez o zaman, daha mısır almalı. Henk'e soylıyelım de bize daha fasulye, bezelye bul-sun. Şimdilik evde altmış paund fasulye, yirmi paund da bezelyc var. Elli teneke de sebze var, onu unutmu bak!»

«Anne, elimizde öbür kalem yiyeceklerden ne ka-dar kaldı? bir bakıversene!»

«On teneke balık, kırk teneke sut ,on kilo sut to-zu, üç şişe zeytin yağı, dört kavanoz tereya[illegible], dört ü-çü et, iki şişe çilek, iki şişe de ahududu reçeli, [illegible] şişe domates, on paund yufka, sekiz paund pirinç, hep-si o kadar.»

«Istifimiz hiç de fena değil. Ama her dakika mis-fir çağırır, ihtiyatları çar çur edersek, bir ile ba[illegible]ğız ki elımızde bir şey kalmamış. Evde yeterli kadar odun, kömür, mum da var. Küçük para [illegible]lım, her ihtimale karşı, paramızı yanımıza alınık zo-runda kalırsak elbiselerimize ılıştirebiliriz.

«Buradan kaçmak zorunda kalırsak yanımıza [illegible]tureceğimiz şeylerin bir listesini yapmalı. [illegible] şimdiden arka çantalarını hazırlamaya başlamalı. Işin kötüye gararsa, gözleyici iki kişi ayırmalı. [illegible], biri öne, biri arkaya. Şimdi aklıma geldi; su, elektrik, ka-vagazı olmadıkça, yiyecek depo etmenin ne faydası o-lacak? söylesenize!»

«Sobanın üstünde pişiririz yemeği o zaman. Suyu da kaynatıp filtreden geçiririz. Damacanları temizler, içine su depo ederiz.»

Bütün gün sabahtan akşama edilen lâkırdı bu, ekartma, işgal, açlık, ölüm, bombalar, yangın söndürücüler, uyku tulumları, yahudi belgeleri, zehirli gazler. . İçinde iç açıcı bir şey bulabilirsen bul! Gizli Bolme'deki beyler, kötü kötü konuşuyorlar. Sıra Henk'le geçen bir konuşmayı örnek vereyim :

Gizli Bolme : «Almanlar çekilirse, bütün ahalıyi de yanlarında sürükleyeceklerinden korkuyorlar.

Henk : «Öyle şey mi olur, canım. Bir kere o kadar treni nereden bulacaklar?»

G B. : «Ne treni? Sivilleri arabalara doldururlar. O da mı olmadı ayakları ne güne duruyor? (Peter pedes apestolorum, diyor Dussel boyuna.)

H : «Siz de her şeyi en kötü yanından yorumsunuz! Peki ama sivilleri neye yanlarında sürükleyeler, değil mi ama?»

G. B. : «Goebbels, çekilmek zorunda kalırsak, işgal altındaki ülkelerin kapısını da ardımızdan kapatacağız.» demedi mi?

H. : Buna gelinceye kadar neler söylediler ama.

G. B. : Almanların çekilmeceklerini mi sanıyorsun? Umurlarında mı onların? Kafalarındaki su . Biz gümeye gidersek, peçemizdekileri de kendimizle birlikte sürükleriz.»

H. : Yersiz bütün bu korkularınız. Her şeyi deve yapıyorsunuz gözünüzde!

G. B. : Ayrı hikâye hep. Yumurta kapıya gelinceye kadar kime yaklaşsam tehlikeyi görmeli, efendim.

H. : Ama kesin bir şey bildiğimiz yok ki. Her şey söylentiden ibaret.»

G. B. : «Gördük, bütün bunlar önce de başımızdan

geçti. Almanya'da, sonra burada olanlar bundan farklı mıydı sanki? Ya Rusya'da neler oluyor şimdi?

H. . Yahudilerin başına gelenler başka. Sonra Rusya'da neler olup bittiğini kim biliyor ki? İngilizlerle Ruslar, propaganda gayretiyle, Almanlar gibi olup bitenleri şişiriyorlar.»

G. B. . «Yoo' Burada hata ediyorsunuz. İngilizler her zaman doğruya söylemişlerdir radyoda. Hadi haberleri şişiriyorlar diyelim, gene de durum bu haliyle pek mi iyi ki? Rusya'da, Polonya'da milyonlarca insanın öldürüldüğünü, gazlandığını da mı inkâr edecekseniz?»

Bu kadar örnek yeter. Bense bir köşeye sığınıp, bütün bu gürültü patırdıya kulaklarımı tıkamış görünüyorum. Öyle bir duygu içindeyim artık, olmuşum, yaşamım, umurumda bile değil. Ben olmasam da dünya gene dönecek, ne kısmetse, o olacak, üstü yanı yalan.

Dostun, Anne

12 Şubat, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Güneş çıktı, çok masmavi, hafif bir rüzgar esiyor. Özlem içindeyim, konuşmak özlemi içinde, özgürlük özlemi içinde. Oturup ağlayacağım nedensiz. Patlayacağım artık, buraları geldi. Ağlamakla rahatlıyacağımı bilsem ağlıyacağım sanki, zerre' Öyle tedirgin, öyle huzursuzum ki, bir odadan bir odaya mekik dokuyorum. Pencere aralıklarından temiz hava almaya çalışıyorum sözüm ona. Kalem kâğıt kaçıyor, özlemlerimi ne zaman dindireceksin? der gibi.

Sanırım içimde bahar tomurcuklamıyor, bütün gövdemde adetâ baharın kımıldandığını duyuyorum Kendimi güç tutuyorum. Darmadağınığım, ne okuyabiliyor, ne çalışıyorum. Ben de bilmiyorum neyi özlediğimi.

Dostun, Annie

13 Şubat, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Cumartesinden beri her şeyler değişti. Ne oldu biliyor musun? Özledim, özledim, gene de özlem içindeyim ama, sonunda öyle bir şey oldu ki eskisi gibi değil **özlemim, birazcık azaldı.**

Gizlim saklım yok senden. Bu sabah bir de ne bakayım, Peter gözlerini dikmiş beni süzmüyor mu! Her zamanki gibi değil ama. Başka bir türlü, ben de bilemiyorum nasıl ama, her zamanki gibi değil.

Peter'in Margot'ya tutkun olduğunu sanıyordum. Dün birdenbire sezdim, yanılıyormuşum. Ondan gözümü kaçırmak için zorladım durdum kendimi. Çünkü benim baktığımı sezince gözlerini dikiyor bana, o zaman işte bir tuhaf oluyor içim, oysa böyle şeyleri sık **sık duymamam daha doğru olacak.**

Yalnız kalmak istiyorum. Babam sezdi, üzerimde bir tuhaflık olduğunu. Söyleyemem ki ama, anlatamam ki ona. İkidebir: «Beni yalnız bırakın, sataşmayın bana» diye haykırmak geliyor içimden. Kimbilir belki merhametimden çok yalnız kalacağım gün uzakta değildir.

Dostun, Anne

14 Şubat, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Pazar aksamı Pım'le ben hariç, ev halkı hep radyonun başına oturmuş «Alman ustalarının Ölümsüz Musikisi» programını dinlemeğe koyulmuştu. Dussel habire duğmeleri kurcalıyordu. Peter de, öbürleri de haklı olarak huysuzlanmışlardı. Peter öfkesini az çok meydana vuran bir sesle duğmeleri kurcalamaya ne zaman son vereceğini Dussel'den soracak oldu. Dussel her zamanki burnu havada edasıyla «Şimdi buluyorum istasyonu.» diye cevap verdi. Peter büsbütün kızdı, sert sert konuştu. Bu sefer Bay Van Daan onun tarafını tuttu. Dussel de boyun iğmek zorunda kaldı. Hepsi bu kadar.

Gelgelelim Peter bu olayı fena halde ciddiye aldı. Tavanarasındaki kitap raflarını karıştırırken, geldi yanıma, hikâyeyı baştan anlatmağa girişti. Çocukcağız kendını can kulağıyla dinleyecek birini bulduğuna memnun, anlatıp durdu, bir an geldi kı her zamanki çekingenliği de kayboldu.

«Bıliyorsun, kolay konuşamıyorum ben. Çünku önceden dilimin tutulacağını kekelemege başlayacağımı, söyleyecegım sozun dolayında yok yere dolaşıp duracağımı ,bır an gelıp lâfımi şaş'rıp yarıda k seceğimi bılıyorum. Dün de aynı şey oldu. Bambaşka bır şey söylemek ıstıyordum. Gelgelelim söze başladıktan sonra ipin ucunu kaçırd m, ş şırdım, ap ştım kaldım. Öyle fena oldum kı. Eskıden kötü bir adetım vardı. Birine kızdım mı söz söyleyeceğime, yumruğu yapıştırırdım. Bunun da çıkar yol olmadığını öğrendim artık. Ondan seni bu kadar beğeniyorum. Senin konuşurken taşırdığını hıç görmedim. Söyleyeceğ n neyse onu soy-

leyip işin içinden çıkıyorsun, hiç çekmdiğin, utandığın yok.»

«Hiç de sandığım gibi değil, dedim. Sanki ben söylemeği kurduğum şeyi söyliyebiliyor muyum? Nerede! Bir kere lâfa başladım mı, kendimi tutamıyor, anlatıyor, ha babam anlatıyorum Bu da senınki kadar kötü bir huy.»

Son cümleyi söyler söylemez içimden bir gülmedir geldi ama kendimi tuttum. Çocuk açılmışken anlatsın diye, havayı bozmak istemedim. Gidip yerdeki yastığın ustune oturdum, ellerimi dizlerime halka edıp ne söyleyecek diye ağzının içine bakmağa başladım.

Evin içinde benim gibi öfke nöbetlerine tutulan bırı daha çıktı diye öyle memnunum ki. Baktım da, Peter'ı bıraksalar Dussel'i çiğ çiğ yiyecek. Böylece aramızda eskiden anca kız arkadaşlarımla duyabildiğim bir arkadaşlık havası kuruluverdi.

Dostum, Anne

16 Şubat, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Margot'un doğum günü. Peter yarımda armağanlara bakmağa geldi, şimdiye kadar yapmadığı bir şeyi yaptı, uzun uzun oturdu. İkındi vakti biraz kahveyle patates getirmeğe gittim. Margot'yu hiç değilse yılda bir gun şımartmak istedim Peter'ın odasından geçtim. Hemen kâğıtları merdıvenin ustunden kaldırdı. Ben de, «Tavanarası kapısını kapıyayım mı?» diye sordum «Kapa, kapa!» dedi. «İşin bitince kapıyı tıkırdat, ben açarım sana.»

Teşekkür edip yukarı çıktım, büyük valizlere duran [illegible] en küçüklerini seçmek için bir on dakika kadar oyalandım. Derken belim ağrıdı, upuma ge başladı. Tabii tükürdatmadım, kendim aettım kapıyı. O gene karşı çıktı, elimden tencereyi aldı.

«Kaçuklerını ayırmak için uğraştım bu kadar. Bütün bulabildiğim bunlar.» dedim.

«Büyük varile baktın mı?»

«Hepsini aradım bir bir.»

Merdivenin ulmda duruyordu, elindeki tencerenin içine bir göz attı .Oh! En sylerimi seçmişsin, dedi, elimden de tenceresyi alırken, .Teşekkür ederim ... dive sözün gerisini getirdi. Yüzüme öyle tatlı tatlı bakıyordu ki, içime adeta sıcak bir şeyler aktı. Beni sevindirmek istiyordu, baktım, uzun uzun konuşmadığı için de bu eksiği tatlı bir bakışla kapamak istemişti. Onu o anda da iyi anladım, içim sevgiyle dolup taştı. Söylediği sözlerle o bakışı aklıma geldikçe hâlâ içim ısınıyor

Aşağı indiğim zaman, annem daha patates lazım olduğunu söyledi. Bu sefer akşam yemeği için. Ben de **hemen gönüllü çıktım.**

Peter'in odasına geldiğim zaman, onu yeniden rahatsız ettiğim için özür diledim. Merdivenleri inip çıkıyordum ki, kapıyla duvarın arasına dikildi, yolumu tuttu

«Ben gider alırım,» dedi. Bu sefer kuşkulanmayacağım için nasıl olsa bir iki dakikada yarım bileceğini, yardım etmesine lüzum olmadığını söyledim. Aklı yattı, onun üzerine kolumu da koyverdi. Derhal kapıyı açtı, tenceresyi gene elimden aldı. Kapıya geldiğim zaman «İyi çalışıyorsun» diye mırıldandı. «Fransızca çalışıyorum,» dedi. «Yanında odasına bir göz atabilir miyim?» diye sordum. Ellerimi yıkadıktan sonra gelip onun karşısına, divanın üstüne oturdum.

Odevlerin bir parçası üzerinde biraz durduktan sonra konuşmaga başladık. Doğu Hint adalarına gidip, orada çiftçilik yapmagı tasarladığını söyledi. Evdeki hayatından, karaborsadan söz etti. Sonra kendini burada lüpumsuz bir adam gözüyle gördüğünü anlattı. Ben de bütün bunların aşağılık duygusundan ileri geldiğini ileri sürdüm. Yahudilerden söz açtı. Hıristiyan olsaydı, işlerin kolaylaşacağını, harpten sonra Hıristiyan olabilirse meselelerin kendiliginden halollacağını söyledi. Ben de vaftiz olmağı mı tasarladığını sordum. «Harpten sonra benim Yahudi olup olmadığımı kim bilecek ki.» diye cevap verdi.

Kırılmadın dersem yalan olur. Çünkü bakıyorum da az da olsa bir dalavereci tarafı var Peter'in. Üst yanı, babamdan, insanların karakteri hakkında yargı yürütmekten, kısacası dereden tepeden konuştuk.

Aşağıya indiğimde saat dört buçuktu.

Akşamleyin hoşuma giden bir söz daha söyledi. Kendisine daha önce resmini verdiğim bir film yıldızından söz ediyorduk. Dediğim resim bir buçuk yıldır odasında asılı. Pek beğeniyormuş. Ben de isterse daha başka resimler verebileceğimi söyledim. «Teşekkür ederim,» dedi, böylesi daha iyi, her gün bakıyorum ona, arkadaş olduk adetâ.»

Şimdi anlıyorum Moushi'ye niye öyle bağlandığını. O da sevgi istiyor tabii, sevilmek istiyor.

Şimdi aklıma geldi bir şey daha söylediydi. Söz arasında dedi ki : «Kusurlarımdan duyduğum ürküntü dışında korku nedir bilmem. O ürküntüyü de yenmeğe başladım.»

Peter'de korkunç aşağılık duygusu var. Meselâ kendisini budala bizim de cin gibi insanlar olduğumuzu aklına koymuş bir kere. Fransızcasına yardım edecek olsam, nasıl teşekkur edeceğini bilemiyor. Bir gun

sırası gelecek, dönüp, «Sussana sen bakalım,» diyeceğim. «senin İngilizcen, coğrafya bilgin yanında benim üç buçuk Fransızcamın sözü mu olur?»

Dostun, Anne

18 Şubat, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Her yukarı çıkışımda onu göreyim diye dua ediyorum. Hayatımın bir amacı olmağa başladı, artık istediğim, özendiğim bir şey var, her şey yeni bir anlam kazandı.

Hiç değilse bel bağladığım, esintilerime kaynaklık eden insan yanımda. Margot'dan gayrı rakip yok, korkacak. Aşığım sanma, aşık değilim çunkü, ama içimden öyle geliyor ki, aramızda guven aşılayacak dostluğa elverişli bir yakınlık kurulabilecek. Bir fırsatını bulsam, hemen şimdi yukarı çıkarım. Eskisi gibi değil artık, söze nereden başlayacağımızı bilemediğimiz zamanlar geride kaldı. Tam tersi. Odasından çıkacağım sırada bile yolun yarısına kadar konuşmağa son veremiyoruz.

Annem bu işten pek hoşlanmıyor, oğlanın canını sıkacağımı söylüyor, rahat bırakmamı tembihliyor Peter'i. Anlamıyor mu ki, herkesin kendisine göre bir sözgi gücü var. Peter'in odasına her çıkışımda yüzüme tuhaf tuhaf bakıyor, geri geldiğimde de, neredeydin? diye soruşturuyor. Burama geldi artık. Ne can sıkıcı şey değil mi?

Dostun, Anne

19 Şubat, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Gene Cumartesi oldu. Biliyorsun durumu.

Sabah sâkin geçti. Yukarıdakilere birazcık yardım ettim ama, Peter ile ayak üstü ancak bir iki satır bir şey konuşabildik. Saat iki buçukta, herkesler odasına çekildiği zaman battaniyemi filân alıp özel büroya gittim bir şeyler okuyup yazmak için. Nasıl oldu bilmem, bir ağlamadır geldi. Başımı koluma dayadım hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladım. Yanaklarımdan sel gibi iniyordu yaşlar. Ah bir gelse de beni avutsa, diye düşündüm. Yukarı çıkmağa kalktığımda saat dört buçuğu bulmuştu. Patates getirmeğe gidecektim. Aklım onu görmekteydi. Tam banyoda saçlarımı düzeltirken o, mağazaya Boche'u görmeğe inmemiş mi.

Baktım, gene gözyaşları hazır. Hemen koştum. Bir de elime bir ayna geçirdim. Gozyaşları önlüğümü ıslata dursun, arpacı kumruları gibi düşünmeğe koyuldum.

Aklımdan aşağı yukarı şunlar geçiyordu : Peter'i böyle elde etmenin imkânı yok. Hem belki de benden hazetmiyor, değil mi? Kimseyi sırdaş etmeğe de ihtiyacı yok. Beni rastgele biri belliyor. Öyleyse eskisi gibi dostsuz, Peter'sız kalacağım bir gün. Ya umut kaynağım kurur, hayatıma anlam veren insan elimden gider, ya Peter'sız kalırsam. Yarabbi, ne kadar özledim, bir başımı onun omuzuna dayasam! Bu yıkıntılık, bu umutsuzluk bir anda silinip gidecek, biliyorum. Belki de bana metelik bile verdiği yok, beni de öteki arasında biri belliyor sadece. Benim kuruntum belki de, bana özel bir yer verdiği. Ah! Peter, beni bir gör-

sen, ya da dinlesen! Bu korktuklarım başıma gelirse dayanamam dünyada.

Az sonra umutlarım tazelendi, iyimserlik yeniden baş vermeye başladı ama, hâlâ gözyaşları sicim gibi iniyordu yanaklarımdan.

Dostun, Anne

23 Şubat, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Hava çok güzel. Demirden beri bayağ canlandım Hemen her sabah tavanasına çıkıyorum, orada Peter bu kokmuş havayı ciğerlerimden temizleyiveriyor. Bir yer seçtim, oradan gökyüzünün mavimsi, dallarında yağmur damlacıkları pırıldayan çıplak kestane ağaçlarına, martılara, üstümüze doğru süzülen öbür kuşlara bakıyorum.

O başı kırışlerden birine dayalı arkada duruyor, ben de yerde oturuyordum. Tertemiz havayı içimize çekiyor, dışarıyı seyrediyorduk. İkimiz de bu büyünün rastgele bir sözle bozulmaması gerektiğini seziyorduk. Uzun zaman böyle kaldık. Daha sonra odun kırmak için davrandığı zaman onun iyi bir insan olduğunu anladım Çatı arasının merdivenini tırmanırken ben de arkasından gittim. Bir onbeş dakika kadar odun kırdı, ben de yanında durup onu seyrettim Kocamın güçlü kuvvetli bir delikanlı olduğunu göstermek için elinden geleni yapıyordu. Aradabir de açık pencereden kuşbakışı Amsterdam'a baktım: damların kırmızılarından açık mavi ufuk çizgisine kadar gözlerimi kaydırıyor, sonra yeniden damlara dönüyordum. Düşündüm de;

bu güneş ışığını, bu bulutsuz gökyüzünü gördüğüm sürece, kendimi talihsiz bellemem saçma.

Kendini yalnız, kara yazılı görenler, korkanlar için en iyi ilâç dışarı çıkıp, göklerle tabiatle, Tanrıyla başbaşa kalabilecekleri bir yer bulmak. O zaman işte insan anlıyor ki her şey gerektiği gibidir, Tanrı tabiatın yalın güzelliği içinde kullarını mutlu görmek istiyor. Bu böyle gittikçe, ki gidecek, şartlar ne olursa olsun, her yaraya bir merhem, her üzüntüye bir avuntu bulunacaktır. Candan inanıyorum, tabiat sıkıntılarımıza bir avunma kapısı açıyor her zaman.

Belki de kavuştuğum bu mutluluk duygusunu benimle paylaşacak insanı yakında bulacağım. Dünyalar benim olacak o zaman.

Dostun, Anne

Bir düşünce :

Yokluklar içindeyiz burada, hem de ne zamandır Sen de aynı dert içindesin, biliyorum. Eksiklik deyince, dış şeylerden söz etmiyorum. Nasıl olsa o bakımdan göz kulak olanlar var bize. Asıl iç şeylerden yana eksiklikleriniz. Ben de senin gibi özgürlük, açık hava özlemi çekiyorum. Öbür yandan şimdi bakıyorum da yoksunluklarımıza karşılık nice nice mutluluklar bulabiliriz kendimize. Bunu bu sabah pencerenin önünde dururken ansızın kavrayıverdim. İnsanın iç özlemlerini doyurmasından söz ediyorum, anlıyorsun, değil mi?

Tabiatın derinliklerine Tanrının yüceliğine gözlerimi yönelttiğim zaman, içimi öylesine bir mutluluk sardı ki. Peter'cığım, bende bu mutluluk, tabiatten kıvanç alma, yetkisi, sağlık oldukça, bu dediğim mutluluk duygusunu yeniden ele geçirmek işten bile değil.

Maldı mulktü yerle bir olabılır ama, yureciginden mutluluk ancak bir zaman için peçelenir o kadar. O sen duymasan da gene gönlune mutluluk ağlamakta, içini şenlendirmekte. Gokyuzune gozlerini korku uzea kaldırabildığın, içinin temiz olduğuna inandığın sürece **mutluluk yitirilmiş değildir.**

Dostun, Anne

27 Şubat, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Sabahın kör karanlığından gece geç vaktlere kadar Peter'i duşunmekten gayrı bir şey yapmıyorum yok. Uykumda bile yanımda, gözümün önünde hep o Düşümde o. Uyanınca birde bakıyorum gene karşımda.

Bak! sana bir şey söyliyeyim, biz Peter ile gorundüğümüz kadar ayrı yapıda insanlar değiliz. Neye mi? anlatayım: İkimiz de annesisiz. Onunki havai, onunla bununla cilveleşmekten hoşlanan, çocuğumun duşundüklerini, duyduklarını umursamıyan bir kadın. Berninki, desen, uğraşıyor benimle ama, onun da duyarlığı, annelik vergisi eksik.

Peter de ben de iç özlemlerimizle gureşiyoruz, nerede olduğumuzu kestirmiş durumda değiliz, onun için bizleri hoş tutmak, suyumuza gore gitmek gerekiyor. Sert bir soz işittim mi ilk aklıma gelen şey, Alıp başımı gitmek.- Buna da imkân yok. Onun için duygularımı gizliyor, işi gürultüye vuruyor, patırdı ediyor, dırıltı çıkarıyor, böylece de herkesin başını ağrıtıyor, canını sıkıyorum.

O ise, tersine, kendi içine kapanıyor, kitapla ko-

nuşmuyor, düşlere kaptırıyor kendini, kendi benliğini bu yolla gizlemeğe çalışıyor.

Ama birbirimize nasıl, ne zaman kavuşacağımızı bilemiyorum. Sağ duyumun zoruyla kendimi denet altında tutabiliyorum, ya bir gün dayanamayıp kendimi koyverirsem?"

Dostun, Anne

28 Şubat, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bu artık bir kötü düş halini almağa başladı, gece gündüz hep gözümün önünde o. Gene de bunca özlediğim insana istediğim gibi yanaşamıyorum. Kimseye de bir şey belli etmemem gerek, umutsuzluk içinde çırpınırken sevinçli görünmek zorundayım.

Peter Vessel, Peter Van Daan, günün birinde o sevgili, o iyi yürekli, onca özlediğim Peter oldu çıktı.

Annem kabak tadı veriyor. Babam üstüme titriyor, onun için de büsbütün can sıkıcı oluyor. Margot en kötüleri, çünkü benim güler yüzlü olmamı istiyor. Oysa benim yalnız bırakılmaktan başka bir şey istediğim yok.

Peter tavanarasında yanıma gelmedi. Öbür yana marangozluk etmeğe gitti. En ufak bir ayak sesi, tıkırtı yüreğimi oynatıyordu, sonunda büsbütün kırıldım. Uzakta bir çalgı «Gönlü temiz, bedeni temiz» adlı ezgiyi çalıyordu. Sulu gözlü bir kız olup çıktım, biliyorum, budalanın, ne yaptığını bilmezin biriyim. N'olur, n'olur yardım et bana!

Dostun, Anne

1 Mart, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Kendi dertlerim unutuldu hep. Gene bir hırsızlık olayı. Bu hırsızlık da can sıkmağa başladı. Elden ne gelir? beyefendiler, Kolen ve Ortakları Firmasına ziyaretleriyle şeref vermekten hoşlanır olmuşlar bu kere. Bu seferki geçen Haziran'dakinden de karışık.

Bay Van Daan her zamanki gibi saat yedi buçukta Kraler'in bürosuna indiği zaman, aradaki cam kapılarla, büro kapısının açık olduğunu görmüş. Kuşkulanmış, ortalığa bir göz atayım demiş, bir de ne görsün, küçük karanlık odanın kapısı da açık değil mi! Büyük büro de darmadağın. Kararını v e r m i ş «Hırsız bu» diye. Hemen inip ön kapıyı yoklamış. Yale kilidi sağlam, her şeyler yolunda. O zaman «Peter ile Elli'nin savrukluğu üzerindeymiş» diye düşünüp Kraler'in odasına dönmüş, oturmuş biraz, sonra da lâmbayı söndürüp yukarı çıkmış. Ara kapıların açık kalışı üzerinde de durmamış artık.

Bu sabah Peter erkenden kapımızı tıklatıp ön kapının açık olduğu haberini getirdi. Ayrıca projektörle Kraler'in yeni evrak çantasının ortadan kaybolduğunu bildirdi. Hemen kapıyı kapaması emredildi. Van Daan da bunun üzerine dün akşamki garipilikleri anlattı. Bir telâştır aldı bizi.

Hırsızın elinde anahtarın kopyası vardı her halde. Kilit hiç zorlanmamıştı. Erkenden binaya girip kapıyı ardından kapamış olmalıydı. Van Daan sökün ettiği zaman bir yere saklanmış, sonradan da çapulunu sırtlayıp gidince acelesiyle kapıyı açık bırakıp savuşmuş olmalıydı. Bizim anahtarı kim eline geçirmiş olabilir? Peki

neye hırsız mağazaya girmedi Yoksa mağazanın adamlarından biri mi? Bizi jurnallar mı acaba? Van Daan'ın ayak seslerini duymuştur, belki de gördü bile. Öyleyse?.....

İçimize bir korkudur çöktü. Ne malûm, bu hırsızın bizi bir daha yoklamağı aklına koymayacağı? Belki de evde birinin dolaştığını anlayınca onda da hoşafın yağı kesilmiştir.

Dostum, Anne

2 Mart, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Margot ile bugün çatı arasına çıktık, umduğum kadar zevkine varamadık ama, bir çok bakımlardan. Margot ile uyuştuğumuzu iyi biliyorum.

Bulaşık yıkarken Elli annemle Bayan Van Daan'a kimi zaman umutsuzluğa kapıldığını söyledi. Bizimkiler Elli'ciğe ne dese beğenirsin? Annem, ne salık verdi, bir bilsen! Başı dertte olanları düşünmeliymiş. İnsanın kendi başı dertte iken, başkalarının derdini düşünmesinden ne fayda gelebilir ki? Böyle söyledim ben de. O zaman «Sen karışma böyle şeylere!» deyip çıktılar işin içinden.

Büyükler de ne salak ne budala oluyorlar! Peter, Margot, Elli ben aynı duygu içindeyiz, ancak anne sevgisi, yakın bir dostun ilgisi bizi avutabilir. Anne olmuşlar ama bir şeyden anladıkları yok. Belki de Bayan Van Daan anneminden daha anlayışlı. Nasıl isterim Elli'ciğe bir şeyler söyleyim. Kendimden biliyorum neler duyduğunu. Yardımım dokunabilirdi ona. Tam o sırada babam araya girdi, bir yana itti beni.

Ne budalaca şey değil mi? Hem bizim en ufak bir düşünce yürütmemize izin yok. Ağzımızı kapayabilirler ama, düşünmemize de engel olamazlar a! Sırf yaşımız küçük diye ne zoruna düşündüğümüzü söylemiyecek misiz yâni?

Elli'ye, Margot'ya, Peter'e, bana ancak gerçek bir sevginin yardımı dokunabilir. Hepimiz de bundan yoksunuz. Burada kimsenin, özellikle bu «Her şeyi biliyorum» delilerinin bizi anladığı yok. Çünkü biz hem düşünce hem duyarlık bakımından bu başımızdakilerin aklına bile gelmeyecek derecede gelişmiş durumdayız.

Annem gene başımın etini yiyor. Bayan Van Daan ile kendinden daha çok konuşuyorum diye kıskanıyor her halde.

İkindileyin Peter'i kıstırdım, üç çeyrek saat kadar konuştuk en azından. Peter'in kendisinden söz açması bir mesele, ağzından lâf alıncaya kadar bir hal oldum. Annesiyle babasının politika, cigara, daha bir sürü olmadık şey için birbiriyle kavga ettiğini söyledi. Pek utangaç.

Ben de ona bizimkilerden bahsettim. Babamdan tarafa çıktı. «Onun üstüne insan olmaz.» diyor. Genç göz annelerimize, babalarımıza, üst kat, alt kat takımlarına dökuldü. Bizimkileri beğenmememe şaşırdı kaldı. Ben de dedim ki : «Peter, biliyorsun, ben açık sözlü bir insanın, öyleyse neye onların gördüğüm kusurlarını ortaya dökmekten çekinecek misim?» Bir yerini getirip şunu da söyledim : «Sana öyle yardım etmek istiyorum ki, Peter. Yadırgar mısın, bilmem sana yardıma kalkarsam? Sıkıntıdasın, bir şey söylemiyorsun ama, senin üzüntülerine kayıtsız kaldığımı sanma!»

«Neye yadırgayacakmışım, öyle şey mi olur?»

«Belki de babama açılsan daha iyi olur. Hiç korkma! kimseye bir şey çıtlatmaz, ağzı sıkı adamdır.»

«Evet. Arkadaş canlısı insan.»

«Seviyorsun onu değil mi?» diye sordum. O da başını salladı. Ben de dedim ki : «O da seni seviyor, Peter.»

Başını kaldırdı birden, kızarıverdi yüzü. Bu sözümün onu böyle heyecanlandırması çok dokundu bana.

«Sahi mi söylüyorsun?» dedi.

«Tabii,» dedim. «yerini getirip ona açılıver. Yavaş yavaş ısınırsınız birbirinize.»

Peter de iyi insan, babam gibi.

Dostum, Anne

3 Mart, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Bu akşam mumla (1) bakarken, kendimi öyle mutlu öyle huzur içinde hissettim ki. Oma mumun içinde olacak, beni koruyan, bana yeniden mutluluk duygusu aşılayan hep Oma.

Ama üzerimden eli eksik olmayan biri daha var Peter. Bugün Patates getirmeğe yukarı çıktıydım, elimde tencere, merdivenin orada ayakta duruyordum Sordu bana : «Öğlen yemeğinden beri ne yaptın?» diye. Ben de gelip merdivenin basamağına oturdum, konuşmağa başladık. Bu arada basamağın üstünde durar patatesler, ancak beşi çeyrek geçe (bir saat geç) gidecekleri yere ulaştı.

Peter annesinden babasından söz açmadı hiç. Kitaplardan, eski günlerden konuştuk. Bu çocuğun göz-

---

(1) Yahudi evlerine Sebt gününün arifesinde mum yakılır.

lerinde öyle bir sıcaklık var ki. Neredeyse aşık olacağım ona. Bu akşam bundan söz ettik. Patatesleri ayıkladıktan sonra odasına gittim. Havanın sıcaklığından söz açıldı.

«Margot ile bana bakıp ısıyı kestirebilirsin.» dedim. «Hava soğuksa, yüzümüz bembeyaz, sıcaksa, kıpkırmızı olur.»

«Âşık mısın?» diye sordu.

«Ne diye aşık olacak mışım?» diye cevap verdim. Amma da saçma cevap değil mi?

«Niye olmasın ama?» dedi, sonra da yemeğe indik.

Bu soruyla ne demek istedi acaba? Bugün bir arasını bulup konuşmamdan sıkılıp sıkılmadığını sordum. «Ne münasebet.» dedi. «Hoşuma gidiyor.»

Bu sözü söylemede utangaçlığımın payı ne kadar orasını kestiremiyorum. Kitty, ben sevdiği üstüne saatlerce konuşan sevdalılara döndüm. Peter de öyle hoş ki. Ne zaman bunu söyleyeceğim ona? Tabii o da beni hoş buluyorsa. Ama ben kendi işimi kendim görebiliyorum, o da bunu pekâlâ biliyor. O da başının dinç olmasını istiyor. Onun için benden ne derece hoşlandığını bir türlü kestiremiyorum. Ne olursa olsun, birbirimizi daha yakından tanımağa başladık. Keşki birbirimize daha fazla açılsak. Belli o gün umduğumdan da çabuk gelecek. Gunde en azından iki defa yüzüme halden anlarcasına bir bakıyor, ben de ona göz kırpıyorum, aydınlanıveriyor içimiz.

Onun için böyle konuşma, biraz garip oluyor. İçi aydınlanıyormuş filân. İyi ama içimden öyle geliyor, o da benim düşündüklerimi düşünüyor.

Dostun, Anne

4 Mart, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bu aylardır can sıkıcı, boğucu geçmeyen ilk Cumartesi. Peter'in sâyesinde.

Bu sabah önlüğümü asmak için tavanarasına çıktım. Babam da otur, dedi, biraz Fransızca çalışalım. Ben de peki, dedim. Bunun üzerine önce Fransızca konuştuk, Peter'e bazı şeyleri açıkladım. Sonra da İngilizce çalıştık biraz. Babam bize Dickens'den bir şeyler okudu. Dünyalar benim oldu adetâ. Babamın iskemlesinde oturuyordum çünkü, Peter'de yanıbaşımda.

Saat onbirde aşağıya indim. Onbir buçukta yeniden yukarı çıktığım zaman, baktım o da beni merdivenlerde bekliyormuş. Bire çeyrek kalaya kadar çene çaldık. Meselâ yemekten sonra, ben odadan çıkarken, bir fırsatını bulursa, fısıldayıveriyor. «Hoşça kal, Anne, beni ara olur mu?» diyor.

Hayatımdan öyle hoşnudum ki. O da bana aşık mı oluyor nedir? Kim ne derse desin, hoş çocuk, ne güzel sohbet ediyoruz onunla!

Peter'le oturup konuşmamı Bayan Van Daan kötü gözle görmüyor. Bugün yarı şaka yarı ciddî, «Yukarıda öyle bir başınıza, size güven olur mu? bilmem kil» dedi.

«Ne demek o?» diye cevap verdim. «Siz ne sanıyorsunuz beni?»

Sabahtan akşama kadar hep Peter'le birlikte olmak istiyorum.

Dostun, Anne

6 Mart, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Peter'ın kafası en azından benimki kadar işliyor. Dün Bayan Van Daan tutup dudak bükerekesine Peter'ı «Düşünür» diye seslendiği zaman, fena halde içerledim. Çocukcağız kıpkırmızı oldu, şaşırdı kaldı. Az kaldı yeryansın edecektim.

Niye bu insanlar çenelerini tutamıyorlar, anlamıyorum.

Onu böyle yapayalnız görüp de yardım edememek bilsen, ne acı! Kendimi onun yerine koyuyorum da içime umutsuzluk geliyor, biriyle kavga ettiği, ya da birini sevdiği zaman kimbilir ne çile çekiyordur. Zavallı Peter, öyle sevgiye muhtaç ki.

Kimseyle arkadaşlık etmeğe ihtiyacı olmadığını söylediği zaman, nasıl da kulağını tırmalamıştı o söz. Yanılıyor tabii. O da bunu iş olsun diye söylemiştir ya.

Kendi içine kapanıyor, yapmacık kayıtsızlığına, büyüklük taslamalarına bürünüyor ama, bütün bunlar gerçek duygularını gizlemek için yaptığı yapmacıklar. Zavallı Peter'cik daha ne kadar rol yapmak zorunda kalacak? Bu insanüstü zorlamanın sonucu, bir gün patlayıverirse, hiç şaşmam.

Ah, Peter, sana bir yardım edebilsem! Boşuna direnmesen de bana, başbaşa versek, yalnızlık diye bir şey kalmazdı ikimizde de.

Çok düşünüyorum, az konuşuyorum. Onu görünce, onun yanındayken güneş çıkınca içimi bir mutluluktur sarıyor. Dün bayağı sapıttım. Saçlarımı yıkıyordum, onun da bitişik odada oturduğunu biliyordum. Hani ne kadar yavaş olayım, Patırdı etmiyeyim diye-

zem de olmadı, hani arkamdan biri düşüyormuşçasına ortalığı birbirine kattım.

Kim önce davranıp bu zırhı delip geçecek? İyi olmuş da Bayan Van Daan erkek doğurmuş. Kız olsaydı, o zaman bu kadar uğraşmıyacaktım belki ama, çabalamanın meyvası da böyle güzel, böyle önemli olmayacaktı.

Dostun, Anne

NOT : Her şeyi sana açıkça söylüyorum, biliyorsun. Onun yanında oldukça yaşadığımı duyuyorum. Hep onun da beni beklediğine dair bir belirti görmek için dört dönüyorum. Ondan en ufak bir yanaşma işareti gördüm mü elim ayağım tutuluyor. Eminim o da benim gibi içini dökmek istiyor. Ama bilmiyor ki kendine çeken de bu beceriksizliği.

7 Mart, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

1942 de yaşadığım hayat aklıma gelince, aklım duruyor. O havalarda, tasasız güle oynaya yaşıyan Anne ile bu dört duvar arasında büyümüş, ağırlaşmış Anne arasında dağlar kadar fark var. Dediğim gibi, o zamanlar ayaklarım yerden kesikti adetâ. Adım başında bir erkek arkadaş, kendi yaşımda yirmi şu kadar dost; öğretmenlerin gözdesi, annemin bir tanesi hep bendim. Şekerler çukulatalar, bol bol cep harçlığı. Bir çocuk başka ne istiyebilir ki?

Bu kadar insanı nasıl elde ettindi? diye soracaksın. Peter'in dediği «Çekicilik» le ilgisi yok bunun. Bütün öğretmenler benim hazır cevaplığımdan hoşlanır.

akıllıca sözlerime, güler yüzüme, gözlerinin içine bakışıma vururlardı. Üstelik öyle civelek, öyle hoppaydım, öyle cıva gibi bir kızdım. Benim gözde olmama bir sebep de çalışkan, açıksözlü oluşumdu. Kimseden bir şey esirgediğim olmamıştır. Bana verilen şekerleri çikolataları arkadaşlarımla paylaşırdım. Burnu havada da değildim.

Bu kadar pohpohlamaya göre, az sonra şımarabilirdim de. Belki de bu hayranlık ha sevinç, bütün bu kolaylıkların tâ ortasında gerçeği göğüslemek zorunda kalışım da pek fena olmadı. Kimsenin artık çıkıp da beni pohpohlamıyacağını anlamam, buna alışmam için bir yıl geçmesi gerekti.

Okulda nasıl mıydım? Yeni yeni oyunlar, şakalar icad eder, nerede bir canlılık ben orada. Surat astığımı gören olmamıştır. Hiç de sulu gözlü değildim. Herkesin çevremde toplaşmasından, büyüklerin, küçüklerin hayranlığını üzerime çekmemden tabii ne olabilirdi?

Şimdi o Anne'a eğlendirici ama, yapmacık, bugünkü Anne ile hiç bir ilgisi olmıyan bir şımarık kız gözüyle bakıyorum. Peter'in dediği doğru. Bir keresinde dedi ki : «Ne zaman sana baksam, yanında bir iki erkek, bir sürü de kız çocuğu olurdu. Kahkahayı bastın mı ortalık çın çın öterdi, herkesleri çevrene toplardın.»

Bu kızdan geriye ne mi kaldı? Merak etme! gülmesini, cevabı gediğine koymasını unutmadım. Etrafımdakileri bozum etmeği, erkek çocuklarla oynaşmağı, tabii istersem, beceririm. Gelgelelim böyle bir hayatı sürmeği belki bir akşamlık, bir kaç günlük, belki de bir haftalık isterim ama, bu kayıtsız, başıboş geçen haftanın sonunda üstüme bir bıkkınlık da gelirdi. Gevezeliği keser, biri aklı başında bir şey söylemeğe başlasa diye can atardım. Ben her dediğime «Yaşa» diyecek dalkavuklar değil, arkadaş istiyorum, bana yü-

zume güldüğüm için değil, şu yanımı bu yanımı, karakterimi beğendiği için bağlanan dostlar gerek.

Çevremin bundan sonra ufalacağını biliyorum. Ne önemi var, yeter ki çevremde iki üç gerçek dostum bulunsun.

1942 yılında bütün bunlara rağmen gene de mutlu değildim. Çoğu kendimi bırakılmış, terkedilmiş hissederdim ama, bütün gün işim üstünde olduğum için bunu düşünmeğe vakit olmazdı, vur patlasın çal oynasın eğlenirdim. Bilerek bilmeyerek, bu boşluğu oyunla alayla, şakalarla gidermeğe çalışırdım. Hayatımın bu bölümü bir daha açılmamacasına kapandı. Kaygısız okul günleri geride kaldı.

Henı gozum de arkada kalmış değil. Yaşımı başımı aldım artık. Ağır başlı yanımı görmemezliğe gelip deli gibi kendimi eğlenceye veremem ya bundan sonra.

Yeni yıla gelinceye kadarki hayatıma adetâ bir büyüteçle bakıyorum. Evdeki bayram hayatı, 1942 de buraya geliş, apansız değişiklikler, kavgalar, çatışmalar. Şaşıp kalmıştım, baskına uğramış gibiydim, olan bitenlerden bir şey anlamıyordum. Kendimi ancak dikbaşlılıkla idare edebiliyordum.

1943 yılının ilk yarısı : ağlama nöbetleri, yalnızlık, bütün aksak, eksik noktalarımı yavaş yavaş anlayışım onları büsbütün şaşırışım. Bütün gün rastgele şeylerden konuşur, aklıma ne gelirse söylerdim. Pim'i kendime çekmek ister, beceremezdim. Bir başına kendimi değiştirmek, beni ezen ve ezginliğe sürükleyen kınamalara son vermek zorunda kalmıştım.

Yılın ikinci yarısında işler kendiliğinden yolunu girmeğe başladı. Genç bir kadın olmuştum, herkes de bana büyük muamelesi ediyordu. Düşünmeğe başladım, öyküler yazdım, herkesin beni bir klâsik top gibi ora-

dan oraya atmağa hakkı olmadığını kavradım. Ben kendi isteklerime uygun olarak değişmek istiyordum Ama beni en çok şaşırtan bir şey de babama bile her şeyi anlatamıyacağımı kavramam oldu. Ondan böyle kendimden başkasına güvenmemeğe karar verdim.

Yeni yılın başlangıcında ikinci büyük değişme gördüğüm düş... İşte o zaman özlediğim şeyin bir kız değil, erkek arkadaş olduğunu anladım. İnsanın tâ canevinden nasıl mutluluk duyabileceğini, dışarıdan da yapmacık bir sevinç zırhı ile örtebileceğini gördüm. Arada yatışım. güzele, iyiye karşı içimde sonsuz bir özlemin tomurcuklandığını duydum.

Akşamları yatağımda şöyle dua ediyorum : «Tanrım, iyi, güzel, doğru şeyler için sana şükürler olsun,» içime bir sevinçtir doluyor. Derken böyle gizlenmenin, sağlıklı oluşumun iyi taraflarını aklımdan geçiriyorum, bütün varlığımla Peter'in henüz hayal meyal görünen, ikimizin de daha dokunmağa, adını söylemeğe cesaret edemediğimiz ama, bir gün sevdaya, geleceğe, mutluluğa, dünya güzelliklerine el verecek yakınlığını gözümün önüne getirmeğe çalışıyor, dünyayı, tabiatı, dünya yüzünde güzel olan, görülmeğe sevilmeğe değer olan şeyleri gözlerimin önünden geçiriyorum.

O zaman sıkıntıları değil, geride kalan güzellikleri aklıma getiriyorum. İşte bu bakımdan da anneme hiç annu hiç benzemiyorum. İnsanın içine sıkıntı bastığı anun öğüdü şu : «Şu anda dünyada neler oluyor bir düşün de, onların içinde olmadığına bin ve bin şükret!» Bense diyorum ki : «Dışarı çık, tarlalara açıl, güneş ışığı sinsin tenine, koş, oyna, içeride uyuya kalmış mutluluğu uyandır, Tanrının aydınlığına yönelt yüzünü. Çevrende, içerinde sömüremedikleri, ezemedikleri güzellikleri düşün, düşün de mutlu olunabileceğini gör!»

Annemin öğüdüne akıl erdiremiyorum. Değil mi ama siz de o sıkıntıların içine atıldıktan sonra, ne fayda? Sıfırı tükettiğinizin resmi. Tersine, ne olursa olsun insanın içindeki güzellik kaynakları kurumuyor. İşte o size yardımcı olabilir. Şunlara bakın hele Işte o zaman kendinize geleceksiniz, Tanrıya kavuşacak, dengenizi bulacaksınız.

Mutlu olan başkalarını da mutlu kılar. Yürekli olan, inançlı olan karanlıklara yem olmaz.

Dostun, Anne

12 Mart, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Son zamanlarda yerimde duramaz oldum. Bir aşağı bir yukarı mekik dokuyorum evin içinde. Bütün eğlencem Peter ile konuşmak ama, canını sıkmaktan çekiniyorum. Geçmiş üstüne, annesi babası üstüne bir şeyler anlattı. Gene de doyamadım; niye bilmem hep daha çok şey öğrenmek, bana daha fazla açılmasını istiyorum. Beni çekilmez bir insan bellermiş. Ben de kendisi için aynı şeyi düşündüğümü söyledim. Şimdi böyle düşünmüyorum, acaba o da benim gibi düşüncesini değiştirdi mi?

Değiştirmiş olacak. Ama bu demek değil ki ille de sıkı fıkı olacağız. Benim için iyi bir şey olur bu, hiç değilse vakit daha çabuk geçer. Gene de pek tasalandığım yok. Sık sık yan yana geliyoruz. Senin de bu yüzden tasalanmanı istemem Kitty.

Cumartesi günü acıklı bir sürü haberler dinledikten sonra, allak bullak oldum, kendimi düşünmekten alıkoymak için gidip divana uzanıp uyumak istedim Dörde kadar uyumuşum. Oturma odasına gittim kal-

kip. Annemin onca sorusuna karşılık vermek bir yana babama da böyle saatlerce uyumanın özürünü kapatacak bir mazaret bulmak gerekti. «Ben de başım ağrıyordu» deyip çıktım işin içinden. Yalan da değildi hani, ağrı vardı ama başımda değil... içimde.

Kendi halinde insanlar, genç kızlar, ben yaştakiler, kendime bu denli acıma duygusu içinde olduğumu bilseler, bana deli damgasını vururlardı. Ne yapayım ama dökülüyorum bütün dertlerimi, sonra da bütün o sorulardan kendimi kurtarmak için başıma belâ olmasınlar diye bütün gün oradan oraya hiç bir şeyim yokmuş gibi koşup duruyorum.

Margot'un iyiliği üstünde, belki de açılayım istiyor kendine ama, her şeyi anlatamam ki ona. Cana yakın bir kız, iyi güzel ama, şöyle derinine bir konuda konuşmaya gelince yalınkat kalıyor. Beni çok ciddiye alıyor, gerektiğinden de fazla. Sonra oturup, o tuhaf kız kardeşinin hali ne olacak diye saatlerce düşünüyor, yüzume dikkatli dikkatli bakıyor. Kazara, bir şey söylemiyeyim, ne demek istiyor diye düşünceye varıyor. «Şaka mı yaptı acaba, ciddî mi söyledi?» diye arpacı kumrusu gibi düşünüyor. Bu belki de bütün gür yanyana oluşumuzdan. Oysa ben birine içimi döksem böyle etrafımda dönmelerini istemezdim.

Ne zaman bu kördüğüm düşünceleri çözeceğim, ne zaman içim rahatlıyacak ne zaman huzura varacağım?

Dostun, Anne

14 Mart, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Belki de bugün ne yediğimizi anlatsam, ilgilenirsin. Senin hatırın için anlatacağım yoksa... Hizmetçi ka-

nin aşağıda çalışıyor, onun için Van Daan'ların masasında oturuyorum şu anda. Burnuma buraya gelmeden önce alınmış olan iyi bir koku sürülmüş bir mendil tutuyorum. Bu kadarından bir şey anlamıyacaksın iyisi mi sana meseleyi tâ başından anlatayım.

Bize yiyecek vesikaları bulanlar yakayı ele verdiler. Onun için elimizde sadece beş vesika defteri kaldı extra kuponlar da hapı yuttu. Yağ da kalmadı bir Miep de Koophuis de hasta. Elli'nin alışveriş edecek vakti yok. Evin havası pek bozuk, yemekler desen daha da kötü. Yarından sonra ne yemek yağı, ne tereyağı ne margarin! damlası kalmıyacak evde. Kahvaltıda (ekmekten iktısat için) patates kızartmaca yok artık Porç yiyoruz yerine. Bayan Van Daan açlıktan öleceğiz diye feryat ettiği için karaborsadan kaymak alındı biraz. Akşam yemeğine varillerden birinde duran lâhanadan yapılmış kalman çorman bir şey pişiyor. Ondan burnumdaki mendil. Lâhana bir yıl bekledi mi na kötü kokuyor! dünyada bilmezsin. Odayı saran bu koku var ya, çürük erik, kokmuş yumurta karması bir koku. Üüü! Aklıma geldikçe midem bulanıyor.

Bu yetmiyormuş gibi patateslere de bir hastalık musallat oldu. İki gerdel patatesin bir gerdeli sobayı boyladı. Hastalığın ne olduğunu sözüm ona kestirmek için yarışa giriştik. Sonuçta kanserden tut da çiçek hastalığından kızıla kadar bir sürü cevher yumurtlandı. Yoo, harbin dördüncü yılında böyle saklı yaşamak kolay iş değil. Ah, şu pişiş bir sona erse!

Açık söyliyeyim bütün aksaklık yemekten ibaret olsa gam yemiyeceğim. Ama bu tek düzenli hayat hepimizin asabını bozmağa başladı.

Bugünkü durum üstüne beş büyük tarafından ileri sürülen görüşler şöyle sıralanıyor :

Bayan Van Daan : «Mutfağın kraliçesi bile sayı-

sam, Tanrının günü yemek pişirmek çoktan canımı yetti. Gelgelelim eli boş oturmak da insanı kahrediyor, onun için zordan mutfağa kapanıyorum. Yağsız yemek pişirmek bir başka belâ, midem bulanıyor kokudan Bütün bu fedakârlıklara karşılık, işittiğim sitem, tenkit. Öbür yandan harbin ilerlediği yok. Sonunda gene Almanlar bu işin üstesinden gelecekler galiba. Korkarım biz de açlıktan öleceğiz. Bir tersim dönmeye görsün, duman attırıyorum ortalığa.»

Bay Van Daan : «Cigarasız edemem, cigara lâzım bana, cigara. Bir de yiyecek doğru dürüst olsa; siyasi vaziyete gelince... Kerli'nin iyiliği üstünde bugünlerde Kerli şu bu ama, iyi kadın.»

Cigarasız kalırsa ama, o zaman her işi ters gidiyor. Başlıyor dırdıra: «Hastalanıyorum, insanca yaşamıyoruz ki. Kursağımıza et gittiği yok. Şu bizim Kerli de budalanın biri.» Derken esaslı bir kavgadır kopuyor.

Bayan Frank : «Yiyecek o kadar önemli değil yalnız bir dilim çavdar ekmeği olsaydı. Karnım fena halde aç. Ben yerinde olsaydım, şu Van Daan'ın cigarasını çoktan keserdim. Sinirlerim de pek bozuk bugünlerde. Bir cigara olsaydı bari. Ingilizler de ne yaptıklarını bilmiyorlar. Biraz ellerini çabuk tutsalar, şu harp çoktan biterdi. Konuşsam biriyle belki işim biraz açılır. Gene de şükür Allaha Polonya'da değiliz.

Bay Frank : «Her şey yolunda. Hiç bir eksiğim yok. İş, soğukkanlılığı kaybetmemede. Patatesimi öneme koyun bir, ağzımı kapatır otururum. Benim vesikalardan bir kısmını Elli için bir yana koyuverin. Siyasi durum umut verici. Ne saklıyayım, iyimserim.»

Mr. Dussel : «Bugünkü işimi bir bitireyim. Her şey vaktinde yapılmalı. Siyasî durum «outschtandig», bizi de dünyada burada bulup yakalayamazlar.»

«Ben, ben..... ..»

Dostun, Anne

16 Mart 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Oh! rahat bir nefes alayım bari; sabahtan beri «şöyle şöyle olursa, durum kötü,» «ya o da hastalanırsa, büsbütün yardımcısız kalacağız.» «eğer...» bu çeşitten deli saçmalarını dinliye dinliye bir hal oldum. Uzun uzun anlatmasam da olur sana neler konuştuklarını; nasıl olsa Gizli Bölmeyi neler söyleyeceklerini kestirecek kadar yakından tanıyorsun artık.

Bütün bu «eğer» lerin sebebi; Bay Kraler çukur kazmağa çağırıldı. Elli soğuk algınlığı geçiriyor, belki yarın da dışarı çıkamıyacak. Miep gribi hâlâ atlatamadı. Koophuis ise bir mide kanaması geçirdi, kendini kaybetmiş durumda. Bir aksilik dizisidir gidiyor.

Mağaza halkı yarın tatil. Elli de evde kalacak, kapı da kilitli Bizler de komşular gürültümüzü işitmesin diye sus pus oturacağız. Henk saat birde biz zavallıları yoklıyacak; onunki de hayvanat bahçesi bekçiliği gibi bir şey. Kırk yılda bir bugün bize dışarı dünyadan söz etti. Görecektin bizi, sekizimiz de nasıl etrafına toplanmıştık. Hani torunlarına masal anlatan nineler gibi bir hali vardı. Kulaklarını dört açmış dinleyicilerine tabii yiyecekten söz etti, derken Miep'in doktoruna geçti «Doktor mu? Bahsetmeyin şu heriften bana. Daha bu sabah telefon ettim, asistanı çıktı telefona. Grip için bir ilâç istedim. Ne dese beğenirsiniz, sabahleyin sekizle dokuz arasında gelirsem reçeteyi verebilirmiş

Yediği naneye bak! Grip iyice azıtırsa o zaman doktor beyin kendisi teşrif ediyor telefona, diyor ki : Dilini çıkar Aa de! Anlaşıldı, boğaz olmuşsun. Bir reçete yazayım sana, gel de al! Allahısmarladık! Çat telefon kapanıyor! İyi değil mi, Telefonla doktorluk! Bu da yeni çıktı.»

Doktorları kınamak için anlatmıyorum sana bunları. Onlar da nihayet insan, iki eli, iki gözü var. Bugünlerde ortalık kırılıyor. Doktor da kalmadı desem yeri. Gene de Henk telefonlu doktoru anlattığı zaman gülmekten kendimi alamadım.

Bir doktorun muayene odası bugünlerde nasıldır, az çok gözümün önüne getirebiliyorum. Öyle sıraya filân bakıldığı yok. Öyle hafif rahatsızlığı olanlara «Geç!» deniyor, «Sıranın gerisine, bizim işimiz daha acele!»

Dostun, Anne

16 Mart 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Hava harika. Yaz geldi bayağ. Tavanarasına çıkacağım şimdi.

Şimdi anlıyorum Peter neye benden daha sakin Rahat çalışabileceği, hayal kurabileceği, uyuyabileceği bir odası var. Bense oradan oraya itileniyorum. Sözüm ona benim de bir odam var var ama, Dussel'den meydan bulamıyorum ki, şöyle bir başıma oturup kafamı dinlemeğe imkân yok. Bunun için böyle ikidebir kendimi tavanarasına atıyorum. Tavanarasında, hele sessizle başbaşa biraz kendime gelebiyorum. Bunları anlatıyorum diye gene yakınmağa başlıyacağımı sanma

tersine, gözüpek bir insan olma kararındayım. Allah'tan öbürleri düşündüklerimi, duyduklarımı sökemiyorlar. Görünürde olan, sade günden güne anneme karşı soğuk davranışım, babama fazla yanaşmıyorum. Margot ile de uzun boylu konuştuğum yok. Her şeyden önce, içimde sürüp giden savaşı dışarı vurmamak için kendimi kollamam gerek. Bu savaş istek ile sağduyu arasında. Sağduyu şimdiye kadar üstün geldi ama yalkı sonradan üste çıkıverirse. Ben de ondan korkuyorum. Kimi de öyle olmasını da içimden istiyorum.

Ah, Peter'e bir şey söyleyememek öyle güç oluyor ki! Ama önce onun konuşması gerektiğini de biliyorum. Söyleyecek, yapacak o kadar şey var ki, düşümde hepsi gerçekleşti. Gelgelelim uyanıp da bir gün daha geçmiş olduğunu, buna karşılık emellerimden hiç birinin gerçekleşmediğini görmek o kadar acı ki. Doğru dediğin, Anne deli kızın biri. Ama sanki içinde yaşadığımız şartlar çok mu akıllıca?

Gene de bir avuntum var, sana içimi dokebiliyorum. Yoksa tıkanıp kalacağım. Peter bunlar üstüne ne düşünüyor acaba? Bir gün oturup onunla bu mesele üstüne bir konuşmağa can atıyorum. Her halde bildiği sezdiği bir şeyler var. Yoksa Anne'ı görünen haliyle, dış görünüşüyle, gördüğü taraflarıyla sevemezdi.

Onun gibi sessizliği, rahatı seven bir insan benim gürültüme, farfarama dayanır mı hiç? Belki de o benim dış kalıbımın içine işleyip asıl benliğimi görebilen ilk insan olacak. Ne zaman tâ içerime işliyebilecek acaba? Aşk acımadan doğar diye bir atasözü var Benim için de doğru mu bu acaba? Çünkü ona en azından kendime acıdığım kadar acıyorum.

Peter benimle konuşmakta güçlük çektiği süreca ben de söze nereden başlıyacağımı şaşırıyorum. Ben

ki daha konuşkan bir insanım, gene de gücüne söz edebiliyorum, o nasıl söze girişebilir? Yoksa yazsam mı ona? Hiç değilse ne söylemek istediğimi anlayıp anlamadığımı anlarım. Öyle güç ki bütün bunları anlaşılır hale getirmek.

Dostun, Anne

17 Mart 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Gizli Bolme'de herkes rahat bir nefes aldı. Bay Kraler'ın çukur kazmağa yollanması mahkeme kararıyla onlenmış. Elli de nezlesini sıkıca tenbihlemiş, kızın üstüne varmıyor bugün. Senin anlıyacağın her şeyler yolunda. Yalnız Margot ile ben annemle babamdan iyice bıkmağa başladık. Bildiğin gibi bu ara annemle geçinemıyorum. Babamı eskisi gibi seviyorum. Margot da annemi de babamı seviyor. Ne var ki işte bu yaşa geldikten sonra insan başına buyruk olmak istiyor, her şeyine karışılsın istemiyor.

Yukarı çıkmağa kalksam, hemen «Ne yapacaksın?» diye soruyorlar. Yemeğime tuz komama izin yok, saat daha sekiz olmadan her akşam annem. «Soyunmağa başlasan fena olmaz» demeden edemiyor, hangi kitabı elime alsam, ille de önceden gözden geçirilmiş olacak. O kadar sıkı davranmıyorlar, istediğimi okumama izin var. Var ama bütün gün süren bu soru sual insanda tat tuz bırakmıyor.

Bende hoş görmedikleri, gözlerime batan bir şey daha var, öyle şapur şupur öpüşmekten hoşlanmıyorum. Sonra o deli saçması takma atlar yok mu, onlar da bir sinirime gidiyor ki. Kısacası bir ara yüzlerini

görmesem sadaka vereceğim. Margot dün akşam dedi ki : «Hele bir içini çekmeğe, elini alnına götürmeğe gör, nen var, ne oldun? diye sormaları yok mu! deli ediyor beni.»

Evdeki uygunluğun, güven havasının silinip gittiğini birden bire anlayınca beynimizden vurulmuşa döndük. Bu da burada kutuya bastırılmış gibi yaşamamızdan. Diyeceğim bize hep dışımıza bakıp ona göre muamele ediyorlar. Oysa iç bakımından bizim yaşta çocuklardan çok daha önce geliştik.

Ondört yaşında olmama rağmen, ne istediğimi, neyin doğru neyin yalnış olduğunu biliyorum. Kendime göre düşüncelerim amaçlarım, ülkülerim, ilkelerim var. Ben yaşta bir çocuğun ağzından çıkacak söz değil belki ama, kendimi büyümüş, herkesten bağımsız bir insan belliyorum.

Meseleleri annemden daha iyi incelediğimi, daha iyi tartıştığımı biliyorum, çünkü bir kere onun kadar önyargılar içinde değilim, olayları onun kadar büyütmüyorum gözümde, daha sağlam daha uyanık bir tutumum var, bunun için işte, güleceksin belki ama ben gene söyliyeyim, kendimi annemden bir çok bakımlardan üstün görüyorum. Birini sevmem için her şeyden önce ona saygı hayranlık beslemem gerek. Peter benim olsa o zaman her şeyler düzelecek, ona hayranlığım var işte. Öyle iyi, öyle sevimli çocuk ki!

Dostun, Anne

19 Mart, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Dünkü gün benim için bir dönüm noktasıydı. Peter ile açık konuşmağa karar vermiştim. Yemeğe otu-

rurken, kulağına fısladım : «Bugün steno çalışacak mısın?» diye sordum. «Hayır. dedi. Ben de «Seninle konuşacaklarım var da.» dedim. Başıyla «Olur» dedi. Bulaşık bittikten sonra, mahsustan annesinin odasında biraz pencerenin önünde durduktan sonra, Peter' in yanına gittim. Açık pencerenin sol yanında ayakta duruyordu. Ben de gidip sağ yanda durdum Konuşmağa başladık. Açık pencere önünde böyle yarı karanlıkta konuşmak çok daha kolay. Peter de aynı şeyi hissediyor olmalıydı.

Birbirimize neler, neler söylemedik ki, hepsini sana anlatmağa kalksam, günler sürer. Öyle güzeldi ki ama. Ben Gizli Bolme'ye geleli böyle hoş bir akşam geçirmemiştim. Sana kısaca neler konuştuğumuzu anlatayım. Önce kavgalardan söz açıldı. Ben de artık bu çatışmaların eskisinden nasıl farklı bir gözle gördüğümü, sonra da annelerimiz, babalarımızla aramızın açıldığını anlattım.

Peter'e annemle babamdan, Margot'dan kendimden bahsettim.

Bir ara soruverdi : «Her halde geceleri yatmadan önce öpüşürsünüz, değil mi?»

«Tabii. Siz öpüşmez misiniz?»

«Yok. Hemen hemen hiç öpmedim ben kuncuyu.»

«Doğum gününde de öpüşmez misiniz?»

«Doğum günü başka.»

Annelerimizle babalarımıza nasıl açılmadığımızdan söz ettik. Annesiyle babası oğullarının kendine yaklaşmasını istermiş ama, o uzak durursmuş, istemezmiş. Gece yatakta nasıl ağladığımı anlattım, o da tavanarasına çıkıp nasıl küfrettiğini anlattı. Margot ile son zamanlarda bağdaştığımızı, gene her zaman yanyana olduğumuz için birbirimize her şeyi söyle-

mediğimizi söyledim. Senin anlıyacağın, hemen her şeyden söz ettik. Anladım, anladım artık, o tam benim düşündüğüm gibi bir insan.

Sonra 1942 yılındaki hayatımızdan, o zamanlar nasıl bambaşka insanlar olduğumuzdan söz ettik. O günkü çocuklar olduğumuza bin tanık ister, dedik. Başlangıçta nasıl birbirimize ısınamadığımızı konuştuk. O beni fazla konuşkan, dolgolu bir çocuk bellermiş. Ben de ona kendisiyle ilgilenmeye değmiyeceğine karar vermiş olduğumu, neye benimle dalga geçmediğine şaştığımı, ama böyle oluşuna şimdi memnun olduğumu söyledim. O da kendini bizden nasıl ayırdığını anlattı. Ben de benim gürültücülüğümle onun susması arasında gerçekten bir ayrılık olmadığını, benim de sessizliği, kafa dinlemeyi sevdiğimi, hatıra defterimde başka kimsem olmadığını söyledim. İyi ki, dedi, annenin babanın senin gibi bir kızları var. Ben de onun buraya geldiğinden ne kadar memnun olduğumu belirttim. Şimdi onun çekingenliğini, annesiyle babasıyla ilintisini anlıyor, ona büsbütün yardım etmek istiyorum.

«Sen her zaman bana yardımı ediyorsun.» dedi. Şaşırdım. «Nasıl?» diye sordum. «Neşeli oluşunla.» dedi. İşte bu söz canıma değdi. Demek o beni arkadaş bellemiş yakınlığımdan hazzediyormuş, şimdilik bu kadarı yeter benim için. Öyle memnunum öyle mes'udum ki. Söyleyecek söz bulamıyorum. Özür dilerim, Kitty, bugün ipin ucunu kaçırdım.

Kalemime geldiği gibi yazıyorum sana. Bakıyorum da Peter ile aramızda paylaştığımız bir sır var artık. Bana o gülen, aradabir kırpıştırdığı gözleriyle baktı mı adetâ içimde bir ışık yanıyor. Hep böyle gider inşallah, biz de birlikte bu akşama benzer binlerce gece geçiririz.

Senin mutlu dostun, Anne

Sevgili Kitty,

Bu sabah Peter bir akşam gene gelip gelemiyeceğimi sordu, kendisini rahatsız etmediğimi, birlikte güzel güzel oturduğumuzu söyledi. Bu akşam olmaz dedim, bizimkilerin gözüne batar diye korktuğumu söyledim. O da «Aldırma.» dedi.«ne söylerse söylesinler.» Cumartesi akşamı belki gelebileceğimi söyledim, ay çıkarsa haber vermesini tembihledim. «Ay çıkarsa.» dedi, «yukarı çıkar, oradan bakarız aya.»

Bu arad amutluluğumu gölgeleyen bir şey oldu. Ne zamandır Margot'nun Peter'den hoşlandığını biliyordum. Sevgisinin derecesini bilmiyorum ama, gene de üzücü bir şey. Peter'in yanına her gidişimde kızacağızı kimbilir nasıl üzüyorum İşin tuafi da hiç bir şey **belli etmiyor Margot'cuk.**

Ben olsam deli gibi kıskanırdım Margot ise «**Beni düşünme hiç!» diyor.**

«Senin böyle açıkta kalman üzücü bir şey, dedim O da acı acı, «Alışım be nasıl olsa.» demez mi!

Dün akşam annemden ağzımın payını aldım. Hak da etmiştim hani. Ona karşı ilgisizliğimi de fazla ileri götürmemem gerek. Her şeye rağmen, ona dostça davranıp, düşündüklerimi, görüşlerimi biraz kendime **saklasam iyi olacak.**

Babam bile son zamanlarda değişti. Sanki çocuk muamelesi etmeğe çalışıyor, bu yüzden büsbütün **soğuk davranıyor. Bakalım ne olacak?**

Bu seferlik bu kadar yeter. Tepeden tırnağa Peter ile doluyum. Başka kimseyi görecek gözüm yok.

Margot'nun ne iyi insan olduğuna bir delil daha. Bu gün bu mektup geldi «Anne, dün Peter ile seni kıskanmadığımı söylediğim zaman, azbuçuk yalan söyledim. Yanlış anlama! Sizleri kıskanmadığımdan

değil, sadece birlikte düşüncelerimi, duygularımı tartışacak bir kimse bulamadığım, bu ara bulmama da zaten imkân olmadığı için biraz üzgünüm, o kadar. Ama böyle diye sana bu mutluluğu çok gördüğümü sakın sanma! İnsan zaten burada herkesin olağan saydığı bir sürü nimetten yoksun yaşıyor.»

«Öbür yandan iyi biliyorum ki Peter ile senin kadar anlaşamazdım, bir kere ben, birisiyle böyle kendimi yakından ilgilendiren şeyleri tartışmadan önce onunla sıkı fıkı olmak isterim. İsterim ki o beni tepeden tırnağa anlasın, her şeyi birer birer anlatma zorunda kalmaksızın anlasın. Bunun için de benden kafaca üstün biri olması gerek. Peter ise o çapta değil. İkiniz için ise durum bambaşka.»

«Hiç aklına bile gelmesin, benim hakkım olan bir şeyi elimden aldığın aklının ucundan bile geçmesin. Benim yüzümden kendini kınama. Peter ile senin için aranızdaki bu dostluk gökten inme bir nimet.»

Cevabım :

«Sevgili Margot,

«Mektubunu içim titriye titriye okudum, çok iyi insansın sen ama, gene de bu meselede içim rahatladı sayılmam, sanmam ki ilerde de rahatlıyabileyim.»

«Şimdilik Peter ile aramızda var olduğunu sandığın yakınlık kurulmuş değil. Ama alaca karanlıkta, açık bir pencere önünde insanlar birbiriyle gün ışığındakinden daha çok şey söyleyebiliyorlar. Hem duyduklarını bağıra bağıra söylemektense fısıldaması çok daha kolay. Sanırım Peter için kardeşçe şeyler duymağa başladın, benim kadar sen de ona yardım edebilirsin. Belki de o dediğini aradabir yapabilirsin ama, bizim yakınlıktan anladığımız bu değil. Bunun karşılıklı olması gerek, babamla bir türlu anlaşamamamıza da bu yol açtı galiba.»

«Bu işten bir daha söz etmesek iyi olacak. Ama senin öğrenmek istediğin bir şey olursa, kuzum, bana mektup yaz. Diyeceklerimi kâğıt üstüne daha iyi dö-küyorum.»

«Sana nasıl hayran olduğumu bilemezsin. Bütün umudum, babamın, senin iyilik katına ulaşabilmekte. Bunu da artık seninle babam arasında bu bakımdan bir fark kalmadığına inandığım için söylüyorum.»

Dostun, Anne

22 Mart, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dün akşam Margot'dan şu puslayı aldım :

«Sevgili Anne,

Dünkü mektubunu okuduktan sonra içime bir kurt düştü. Sen, sakın, bundan sonra Peter'ı görmeğe gittiğinde aklın bende kalmasın! Bak! sana bütün iç-tenliğimle söylüyorum, ben de bir insana yakın olmak, onunla dertleşmek istiyorum, ama Peter'i o kılıkta, o rolde göremiyorum.»

«Gene de senin söylediğin gibi Peter benim için bir erkek kardeş yerini tutabilir ama, benden ufak bir kardeş. Antenlerimizi birbirimize uzattık, aramızda bir kardeş yakınlığı kurulabilir, antenler dokunursa birbirine tabii; belki dokunur belki dokunmaz, orasını bilemem. Şimdilik bildiğimi daha böyle bir dokunuşma olmadı.»

«Onun için bana acımaya kalkma! Kendine bir

arkadaş buldun madem, tadını çıkarmaya bak bunun!»

Öyle iyi gidiyor ki işler Kitty, sana bir şey söyliyeyim mi? galiba Gizli Bölme'de büyük bir sevda çiçeklenecek. Korkma, onunla evlenmeği aklımdan geçirmiyorum. Bir kere buyüdüğü zaman nasıl bir insan olacağını bilmiyorum, sonra da biribirimizi evlenecek kadar sevip sevmiyeceğimiz ne malûm! Biliyorum Peter beni seviyor ama, nasıl? henüz kestiremedim.

Yakın bir arkadaş mı istiyor kendime, ya da onu kendime bir kız olarak mı, yoksa bir kız kardeş olarak mı çekiyorum, daha anlıyamadım.

Anasıyla babasının kavgaları konusunda kendisine yardımım dokunduğunu söylediği zaman pek sevindim. Dostluğuna busbütün inanmamda yeni bir adım oldu bu. Dün ondan burada kendisine gidip gelen bir düzüne Anne olsaydı, ne yapardın? diye sordum. Dedi ki : «Hepsi senin gibi olacaksa, fena olmaz.» Beni ağırlamak için ne yapacağını bilemedi, artık aklım iyice yattı, benden hoşlanıyor. Bu arada sıkı Fransızca çalışıyor, yatakta bile kitabı elinden bırakmıyor, saat onlara kadar uğraşıyor. Cumartesi akşamı aklıma gelip konuştuklarımızı birer birer andıkça, kendime karşı duyageldiğim hoşnutsuzluk siliniveriyor. Diyeceğim, o akşam ağzımdan çıkan sözleri şu anda da harfini değiştirmeden tekrarlarım. Kendime güvenim arttı bayağ.

Gülerken de, hiç ses etmeden önüme bakarken de öyle yakışıklı kı. Az bulunur böyle sevimli böyle iyi genç. Oradan oraya koşup duran yapmacıklı Anne'in asıl ben olmadığımı, gerçek Anne'in kendi gibi düşler, kendi gibi güçlükler içinde yaşıyan bir insan olduğunu anladığı zaman pek şaşırmış olmalı.

Dostun, Anne

Cevap :

«Sevgili Margot,

«En iyisi beklemek, bu işin sonu nasıl çıkacak diye beklemek. Çok geçmez Peter ile kesin bir karara varırız, ya böyle gider ya da başka bir yön alır bu. Ne yöne gider? bilemiyorum. Hem sonra ne olacak diye ileriyi gözleyecek vaktim de yok. Peter ile dost kalmağa karar verirsek, hiç gecikmeden yapacağım bir şey var, o da Peter'e senin de ondan hoşlandığını, yardıma hazır olduğunu söylemek. Belki de istemiyorsun bunu ama, ister iste ister isteme, dediğim dedik. Peter'in senin için ne düşündüğünü bilmiyorum ama, o zaman soracağım.»

Gene de söyliyeyim senin için kötü bir şey düşünmediğine, yâni umduğunun tersi bir duygu içinde olmadığına eminim. Dilediğin zaman tavanarasına gel, nerede olursak olalım, bizi rahatsız etmiyeceksin, emin ol. Hem galiba aramızda sessiz bir anlaşma var sade akşamları karanlık bastıktan sonra konuşuyoruz biz.»

«Sıkı dur! Benim gibi yap! Kolay değil tabii. Ama belki de sandığından çok daha çabuk gelir sıra.»

Dostun, Anne

23 Mart, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

İşler az çok olağan gidiyor. Bize vesika tedarik eden adam cezaevinden çıktı. Bize de gün doğdu.

Miep dün döndü. Elli daha iyi. Öksürüğü kesilmedi daha. Koophuis daha uzun zaman evden çıkamıyacak.

Dün bu yakınlara bir uçak düştü, içindekiler tam zamanında paraşütle atladılar. Uçak bir okula çarptı, Allahtan paydos zamanıydı. Ufak bir yangın çıktı, iki kişi de öldü. Havacılar yere inerken Almanlar deli gibi ateş açtılar üzerlerine. Bunu gören Amsterdam'lılar deli divane oldular. Ne kalleşçe şey değil mi? Hepimiz, -kadınlardan bahsediyorum-, cin ifrit olduk, yüreğimiz parçalandı. Eli kopsun onlara ateş açanların!

Bugünlerde akşam yemeğinden sonra biraz hava almak için yukarı çıkıyorum. Onun yanına bir sandalye çekip dışarıyı seyretmek hoşuma gidiyor.

Van Daan ile Dussel onun odasına gittiğim zaman ileri geri konuşuyorlar. «Anne'ın ikinci evi.» diyorlar yukarıya. «Delikanlıların genç hanımları yarı karanlıkta kabul etmesi tabiî.» filân diye lâf atıyorlar. Peter bu sözüm ona nükteli saldırmalara karşılık vermede pek usta. Anneme gelince, o da meraktan çatlıyor, terslenmiyeceğini bilse, ne konuşuyorsunuz diye soracak ama, cesaret edemiyor. Peter, kıskançlıklarından yapıyorlar diyor, biz genciz, onların dırdırına kulak asmıyoruz diye kıskanıyorlar bizi. Bazı aşağıya beni almağa geliyor, gene de bütün hazırlığına rağmen kıpkırmızı kesiliyor, ağzından lâf alabilirsen al! Aman, ne iyi bende bu kızarma huyu yok! Babama bakarsan ben, herkese yukarıdan bakan, kendini heskesten üstün sanan biriyim. Hiç de değil. Belki biraz gururluyum o kadar. Şimdiye kadar bana güzel olduğumu söyleyen olmadı. Sade okulda bir çocuk güldüğüm zaman güzelleştiğimi söylemişti. Dün Peter'den göğsümü kabartan bir söz işittim. Alay olsun diye sana aramızda geçen konuşmayı anlatıvereyim :

Peter ikidebir «Anne, gülsene, n'olur!» diyordu. Tuhafıma gidiyordu. Bu sefer sorayım, dedim. «Durup durduğum yerde niye güleyim yâni?»

«Hoşuma gidiyor da. Sen gülünce yanağında gamzeler beliriyor. Hep olur muydu sende bu?»

«Doğdum doğalı var o gamzeler. Bir tane de genemde var. Tek güzel yerim bu gamzeler.»

«Söylediğin şeye bak!»

«Öyle öyle. Ben kendimin dünya güzeli olmadığımı pekâlâ biliyorum. Bundan sonra güzelleşeceğim de yok.»

«Ben böyle düşünmüyorum. Güzel kızsın sen.

«Malısus söylüyorsun bunu.»

«Doğru söylüyorum, ne diye yalan söyliyecekmişim?»

O zaman ben de kendisini guzel bulduğumu söyledim.

Dört bir yandan apansız kurulan bu dostluğumuz üstüne lâflar geliyor kulağımıza. Annelerimizle babalarımızın söylediklerini pek umursamıyoruz. Zaten kesen kes bir şey söylemiyorlar. Kendilerinin de bir zamanlar genç olduğunu unuttular mı nedir? Galiba öyle, ben de anlıyamıyorum, şaka yapsak ciddiye alıyorlar, bir şeyi viddiye aldık mı da alaya alıyorlar.

Dostun, Anne

27 Mart, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bizim Gizli Bölme'nin bir tarihi yazılsa, en kalın bölümlerden biri de politika üstüne olurdu. Ben bu konuyla fazla ilgilenmediğim için üzerinde uzun boylu durmayacağım. Yalnız bu seferlik kısaca bu konudan söz edeyim de günah benden gitsin.

Bu konuda çeşitli düşünceler ileri sürüldüğünü söylemeğe luzum yok, sonra boyle nazik zamanlarda başlıca konunun politika olması da olağan bir şey. Anladık ama, kavga etmek neye, bu yuzden darılışmalar neye?

İstedikleri kadar bu konuda dusünsünler, yakınsınlar, dır dır etsınler, kendi yağlarıyla kavrulsunlar, kavga etmesinler de ne yaparlarsa yapsınlar. Çunkü bu kavgaların sonu pek tatsız oluyor.

Dışardan gelenler aslı astarı olmayan bir sürü haber getiriyorlar. Radyoya bel bağlamak gerek ama, işte olmuyor ki! Henk'in, Miep'ın Koophuis'ın, Elli'nin Kraler'ın bu konuda da bir gunu bir gunlerine uymuyor. En sağlamı gene Henk.

Politika bakımından Gizli Bölme'deki davranış aynı karar hep. Çıkarıtma, hava akımları, soylevler uzerine sürüp giden sayısız tartışmaların sonunda hep aynı nakarat : «Allah, Allah!» «Um Gottes Willen.» «Daha yeni başlayacaklar, Allah bilir artık ne zaman biter?» Derken, «İyi iyi gidiyor, sız bakmayın, bunlar geçici şeyler.» İyimserler, kötumserler, gerçekçileri de unutmayalım, hepsi bir şey soyluyor, her kafadan bir ses çıkıyor, herkes kendinin haklı olduğunu aklına koymuş bir kere, caydırabilirsen caydır! Bir hanım var, kocasının İngilizlere bu kadar guvenmesine içeriiyor; bir bey var, sevdiği ulusu hor gördüğü, kötülediği için karısına çatıyor.

Bıkmak nedir bilmiyorlar. Yeni bir şey keşfettim Bundan etkili bir şey olamaz, birine iğnenin burnunla dokunur gibi bir şey, igneyi dokundurup, sıçrasın diye bekleyeceksın. Ortaya politika ustüne bir laf atıyorum. Bir soru, bir söz, bir cümlecik kâfi. Başlayıveriyorlar ossaat!

Alman hava kuvvetlerinin, BBC.'in bültenleri yet-

mıyormuş gibi şimdi başımıza bir de „Hava Akımları Özel Bildirileri» çıktı. Bir bakıma sevindirici, bir bakıma da hayal kırıcı. İngilizler hava akımlarını sürekli hale getirdiler, tıpkı Almanların yalan söylemeyi kendilerine iş edindikleri gibi. Radyo sabah erkenden başlıyor, akşamın dokuzuna, onuna, çoğu da onbirlere kadar saat başı haber yayınlıyor.

Bu büyüklerin sabırlı olduklarını bir bakımdan da anlayışlarının kıtlığını gösteriyor. Günde bir iki haber bülteni yeter de artar bile. Neyse uzatmıyayım, gene ileri geri konuşmağa başlıyacağım.

Arbatov - Programme, Oranje radyosu, Frank Phillips ya da Kraliçe Wilhelmina, eksiksiz dinleniyor bizim evde. Sofrada değillerse, uyumuyorlarsa bilin ki radyonun başındalar, ya haber dinliyorlar ya da tartışıyorlar.

Üf! Can sıkıntısından patlamak iş değil. Onların havasına kapılmamak için dayanmak gerek. Hani anneler babalar için bu politika illetl kadar zararlı bir şey olamaz.

Eski sevgili Winston Churchill'in hakkını yemiyeyim. Onun konuşmalarının tadı damağımda kalıyor.

Pazar akşamı saat dokuz. Çaydanlık masanın üstünde, kemikler sökün ediyor. Dussel radyonun solunda, Bay Van Daan da oğluyla radyonun karşısında yer alıyor. Annem Van Daan'ın yanında, Bayan Van Daan arkasında, Pim misafirin başında, az ötede de Margot ile ben. Nasıl oturduğumuzu tam anlatamadım daha. Beyler pipolarını tüttürüyorlar. Peter'ın lüf kaçırmıyacağım diye dikkatten gözleri dört açılmış. Annemin üstün de uzun bir meşhur var. Bayan Van Daan, radyoya mütelik bile vermeden üstümüzden Essen'e doğru uçan uçakların gürültüsünü işitilince titriyor. Babam çayını yudumluyor. Margot ile ben dizlerimize

çökmuş uyuyan Moushi'nin başında toplaşmışız. Üstümde düdük gibi bir gecelik var.

Şimdilik ortalık sâkin, çıt çıktığı yok bizimkilerden, barış havası esiyor. Ama ya konuşma bitince ne olacak? Şimdiden sabırsızlanmağa başladılar. Zoruna bekliyorlar konuşmanın sonunu, bak! Ayaklarını yere sürtmeğe başladılar bile. Hele bir bitsin. O zaman şöyleydi böyleydi derken, bir kavga kopacak...

Dostun, Anne

28 **Mart** 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Bu can sıkıcı politika konusunda, lâf bol, istediğim kadar konuşabilirim. Gelgelelim sana anlatmam gereken başka şeyler var. Annem, yukarı kata sık sık gitmemi yasak etti, sözde Bayan Van Daan kıskanıyormuş. Sonra Peter yukarı çıkıp Margot'yu bizimle birlikte oturmağa çağırdı. Sahiden mi istiyor, yoksa nezaket olsun diye mi yaptı bu işi bilmiyorum. Daha bitmedi, annemin sözü üstüne ben de babama gidip meseleyi anlattım Bayan Van Daan'ın kıskanmasını gözönüne almalı mıyım? diye sordum. Yok canım, dedi. Iş bununla bitse. Bu sefer annem surat astı. O da mı kıskanıyor nedir! Babam birlikte geçirdiğimiz zamanları çok görmüyor, hattâ birbirimizle böyle iyi anlaşıyoruz diye memnun. Margot da Peter'den hazediyor ama, iki kişinin arasına girmeği doğru bulmuyor.

Annem Peter'in bana tutkun olduğunu aklına koymuş. Keşki öyle olsa. O zaman fit olacağız, karşı karşıya oturup açıkça konuşmamız için engel kalmıyacak. Peter'in gözünü benden ayırmadığını söylüyor bir de.

Ne yapalım yânı, aradabır gamzelerime bakıyorsa bunda benim ne kabahatim var, kırk yılda bir de bakışıp, göz kırparsak kıyamet kopmaz a!

Güç durumdayım. Annem bana karşı, ben de anneme. Babam aramızdaki bu sessiz savaşı görmemezlikten geliyor. Annem üzülüyor, gerçekten seviyor beni de ondan, ama aldırdığım yok benim, biliyorum çünkü beni anlamadığını. Peter'den neye vazgeçecek mişim? Öyle şeker çocuk ki. Bakmıya kıyamıyorum ona. Aramızda gerçekten güzel bir şey kurulabilir. Neye pinponlar her şeye böyle burunlarını sokuyorlar, anlıyamıyorum. Allahtan duygularımı gizlemesini öğrendim, onun için ne deli divane olduğumu belli etmiyorum kimseye. Bir gün acaba bana açılacak mı? Düşümdeki gibi yanağını yanağıma dayayacak mı bir gun? Sen hem Peter'sın hem Petel, ikinizde bir insansınız. Anlamıyorlar bizi, yanyana öyle konuşmadan otururken neler duyduğumuzu anlamıyorlar. Bizi böyle yanyana getiren şeyin ne olduğunu kavrayamıyorlar. Ne zaman bütün bu güçlukler ortadan kalkacak? Bir bitse şunlar, her şey nasıl busbütun duzelecek, güzelleşecek. Gözleri kapalı, başını koluna dayayıp dururken, bir çocuktan farkı yok. Boche ile oynarken ne sevimli. Patates ya da öyle ağır bir şey taşırken ne guçlü, hava savaşlarını seyrederken, ya da karanlıkta hırsızları ararken ne yiğit; sakar, beceriksız göründüğü zamanlar da ne tatlı!... Kısacası her halini seviyorum onun.

Ona bir şeyler öğrettiğimiz zamanlar değil asıl o bana bir şeyler anlattığı zaman memnun oluyorum Her bakımdan bana üstün olmasını, bilsen nasıl istiyorum!

Annelerimiz ne derlerse desinler! Yeter ki o bana bir açılsın!

Dostun, Anne

29 Mart, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Saylavlardan Bolkenstein, Londra radyosunda konuştu, harpten sonra hatıra defterlerinden, mektuplardan bir koleksiyon düzenlenmesi gerektiğini söyledi. Otsaat hepsi benim hatıra defterime saldırdılar. Yağma yok! Düşün bir kere Gizli Bölme'de geçen bir aşk macerasını yayınlamışım, nasıl olur ha? Adına bakanlar detektif hikâyesi sanır.

Alay bir yana, harpten on yıl sonra biz Yahudiler burada nasıl yaşadığımızı, neler yiyip içtiğimizi, neler konuştuğumuzu anlatırsak kimbilir ne ilgi çekici olur! Sana bir sürü şey anlatıyorum ama, gene de her şeyi biliyor sayılmazsın.

Hanımlar hava akımlarında girecek delik arıyorlar. Geçen Pazar İngiliz uçakları Ijmuiden'e 350 bomba attılar, evler zangır zangır sallandı. Kimbilir orada neler oldu. Salgın hastalıklar gırla gidiyordur. Bunları hiç bilmiyorsun sen.

Herşeyi inceden inceye anlatmağa kalksam günler sürer. Halk dukkânların önünde kuyruk olup saatlerine, genel telefonlara kadar, ne bulurlarsa ortada, çünkü kasla göz arasında arabaları çalınıveriyor; hırsızlık aldı yürüdü. Hollanda halkına ne oldu boyle bir iki yıl içinde? diye şaşırıp kalırsın. Sekiz on yaşında çocuklar camları kırıp ne bulurlarsa içeride alıp götüruyorlar. Kimse evini beş dakika bile yalnız bırakamıyor, hele bir çıksın dönüşte her şeyler darmadağın. Gazeteler kayıp ilânlarıyla dolu. Sokaktaki elektrik saatlerine, genel telefonlara kadar, ne bulurlarsa ortada, göturuyorlar. Halkın zaten mâneviyatı bozuk. Haftalık yiyecek vesikaları iki gün bile yetecek kadar de-

ğıl. Çıkartma söylentileri [illegible], sahiplerı de Almanya'ya göturuldü. Çocuklar [illegible] tümde yırtık pırtık şeyler. Bir [illegible] 7.50 florin. Kunduracılar ayakkabı tamirine [illegible], peki deseler bile aylarca bekletmek [illegible], o arada **ayakkabılar ortadan kayboluyor.**

Işin bir iyi yanı var, o da [illegible], halka karşı bakı artt[illegible], bakkalına [illegible] de hızlanıyor. Yiyecek vermeyi [illegible] memurlar, polisler hep yanta[illegible] tarafında, onlara yardım ediyorlar, içlerinde hainler yok değil ama, **çok seyrek.**

Dostun, Anne

31 Mart, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Havalar soğuk gidiyor, [illegible] kaloriferleri hiç mürsuz. Hoş değil mi? Ruhsal [illegible] durum ipliksiyor, herkes iyimser. Ben, [illegible], pek hazetmıyorum ama bu [illegible] değiştiremiyorum. Çünkü durum gerçekten umut verici. [illegible] mızmızdalar, Romanya üzerinden Prut'u [illegible], Odesa'ya da yaklaştılar. Burada her akşam Sovyet'ten yeni bir bildiri bekl[illegible] Moskova'da kurtulan şehirleri kutlamak için toplar sabahtan akşama [illegible] diyor olmalı, şehirde gürültüden duyulmaz [illegible]. Şu kadar salvo, bu kadar salvo diye [illegible] bın bitmek üzere olduğunu [illegible] mi oluyor yoksa, sevinçlerini dile [illegible] çare bulamıyorlar mı, bilemiyorum.

Macaristan Almanların [illegible]. Orada hâlâ bir

milyona yakın Yahudi var, onlar da çilelerini doldura-cak.

Benimle Peter üstüne sürüp giden gevezelikler a-zıcık yatıştı. Sıkı fıkıyız gene, birbirimizden ayrılmı-yor, konuşup duruyoruz. Başka çocuklarla her zaman tetik üstünde durmam gerekirdi. Söz tekin olmıyan konulara bile atlasa gene de Peter'le konuşurken ken-dimi kollamak zorunda kalmıyorum. Meselâ kandan bahsediyorduk, söz döndü dolaştı aybaşı sancılarına dayandı. Peter kadınların dayanıklı olduğunu söylü-yor. Boyle olmasa da ne lâzım gelir? Nasıl olsa bura-daki hayatım düzene girdi, Tanrı beni yalnız bırak-madı, bırakmıyacak da.

Dostun, Anne

1 Nisan, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Gene de işler toptan düzeldi sayılmaz, güçlükle-rin ardı alınmadı daha. Ne demek istediğimi anlıyorsun her halde. Ne zamandır beni bir öpse diye bekliyorum, hâlâ olmadı. Yoksa beni bir arkadaş gözüylemi görü-yor? Hepsi o kadar mı?

Sen de biliyorsun, ben de biliyorum güçlü oldu-mu; bir çok yukleri kendi başıma taşıyabilirim. Kendi dertlerimi bir başkasıyla paylaşmağa alışmadım, anne-me ömrümde asılmadım. Ama artık hiç değilse bir ke-recik olsun başımı onun omzuna ayayıp, öyle dur-mak istiyorum.

Peter'in yanağımı yanağına dayadığı düşü aklım-dan çıkaramıyorum, ne güzeldi o yarabbi! O da özle-miyor mu beni acaba? Yoksa beni sevdiğini söyleyemi-

cok kadar utangaç mı? Öyleyse neye hep yanında olayım istiyor? Aman! Neye susuyor böyle?

Çenemi kapatayım bari, gene ipin ucunu kaçırdım. Sıkı duracağım, sabırlı olursam istediklerim de kendiliğinden gerçekleşir ama, işin bir kötü yanı var, onun ardından koşuyorum gibi oluyor. Onun yanına yukarıya ben çıkıyorum her zaman, o hiç aşağıya gelmiyor ki.

Evin kuruluşundan ileri geliyor bu. O da anlıyacak, benim durumumu kavrayacaktır.

Daha anlaması gereken neler neler var!

Dostun, Anne

3 Nisan, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Hiç adetim değil ama, sana bu sefer sırf yiyeceklerden söz edeceğim. Çünkü yiyecek sade bizim Gizli Bölme'de değil, bütün Hollanda'da, Avrupa'da, hattâ bütün dünyada en önemli, en güç mesele halini aldı.

Burada geçirdiğimiz yirmibir ay içinde, bir hayli yiyecek aşamları geçirdik. Sadece belirli bir sebze ile yiyecekten yemek zorunda kaldığımız süreleri anlatmak istiyorum bununla. Bir ara hindibağdan başka bir şey yemez olmuştuk. Kumlu hindibağ, kumsuz hindibağ, haşlaması, tavası, ko hindibağ, kalder hindibağ! Sonra ıspanak modası başladı, derken şalgam, yemlikotu, hıyar, domates, sırasıyla.

Sabah akşam şalgam yemesi pek tatlı bir şey değil ama, insan aç kalınca sarılıyor kuşguna. Şimdiki durum en zevklisi, bu sefer taze sebze hiç bulamıyoruz.

Kuru fasulye, bezelye çorbası, patates, hamur işleri, arada bir çürümüş havuç, pancar kurusu; bütün yediğimiz bu. Fasulyenin her çeşidi denendi, bir gün fasulye ile patates olup çıkacağız.

Akşamları patatese salça da konuyor. Hamur işine gelince, hükûmetin dağıttığı un, su, maya karması bir şey, insanın midesine taş gibi oturuyor. Haftada bir yenen baş yemek, bir dilim ciğer sosiyle, reçelli ekmek. Gene de yaşıyoruz. İşin tuhafı iştahla yiyoruz bu nesneleri.

Dostun, Anne

4 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Ne zamandır niçin çalıştığımı ben de unutmuştum. Harbin bitecceği yok, masal oldu çıktı. Eylûle kadar bitmiyecek olursa, bir daha okula gidecek değilim, iki sınıf geride olmak istemem. Bütün günlerimi Peter doldurıyordu, varsa, yoksa Peter. Cumartesi günü birden bir hal oldu, bir karanlıktır çöktü üstüme. Peter'in yanındayken gözyaşlarımı güç tutuyordum; sonra Van Daan limon punçu üstüne gülüştük, ettik ama, herkes odasına çekilip yalnız kalır kalmaz, baktım içimden bir ağlamadır geliyor, geceliğimle kaydım yatakların yere indim. Önce dua okudum, sonra da başımı iki elimin arasında iki büklüm yerde, ağlamağa başladım. Derken bir hıçkırık sesi beni kendime getirdi, içeriden işitecekler diye gözyaşlarımı silip kendimi toparlamağa çalıştım. Bir yandan da «Dayan, dayan» diyordum kendi kendime. Yerde iki büklüm

durmaktan belim tutulmuştu, güç halle yatağa tırmandığım zaman saat on buçuktu.

Geçti, bu da geçti. Çalışmam lâzım, budalanın biri olarak kalmamam için, adam olmam için, gazeteci olmak için çalışmam lâzım. Elim kalem tutuyor, biliyorum. Yazdığım bazı hikâyeler fena değil, Gizli Bölme üstüne yazdıklarımın bazısı da eğlendirici parçalar, hatıra defterimde de yabana atılmayacak şeyler var ama, gerçekten istidadım olup olmadığını zaman gösterecek.

«Eva'nın Düşü» benim en iyi masalım. İşin tuhafı bu konuyu nereden çıkardığımı ben de bilmiyorum. «Cady'nin Hayatı» nda da fena yerler var ve bütün olarak zayıf.

Ben yazdıklarımın en sert, amansız eleştirmecisiyim. Ne olduğumu, yazdıklarımın iyi olup olmadığını biliyorum. Yazı yazmamış olanlar bunun ne zevkli şey olduğunu bilemezler. Resim yapamıyorum diye kendimi yerdim, şimdi elim biraz kalem tutuyor diye avunuyorum. Kitaplar gazeteler için yazı yazacak kadar istidadım olmasa bile kendim için bir şeyler karalayabilirim ya, o da bana yeter.

Hayatta bir şeyler olmak istiyorum, annem gibi, Bayan Van Daan gibi ev içinde ömrümü tüketip, unutulup giden kadınlara benzeyecek olduktan sonra, hiç yaşamam daha iyi. Kocamdan, çocuklarımdan gayri tutunacak bir uğraşım, kendimi verecek bir şeyim olması gerek.

Öldükten sonra da yaşamak istiyorum. Onun için Tanrıya bana bu vergiyi bağışladığı, kendimi geliştirmek, yazıyla kendimi, içimdekileri anlatmak kolaylığını verdiği için dualar ediyorum.

Elime kalemi alınca hiç bir şey gözümde değil, üzüntülerim siliniyor, cesaretim artıyor. Ama asıl me-

sele, bakalım gerçekten değerli bir şeyler yazabilecek miyim? Yazar, ya da gazeteci olabilecek miyim acaba? Umudum var, neye mi? yazarken duşüncelerimi, ülkülerimi, düşlerimi, yaşadığım, istediğim şeyleri gözümün önünde canlandırabiliyorum.

«Cady'nin Hayatı» parçasına çoktandır el sürmedim. Nasıl yürüteceğimi biliyorum, yalnız istediğim gibi oynamıyor kalemim. Belki de hiç bitiremiyeceğim belki de çöp sepetini boylar. İçim cız ediyor o zaman. Diyorum ki kendi kendime : «Sen daha ondördünde bir kızsın, felsefeden söz etmek senin neyne?»

Yureklenıyorum yeniden, sarılıyorum işe. Biliyorum haka başa getireceğim bu işi, gerçekten yazı yazmak istiyorum çünkü.

Dostun, Anne

6 Nisan, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Benden hoşlandığım ilgilendiğim şeylerin ne olduğunu sordun, anlatayım. Peşin söyliyeyim öyle uzun ki liste, şaşmıyasın!

Önce : yazı yazmak, ama bu daha başka türlü bir şey, meraktan ileri.

İki : Soysap ağaçları, Fransız, Alman,İspanyol, İngiliz. Avusturya, Rusya, Norveç, Hollanda kral allerinin seceralerini elime geçen gazete, kitap broşürlerden çıkarmağa uğraşıyorum. Bu iş epey de ilerledi, ne zamandır uğraşıyorum üstünde, okuduğum tarih kitaplarından, biyografilerden notlar alıyor, hattâ koca koca bölümleri defterime geçiriyorum.

Üç : Tarih. Babam bu konuda bir sürü kitap yetiştirdi bana. Şöyle bir genel kitaplığa gidip, rafları keyifle karıştıracağım günü dört gözle bekliyorum.

Dört : Eski Yunan Roma mitolojisi. Bu konuda da bir sürü kitabım var.

Beş : Film yıldızları, aile fotoğrafları. Sonra okumağı seviyorum, kitap seviyorum. Sanat tarihine, ozanlara ressamlara ilgi duyuyorum. Sonradan müzik çalışmağa da başlıyabilirim. Cebir, geometri, sayı, hesap işleri hiç sarmıyor beni.

Bütün öbür okul konularımı seviyorum. Tarih en başta tabii..

Dostun, Anne

11 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Başım zonkluyor. Söze nereden başlıyacağımı bilemiyorum.

Cuma, Cumartesi, monopol diye bir oyun var, ondan oynadık. Bugünler hayhuy içinde nasıl geçti, bilemedim. Pazar günü dört buçukta Peter, çağrım üstüne, odama geldi. Beşi çeyrek geçe tavanarasına çıktık, altıya kadar orada kaldık. Radyoda güzel bir Mozart konseri vardı, altıdan yediyi çeyrek geçeye kadar sardı. Çok hoşuma gitti. Özellikle «Kleine Nachtmusik». Güzel bir şey çaldı mı, yerimde duramıyor, oturdan çıkasım geliyor, öyle dokunuyor ki bana.

Pazar akşamı Peter ile tavanarasının önüne çıktık. Rahat edelim diye de yanımıza rastgele bir iki yastık aldık. Ambalâj sandıklarının birinin üstüne otur-

duk. Yastıklar da sandık da öyle dardı ki, zor sığıştık, yandaki sandıklara dayanarak gucune oturabildik. Mousin de yanımızdaydı, senin anlıyacağın, gene yanımıza birini takmışlardı.

Dokuza çeyrek kala Van Daan'ın sesi duyuldu. Dussel'in yastıklarından birini alıp almadığımızı sordu. Fırladık yerimizden, yastığı kaptığımız gibi aşağı!...

Yastık yüzünden kıyamet koptu. Meğer Dussel'in başının altına koyduğu yastığı almışız. Ya pirelenmişse? Birlerk yastığı için söylemediğini komadı. Hmç almak için yatağına en serinden iki fırça koydum. Güle güle bir hal olduk

Eglence çok sürmedi. Dokuz buçukta Peter kapıyı tıklattı. İçinden çıkamadığı İngilizce bir cumle varmış da, babam yukarı çıkıp bir dakıka bakabilir mıymış? Margot'ya «Numara bu,» dedım. Dediğim de çıktı. Hırsızlar magazaya girmişler. Babam, Van Daan, Dussel, Peter, hurraa, aşagıya indiler. Annem, ben, Margot, Bayan Van Daan yukarıda kaldık.

Korku için le dört kadın. Ne yapılır? Ha konuştuk ha konuştuk. Derken «Gum» diye bir sesişitildi. Ortalık yatıştı yenilden, saat ona çeyreği vurdu. Sapsarıydık hepiniz, korkudan bitiyordunuk, gene de çıt çıkardığımız yoktu. Nerede kaldı erkekler? O gurültu neydi? Acaba hırsızlarla vuruşuyorlar mıydı? Saat onda merdivenlerde ayak sesleri duyuldu. Onde babam, beti benzi kül gibi, arkadan Bay Van Daan. «Işıkları söndurup hemen yukarı çıkın! Polisler gelecek belki.»

Korkacak vakit bile yoktu. Işıklar söndürlüdü. Ben bir ceket kaptım orecıktan. Yukarıda bulduk. kendimizi. Ne oldu? çabuk soyleyin, Allah aşkınıza! Kim kimden soruyor ken. Beyler yeniden sır olmuşlardı. Saat onu on gece yeniden göründüler. İkısı Peter'-

In açık penceresi önünde nöbet beklemege başladı. Ara kapı kapandı, dolabın kapağı örtüldu. Lâmbanın üstüne bir bez atıldı. Derken olup biteni anlattılar :

Peter sahanlıkta ardarda iki gürültü işitmiş. Koşmuş aşağı, kapının sol yanında bir tahtanın koparılmış olduğunu görmüş. Yukarı fırladığı gibi, ailenin «Korunma Ekibini» uyarmış, dördü de aşağı koşmuşlar. Mağazaya girdiklerinde hırsızlar açtıkları deliği büyütmeğe çalışıyorlarmış Van Daan dişünüp taşınmadan avazı çıktığı kadar «Polis» diye haykırmış.

Bir koşuşma. Hırsızlar kaçmış. Polis deliği görmesin diye bir tahta dayıyalım yerine demişler, derken dışarıdan bir tekme, tahta yere yıkılmış. Bizimkiler afallamış, korkusuzluğun da bu kadarı... Babamla Van Daan hani yakalasalar, heriflerin gırtlağına sarılacaklar! Van Daan elindeki sopayı yere bir vurmuş, ses de kesilmiş. Tahtayı deliğin oraya dayayalım derken, aksilik bu ya, bu sefer de yoldan geçen bir çiftin cilvesine karşı çıkmışlar. Erkek elektrik fenerini tutuverince mağaza aydınlanıvermiş. Bizimkilerden biri, «Hay Allah kahretsin!» diye söylenmiş. Bir anda polislikten çıkıp hırsız durumuna düşmüşler. Yukarıya sıvışmışlar. Peter hemen mutfağın, özel bürenin kapılarını, pencerelerini açmış, telefonu yere savurmuş, dördü de dolaşıp kapısının ardına atmışlar kendilerini.

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

Elektrik fenerli çift, olayı polise bildirmeğe kalkmıştır diye düşündük. Yalnız Pazar akşamı, üstelik Paskalya haftasının pazarı, kimseyi işbaşında bulamamışlardır diye avunduk. Onun için işte Salı sabahına kadar öyle put gibi oturacaktık. Düşünün öyle korku içinde iki gece, bir gün beklemeği. Kimsenin ağzını

bıçak açmıyor, zifirî karanlıkta oturuyorduk. Bayan Van Daan korkusundan ne yaptığını bilmez halde, lâmbaları söndürmüş. Fıs fıs konuşuyorduk; bir çıtırdı olsa, «Suss!»

Onbiri bulduk böyle, ses seda çıktığı yoktu hâlâ. Babamla Van Daan sırayla yanımıza geliyorlardı. Derken onbiri çeyrek geçe aşağıda bir kaynaşma oldu. Kimse kımıldamadı yerinden, sade soluklarımızın sesi duyuluyordu Evde, özel büroda, mutfaktâ, derken merdivende ayak sesleri... Soluğumuzun sesi bile dulmaz oldu. Ayak sesleri merdivenleri çıktı, derken dolabın kapısı gıcırdadı. Bu anı sana atlatamam. «Hapı yuttuk!» dedim kendi kendime, gözümün önünden Gestapoların hemen o gece bizi alıp götürüşleri sinema şeridi gibi geçti. Dolabın kapısını bir daha gıcırdattılar. Bir şey çıkmadı ardından, ayak sesleri uzaklaştı. Böylece şimdilik tehlikeyi atlattık. Hepimizi bir ürperti yaladı geçti, birinin dişlerinin vurduğunu duydum. Kimse ağzını açıp bir şey söylemedi.

Dolap kapısının önünde, sahanlıkta ışık yanıp duruyordu. Şüphelendiler mi acaba? Belki de polis mahsus açık bıraktı. Kapamağa yoksa birini yollarlar mı? Dilimiz gevşedi, evde kimse kalmamıştı. Belki de dışarıya birini nöbetçi bıraktılar.

Üç şey yaptık derken, olup bittiğini sandığımız olayı bir daha aklımızdan geçirdik, korkudan ürperdik, çimiz geldi. Kovalar tavan arasındaydı. Elde bir Peter'ın kâğıt kutusu vardı. Önce Van Daan gitti, ardından babam. Annem utandı. Babam kutuyu odaya getirdi, Margot, ben, Bayan Van Daan işimizi gördük. Sonunda annem de çaresiz razı oldu. Kâğıt istiyordu herkes, Allahtan cebimde bir kaç yaprak kalmış.

Teneke kötü kötü kokuyordu, fısıltı üzerine konuşuyorduk, yorgunluk, saat onikiydi. «Yere uzanıp u-

yuyun!» Margot ile bana bir battaniye ile yastık verdiler. Margot kilerin yanına, ben de masanın altına uzandım. Yere yatınca kutunun kokusu hafifledi. Gene de Bayan Van Daan azıcık kulorur buluşturdu bir yerden, tenekenin üstüne de bir yer bezi örttü.

Bir yandan fısıltı, korku, kelebek uçurmalar, herdaim tenekenin oraya giden biri. Uyuyabilirsen uyu. Gene de iki buçuğa doğru dalmışım. Saat üç buçukta uyandığımda Bayan Van Daan başını ayağıma dayamış uyuyordu.

Allah aşkına üstüme giyecek bir şey verin! Vermesine verdiler ama, ne verdiklerini hiç sorma! Pijamanın üstüne bir pantolon, siyah bir eteklik, beyaz kısa çorap, üstüne delik deşik bir çift spor çorap. Derken Bayan Van Daan iskemleye oturdu, kocası gelip ayak ucuna uzandı. Dörtlere kadar uyanık durdum, bir yandan da titriyordum. Bu yüzden Van Daan'ı da uyku tutmadı. Polisin baskın etmesi ihtimaline kendimi alıştırdım. Gelirlerse, saklandığımızı söylerdik. Namuslu insanlar çıkarsa, ne alâ! Hollanda Nazilerinden olurlarsa,o zaman da rüşvet verirdik.

«Öyleyse radyoyu ortadan kaldıralım.» dedi Bayan Van Daan. Kocası, «Sobaya atalım,» diye karıştı lâfa. Bir başkası, «Bizi yakaladıktan sonra, varsın, radyoyu da bulsunlar!»

«Ya Anne'ın hatıra defteri?» dedi babam «Ne duruyorsunuz? yakalım!» diye atıldı takımın en ötlek üyesi. Biri; polis dolap kapısını kurcaladığı zaman korktum, bir de bu ara. «Ellemeyin hatıra defterimi! Ona dokunursanız, beni de yok bilin!» diye inledim. Allahtan babam üstelemedi.

Bir saat sonra karı koca Van Daan'lar yerlerini değiştirdiler. Babam geldi yanıma oturdu. Erkekler zincirleme cıgara içiyorlardı. Aradabir biri çeki-

yordu, derken bir başkası tutunun yanına gidiyordu. Sürüp gidiyordu bu böyle.

Dört, beş, beşbuçuk. Kalktım, pencerenin önüne gidip Peter'in yanına oturdum, ortalığı dinlemeğe koyulduk. Vücutlarımız o kadar yakındı ki birbirimizin titremesini bile duyuyorduk; kırk yılda bir iki lâf ediyor, derken yeniden ortalığı dinlemeğe başlıyorduk. Obur odada karartma perdelerini çektiler. Saat yedide Koophuis'e birini göndermesi için telefonla haber iletilmesi fikri ortaya atıldı. Koophuis'e telefonda söylemek istediklerini oturup kâğıda döktüler. Kapıda ya da mağazada nöbet bekleyen polisin telefon konuşmasını dinlemesi tehlikesini çaresiz sineye çekeceklerdi. Polisin yeniden baskın etmesi, çünkü, daha da korkulacak bir şeydi.

Söylenecek olanlar aşağı yukarı şunlardı :

Hırsız girmiş binaya. Mağazadaki kapıyı kırıp bahçeden kaçmışlardı.

Dış kapı kapalı olduğuna göre Kraler ikinci kapıdan çıkmış olmalıydı. Yazı ve hesap makineleri özel bürodaki kara dolaptaydı.

Henk'e durumu bildirmeğe bak! Elli'den anahtarı alıp kediye yiyecek verme bahanesiyle içeri girip ortalığı kolaçan et!

Plân üzere hareket edildi. Kraler'e telefon edildi. Yukarıya taşıdığımız makineler aşağıya indirilip kara dolaba kitlendi. Sonra da masanın etrafına oturup Henk mi polis mi gelecek diye beklemeğe koyulduk.

Peter uyuya kalmıştı, aşağı katta ayak sesleri duyduğunuz zaman Van Daan ile yerde yatıyorduk. Yavaşça kalktım, «Henk bu.» dedim.

Oburler. «Yok, yok! polis geldi.» dediler.

Birisi kapıyı tıkırdattı, Miep ıslık çaldı. Bayan Van Daan dayanamadı artık, beti benzi kül gibi oldu, san-

dalyeye yığılıverdi. Az daha sürseydi bu bekleme, bayılıverecekti orada.

Miep ile Henk içeri girdiği zaman bizim oda tam resmi alınacak haldeydi. Masa bile başlıbaşına bir sergiydi. Sinema-Tiyatro dergisinin bir sayısı, reçele bulanmış baştan aşağı; bir şişe isal ilâcı, iki reçel kavanozu, iki ekmek, yarısı kemirilmiş; ayna, tarak, kiprit çöpleri, kül, izmaritler, kül tablaları, kitaplar, bir çift don, bir elektrik feneri, tuvalet kâğıdı; tüt üste öyle, boy gösteriyordu masanın üstünde.

Tabii Miep ile Henk sevinç çığlıkları, gözyaşlarıyla karşılandı. Henk kapıdaki deliği tamir etti, polise haber vermek üzere fırladı gitti. Miep arada gece bekçisi Slagter'in mağazanın kapısı altına bıraktığı mektubu buldu. Slagter deliği görmüş polise haber vermeğe gitmiş olacak diye düşündük.

Kendimize çeki düzen vermek için bir yarım saatimiz vardı. Yarım saat içinde bu kadar değişiklik olabileceği hiç aklıma gelmemişti. Margot ile çarşafları aşağı indirdik, helâya uğradık, yıkandık, dişlerimizi fırçaladık, saçlarımızı taradık. Biraz da odamın çeki düzen verdim, çıktık sonra yukarı. Masa temizlenmişti, hemen gidip sıcak su getirdik, çay, kahve pişirildi, süt kaynattık, sofrayı kurduk. Babamla Peter oturakları temizlediler, sıcak suyla klorinle içlerini yıkadılar.

Saat onbirde Henk de döndü, sofraya oturduk. İşler kendiliğinden yoluna girmeğe başladı. Henk'in anlattığı şuydu

Bay Slagter uykudaymış, karısı bildiklerini anlatmış. Söylediğine göre, Slagter gece dolaşırken kapıdaki deliği görmüş, bir polis çağırmış, birlikte binayı gezmişler. Salı günü Kraler'i görmeğe gelecekmiş, ona daha söyliyecekleri varmış. Kamkolun de-

ha hırsızlıktan haberi yokmuş, polisler not almışlar, Salı günü gelip, bakarız demişler. Dönüşte Henk köşe başında manava raslamış, eve hırsız girdiğini söylemiş. O da soğukkanlılıkla, «Biliyorum.» demiş. «Dün akşam karımla birlikte oradan geçiyorduk, kapıdaki deliği gördük, karım geçip gidelim istedi ama, ben elektrik feneriyle bir bakayım içeri, dedim. Hırsızlar ossaat sıvışmış. Her ihtimale karşı polise haber vermedim. Önce sizlerle bir görüşeyim istedim. Kesin olarak bildiğim bir şey yok ama, bazı şeyler sezinliyorum.»

Henk manava teşekkür edip ayrılmış. Manav bizim burada olduğumuzu bilmesine biliyor, çünkü patatesleri yemek zamanı getirmeğe bakıyor hep. İyi bir insan!

Henk gittiğinde saat birdi, biz de bulaşıkları yıkamıştık. Topluca öğle uykusuna yattık. Uyandığımda saat üçe çeyrek vardı, Dussel de ortalarda yoktu. Şans; uykulu gözlerimi uğuştura uğuştura, banyoya giderken, kapıda Peter'e rastladım. Yeni inmiş meğer aşağı. Aşağıda buluşmağı kararlaştırdık.

Kendime bir çeki düzen verip aşağı indim. «Korkmuyorsan, tavanarasının ön kısmına gidelim.» dedi. Başımı salladım, bir yastık bulup tavanarasına çıktı. Hava da çok güzeldi. Derken canavar düdükleri çalmağa başladı. Olduğumuz yerde kaldık. Peter omuzuma attı kolunu, sarmaş dolaş öyle, beklemeğe başladık. Saat dörtte Margot bizi kahvaltıya çağırmağa geldiğinde o haldeydik.

Ekmeğimizi, yedik limonatamızı içtik şakalaştık. (Hâlâ şakalaşacak halimiz kalmıştı zaar.) İşler yolundaydı. Akşamleyin, Peter'e hepimizin en yiğidi olduğu için teşekkür ettim.

Büyük tehlike atlattık o gece. Tanrı korudu, yok-

sa... Düşün! polis gizli dolabın oraya kadar gelmış, oradaki lâmba açık kalmış üstelik, şaşılacak şey, bizi bulmamaları.

Çıkartına olur, ardından da bombalar yağmıya başlarsa, herkes can kaygusuna düşecek ama o zaman çektiğimiz sıkıntı gene kendi iyiliğimiz için. «Kurtarın bizi!» demekten başka ne gelir elden ki?

Bu olay bir çok şeyleri değiştirdi. Dussel artık akşamları Kraler'in bürosunda oturmuyor, banyoya kapanıyor. Peter saat sekız buçukla dokuz arası ortalığı kolaçana çıkıyor. Peter'e geceleri penceresını açmağa izın yok. Dokuzbuçuktan sonra sitonu çekmek yasak. Bu akşam mağazanın kapılarını pekiştirmek için bir marangoz geliyor.

Bu arada Gızli Bölme'de bir tartışmadır gidıyor Kraler dikkatsizliğimiz yüzünden bizi tersledi Henk de öyle bir şey olursa bir daha aşağı inmememiz gerektigini söyledi. Gizli yaşadığımız, zincirler içinde yaşama zorunda bır takım yahudiler olduğumuzu. hıç bır hakkımız olmadığını, buna karşılık, yerine getirme zorunda olduğumuz binlerce ödevle karşı karşıya bulunduğumuzu kesenkes soylediler. Bız Yahudiler duygularımızı belli etmemeli, sıkı durmalı, bütün sıkıntıları sineye çekip, gık demememeli, elimızden geleni yapıp, ötesini Tanrıya bırakmalıyız. Bır gün gelecek bu korkunç harp bitecek. Elbet insan arasında sayıldığımız, Yahudi damgasından kurtulduğumuz günler gelecek.

Bize bu sıkıntıları yükleyen kım? Bızı obur insanlardan böyle ayrı, bizi Yahudi kılan kım? Bu ana kadar bunca sıkıntılar çekmemize göz yuman kım? Bızi böyle yaratan Tanrı, bizi kurtaracak olan da Tanrı. Bütün bu sıkıntılara dayanır da, bu patırdı bittıkten sonra, hâlâ ortada Yahudi kalırsa, o zaman

değil damgalı olmak, tersine örnek insanlar olarak parmakla gösterileceğiz. Kimbilir belki de dünya, insanlığın iyiliğin ne demek olduğunu dinimizden öğrenecekler, onun içindir ki şimdi sıkıntılara katlanmasını bilmeliyiz. Hıç bir zaman Hollandalı, ya da sırf İngiliz, yâni belirli bir memleketin temsilcileri olamayız, biz ne olursa olsun, Yahudi kalacağız, öyle de kalmak istiyoruz.

Sağlam duralım! Ödevimizin ne olduğunu iyi kavralalayalım, bir hal çaresi elbet bulunacaktır. Tanrı halkımızı hiç bir zaman yüzüstü bırakmadı. Çağlardır Yahudi var, çağlardır Yahudiler çile çekiyorlar ama, öbür yandan Tanrı onları bu çilelere dayanacak güçte yarattı. Güçsüz düşer kalır, güçlü dayanır.

O gece gerçekten ölümle yüzyüze geldim. Polisi bekliyordum, savaş alanındaki bir er gibi ölüme hazırdım. Hayatımı yurdum için verecektim. Madem kurtulduk, harpten sonra bütün dileğim Hollandalı olmak. Hollandalıları seviyorum, bu ülkeyi seviyorum. Bu dili seviyorum, burada çalışmak istiyorum. Gerekirse Kıraliçeye de mektup yazar, ne olursa olsun bu isteğime kavuşmanın çaresine bakarım.

Genç oluşuma rağmen annemle babamdan kopuyorum. Hayata annemden çok daha korkusuzca karşı çıkıyorum. Benim adalet duygum çok daha sağlam çok daha gerçek. Ne istediğimi bilıyorum, bir emelim var, bir ülküm var, dilim var, sevgim var. Kendi istediğim gibi bir insan olayım, başka bir şey istemem. Bir kadın olduğumu biliyorum, duyguca güçlü yiğit bir adam olduğumu biliyorum. Tanrı elverir de yaşarsam annem gibi olmıyacağım, kenarda köşede bir insan olmak istemiyorum, bu dünyada, gene bu dünyanın insanları için çalışacağım.

Bunun içinde her şeyden önce yürekli, güleryüzlü olmam gerektiğini biliyorum.

Dostun, Anne

14 Nisan, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Gene sinirler gergin. Pim nerdeyse patlıyacak. bayan Van Daan soğuk almış, yatakta, ortalığı birbirine katıyor. Kocası sigarasız, canı burnunda. Dussel, elinden bütün rahatlık imkânlar alındıktan sonra, hır çıkarmak için vesile arıyor.

İşler de ters gidiyor. Helânın borusu patladı, musluklar da bozuk. Dostlar sağ olsun, bütün bunlar yakında düzelir.

Duygulanıyorum kimi zaman, ama sebepsiz de değil. Peter'le onca tozun pisliğin ortasında, tahta kerevetin üstünde sarmaş dolaş otururken, bukleterimden biri avucunda, otururken, dışarda kuşların öttüğünü duyar, ağaçların yeşerdiğini görürken, güneş insanı açık havaya çağırırken, göğün mavi i insanın gözlerinin içine bakarken duygulanmamak olur mu? Neler neler var, istediğim.

Bütün gün karşımda bu asık suratlar, iç çekmeler, ahlayıp oflamalar. Bizi bir gören olsa cehennemi hayatı yaşıyoruz sanacak. İşin gerçeği şu: her şey insanın kendi durumunu alış tarzına bağlı. Burada örnek olacak kimse yok. Onsa herkes canının sıkmasını geçiştirmeğe bakmalı. Tanrının günü. «Ah şu harp bitse!» den başka lâf çıkmıyor ağızlarından.

İşim gücüm, umudum, sevgim, yüreklilik im, başımı suyun yüzünde tutmama el veriyor, onun için de yakınıp durmuyorum.

Bilmem neden, Kitty, bugün [illegible] var üstümde. Kafamda her şey öylesine karman çorman, her şey birbirinden öylesine kopmuş halde ki, korkarım benim bu deli saçmalarımla ilgilenen kimse çıkmayacak ilerde.

Bu deli saçmalarıma «şaşkın ördeğin itirafları» filan diye bir ad takmazlarsa çok iyi! Benim hatıra defterim [illegible] Bolkenstein ile Gerbraldy'nin pek işine yaramıyacak olsa gerek!

Dostun, Anne

15 Nisan, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

«Her gün bir belâ. Yetti artık!» dememizin zamanı geldi galiba. Şimdi ne oldu? biliyor musun? Peter geceleri içerden sürgülenen ön kapının sürgüsünü açmayı unutmuş, öbür kapının kilidi de bozuk. Bu yüzden Kraler ile adamları eve girememişler komşulara başvurmuşlar, mutfak penceresini açıp, arkadan binaya girmek zorunda kalmışlar. Kraler haklı olarak pek kızmış.

Peter'in ne üzüldüğünü tahmin edersin. Yemekte annem bir şey için değil, Peter üzüldü diye tasalandığını söyleyince, çocukcağız nerdeyse ağlamağa başlıyacaktı. Sadece o değil, hepimiz suçluyuz bu işte, her gün dün sürgüyü çektin mi diye sorarlardı, bugün onlar da sormağı unuttuydu.

[illegible] onun gönlünü alırım. Ona yardım etmeği öyle istiyorum ki.

Dostun, Anne

16 Nisan, 1944
Pazar sabahı, onbir
suları

Sevgili Kitty,

Dünkü tarihi aklından çıkarma. Hayatımın en önemli günlerinden biri. Kızların hayatında ilk defa tuttukları gün dönüm noktasıdır, biliyorsun. Benim başıma geldi de bu. Artık Bram'ın sol yanağıma Walker'in sağ yanağıma oturttuğu öpücüklerin pabucu dama atıldı.

Böyle birdenbire nasıl oldu bu iş anlatayım:

Dün akşam saat sekizde Peter ile divanının ucunda oturuyorduk, çok geçmeden elini belime attı. «Biraz bu tarafa gidelim.» dedi, «başım dolaba dayanıyor.» Benden yana geldi, ben de kolumu onun beline attım, iyice sokulduk, kolunu omzuma götürdü. Böyle oturduğumuz olmuştu ama hiç bu kadar yakınlaşmamıştık. Beni sıkı sıkı tutuyordu, sol omzum tabana dayanıyordu, ama bununla bitmedi ki iş. Kalbim küt küt atmağa başladı. Başım omuzuma dayanıncaya kadar beni kendine çekti. Bir beş dakika öyle oturduk, tam doğrulacaktım, başımı ellerinin arasına aldı, yeniden göğsüne çekti. Biraz daha durduk öyle. İçim bir tuhaf oluyordu, sevinç içindeydim. Yanaklarımı okşadı, tuhaf tuhaf kolunu sıvazladı, bukleleriyle oynadı, başlarımız dokunuyordu birbirine. Kitty, o anda neler duyduğumu anlatamam sana, uçuyordum adeta. onun da benden farklı olduğunu sanıyordum.

Sekiz buçukta kalktık, Peter evi dolaşırken gürültü çıkmasın diye lâstik pabuçlarını giydi. O ara ben de yanında duruyordum. Bilmem nasıl oldu, ayağıya inmeden önce beni öptü, çağlarının arasından

yarı yanağıma, yarı kulağıma rastladı öpücük. Gözüm kapalı, ayağıya koştum, merak içindeyim acaba bugün ne olacak?

Dostun, Anne

17 Nisan, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Acaba annemle babam bir divan üstüne oturup bir erkeği öpmemi iyi gözle görürler mi? O onyedisinde, ben daha ondördümdeyim. Sanmam, iyi yaptın, diyeceklerini. Olsun, ben kendi kendimi idare ederim. Onun kolları arasına yatıp, hayal kurmak öyle güzel, öyle huzur verici bir şey ki, yanağını yanağımda hissetmek insanın içini ürpertiyor, beni bekleyen birinin olduğunu bilmek öyle hoş bir şey ki. Ama işin bir de kocaman «ama» sı var. Ya Peter daha ileri gitmek isterse? Söz verdi, verdi ama, güvenilmez ki, ne de olsa erkek çocuğu!

Biliyorum, genç yaşta başladım bu işlere, daha onbeşimde bile yokum, kendi başıma buyruk hareket ediyorum. Başkalarının bunu anlaması kolay değil. Biliyorum, Margot, nişanlanma evlenme lâfı edilmeden taş çatlasa kimseyle öpüşmez. Oysa bizim böyle şeyler düşündüğümüz yok. Eminim, babamla evlenmeden annemin eline kimsenin eli dokunmamıştır. Peter'in kolları arasında yatıp, göğsü göğsümde, başım omuzlarında, sarmaş dolaş saatlerce durduğumuzu bilseler, kız arkadaşlarım ne derdi acaba?

«Rezalet, çok ayıp, Anne» diye bağırışırlardı. Ama ben bunda ayıp bir şey görmüyorum. Şuracıkta kapalı kalmışız, korku, tasa içinde, dünyadan kopmu-

suç Hele son zamanlarda... Birbirimizi seviyoruz madem, neye ayrı duracakmışız? Neye yaşımız olgunlaşıncaya kadar bekleyeceğiz? Ne zorunuza, değil mi?

Den kendi kendimi idare sorumluluğuna üzerime aldım. O da zaten beni uzmek istemez. Madem birimiz de bu işten gönenıyoruz, neye gönlümün sesine uymuyayım? Gene de, Kitty, görüyorsun, kesin kararımı vermiş değilim. Böyle sinsi iş görmek insanın namusuna dokunuyor. Ne dersin? anneme söyleyim mi olup biteni? Sırrımızı üçüncü birıyle paylaşmalı mıyız? İşin güzelliği gidecek ama, içim rahatlıyacak Onunla konuşayım bir kere de...

Onunla konuşmak istediğim bir sürü şey var, hebire kucaklaşmanın mânası da yok. Birbirimize düşuncelerimizi açmakla hem güvenimizi, inancımızı pekiştirir, hem de daha iyi anlaşırız. İkimizin de hayrına bu.

Dostun, Anne

18 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

İşler yolunda. Babam demin, hem Rusya'da, hem de İtalya'da Mayısın yirmisinden önce gemiş çapta harekâtın başlıyacağını söyledi Ona göre Batıda yakında bir şeyler dönecek. Buradan kurtulacağımıza gitgide inanamaz oluyorum.

Peter ile dün akşam, on gündür geri bıraktığımız konuyu konuştuk. Kızların durumunu açıkladım, en olmadık şeyleri bile açıkça anlattım ona. Sonunda öpüştük, bu sefer tam ağzının kenarına rastladı öpücük, içim gitti.

Hatıra defterimi bir ara yukarı çıkarsam mı acaba? Defterin daha bir derinine gitmek daha mı iyi olacak, dersin? Tamamın gümü kucaklaşmadan bir şey olacağı yok. Onun da ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum.

O fırıcı, sürünmemede kalmış kışlan sonra, dört bir yanı mamur bir bahar başladı. Nisan şahane, ne fazla soğuk ne fazla sıcak, tam karar, arada bir yağmur düşüyor, bahar sağnağı tam. Kestane ağacımız yapraklandı, tek tük bahar da açtı.

Elli Cumartesi günü ne getirdi, biliyor musun? Üç demet nergız, bir demet de sümbül. Sümbüller benim için.

Biraz cebir çalışmak gerekiyor. Hoşça kal, Kitty.

Dostun, Anne

19 Nisan, 1944
Çarşamba

Canımın içi,

Dünyada bir açık pencere önünde oturup, tabiatı seyretmekten, kuşların ötüşünü dinlemekten, yanaklarında güneşin sıcaklığını duymaktan, sevgilisiyle kucak kucağa oturmaktan daha güzel bir şey olabilir mi? Onun kollarını belimde hissetmek, öylece sarmak, öyle huzur verici bir şey ki. Yaptığımız kötü bir şey değil, biliyorum. Yoksa bu kadar mutlu olabilir miyim?

Dostun, Anne

21 Nisan, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Dün ikindileyin, yataktaydım, boğazım ağrıyordu. Sıkıldım bütün gün yatakta yatmaktan, ateşim de yoktu, kalktım ayağa bugün. Prenses Elizabeth'in 18 inci doğum günü. BBC kıral ailesinden çocuklar için adet olmasına rağmen daha erken ilân edilmeyeceğini söyledi. Prenses hangi yakışıklı prensle evlenecek diye kafa yorup duruyoruz, ona göre kimse bulamadık daha. Belki de kardeşi Prenses Margaret Rose, bir gün Belçika kralının oğlu Prens Baudouin ile evlenir.

Terslikler üst üste geliyor. Dış kapı pekiştirildikten hemen sonra mağazanın adamı çıktı ortaya gene. Patates yemeğini belki de o çaldı. Şimdi suçu Elli'ye yüklemeğe çalışıyor. Gizli Bölme halkı ateş püskürüyor. Elli de öfkeden hop oturup hop kalkıyor.

Gazetelerden birine hikâyelerimden birini göndermeği kuruyorum, takma adla tabiî, bakalım basacaklar mı?

Hoşça kal, canımın içi.

Dostun, Anne

25 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Dussel on gündür Van Daan'a dargın, [illegible] bu yeni alınan güvenlik [illegible] hatırı kaçırdı; sırf ondan. Van Daan [illegible] züne karşı bağırmış.

«Burada her şeyler ters gidiyor.» dedi bana. «Babanla bir konuşayım, bakayım » Sözde, Cumartesi ile Pazar öğleden sonraları aşağıdaki büroda oturmıyacaktı artık ama, bildigini yapıyor gene. Daan öfke içinde, babam onunla konuşmağa aşağı indi. Tabii bir sürü bahane sıralamış ama sökmemiş bu sefer. Babam kırılmış, pek konuşmuyor Dussel ile. Neye kırıldı babam, bılmiyoruz, kımbilır ne söyledı?

«Kaşif» adlı bir güzel bir hikâye yazdım, üç kişiye okudum, üçü de beğendi.

Dostun, Anne

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'ın babaları üstündeydi bugün. Yandı, yakıldı, üşüyormuş, ilâçsız kalmış, sümkürmekten burnu yara olmuş. Neye güneş çıkmıyormuş, neye çıkartma yapılmamış hâlâ? Pencereden dışarı bakamıyorlarmış, falan filân... Çanak tuttu artık, biz de bir haylı alay ettik. Bu ara Göttıngen Üniversitesinden bır profösörün İmparator Beşinci Charles üzerine yazdığı bır kitabı okuyorum. Adam kırk yıl çalışmış bu kitabı yazmak için. Beş gündür elli yaprak okuyabıldim, daha fazla okunmuyor. Kitap 598 yaprak. Düşün, ne kadar sürecek bu kitabı bitirmek. İkinci cıldi de var. Ilgi çekici kitap ama.

Bır öğrenci bır gün içinde neler neler öğrenmiyor Eeni al meselâ; Nelson'un son savaşı üstüne yazılmış bır yazıyı Hollandacadan İngılızceye çevirdım. Sonra da üyuk Petro'nun Norveç'e karşı girıştiği seferi inceledim. (1700-1721) 12 inci Charles, Xavauz Augustae, Stalislaws Leczınsky, Mazeppa, Von Görz,

Brandenburg, Pomerania, Danimarka hepsi işin içine karışıyor, bir o kadar da tarih.

Bu yetmiyormuş gibi Brezilya'yı ele aldım, Bahia tutünü, kahve bolluğu, Rio da Janeiro, Pernembuco, Sao Paulo'nun bir buçuk milyonluk nufusu, Amazon nehri üstüne bilgi edindim. Zenciler, Mullatolar, Mestizolarım nasıl insanlar olduğunu, yüzde ellisinin okuma yazma bilmediğini, sıtmadan kırıldıklarını öğrendim Daha vaktım kaldığı için de kaşla göz arasında bir ailenin şeceresini çıkardım: Jan the Elder, Willem Lodewijk, Ernst Casımir, Hendrik Kasımir, Margiet Franciska'ya kadar çıkıyor (1913 de Ottowa'da doğmuş).

Saat onikti. Tavanarasında çalışma programına biraz da Kilise tarihi okuyarak devam ettim. Başım da şişti ama .Saat bir.

İkide zavallı çocuk yeniden masa başına çoktü Bu sefer dar-geniş burunlu maymunları inceledi. Kitty, hemen söyle, bakalım, hipopatamus'un kaç ayak parmağı vardır? Ardından Tevrat, Nuh, Nuhun Gemisi. Daha sonra Beşinci Charles. Peter ile de Thackeray'ın yazdığı «The Colonel» adlı kitabı okuduk.

Soğuk algınlığım daha geçmedi; benden Margot'ya, anneme babama da bulaştı. İnşallah Peter de tutulmaz! Bana «Benim Eldoradom.» dedi, bir de öpücük istedi Öyle şey mi olur! Tuhaf çocuk! İçim gidiyor ona.

Bugünlük bu kadar yeter. Hoşça kal.

Dostun, Anne

28 Nisan, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Peter Vessel üstüne gördüğüm düşü hâlâ aklımdan çıkaramıyorum. Aklıma geldikçe, yanağımı yanağımda hissediyorum, içerimi yıkayıp tertemiz eden duygu tazeleniveriyor.

Peter ile otururken da arasıra aynı şeyleri duyduğum oluyordu, ama dünkü gibi hiç olmamıştım. Gene divanın üstünde birbirimize sarılmış oturuyorduk, birdenbire her günkü Anne ortadan kayboluverdi, o alaycı, gözü pek kız gitti yerine sevmekten başka bir şey istemiyen yufka yürekli kız geldi.

Ona sıkı sıkı sarılmış otururken bir co'kunluktur geldi üstüme, gözüm yaşarıverdi. İlk damla yakasına düştü, ikincisi burnumdan yuvarlanıp gene önüne damladı. Farketti mi acaba? Bir şey söylemedi. O da benim duyduklarımı duyuyor mu acaba? Biliyor mu iki Anne olduğunu? Bu sorular cevapsız kalacak böyle.

Saat sekiz buçukta her zamanki gibi kalkıp pencerenin yanına gittim. Aşağıya inme vakti gelmişti. Hâlâ titremem geçmemişti. Hâlâ ikinci Anne halim üzerimdeydi. Yanıma geldi, kollarımı boynuna doladım, sol yanağını öptüm, tam öbür yanağına da öpücük kondurmak için başımı çevirdiğim sırada, dudaklarımız karşılaştı, dudak dudağa kaldık. Bir anda kaynaşıverdik adetâ, bir daha, bir daha, ayrılamıyorduk birbirimizden. Peter öyle sevgiye muhtaç ki. Hayatında ilk defa olarak bir kız tanıyor, öğrendi artık, en sinir bozucu kızların bile bilmmeyen bir yanı olduğunu: onların da bir gönlü olduğunu, yanıp başına kabarıp doğrulduklarını gördü. İlk defa olarak kendini

koyverdı, gerçek benliğını gösterdi. Birbirimizi bulduk artık. Ben de onu tanımıyordum, ben de kimseye güvenemez, kimseyi arkadaş bellemezdim .. Nasıl oldu bir anda!

Gene aynı soru kafamı kurcalıyor. Doğru mu bu yaptığım, böyle ateşli oluşum Peter kadar ben de çılgın oluşum doğru mu? Bir kız kendini bu derece bırakmamalı mı yoksa? Bunun bir cevabı var o da yu . O kadar bekledim, o kadar bekledim ki, öyle yalnızım ki, tam kendime bir avuntu buldum, ona da **karışmasınlar artık!**

Sabahları bir şey yokmuş gibi davranıyoruz birbirimize, öğleden sonraları da hemen hemen öyle. Sonra akşamları bütün çektiğimiz özlem öbür seferlerin tatlı anıları, mutluluğu yüzeye çıkıveriyor. Ben Peter'i düşünüyorum, o da beni. Her akşam son öpücükten sonra, gözlerimi gözlerinden çekip alıp, fırlayıp kaçmak istiyorum, uzağa, uzağa bir başıma karanlıklara.

Merdivenin son basamağında neyle karşılaşıyorum boysa? Işık, sorular, gülüşmeler. Hepsini üzerime çekip, hiç bir şey belli etmemem gerek. Kalbim hâlâ o sarsıntının altından kalkamadı. Dünkü olay öyle çabucak benimsenip alışılacak bir şey değil. O anlattığım: Anne zaten kırk yılda bir ortaya çıkıyor, ortaya çıktı mı da hemen geriye itilmeğe razı değil Peter şimdiye kadar dokunulmadık tellerime dokundu. Beni ele aldı; serdi beni ortaya. Böyle bir sarsıntıdan sonra biraz dinlenmek, kendini toparlamak için bir ara **nefes almak gerek.**

Ah, Peter ne yaptın sen bana? Ne istiyorsun benden? Bu bizi nereye götürecek? Ah, şimdi anlıyorum Elli'yi: aynı şey başıma gelince, ona hak veriyorum, kaçkularını kavrar oldum. Daha yaşlı olmayalım, o da bir-

nimle evlenmeği isteseydi, ne cevap verirdim? Anne, namuslu ol! Evlenemezdim onunla, gene de ondan ayrılmak kimbilir ne güç gelirdi. Peter'ın daha karakteri gelişmiş değil, cesareti, iradesi, gücü az. Aslında çocuk daha, benim gibi bir şey, sadece mutluluk, huzur arıyan bir çocuk.

Ben sahi ondört yaşımdayım hâlâ? Saçma sapan bir öğrenci bozuntusu? O kadar görgüsüz müyüm sahi? O kadar da değil, kendi yaşımdakilere göre görgüm geniş, ben yaşta çocukların aklından bile geçirmedikleri şeyler geçti başımdan. Kendimden korkuyorum, bu özlem taşkınlığı beni altılganlığa, kendimi vaktinden önce vermeğe sürüklüyor. Sonradan öbür erkek çocuklarla nasıl kendimi idare edeceğim? Öyle güç şey ki insanın gönlüyle aklı arasında bocalaması. Zamanı gelince ikisinden biri öbürüne söz geçirir, diyelim ama, ne bileyim aklımın zamanında harekete geçip, beni dizginliyeceğini?

Dostun, Anne

2 Mayıs, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Cumartesi akşamı, Peter'e aramızda olup bitenlerden birazcık babama bahsedeyim mi, diye sordum. Konuştuk ettik, sonunda babamın olup bitenden haberli olmasının doğru olacağı sonucuna vardı. Bundan da belli, namuslu çocuk. Aşağıya indiğimde babamla birlikte su getirmeğe çıktık, merdiven başında sordum, dedim ki : «Baba, tahmin etmişsinizdir. Peter ile birlikteyken biz, birbirimizden uzak oturmuyoruz. Doğru mu bu yaptığımız?» Babam hemen karşılık

vermedı, durdu biraz sonra, «Yok,» dedı «ben bunda yanlış bır şey görmüyorum, ama ihtıyatlı olmam lâzım Anne, öyle daracık bır yerde yaşıyorsunkı...» Yukarı çıktığımızda da bu yolda bır şeyler daha söyledı. Pazar sabahı, beni yanına çağırdı, dedı kı : «Anne dediklerını düşündüm taşındım. Pek doğru değil bu yaptığınız, aynı evde böyle. Ben sızı sadece arkadaş sanıyordum. Peter aşık mı sana?»

«Ne münasebet!» dedim.

«Bılıyorsun ikinizin de halinden anladığımı, ama kendini tutması gereken sensin. Yukarıya o kadar sık çıkma! Bu işlerde erkekler daha atak olurlar, kadınların onları dizginlemesi gerekir. Olağan şartlar içinde olsa o zaman mesele yok, başka arkadaşların olur, dışarı çıkar oynarsın, bir sürü oyalanacak şey bulursun, ama burada öyle değil kı, iyıce sıkı fıkı olduktan sonra uzaklaşmak istesen de elinden gelmiyecek, her dakika karşılaşıyorsunuz burada. Anne, aklını başına al, çok ciddiye alma bu işi!»

«Merak etme, baba! Peter iyi, namuslu çocuk.»

«Öyle ama, etki altında kalabilir bir çocuk, hem kötüye hem iyiye kolayca çekılebilir. Onun hesabına temenni ederim kı, ıyı yanı üstün çıksın! Ne yapalım ama, yaradılışı böyle, zayıf bir insan.»

Biraz daha konuştuk, sonunda babamın Peter ile konuşmasını kararlaştırdık.

Pazar sabahı tavanarasında «Babanla konuştun mu, Anne?» diye sordu.

«Evet.» dedim konuştum. Babam bu işe kavga değil, ama böyle sıkı fıkı olunca, sonu kötü çıkabılır, diyor.»

«Ama biz söz vermedik mi kavga etmiyece iz diye?»

«Verdık, verdik ama, babam durumun böyle olduğu-

nu bilmiyormuş sadece arkadaşlık ediyoruz, sanıyormuş. Bundan sonra da arkadaşlık edebilir miyiz, ne dersin?»

«Bana göre hava hoş, ya sen?»

«Tabii. Babama sana güvendiğimi söyledim. Sana babama güvendiğim kadar güveniyorum. Peter. Senin bu güvene lâyık olduğuna da eminim. Öylesin, değil mi? Peter, yanılmıyorum, değil mi ben?»

«İnşallah!» (Utandı, kıpkırmızı oldu.)

«Sana güveniyorum, Peter.» diye tekrar ettim. «Senin iyi bir insan olduğuna, hayatta başarılı olacağına inanıyorum.»

Bundan sonra başka şeylerden konuştuk. Neden sonra dedim ki : «Buradan çıktıktan sonra benimle ilgilenmiyeceğini de biliyorum.»

Parlayıverdi.. «Bunda hata ediyorsun, Anne.» dedi. «Her şey neyse ne ama, hakkın yok benim için böyle şeyler düşünmeğe!»

Tam o sıra aşağıdan çağırdılar beni.

Babam konuşmuş onunla. Bugün anlattı. «Baban bu arkadaşlığın ergeç aşka döneceği sanısında.» dedi. Ben de «Kendimizi tutmağa çalışırız.» diye cevap verdim.

Babam akşamları sık sık yukarı çıkmamı istemiyor. Ama yanlış bir şey olacak bu. Sade Peter ile birlikte olmaktan hoşlandığım için söylemiyorum bunu. Onu kendisine güvendiğimi söyledim. Güveniyorum da ona güvendiğimi göstermek isterim, güvenirken böyle yukarı çıkmaktan caydırsam, olur mu hiç?

Yok, gideceğim yukarı.

Bu arada Dussel faciası yatıştı. Cumartesi günü akşam yemeğinde kusursuz bir Hollandaca ile özür diledi. Van Daan akıllı uslu davrandı. Bu özür töreni-

ni bellemek için Duvel, en ağağı bir gün kafa patlatmıştır.

Pazar doğum günüydü, sekiz çeşit 1919 dan kalma bir şişe şarap armağan ettik. Van Daan'lar da kasenin ağzını açtılar artık, bir şişe turşu, bir paket de tıraş bıçağı verdiler. Kraler bir kavanoz limon reçeli, Miep Küçük Martın adlı bir roman, Elli de bir sakız çiçek getirdi. O da bizlere birer yumurta ikram etti.

Dostun, Anne

3 Mayıs, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

İlkin haftanın haberlerini vereyim. Politika haberlerine, tartışmalarına paydaş edildi, yeni hiç bir şey yok. Yavaş yavaş benim de aklım ermiye başladı; çıkartma ergeç olacak. Ruslarım Avrupa'yı temizlemesine göz yumacak değiller ai Gene de hâlâ yerlerinde sayıyorlar.

Bay Koophuis her sabah buroya gelmeye başladı yeniden. Peter'in divanı için yeni somya bulmak işin mamgezlığu Peter'e düştü, mmm kırm ediyor.

Boche'un ortadan kaybolduğunu söylemiş miydim sana? Sır oldu ortadan. Geçen Perşembe gününden beri gören olmadı. Korkarım, kediler cennetine vardı galiba, Boche'u midoye indiren zat da yediklerim çoktan hazmetmiştir. Belki de ufacık bir kıza da bir kürk yelek düştü bu işten. Peter çok ürgün.

Cumartesiden beri yemek saatlerini değiştirdik, saat onbirbuçukta öğle yemeği yiyoruz, böylece bir kaporuç ile midemizi bastırıyoruz. Yemeklerden bir

kaynamış oluyor arada. Sebze bulmak bir mesele. Bugün kaynamış, çürük kıvırcık salata vardı. Kıvırcık salata, ıspanak, kaynamış salata, hepsi o. Bunların yanısıra çürük patates yiyoruz, ne menü ne menü!

Durmadan birbirimize «Neye bu döğüş kıyamet?» diye sorduğumuzu tahmin edeceksin. Barı içinde yaşamak dururken, birbirinin gırtlağına sarılmak neye?

Yerinde bir soru ama, kimse şimdiye kadar kestirme bir karşılık bulamadı. Koca koca uçaklar, bir patlayışta mahalleleri yerle bir eden bombalar yapıyorsunuz, öyleyse bir yandan da takma ev fabrikaları kurma neye? Her gün harp için milyonlarca lira harcanıyor, öbür yanda sağlık işleri, sanat çalışmaları, yoksullara yardım için kuruş ayrılmıyor.

Dünyanın başka ülkelerinde artan yiyecek maddeleri çürüyüp dururken neye biz burada açlıktan ölüyoruz? Neye insanlar böylesine çılgın?

Harpten sorumlu olan sade politikacılar, kapitalistler değil. Büyüklerin yanında küçük insanlar da suçlu bu işte. Öyle olmasaydı çoktan uluslar ayaklanırlardı. İnsanlarda bir yakıp yıkma hırsı, öldürme, yağma etme isteği olacak içlerinde, bütün insanlık tepeden tırnağa değişmedikçe, harpler sürüp gidecek her şey baştan dikilecek, sulanacak, sonra da bir patırdı kopacak her şey dümdüz olacak, çiz baştan....

Ökümseliğim tutuyor bazı zaman, ama umudumu yitirmiyorum. Burada saklanışımı, romantik, ilgi çekici bir serüven gözüyle görüyorum. Hatıra defterimde bütün yoksunluklarımı alaya vuruyorum. Öbür kızlardan başka bir hayat sürmeği aklıma koydum, büyüyünce de ev kadını olmıyacağım. Harpte anlarım baştan tuhaf gitti, onun için de en tehlikeli anların bile gülünç yanlarını görebiliyorum.

Gencim, bilmediğim ne vergilerim var kimbilir. Gencim güçlüyüm, büyük bir serüven yaşıyorum. Böyle bir olay dizisinin içinde miyim bunu etrafımı gözlemeğe başlıyorum. Gerçekten büyüdüğümü geliştiğimi seziyorum, kurtuluş günü yaklaşıyor, tabiat güzel, çevremdeki insanlar iyi, yaşamak benim için ilgi çekici. Öyleyse neden umutsuz olacakmışım?

Dostun, Anne

5 Mayıs, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Babam hoşnut değil benden. Pazar günkü konuşmamızdan sonra yukarı çıkmaktan toptan caydığımı sanmış. «Cilveleşme» istemiyormuş. Bu lâfı işitince tüylerim diken diken oluyor. Hadi bu lâf hiç açılmıyacaktı, açıldı bir kere; neye işin tadını kaçırıyor böyle? Bugün konuşacağım onunla Margot öğüt verdi Dinle, bak, şimdi, babama şöyle diyeceğim :

«Baba, sanırım benim sana bir açıklama yapmamı bekliyorsun Onun için geldim yanına. Benim daha çekingen olmamı istediğin için hayal kırıklığına uğradın, benim ondört yaşında bir kız çocuk gibi hareket etmemi istiyorsun. İşte burada yalnışsın.»

«Buraya geleliden yâni 1942 Haziranından beri. bir iki hafta önceye gelinceye kadar çekmediğim kalmadı. Geceleri nasıl kendi kendime ağ'adığımı kendimi nasıl yalnız, umutsuz hissettiğimi bilseydin, o zaman neye yukarı çıktığımı anlardın..»

«Annemin ya da başka birinin desteği dokunmaması olmaksızın kendi kendimi idare edecek çağa geldim. Bu kadar göz arasında olmadı, bu bağımsızlık

katma erişinceye kadar acı çektim, gözyaşı döktüm. Sizin gülebilirsiniz, beni alaya alabilirsiniz ama durum bu. Kendi başıma bir birey belliyorum kendimi, kendimi hiç birinize karşı sorumlu bellemiyorum. Bütün bunları zaman altında su yürütüyorum sanmayın, diye açık açık anlatıyorum. Yoksa kimseye hesap vermekle görevli olduğum kanısında değilim.»

«Ben zorluklar içinde kıvranırken hepiniz görmezlikten geldiniz, kulaklarınızı tıkadınız, bana elinizi uzatmadınız. Tersine başıma buyruk davranıyorum diye boyuma azar işittim sizden. Deli dolu davranışım hep içimden doğru gelen sesi susturmak içindi. Bir buçuk yıl kendimle oynadım, gene de ağzımı açıp bir şey söylemedim, ipin ucunu kaçırmadım. Şimdi savaş sona erdi, kazandım dâvayı. Gövdece, usça bağımsızım artık. Artık anneme de ihtiyacım kalmadı, bu didinme, çatışma beni olgunlaştırdı.»

«Madem üstün geldim, altta kalmadım, şimdi de kendi bildiğime hareket etmeğe hak kazandım sanısındayım. Bundan böyle doğru bildiğim yolda yürümek istiyorum. Beni ondört yaşında bir çocuk gözüyle görmeniz doğru olmaz, çünkü bu savaş beni yaşlandırdı, olgunlaştırdı. Pişman değilim bundan. Yalnız kendi bildiğimce yaşamak istiyorum artık. Beni yukarı gitmemeğe kandıracağınızı aklınıza getirmeyin, ya yasak edersiniz, ya da bana güvenirsiniz, o zaman da beni rahat bırakmanızı istiyeceğim.»

Dostun, Anne

6 Mayıs, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün sana anlattıklarımı bir kâğıda yazıp dün ak-

şam yemeğinden önce babamın cebine gizliden koydum. Margot'ya bakılırsa, mektuba okuduktan sonra uzun zaman kendine gelememiş. Ben yukarıda bulaşıkları yıkıyordum. Zavallı Pim, biliyordum sonunun böyle olacağını. Öyle duygulu insan ki babam. Hemen Peter'e bu işten kimseye bahsetmemesini tembihledim. Pim de bir daha bu işi açmadı. Ne olacak, bakalım.

Her şeyler eskisi gibi. Dışardan gelenler alışveriş durumunu, fiyatların artışını anlattıkça parmaklarımız ağzımızda kalıyor. Yarım paund çay 350 florin, bir paund kahve 80 florin, tereyağ paund başına 35 florin, yumurtanın tanesi 1.45 florine. Bir avuç Bulgar tütünü için 14 florin istiyorlar. Herkesler karaborsadan alışveriş ediyor, bakkal çırakları iş üstünde. Bakkalın çırağı, ufacık bir çilesi 0.9 florine ipek bulmuş bir yerden, sütçü gizli vesika defterleri satıyor, cenaze levazımatçısı peynir karaborsasına vermiş kendini. Tanrının günü soygunculuk, hırsızlık, yol kesme, adam öldürme olayları. Polis, bekçi demiyor herkes katılıyor bu kirli işlere. Ne yapsınlar, onlar da yaşıyacak! Kimsenin gündeliği aylığı arttırılmadığına göre bu pahalılıkta çalmaktan başka çıkar yol yok. Polis kaybolduğu bildirilen onbeş, onaltı yaşında kızları araya araya bir hal oluyor.

Dostum, Anne

7 Mayıs, 1944
Pazar sabahı

Sevgili Kitty,

Dün öğleden sonra hiç ara vermeden [illegible] ben iki gör iki çeyrek ağlamağa başladım, o da ağladı

ardımdan. Ne dedi bana, biliyor musun, Kitty, «Ömrümde bir sürü mektup aldım, hiç biri bunun kadar acı gelmedi bana. Sen kı anneden babandan bu kadar sevgi gördün, yardım gördün, iyilik gördün, şimdi nasıl olur da onlara karşı sorumluluk duymadığını soyliyebilirsin? Kendini bir başına görür, haksızlığa uğradığını sanabilirsin ama, bize karşı haksızlık ediyorsun.»

«Belki bunları söylemek istemedin ama, yazdıkların da ortada. Yok, Anne haksızlık etmişsin bize.»

Çok kotü ettim, hayatta yaptığım en büyük hata bu oldu. Gözyaşlarını, çektiğim sıkıntıları silâh olarak kullanıp kendimi büyümüş göstermek, daha çok saygı görmek için kalkıştım bu işe. Anladık, çile çektim ama, üzerime titreyen, benden hiç bir şey esirgemeyen Pim'i kınamak, ayıp şey, bayağ şey.

Yukarlardan bir daha böyle aşağıya inişim iyi oldu, gururum hırpalandı biraz, yoksa gene pek burnum havalardaydı. Hani ne yapsam, doğruymuş, her zaman haklıymışım gibi. Beni seven birini böyle üzmek insanlığa yakışır şey değil.

Babamın beni affedişi de büsbütün utandırdı. Mektubu yakacak; aramızda hiç bir şey olmamış gibi davranıyor bana. Yok, Anne daha bir sürü şey var öğrenmem gereken, başkalarını hor görüp, onu bunu kınamaya gelinceye kadar benim daha olmam için kırk fırın ekmek yemem gerek.

Çok çile çektım ama, bu yaşta herkes böyle. Bir sürü maskaralık ettim, palyaço yerine koydum kendimi ama, şuurlu değildim ki. Yalnız hissettim kendimi ama unutsuzluğa da kapılmadım hiç. Kendi kendimden utanmam gerek, utanıyorum da.

Olan oldu bir kere, bundan sonra aynı hatayı işlememeğe bakmaktan başka çare yok Baştan başlı-

yacağım her şeye, daha kolay olacak, Peter var yanımda nasıl olsa. Onun desteğiyle her şeyin hakkından gelirim.

Yalnız değilim artık, beni seviyor, ben de onu seviyorum. Kitaplarım var, hikâye defterim var, hatıra defterim var. Çok çirkin değilim, ahmak da değilim, güler yüzlüyüm, iyi insan olmak istiyorum.

Evet, Anne, mektubunun çok sert, haksız olduğunu anladın. Böyle bir mektubu marifetmiş gibi, utanmadan hatıra defterine de yazdın. Babamı örnek tutacağım kendime, düzeleceğim elbet.

Dostun, Anne

8 Mayıs, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bizim aileyi iyice anlatmış mıydım sana?

Anlatmadım galiba, yeri düşmüşken anlatayım. Babamın ailesi çok zenginmiş. Babası kendi kendini yetiştirmiş, annesi ileri gelen bir aileden. Onun için babam kibar çocuklar gibi büyümüş, her hafta partiler, eğlenceler, güzel kızlar, şölenler, koca konaklar arasında geçmiş günleri.

Büyük babamın ölümünden sonra, olanca para Dünya Harbi sırasında, sonra da enflâsyon patırdısında uçup gitmiş. Babam, senin anlıyacağın, el üstünde büyütülmüş bir insan. Dün sofrada hayatında ilk defa olarak tavayı ekmeğiyle sıyırmış meğer; hem anlattı hem güldü.

Annemin ailesi de zenginmiş, ikidebir ikiyüz kişilik nişan törenleri, balolar, şölenlerin hikâyesini din-

leriz. Şimdi bize zengin demeğe bin tanık ister. Harpten sonra işler düzelir belki.

Söyliyeyim sana, annem gibi, Margot gibi dört duvar arasında yaşamıya niyetim yok. Yılda bir Paris'e Londra'ya gidip dil öğrenmek, sanat tarihi bellemek için bir iki ay kalmalı. Bir de Margot'yu düşün, Filistin'e gidip ebelik etmeği kuruyor. Ben güzel güzel giysiler, ilgi çekici insanlar görmek istiyorum.

Dünya göreyim çevremde canlılık olsun istiyorum. Önce de söyledim sana bunu. Hani biraz para tutsak, hiç fena olmıyacak.

Miep bu sabah bize gittiği bir nişan törenini anlattı. Gelin de damat da zengin ailedenmiş. Birinci sınıfmış herşey. Miep sofrayı anlattıkça bizim de ağzımızın suyu aktı. Sebze çorbası, içinde ufak köfteler, peynir, yumurtalı ordövr, rozbif, çeşit çeşit kekler, pastalar şaraplar, cigaralar, hepsi karaborsadan. Miep on kadeh içmiş, sözde, sözde hiç içki sevmezdi. O böyle yaparsa var kıyas et, kocası kimbilir ne kadar içti. Herkes çakır keyif olmuş. Nişanda iki de itfaiyeci varmış, nişanlıların resimlerini çekmişler. Miep gene de bizi aklından çıkarmamış, hani lâzım olur bir gün diye, adamların adreslerini almış.

O anlattıkça bizim ağzımız sulandı. Biz ki kahvaltı da iki kaşık poriçle midemizi bastırıyoruz, Tanrının günü yemeklerde yarı pişmiş ıspanakla, çürük patatesten başka bir şey şey yemiyoruz, açlıktan uyunup duruyoruz, onlara imrenmeyelim de ne yapalım!

Miep o nişana bizi götürseydi alimallah ortada yiyecek bırakmazdık. Miep'in ağzının içine bakıyorduk, ömründe doğru dürüst yemek yememiş insanlara döndük.

Sonra da bunlar bir milyonerin [illegible] Tuhaf yer şu dünya!

Dostun, Anne

9 Mayıs, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

«Peri, Ellen» hikâyesini bitirdim, temiz bir kâğıda da çektim. Görünüşü iyi ama, babamın doğum gününde armağan etmeğe değer mi? Bilmem ki. Anne ile **Margot onun için şiir yazdılar.**

Bay Kraler bu akşam geldi, firmanın satıcılığını yapan Bayan B.'nin öğlenleri büroda kalıp yemeğini orada yemek istediğini haber verdi. Düşün bir kere! Kimse yukarı gelemiyecek, patatesler getirilemiyecek. Elli yemeksiz kalacak, biz helâya gidemiyeceğiz, çiş çıkarmak yok. Ne tatsızlık değil mi! Onu bastan savmak için ne çareler düşünmedik ki. Van Daan kahvesine uyku ilâcı karıştırmağı öne sürdü. «Olmaz,» dedi Koophuis. «Sefer tasını elinden bırakmıyor ki, ilâcı nasıl koruz?» Bir kahkahadır koptu.

Hava da enfes, bir dışarı çıkabilsem!

Dostun, Anne

11 Mayıs, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu ara pek elim dolu, tuhaf [illegible] elimdeki işleri bitirmeğe vakit bulamıyorum [illegible]

durumu anlatayım da... Yarına kadar «Galilei» yi bitirmem gerek, kitaplığa geri verilecek, günü doldu. Gelecek hafta «Filistin Dortyol Ağzında» ile «Galilei» nin ikinci cildini okuyacağım. Dün İmparator Beşinci Charles'in Hayatının ilk bölümünü bitirdim. Bu kitaptan çıkardığım bütün diyagramları, soy ağaçlarını düzene sokmam gerek. Sonra da çeşitli kitaplardan çıkarılmış üç yaprak yabancı kelimeyi temize çekip belleyeceğim. Üstelik film yıldızları koleksiyonum darmadağın, bir düzene sokmam zamanı geldi. Gelgelelim bu iş gene bir kaç günün kapısı, Prof. Anne de bugunlerde pek meşgul olduğuna göre, yıldızlar düzene girmek için az daha beklemek zorunda.

Derken efendim, Theseus, Oedipus, Orpheus, Jason, Hercules hep elime bakıyor, bir sürü bilgi var kafamda onlara dair, ama öyle kopuk kopuk, onları da bir sıraya koymam gerek. Myron ile Phidias da beni bekliyor, bu karman çormanlık içinde mahvolmuşlardır. Ya yedi sene harpleri, hepsini birbirine karıştıracağım nerdeyse. Ben de ne bellek var, maşallah! Bu yaşta böyle olursam, seksenimde artık sabahleyin ne yediğimi hatırlamaz hale girerim.

Bak, bu arada Tevrat'ı da unuttuk. Şu Susanna ile ne zaman karşılaşacağız, bakalım. Sodom ile Gomorrah'ın suçu neymiş? onu da öğrenemedik bir türlü. Öğrenecek o kadar çok şey var ki. Bu arada Lisolette'i de bir yana bıraktık.

Kitty, görüyorsun a, işim başımdan aşkın.

Bir diyeceğim daha var. Bılıyorsun, ben gazeteci ya da ünlü bir yazar olmak istiyorum. Bu büyük işlere (ya da deliliğe) yönelişler bir gün gerçekleşecek mi? Aklımda şimdiden yazacağım kitaplar için konular beliriyor. Harpten sonra «Het Achternus» adlı bir roman yazmağa karar verdim. Bakalım, becerebilecek

miyim, yalnız hatıra defterimin çok faydası olacak. Bundan başka bir sürü şey daha var tasarladığım. Yalnız biraz zaman geçmesi gerek, zihnimde daha bir aydınlığa kavuşsunlar hele, ondan sonra işlemesi daha kolay olur.

Dostun, Anne

13 Mayıs, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün babamın doğum günüydü. Annemle babam evleneli ondokuz yıl olmuş. Temizleyici kadın aşağıya gelmedi. Güneş de veryansın etmiş ortalığa. At kestanesi bahar açtı, yapraktan görünmüyor gövdesi, geçen yıldakinden güzel.

Babam Koophuis'den armağan, Linnaeus'un biyografisini aldı. Kraler tabiat üstüne bir kitap, Dussel Amsterdam adlı bir albüm, Van Daan içinde üç yumurta, bir şişe bira, bir kâse yoğurt, bir de yeşil kravat bulunan süslü püslü bir kutu verdi. Benim güller Elli ile Miep'in verdiği karanfillerden daha iyi kokuyordu ama, onların da görünüşü bir âlem. Pim iyice şımartıldı. Elli tane ufak pasta geldi. Allah! Babam herkeslere ikramlar etti. Bir şenliktir gitti.

Dostun, Anne

16 Mayıs, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Çoktandır sözünü etmedikti. Değişiklik olsun diye sana karı koca Van Daan'lar arasında geçen bir tartışmayı anlatıvereyim :

Bayan Van Daan : «Almanlar Atlantık Duvarını iyice sağlam tuttular. İngilizleri önlemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Şu Almanlar da yaman adamlar!»

Bay Van Daan : «Yok, canım!»

Bayan : «Öyle ya!»

Bay : «Sence Almanlar sonunda harbi kazanacak değil mi?»

Bayan : «Niye olmasın? Halep oradaysa arşın burada!»

Bay : «Cevap vermeğe artık tenezzül etmeyeceğim sana.»

Bayan : «Sen kendini tutamazsın ki. Benim dediğimin tersini söylemek senin merakın.»

Bay : «Affetmişsin sen onu! Bu kadar sustuğuma şükret sen!»

Bayan Van Daan : «Gene de çeneni tutamıyorsun. Hem senin dediğin doğru çıkacak, değil mi? Keşke öyle olsa.»

Bay Van Daan : «Ne zaman dediğim yanlış çıkmış ki?»

Bayan : «Sevsinler! Hani çıkartma geçen yıl başlıyordu! Finler çoktan pes diyeceklerdi! İtalya'nın hesabı görüldü ama, Ruslar Lemberg'i çoktan almış olacaklardı! Dediklerine bel bağlasak hapı yuttuk!»

Bay (ayağa kalkarak) : «Sen çeneni kapatsan fena olmıyacak! Bir gün doğru mu söylüyorum yanlış mı anlarsın. Yalnız sen şimdilik susuver de! Dır dır dır dır! Yetti artık başımın etini yediğin!»

Birinci bölümün sonu.

Ben kendimi tutamayıp gülüyorum, Peter kahkahayı atmamak için dudaklarını ısırıyor. Annem de kıkırdayıp duruyor. Şu büyükler de ne budala şeyler,

biz gençlere öğüt vereceklerine kendilerine baksalar ya!

Dostun, Anne

19 Mayıs, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Dün bir hoşluğum üzerimdeydi, keyifsizdim (Hani benim için pek olağanüstü bir şey!) karnım ağrıyordu, canım sıkkın... Bugün daha iyiyim, karnım da acıktı ama, fasulyeye kaşık atmasam daha iyi olacak.

Peter ile aramız pek iyi. Oğlancağız sevgiye benden daha muhtaçmış. Akşamları ayrılırken her öpüşüşümüzde kıpkırmızı kesiliyor. Bir daha bir daha! deyip duruyor. Yoksa Boche'un yerini mi tutuyorum? Olsun! O memnun ya, bana göre hava hoş.

Bütün kargaşadan sonra durumu bir hâlâ yola soktum. Ama bu demek değil ki Peter'den soğudum. Bir tanem o benim. Gene de asıl benliğimi geri çektim.. Kilidi zorlamak isterse bir daha, bu sefer çok uğraşması gerekecek.

Dostun, Anne

20 Mayıs, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün akşam tavanarasından inip odaya girdiğimde bir de ne bakayım, o güzelim vazo yerlerde değil mi! Annem yerde dört ayak üstü, Margot da yerden kâğıt topluyor.

Hop etti içim. «Ne oldu?» dedim. Zarar ziyan nedir? sökmeğe kalkıştım uzaktan Soy ağaçlarını sakladığım dosya, defterlerim, ders kitaplarım sırılsıklam olmuş. Oturup ağlıyacaktım nerdeyse. Ne söylediğimi bilmiyorum, öylesine bozuldum. Margot sonradan anlattı, Bir daha bunların yerini dolduramayız! Yazık oldu! Mahvettiniz beni!» deyip duruyormuşum. Tevekkeli değil ben mırın kırın ederken onlar gülmekten kırılıyorlardı.

Sonradan zarar ziyanın sandığım kadar büyük olmadığı anlaşıldı. Kâğıtları birer birer ayırıp tavanarasındaki çamaşır iplerine kurusun diye mandalladım. Görülecek şeydi! Düşün bir kere, iplerde Maria de Medici, yanında Benişçi Charles, az ötede William Orange, Marie Antoinette... Bay Van Daan «Sen milletleri birbirine katmışsın,» deyip durdu. Peter'e emanet edip kâğıtlarımı aşağıya indim.

Kitapları elden geçiren Margot'ya, «Hangileri bozulmuş?» diye sordum. «Cebir» deyince, bir koşu yanına vardım. Sevincim kursağımda kaldı, yazık, cebir kitabına bile bir şey olmamış. Keşke vazonun içine olduğu gibi düşeydi! Kitap da tamah edilecek bir şey olsa. Üstünde en azından yirmi kızın imzası var, benden önce kullananların adları. Sarı, buruşuk, yırtık pırtık. Bir gün kafam kızacak, parça parça edeceğim müsibeti!

Dostun, Anne

22 Mayıs, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Mayısın yirmisinde babam Bayan Van Daan ile

tutuştuğu bahiste beş kâse yoğurt kaybetti. Çıkartma da başlamadı. Bütün Hollanda, ne Hollandası; bütün Batı Avrupa gece gündüz çıkartmadan konuşuyor; tartışanlar, bahis tutuşanlar gırla gidiyor... Herkesin umudu çıkartmada.

Merak gitgide kızışıyor. Bu, demek değil ki, bütün iyi belledığimiz Hollandalıların hepsi İngilizlere inanlı, İngiliz blöfünü ustaca bir taktik gözüyle görüyor. Halk palavra, blöf değil, iş istiyor, yiğitçe işler bekliyor. Gelgelelım kimsenın burnunun ötesini gördüğü yok, unutuyorlar ki İngilizler de her şeyden önce kendi yurtları için döğüşüyorlar. Oysa bizimkiler Hollandayı kurtarmanın İngilizler için ilk ağızda düşünülmesi gereken bir ödev olduğunu aklına koymuş, İngilizleri ona göre yargılıyorlar.

İngilizlerin bize karşı sorumluluğu nereden ileri geliyor? işin o yanını düşündüğümüz yok. Böyle metazori bekledikleri yardımı hak etmek için Hollandalılar ne yaptılar ki? Hollandalılar İngilizleri kınamakla fena ediyorlar. Sanki bu bakımdan işgal altında olmıyan öbür ülkeler de suçlu İngilizlerin bizden özür dileyeceklerini sanıyorsak, aldanıyoruz. Hadı Almanya silâhlanırken uyuyordunuz dıye kınamaya kalksak bile, ya Almanlara komşu ülkeler pek mi uyanıktı? Deve kuşu politikasıyla bir yere varamayız. İngiltere ve bütün dünya bunu anladığı içindir ki, bugün hiç bir fedakârlıktan kaçmıyorlar.

Öbür yandan hıç bir ülkenın evlâtlarını yok yere kurban etmiyeceğini de akla getirmek gerek, başka bır ulusun çıkarı için kendini hırpalatacak enayi nerde? İngilizlerin de böyle bir saflık etmiyeceğini görmek için dahi olmak şart değil. Çıkartma, kurtuluş, özgürlük günü gelecek elbet ama bugunü İngilizlerle Amerikalılar kestirecek, işgal altındaki ülkeler değil.

Yahudilere karşı bir çok kimselerin yeniden tutumunu değiştirmiş olduğu kulağımıza geldi, çok üzülduk. Hiç umulmadık çevrelerde Yahudi düşmanlığı başladığı söyleniyor. Çok dokundu bize bu Yahudilere karşı beliren bu düşmanlığın sebebi akla yakın, mazur görülebilir ama, iyi bir şey olmadığı ortada. Hristiyanlar Yahudileri Almanlara sır kaptırmakla, kendilerine yardım edenleri ele vermekle, bu yüzden bir çok insanın başını yemekle kınıyorlar.

Doğru. Doğru ama her şeye böyle tek taraflı bakmamak gerek. Bizim yerimizde Hıristiyanlar olsaydı sanki başka türlü mü hareket edeceklerdi? Almanlar ellerine geçirdiklerini söyletecek ne çarelere baş vuruyorlar. İster, Hıristiyan, ister Yahudi olsun, bir insan onların eline düştü mü, konuşmadan edemiyor. Herkes bu işkencelere dayanmanın olmıyacak bir şey olduğunu biliyor. Niye öyleyse Yahudilerden böyle olmadık bir direnme bekliyorlar ?

Yeraltı çevrelerinde fısıldandığına göre, Hollanda'ya göç etmiş olan, şimdi de Polonya'da bulunan Yahudılerin harpten sonra buraya alınmaması ihtimali varmış. Hollanda'ya sığınmışlar ama, Hitler ortadan çekildiğine göre Almanya'ya geri gitmeleri gerekirmiş.

İnsan bunları ışitince, bu uzun harp çilesini neye çekiyoruz öyleyse? diyeceği geliyor. Herkes özgürlük için, gerçek için, doğruluk için döğüştüğünü söylüyor. Daha savaş sona ermeden anlaşmazlıklar patlak verecek, Yahudiler gene ayrı tutulacak olduktan sonra bunca çile ne için? O kahrolasıca atasözünü haklı çıkaracaktık madem, neye bunca gürültü? «Hıristiyan ne yapsa göz yumulur, Yahudinın yaptığı yüzüne vurulur.»

Doğrusunu istersen, Hollandalılar gibi dürüst, iyi insanlar nasıl oluyor da bizim gibi ezilmiş, çiğnenmiş bir halkı böyle yargılarlar? anlıyamıyorum.

Bir avuntum var, o da bu Yahudi düşmanlığının geçici olması umudum. Elbet Hollanda halkı bu sakat yoldan ayrılmamını bilecek, sağduyunun çağrışına uyacaktır. Yahudi düşmanlığı haksız bir şey çünkü

Ya bu gözdağları gerçekleşir de burada kalan bir avuç Yahudi Hollanda'dan atılırsa? Gene çantaları sırtlayıp yollara düşmek, bizi kucağına basmış şimdi de yüz çeviren bu güzelim ülkeyi geride bırakıp yeni bir yıkıma göğüs germemiz gerekecek.

Hollanda'yı seviyorum, anayurt nedir bilinemiş bir Yahudi çocuğu olarak Hollanda'yı benimsedim, onu anayurdum yerine koydum. Gerçekten böyle olur inşallah!

Dostun, Anne

25 Mayıs, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty;

Her gün bir fesaret çıkıyor. Bu sabah manavı evinde iki Yahudi sakladığı için içeri atmışlar. Yakalanan Yahudilere mi, manavcağıza mı acırsın? bir de şaşırdık.

Dünya tersine döndü, iyi insanlar toplama kamplarına, cezaevlerini, daracık hücreleri boylıya dursun, geride kalan süprüntüler ortadığı haraca kesiyor. Kimi karaborsa bahanesiyle kimi de, Yahudilerle savaşçılarını yardım ettiği için temizleme temizleme, insana benzer kimse kalmıyacak ortada. Nasıllardan olmadıkça her an tehlikedesin.

Manavım yakalanışı çok acı oldu bizim için. Kim getirecek şimdi patatesleri, kızların yapacağı iş değil bu; ne yapalım biz de tayını kısma zorunda kalacağız. Sanki yediğimiz pek koldu da! Annem kahvaltıyı toptan kaldırıp öğlenleri poriçle ekmek, akşamları da kızarmış patatesle idare etmeyi öne sürüyor. Haftada bir iki kere de sebze. Düpedüz aç kalacağız ama, yakalanmaktansa...

Dostun, Anne

26 Mayıs, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Vakit buldum sonunda, masamın başına geçip bir iki satır yazacak meydan buldum.

Bir sıkıntı var üstümde, aylardır hiç böyle olmamıştım. Hırsızlık olayından sonra bile böyle kırık dökük değildim. Bir yanda manav, Tanrının günü tartışılan Yahudi meselesi, çıkartmanın gecikmesi, gıdasızlık, bıkkınlık, sıkıntı, Peter'e karşı duyduğum hayal kırıklığı; bir yanda da Elli'nin nişanı, Pertekost toplantısı, çiçekler, Kraler'in doğum günü, kekler, kabareler, filmler, Konserler üstüne haberler. Aradaki bu uçurum hiç kapanmıyor. Bir gün gülüyor, durumun gülünç yanını görüyoruz, ertesi günü korku çöküyor üstümüze yeniden. Miep ile Kraler en ağır yükü omuzluyor. Her iş Miep'in omuzunda Kraler de yüklendiği sorumluluğun altında eziliyor adetâ. sinir bozukluğundan, gün oluyor, ağzını bıçak açmıyor Koophuis ile Elli de bize göz kulak oluyorlar ama, onlar gene kendilerine vakit ayırabiliyorlar. Onların da derdi başından aşkın. Koophuis midesinden çeki-

yor. Elli'nin nişanlısından sıkıntısı. Aradabir şuraya buraya eğlenmeye gidiyorlar, zavallı kız da azıcık nefes alabiliyor. Diyeceğim, onlar için aradabir korku perdesinin kalktığı oluyor, bizim için öyle mi ya! İki yıldır burada, rahat bir nefes alamadık.

Borular gene tıkandı, su akıtmaca yok, ya da damla damla kullanabileceğiz. Helâya gitti mi, süpürgeyi de birlikte götürüyoruz, kirli sularda tenekeye depo ediliyor. Bugünlük idare edebiliriz ama, tıkanıklık muslukçunun hakkından gelemiyeceği gibi olursa, Belediyeden adam gelsin diye Salıya kadar bekle dur!

Miep bize firenk üzümü keki getirdi, bebek biçimi, üstünde de «Mutlu Pentakostlar» yazılı Alay mı ediyor bizimle ne! mutluluk kim, biz kim? Manavın başına gelenler midemizi bulandırdı, ya Gizli Bölme'yi de polis basarsa? Manavın evine zorla girmişler çünkü. Bizim başımıza da böyle bir şey gelirse?... ne mi yaparız?... yazmıyayım en iyisi... Ama aklımdan da çıkmıyor ki bu kötü şeyler. Altettiğini sandığım korkular tazelendi.

Bu akşam saat sekizde aşağıya helâya yalnız inmek zorunda kaldım. Herkes radyonun başındaydı, incin top oynuyordu koca evde. Korkumu bastırmak istedim, elimden gelmedi. Yukarıdan gelen boğuk boğuk sesler bir yana, korna gürültüleri de insanın öyle bir yüreğini oynatıyor ki. Döndüm bir koşu yukarı.

Düşünüyorum da saklanmasaydık buraya daha mı iyi olacaktı acaba? Hiç değilse çoktan öbür dünyayı boylamıştık, bunca çileyi çekmezdik boşuna. Sonra bir sürü insanı da böyle tehlikeye atmamış olurduk. Ama bu düşünceleri insan hemen sıliveriyor aklından Neden mi? hayata bağlıyız daha da ondan. Tabi-

atın sesini unutmadık. Umut, umut, her şeyin başında umut. Ne olacaksa olsa, bu tedirginlik, merak bizi kahrediyor.

Dostun, Anne

31 Mayıs, 1944

Sevgili Kitty,

Bir kaç gündür havalar çok sıcak gidiyor. Salı günü elimin terlemesinden dolma kalemi tutamaz oldum. Ondan yazamadım sana. Borular cumartesi günü tamir edildi. Bay Koophuis akşam üzeri bize geldi. Corry üstüne anlattı da anlattı. Jopie ile aynı hokey kulübüne devam ediyorlarmış.

Elli pazar günü ortalığı kolaçan etmeğe geldi, kahvaltıya da kaldı. Pazartesi günü Bay Van Santen gözcülük etti. Salı günü de pencereleri açabildik.

Hani böyle, sıcak, Pentakost hiç görmemiştim. Gizli Bölme'de sıcaktan nefesimiz daralıyor. Sana bu sıcak günleri ortaya atılan yakınmalardan bir kaç örnek vererek anlatmağa çalışayım.

Cumartesi günü: Sabahtan «Ne güzel hava! dedik bir ağızdan. Öğleden sonra pencereler kapandıktan sonra da, «Bu kadarı da fazla!» diye söylenmeğe başladık.

Pazar: «Dayanılır gibi değil, bu sıcak. Tereyağlar eriyor, koca evde serin bir köşe bile kalmadı. Ekmekler kuruyor, süt kesiliyor, pencereleri de açmaca yok. herkes bayram ederken biz, zavallılar burda cehennem azabı çekiyoruz.»

Pazartesi. Ayaklarım ağrıyor, üstüme giyecek yazlık hiçbir şeyim yok. Bu havada bulaşık yıkıyabı-

lirsen yıka! «Bütün bunlar Bayan Van Daan'ın lâfları. Sıcak yetmiyormuş gibi bir de bu dırıltıları dinlemek yok mu!

Sıcaktan iler tutar yerim kalmadı, dökülüyorum, Allahtan bugün hafif bir serinlik çıktı. Güneş yine de tepemizde.

Dostun, Anne

5 Haziran, 1944

Sevgili Kitty,

Gızlı Bolme'de taze taze sıkıntılar. Dussel ile Frank'la arasında hiç yoktan bir kavga çıktı. Tereyağ paylaşması yüzünden. Dussel sonunda çenesini kapattı. Bayan Van Daan ile kırıştırıyorlar, öpücükler, gülüşmeler. Dussel'in kadınlara özlemi artmıya başladı Beşinci Ordu Roma'yı aldı. İki ordu da şehri yakıp yıkmadı, uçaklar da bomba atmadılar Sebze, patates iyice kıtlaştı. Hava kotü. Fransız kıyıları üzerinde Pas De Calais'ye karşı ağır bombardıman sürüp gidiyor.

Dostun, Anne

6 Haziran, 1944

Sevgili Kitty,

«Bugün 'D' günü» dedi İngiliz radyosu. «Çıkartma başladı.»

İngilizler haberi bu sabah sekizde verdiler. Calais, Boulogne, Le Havre, Cherbourg bombardıman edildi İşgâl altındaki ülkelerin hayrına güvenlik tedbiri ola-

rak kıyıdan 35 kilometre uzaklıkta bulunan ahaliye bombardımana hazırlıklı olmaları ihtar edildi. Aksilik çıkmazsa bir saat öncesinden uçakla bildiriler atılacak.

Alman haberlerine göre, İngiliz paraşütçü birlikleri Fransız kıyılarına çıktılar. İngiliz çıkartma birlikleri Alman Bahriyesiyle savaş halinde, diyor BBC.

Gizli Bölme'de kahvaltıda bu meseleyi görüştük. Acaba bu da iki yıl önce Dieppe'e yapılan deneme çıkartma gibi mi?

Saat onda Almanca, Hollandaca, Fransızca yapılan İngiliz yayınları: «Çıkartma başladı.» Demek gerçek çıkartma! Saat onbirdeki Almanca yayınında Başkomutan Gnl. Ewight Eisenhover'ın konuşması.

Onikide İngiliz haber yayını : Bu 'D' günüdür. Eisenhower Fransız halkına diyor ki: «Sıkı çarpışmalar olacak, ama bundan sonra zafer günü gelecek. 1944 yılı zafer yılıdır. Talihiniz açık olsun.»

İngilizce haberler, saat bir: «11.000 uçak uçuşa hazır, birlikleri çıkartmakta, geri hatları bonbardıman etmekteler. 1000 çıkartma gemisi Cherbourg ile Le Havre arasında durmadan asker ile malzeme çıkartmakta. İngiliz, Amerikan birlikleri kanlı çarpışmalara girişmiş bulunmaktalar. Belçika Başbakanı, Gerbrandy'nin Kral Haakon'un, De Gaulle'un, İngiliz kralının, hepsinden önemlisi de Churcill'in konuşmaları radyodan verildi.

Gizli Bölme'de bir heyecan bir heyecan. Onca zamandır beklediğimiz, haylidir bir peri masalı haline gelen kurtuluş günü gerçekten yaklaşıyor mu? Ne olursa olsun umudumuz tazelendi, güçlendik, yüreklendik. Madem sıkıntıların sonu yaklaştı çilemizi yanıp yakılmadan, yiğitçe sineye çekmesini bilmeliyiz. Dişimizi sıkıp oturmalıyız. Ses çıkarmak yok. Fransa,

Rusya, İtalya Almanya haykırabılır, sıkıntılarını dile getirebilir ama bizim buna hakkımız yok.

Kitty, çıkartmanın en güzel yanı, dostlarımızın yaklaştığını hissetmek. Bu korkunç Almanların elinde ne zamandır çekmediğimiz kalmadı, bıçakları yıllardır gırtlağımıza dayalı, şimdi dostların yaklaştığını bilmek insana nasıl cesaret aşılıyor, bilemezsin.

Bu sade Yahudileri değil, Hollandayı, bütün Avrupayı ılgilendırir bir şey. Margot, «Belki,» diyor Eylûle Ekime okula gidebilirim.

Altnot: Son haberleri sana günü gününe vereceğim.

Sevgili Kitty,

Çıkartma üstüne gelen haberler enfes. Müttefikler Fransız kıyısında Bayeux adlı bir köyü almışlar, şimdi Caen dolayında çarpışıyorlar. Cherbourg yarımadasını çevirmek istedikleri meydanda. Her akşam harp muhabirleri cepheden haberler veriyorlar. Ordunun karşılaştığı güçlükleri, askerlerin coşkunluğunu, yığitliğini anlata anlata bitiremiyorlar. Ne hikâyeler ne hikâyeler! İngiltereye getirilmış olan yaralılar da mikrofonda konuştu. Havanın bozukluğuna rağmen uçaklar faaliyette. BBC Churchill'in de D gününde birliklerle birlikte çıkartmağa katılmağı istediğini bildirdi, generaller Churchill'i caydırıncaya kadar bir hal olmuşlar. Şu işe bak! İhtiyar mıhtiyar ama, ne sağlam ne yürekli insan!

Heyecan azçok yatıştı, ümidimiz harbin bu yıl sonunda sona ermesinde amanı da geldi hani! Bayan Van Daan'ın dırdırı dayanılmaz hale geldi. Artık çıkartma sözü bitti ya, bu sefer havanın bozukluğundan şikâyet edip duruyor. Hanımefendiyi soğuk su dolu bir varilin içine sokup, tavanarasına kapatmaktan başka çare yok.

da serbestiz. Ruslar da hızlandılar. Vitebsk'e taarruza giriştiler. Almanlar Rusyaya saldıralı iki yıl oluyor tam. Patatesler suyunu çekti, bundan böyle adam başına dağıtacağız. Herkes de böylece kendi payına düşeni bilir.

27 Hariran, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Ferahladık ,işler çok iyi gidiyor. Cherbourg, Vitebsk, Sloben bugün düştü. Bir alay tutsak, ganimet. İngilizler artık istediklerini karaya çıkarabilirler, ellerinde liman da var, üç hafta içinde koca Cotentin yarımadası ellerine geçti. Korkunç başarı. Çıkartma başlıyalı, yağmurun fırtınanın ardı kesilmedi, gene de İngilizlerle Amerikalılar büyük üstünlüklerini göstermekten geri kalmadılar. Hem de nasıl! Bir yandan «Harika silâh» yapacağını yapıyor. Canım ama, İngilterede bir kaç şehir yanıp yıkılırsa kıyamet kopmaz a! Alman gazeteleri istediği kadar harika silâhın marifetlerini yaya dursun, Bolşeviklerin gemi azıya almaları üstüne de düşünüyor Hitler acaba?

Orduda hizmet görmeyen bütün Alman kadınları çocuklarıyla birlikte Groning'e, Friesland'e, Gekderland'e taşındı. Mussert (1) çıkartma buraya varacak olursa, üniformasını giyeceğini söyledi, Sevsinler! Demek bizim şişkonun cengâverliği tuttu. Rusyada niye kendini göstermedi daha önce? Finler bir barış teklifini geri çevirdilerdi, bu sefer gene barış müzakerele-

---

(1) Mussert: Hollanda Nasyonel Sosyalist Partiai Lideri.

ri yarıda kesildi. Sonradan pişman olacaklar, sersem-
ler!

Dostun, Anne

30 Haziran, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Hava kötü, ya da bad weather at a stretch to the thrıtieth of June (1) Nasıl İngilizcem ha? Pek ilerlettim işi. Sözlük yardımıyla An Ideal Husband'ı okuyorum. Harp haberleri yolunda. Bobroisk, Mogilef, Orsa düştü, sürüyle tutsak. Burda deşen, iyiyiz, sınırlerimiz de yatışmağa başladı. İyimserlere gün doğdu. Elli saçının biçimini değiştirdi. Miep bir hafta izinli. Son haberler bunlar.

Dostun, Anne

6 Temuz, 1941
Perşembe

Sevgili Kitty,

Peter büyüyünce haydut, kumarbaz olacağından söz ettikçe, içime bir korku düşüyor, şaka yapıyor biliyorum ama, bunlar onun kendi güçsüzlüklerinden ürktüğünü gösteriyor. Margot ile Peter gün geçmiyor ki bu çeşit sözlere girişmesin: «Ah, senin gibi kararlı güçlü olsaydım, istediğim şeylere sarılmamı bilseydim, aklıma koyduğumu yapacak güçte olsaydım...»

Kimseden etkilenmemek, kendi doğru bildiğimce, bir başıma hareket etmem iyi bir şey mi acaba?

---

(1) aslında da İngilizce.

Aklını almıyor bir insanın, «Ben güçsüzüm,» dedikten sonra kendini düzeltmeğe çalışmamasını anlıyamıyorum. Madem biliyorsun böyle olduğunu, niye kendi kendinle savaşmıyorsun, niye kendini denetlemiyorsun? Gösterdikleri sebep ne biliyor musun? Savaşmamak daha kolaymış da... Bu karşılık gözümü korkuttu işte. Miskin, yapmacık bir hayatın kolay bir hayat biçimi olduğunu mu sanıyorlar yoksa? Öyle şey mi olur! İnsanlar miskinlik yüzünden rahat kaygusuyla, para hırsıyla böyle kolay kandırılacak olduktan **sonra halimiz nice olur?**

Hanidir Peter'e ne demeli, kendisine güvenini arttırmağa, kendini düzeltmeğe, yola sokmağa başlamasını sağlamak için ne yapmalı diye düşünüp duruyorum. Benim düşündüklerimin de doğru olup olmadığını kesin olarak bilmiyorum ya neyse!

Başka bir insanın tüm güvenini kazanmanın ne güzel bir şey olacağını aklından geçirir, dururdum, şimdi bu yolda bunca şey başardıktan sonra, kafama dank dedi, karşındaki insanın ne düşündüğünü kavrayıp ona göre kendini ayarlamak öyle kolay iş değilmiş. En büyük güçlük, «Kolay» «para» gibi kavramlara yabancı oluşum. Peter omuzunu bana dayamağa başladı, bu böyle gitmez. Peter gibi insanlar kendi ayaklarının üstünde durmağı bilemiyorlar, üstelik kendini bilen bilinçli bir insan olarak kendi yağıyla kavrulma büsbütün güç. Onca meselenin ortasında kendine bir doğru yol seçip, ürkmeden, göz kırpmadan o yolda yürümek yiğitlere vergi. Ben de kaç gündür, ordan oraya savrulup duruyorum, bu "Kolay," "para" gibi korkunç, öldürücü sözlere bir karşılık **bulabilmek için uğraşıyorum.**

Ona nasıl anlatayım ki, kolay görünen, çekici görünen şeyler sonunda onu derinliklere, rahat huzur

bulunmayan, güzellikten, gerçek dosttan yoksun, bir dalındı mı bir daha kurtulunmayan derinliklere sürükleyecek?

Hepimiz yaşıyorum, gene de niçin neden yaşadığımızı bilmiyoruz. Hepimiz mutlu olma emeliyle yaşıyoruz, hayatlarımız değişik gene de birbirine benzer. Üçümüz de iyi çevrelerde büyüdük, okuyup öğrenme, hayatta bir şeyler erişme oluntuları içinde yetiştik. Mutluluğa ulaşma umudumuzun büyük olmasını olağan karşılıyorum, yalnız bu mutluluğu hak etmiş olmanız gerek. Bu da kolay bir iş değil. Çalışmak, kolaya kaçmak, mistisizme, kumara, kanunsuz işlere sapmamak gerek. Tembellik ilk ağızda çekici görünebilir ama, insana gönül rahatlığı sağlıyan varsa yoksa **çalışma, alınteri.**

Çalışmadan hoşlanmayan insanları anlıyamıyorum. Ama Peter'in durumu başka. Onun sadece yönelecegi bir amaç yok, kendinin birşey yapabilmek için yeteri kadar akıllı, vergili olmadığını aklına koymuş. Zavallı çocuk, ömründe başarılarını hoşnut etmenin ne demek olduğunu bilmemiş, bunu da ben öğretemem ya! Dini, inancı yok, Hazret-i Isa'ya atıp tutuyor, Tanrı adını çekinmeden sövgü arasında kullanıyor. Ben de o'le değilim ama, gene de her seferinde onun nasıl yalnız, hınçlı, nasıl derme çatma bir insan olduğunu **görüp üzülüyorum.**

Bir dini, inancı olanlar bin yeyip bin şükretsinler, göksel şeylere inanmak her insana vergi değil. Ille ölümden sonra çekilecek cezadan, cehennemden, araftan korkmak şart değil, bir çok kimseler bu gibi şeylere inanç beslemiyorlar, mesele orda değil, bütün iş insanı doğru yolda yürütmeğe el verir bir dine inanmakta, hangi din olursa olsun, yeter ki inan bir şeye! Diyecegim, önemli olan Tanrı korkusu değil.

insanın kendi onurunu, buluncunu koruma kaygusu. Herkes uyumadan önce her gece o gün başından geçen olayları bir sıradan geçirip, hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğunu bir düşünseydi kimbilir dünya ne kadar daha güzel daha yaşanası bir yer olurdu. O zaman işte kendiliğinden insan kötü yanlarını düzeltmeğe girişir. böyle istediği gibi bir insan olmağa bakardı. Bunda yapılmıyacak bir şey yok, büyük de zararı dokunuyor insana. İç temizliği, yürek temizliği insanı güçlü kılıyor.

Dostun, Anno

8 Temuz, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bizim firmanın baş temsilcisi Bay B. Biwerwijk'e gitmiş, orada müzayededen kaşla göz arasında bir alay çilek kaldırmış. Hollandada bütün yetiştiricilerin mallarını müzayede yerine getirmesi şart. Çilekler, toprak, kum içinde geldi, ama göz doyuracak kadar bol. Memurlarla bizim için, de 24 tepsi ayrıldı. O akşam bir alayını şişeye bastırdık, geri kalanı da reçel yapıldı.

Saat yarımda, mağazada kimse olmayışından yararlanarak, ön kapı açıldı, tepsiler içeri alındı, Peter, babam, Van Daan merdivenlerde koşuşup duruyordu. «Anne, sıcak su getir! Margot, bir leğen bul! «Ağız ağıza dolu mutfağa girdiğimde bir tuhaftı midem. Herkes kolları sıvadı. Miep Elli, Koophuis, Henk, babam, Peter, herkes iş başındaydı, hem de gündüzün.

Perdeler var, dışardan görünmüyor içerisi, gene de hızlı hızlı konuşmalar, kapıları çat diye vurmalar

[illegible]ultü beni. Sözüm ona saklanıyoruz [illegible] diye bir kuşku geldi içime, yeniden dünyaya gitme tuhaf oluyor. Lenger ağız ağıza doluydu. Herkes mutfak masasının başına toplanmış, çilek ayıklıyordu, çileklerin çoğunu oracıkta mideye indiriyorlardı ya neyse! Bir kova daha lâzım geldi. Aşağıya indi Peter. Tam o sırada kapının zili çalmaz mı, Peter deli gibi yukarı fırladı, dolap kapısını kapattı. Sabırsızlıktan tepiniş duruyorduk, çileklerin yarısı yıkanmamıştı daha, musluğu açabilirsen aç! Evde gürültü oldukça musluğu açmaca yok.

Saat birde Henk gelip, kapıyı çalanın postacı olduğunu söyledi. Peter bir koşu aşağıya. Zır... Kapı. Gidip bakıyorum, önce dolap kapısının oraya, sonra da merdivenin başına kadar iniyorum. Peter de orda trabzanlardan eğilip, hırsızlar gibi aşağısını dinliyoruz. Yabancı bir ses geldiği yok. Peter parmaklarının ucuna ucuna basa basa aşağıya sızılıyor, yarıyolda durup Elli diye sesleniyor. «Elli!» Peter'in sesi mutfağın gürültüsüyle boğuluyor. Aşağıya, mutfağa iniverdi. Soluksuz bekliyorum Derken bir ses «Fırla yukarı, Peter, muhasebeci geldi, hadi!» Koophuis'un sesi. Peter içini çekerek yukarı çıkıyor. Bir buçuğa doğru da Kraler geliyor yukarı. «Amanın, çilek kesildi ortalık. Kahvaltıda çilek, öğleyin çilek. içim dışım çilek kesildi. Yukarı geleyim, dedim. hiç değilse konusundan kurtulurum. O nedir, o yıkadığınız Çilek mi yoksa? Bana müsaade!»

Çilekler şişelere bastırıldı. Akşamleyin iki kavanoz açıldı. Reçel yapıyor babam. Ertesi sabah iki, akşamleyin dört şişe daha açıldı. Van Daan [illegible] yamamış. Babam ha babam çilek reçeli yapıyor.

Pirinci çilekle yiyor, sütü çilekle içiyoruz, ekmeğe katık ediyor, tereyağına katıyoruz. şekerli çilek

...amlu çilek, çeşidi. İki gün oturup kalktık çilek yedik. ...Hahtan arkası alındı, geri kalanı şişelerde kilit altı...a kondu.

«Anne,» diye sesleniyor Margot, «Köşe başındaki ...kkal 19 paund taze bezelye yollamış.» «Aferin ada...a,» diyorum ana, temizleme belâsı aklıma gelince ...evrim dönüyor.

Öğleyin sofrada annem, «Bezelyeleri ayıklayacak...z. Cumartesi sabahı hepiniz yardım edeceksiniz.» ...iyor.

Dostun, Anne

15 Temuz, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Kitaplıktan «Bugünün Genç kızları Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?» adlı bir kitap geldi. Bugün seninle bu konuda görüşeceğim.

Yazar, bugünün gençliğini tepeden tırnağa tenkit ediyor, yalnız genç takımını beceriksizlikle kınayacak kadar ileri gitmiyor. Yazara göre, gençlik isterse dünyaya daha iyi yanaşır bir yer haline getirmek ellerinde, oysa onlar gerçek güzelliği bir yana bırakmış, saçma sapan şeylerle uğraşıyorlar.

Bazı bölümlerde baktım, yazar doğrudan doğruya beni eleştiriyor gibime geldi, onun için sana bir kere daha herşeyi anlatacak, kendimi bu saldırmaya karşı savunacağım.

Mizacımın belirli bir özelliği var, beni bir süre incelemiş olanların hepsi de dikkat etmiştir, o da bazan kendi kendimi tanıyışım. Adeta dışardan bir in

san gibi yaptığım hareketleri inceleyebiliyorum, kendimi sürekli bir denet altında tutuyorum. O günkü Anne'ı önyargısız ele alabilir. Hoşgörürlülüğe sapmaksızın iyi, kötü yanlarını ortaya serebilirim. Her ağzımı açışta, dediklerimin doğru mu yanlış mı, ya da başka türlü söyleyip söylenemiyeceği üstünde yargı yürütüyorum. Beğendiğim öyle çok taraflarım var ki saymaya başlasam sabahı ederiz. Hergün babamın şu sözlerine daha çok hak veriyorum: «Çocuklar kendi kendilerini yetiştirmelidir.» Anneler babalar çocuklarına öğüt verir, onlara doğru yolu gösterirler ama, bir çocuğun karakterine damgasını basacak olan kimse ancak kendisidir.

Bundan başka gözüm de pek, kendimi güçlü hissediyorum, her türlü sıkıntıya hazırım, kendimi öyle bir, öyle genç hissediyorum. Bunu ilk kavradığımda pek sevinmiştim, çünkü ondan böyle hemen herkesin başına gelen tersliklere daha kolay karşı duracağımı, önlerinde boyun eğmiyeceğimi gördüm.

Bütün bunların daha önce sözünü etmiştim. Ama «Babamla Annem Beni Anlamıyor» bölümünü ele almak istiyorum. Annemle babam her zaman beni ol üstünde tuttular, bir dediğimi iki etmediler, savundular beni, ellerinden geleni yaptılar benim için. Gene de ne zamandır kendimi yalnız, bir başına bırakmış, ihmal edilmiş hissediyorum. Babam benim dikbaşlılığımı gidermek için yapmadığını bırakmadı ama boşuna. Ben kendi kusurumu görüp inceleyerek, düzeltmeğe çalışarak, doğru yola soktum kendimi.

Nasıl oluyor da bu geçirdiğim savaşta babamın ona bir yardımı dokunmadı, neden dolayı bana elini uzattığı zaman, iska geçti? Babam çünkü yanlış yöntem kullandı, bana çocuk muamelesi etti. Saçma gibi geliyor bu dediğim, benimle dertleşen, bana güven aşıla-

değe çalışan bir kişi varsa o da babam. Ama göz önüne almadığı bir nokta var. Anlamadı ki herkesten başka olma isteği en önemli özellik benim için. «Çağın belirtileri», «Başka kızlar», «Geçer hepsi bunların» çeşidinden sözlere karnım tok. Ben rastgele, öbür kızlara benzemeyen bir kız çocuğu olmak istemiyorum ki. Beni Anne olarak, kusurları, erdemleriyle kendine özgü bir varlık yerine koysunlar istiyorum. Sonra her önüne gelene açılamam ki, bana yakınlık edecek kimsenin öyle kendini tanımış olması, bana açılmış olmasın gerek. Babamı iyice tanımıyorum ki, onunla sıkı fıkı olabilmem için gerekli bilgiden yoksunum. Pim işi hemen babalığa, yaşça başça büyüklüğe vuruyor, kendinin de başından böyle şeyler geçtiğini söylemekle meseleyi hallettiğini sanıyor. İstediği kadar dencsin bana arkadaşça davranmak elinden gelmiyor. O yüzden hatıra defterimden başka hiç kimseye dünya görüşümü, düşüncelerimi anlatmadım. Aradabir de Margot'ya açıldığım oldu ama, babama hiçbir zaman beni tedirgin eden konularda yanaşmadım. Ülkülerimi onunla paylaşmadım, bu arada da onu kendimden uzaklaştırdığımın farkındaydım.

Başka ne yapabilirdim ki? İçimden geldiği gibi hareket ettim, kafamın dinç olması için uygun gördüğüm yolu seçtim. Bu arada zaten işarete bakmacasına, derme çatma kurduğum huzur, güven yapısını başkalarının tenkidine açık bırakmış olaydım, çoktan tepetaklak gitmiştim. Pim'in bile beni tenkidine razı değilim. Bu yüzden onu kendimden soğuttuğumu da biliyorum.

Hep kafamı kurcalayan şu: «Niye babam sinirlendiriyor beni?» Öyle ki, bana bir şeyler göstermesine bile dayanamıyorum, tatlı dili, beni hoştutması bile yapmacık gibi geliyor, kendi başıma kalmak istiyorum, o-

na karşı durumumu kavrayıncaya kadar benden uzak durmasına bile razıyım, tek rahatsız olmamalıydı. O korkunç mektubu yazdıktan beri içimi kemiren yalnızlık duygusu daha geçmedi. Her bakımdan güçlü yürekli olmak ne güç şey!

Hayal kırıklığı gözüyle bakarsam bunlara, evet Peter beni kırdı. Biliyorum o beni elde edeceğine inandı, onu elde ettim. Kafamda kendime göre bir hayal yarattım, onu dostluk, sevgi arayan duygulu, sevimli, sıcakkanlı bir çocuk belledim. Ben ise içimi dökecek bir insana muhtaçtım, doğru yolu bulmama yardım edecek bir dost istiyordum kendime. İstediğime erdim, yavaş yavaş ama sağlamına. Onu kendime çektim. Sonra onu dostça davranışa yönelttim, bu sefer dostluk, sonradan doğru görmediğim bir yakınlık halini aldı.

En özel şeylerden söz ettik ama, bu ana kadar benim gönlümü, benliğimi kavrayan konuları ağzımıza almadık. Peter için ne düşüneceğimi ben de bilmiyorum, yalın kat biri insan mı yoksa halâ benden çekiniyor mu? Hepsi bir yana, gerçek dostluk kurma çabasında büyük bir hatam oldu. Başlangıçta onu elde etmek için aşırı yakınlığa saptım, oysa öbür çareleri de denemem gerekti. Sevilmek istiyor, görüyorum, gitgide bana tutuluyor. Buluşmalarımız onu hoşnut ediyor, oysa ben her seferinde tam bir yakınlığım kurulmamasından dolayı üzülüyorum. Gene de tartışmak istediğim konuları birtürlü açamıyorum. Peter'i sandığından fazla kendime bağladım. Sarıldı bana dört elle, şimdilik onu kendimden koparıp, kendi başına kalmasını öğrenmeğe zorlıyamıyorum. Benim anladığım anlamda bir arkadaş olamıyacağını anladığım zaman hiçdeğilse onu darkafalılıktan kurtarmak, adam etmek üzere desteklemek istedim.

«İşin derinine gidilirse, gençler yaşlılardan çok

daha yalnızdır.» Bir kitapta okumuştum bunu, aklımdan çıkmadı bu zamana kadar. Büyükler burda bizden daha çok çile çekiyorlar mı dersin? Sanmam. Onların herşey üstünde kesinleşmiş düşünceleri var, kararsız değiller. Biz gençler için, ülkülerin sarsıldığı, yerle bire edildiği, insanların en kötü yanlarını ortaya vurduğu, doğru yoldan ayrıldıkları. Tanrı inancının zedelendiği böyle bir çağda ayak üstü durabilmek, kendine çizdiği yola bağlı kalmak çok daha güç.

Büyüklerin bu ara daha büyük güçlük çektiğini leri sürenler bizim karşılaştığımız meselelerin ne kadar ezici olduğunu, yaşımıza göre ağır, çapraşık dilemlerle karşılaştığımızı, tam kendimize göre bir hal çaresi bulduğumuzu sandığımız sıra, olayların karşısında bunlarız tuz buz oluverdiğini akıllarına bile getirmiyorlar. Çağımızın güçlüğü bu: Ülküler, düşler, umutlar tomurcuklanıyor içimizde, ama korkunç geçin yumruğunu yiyip, dağılmak üzere.

Gene de ülkülerimden bu zamana kadar vazgeçmemiş olmam şaşılacak şey. Yoksa hepsi gerçekleştirilemiyecek kadar saçma olma damgası altında yaşıyor. Ülkülerime bağlı kalıyorum, çünki kim ne derse desin, insanların aslında iyi olduklarına inanıyorum. Umutlarımı kargaşadan, ölümden, yıkımdan kurulu bir temel üstüne kuramam ya! Dünyanın bir uçurumu gittiğini, hepimizi süpürecek yıldırımların yaklaştığını görüyor, milyonlarca kişinin çilesini içimde duyuyorum, gene de gözlerimi göğe kaldırdığım zaman, herşeyin bir gün düzeleceğine, bütün bu hunharlıkların sona ereceğine, barışın üstün geleceğine inanmaktan kendimi alamıyorum.

Burada yaşadıkça ülkülerime bağlı kalmam gerek. Belki onları uygulayacak, gerçekleştirecek gün gelecek.

Dostun, Anne

SONSÖZ

Anne'ın hatıra defteri burda bitiyor. 4 Ağustos 1944 de Grüne Polizei Gizli Bölme'ye bir baskın yaptı. Bütün takım, Kraler ile Koophuis'la birlikte tevkif edildi, kimi Alman, kimi Hollanda toplama kamplarına gönderildi.

Gizli Bölme Gestapo tarafından yağma edildi. Yerde yatan eski kitaplar, dergiler gazeteler yığını arasından Miep ile Elli Anne'ın hatıra defterini bulmuşlar. Okuyucu için ilginç olmıyan bir kaç parça hariç bütün metni sizlere sunduk.

Gizli Bölme halkından sade Anne'ın babası, Pim geri döndü. Kraler ile Koophuis de nice bin belâdan güç kurtulup ailelerine kavuştu.

1945 Martında Anne, Hollanda'nın kurtulmasından iki ay önce Bergen-Belsen kampında öldü.

SAHİD MALİNLARI

1	— İlhan Tarus	Karınca Yuvası	125
2	— Vüs'at O. Baner	Dost	125
3,4	— Hikmet Erhan	Acemiler (*)	200
6	— S. Aldamır	Memleket Saat Ayarı (*)	100
7	— Sutton Vane	Ötüye Doğru	100
8	— Turhan Dilligil	Tarih Boyunca Tiyatro	100
9,10	— Attilâ İlhan	Sokaktaki Adam (*) ...	200
11	— Orhan Kemal	Grev	100
12	— Mehmed Kemal ...	Dünya Güzel Olmalı ...	100
13,14	— Clarence Day	Babamla Geçen Günler	200
16	— Attilâ İlhan	Sisler Bulvarı	100
17	— John Van Druten ...	Annemi Hatırlıyorum ..	100
18	— Umran Nazif	Tepedeki Ev	100
19	— Suat Taşer	Haracmezat	100
20	— Tarık Dursun K.	Hasangiller	200
22	— Halim Yağcıoğlu ...	Anzelha	100
23	— Carlos Bulosan	Şu Babamın İşleri	100
24	— Suat Taşer	Bir Dünya Ki	100
25	— Orhan Kemal	Kardeş Payı	150
26	— Nezihe Meriç	Topal Koşma	100
27,28	— Hikmet Erhan	Gordium I	250
32	— Sidney Kingsley	Vatan Severler	150
33	— Ercümend Uçarı	Cümbüşçübaşı	100
34	— Orhan Asena	Korku	100

(*) İşaretliler tükenmiştir.

SHD. HERKESİN YAYINLARI

1 —	Aleanor Roosvelt ...	Hatırladıklarım (*) ...	100
2 —	H. A. Philbrick	İç Yüzü Adem (*) ...	100
3 —	Herman Wouk	Şehir Çocuğu (*)	100
4 —	Lydia Kirk	Moskova Mektupları ...	100
5 —	Emil Ludwing	Abraham Lincoln	150
6 —	Georges Simenon ...	Kiralık Oda	150
7 —	Alexander Weisberg	Sanık	150

SHD. YAYINLARI ŞİİR ÖZEL BASKILARI

1 —	Attilâ İlhan	Yağmur Kaçağı	100
2 —	İlhan Berk	Köroğlu	100
3 —	Salâh Birsel	Hacivatın Karısı	100
4 —	Ö. F. Toprak	Dağda Ateş Yakanlar ..	100
5 —	Metin Eloğlu	Sultan Palamut (*) ...	100
6 —	Türkçesi: Can Yücel	Her Boydan	200

DOST YAYINLARI

1 —	Attilâ İlhan	Zenciler Birbirine Benzemez	300
2 —	Ataç	Söz Arasında	100
3 —	Türkçesi: Suat Taşer	Sihamba (Zenci Hk. ve Si. Seç.)	100
4 —	Vüs'at O. Bener ...	Yaşamasız	200
5 —	Nezihe Meriç	Bozbulanık (2 Baskı)	200
6 —	Celâl Vardar	İki Dil	100

SHD. KOLLEKSİYONLARI (ciltli)

Cilt: 2, 3, 4, 5, Beşer lira 6, 6 lira 7 - 8 bir arada 7.5 lira.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
ATATÜRK VE DEVRİM SERİSİ

Yazan :
Mustafa Kemal
ZABİT VE KUMANDANLARLA HASBİHAL
(İkinci baskı)

★

ATATÜRK'ten DÜŞÜNCELER
Toplayan :
Prof. Enver Ziya KARAL

★

Yazan :
Ruşen Eşref ÜNAYDIN
ÖZLEYİŞ

★

ATATÜRK ve DEVRİMLERİ BİBLİYOGRAFYASI
Toplayanlar :
Orhan DURUSOY, Muzaffer GÖKMEN

★

TÜRKİYE İŞ BANKASI
KÜLTÜR YAYINLARI
Yazan :
Hasan-Âli YÜCEL
İYİ VATANDAŞ, İYİ İNSAN

Yazan :

Doç. Dr. Hasibe MAZIOĞLU

FUZULÎ — HAFIZ

★

Yazan :

İKBAL

ŞARKTAN HABER

Çeviren :

Prof. Ali Nihat TARLAN

★

Yazan :

DUHAMEL

YENİ TÜRKİYE

Türkçesi : Can YÜCEL

★

Yazan :

NIETZSCHE

YUNANLILARIN TRAJİK ÇAĞINDA FELSEFE

Çeviren : Prof. Nusret HIZIR

★

Yazan :

İbnül-Emin Mahmut Kemal İNAL

HOŞ SEDÂ

(Türk Misikişinasları)

Yazan :
Hasan-Âli YÜCEL
EDEBİYAT TARİHİMİZDEN
(Yakup Kadri ve zaman hakkında etüd)
(1. Cilt)

★

Yazan ve Derleyen :
Şahabettin UZLUK
MEVLEVİLİKTE RESİM VE RESİMDE MEVLEVİLİK

★

Yazan :
Prof. Hikmet BİRAND
ANADOLU MANZARALARI

★

Yazan :
Hasan-Âli YÜCEL
KIBRIS MEKTUPLARI

★

Yazan :
Doç. Dr. Hasibe MAZIOĞLU
NEDİM'in DİVAN ŞİİRİNE GETİRDİĞİ YENİLİK

★

Yazan :
Bortrand RUSSELL
İLİMDEN BEKLEDİKLERİMİZ
Türkçesi : Avni YAKALIOĞLU

Yazan :
Giovanni PAPINI
G O G
Türkçesi : Fikret ÂDİL

★

Türkçe
FUZULİ DİVANI
Hazırlayanlar :
Prof. Kenan Akyüz, Süheyl Ünver
Dr. Sedit Yuksel, Dr. Muhsin Cumbur

★

İLYADA
Bölüm : I — IV
HOMEROS'tan mazmum olarak çevirenler :
A. Erhat - A. Kadir

★

Yazan :
Hasan-Âli YÜCEL
İNGİLTERE MEKTUPLARI

★

Yazan :
İKBAL
CAVİTNAME
Çeviren : Prof. Anne Marie SCHIMMEL

★

Yazan :
Pierre BOVET
DİN DUYGUSU VE ÇOCUK PSİKOLOJİSİ
Çeviren : Selâhattin ODABAŞ

27

ANNE FRANK

Anne Frank, olağanüstü şartlar içinde yaşadı : Amisterdam'da, babasının çalıştığı mağazanın gerisine rastlıyan iki üç oda içinde yedi kişi ile birlikte saklı iki yıl geçirdi. Bu kitapta, heran nazilerin pençesine düşme tehlikesi içinde yaşayan bir grup insanın çektiği çileleri ibretle okuyacaksınız. Bunların yanısıra bir sevdanın da nasıl küçük küçük tomurcuklandığını göreceksiniz. Çocukça çekingenlikler, tutukluklarla başlayıp göz göze gelmeler, derken güzel, temiz bir sevginin büyümesi... Anne Frank'ın kitabı için ayni zamanda yaşamağa bir övgü denilebilir. Bu, şartlar ne olursa olsun yaşama gücünü yitirmiyen bir insanın hikâyesidir. Anne Frank, ölümünden sonra nasılsa ele geçen hatıra defteri ile yaşayanlar arasındaki yerini yitirmemeği bilmiştir. Bugün dünyanın dört bir köşesinde Anne Frank, güçlükler içinde yaşayanlara bir avunma kaynağı, hayata umutlu gözlerle bakmada bir öncü olarak halâ yaşamaktadır. Türk okuyucularının da bu umut kaynağından yoksun kalmamalarını istedik. Böylece, Anne Frank, bizim de aramıza karışmış oluyor.

Kapak Baskı Güzel İstanbul Matbaası

Fiyatı : 3 Lira